

สีและแสงอันสว่างไสว : สุนทรียภาพในงานจิตรกรรมของ อวบ สาณะเสน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต

สาขาวิชาทฤษฎีศิลป์ แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต

ภาควิชาทฤษฎีศิลป์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2561

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

สีและแสงอันสว่างไสว : สุนทรียภาพในงานจิตรกรรมของ อวบ สาณะเสน

โดย
นายปฏิภาณ เคี่ยมทองคำ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต

สาขาวิชาทฤษฎีศิลป์ แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต

ภาควิชาทฤษฎีศิลป์

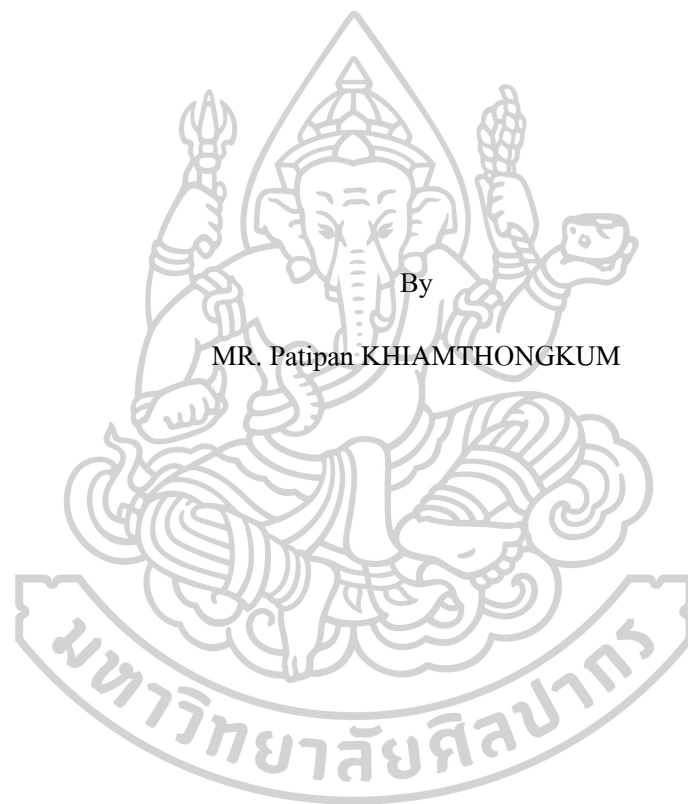
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2561

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

THE LUMINOUS COLOR AND LIGHT : AESTHETICS IN PAINTING OF UAB

SANASEN

By

MR. Patipan KHIAMTHONGKUM

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for Master of Fine Arts (Art Theory)

Department of Art Theory

Graduate School, Silpakorn University

Academic Year 2018

Copyright of Graduate School, Silpakorn University

หัวข้อ	สีและแสงอันสว่างไสว : สุนทรียภาพในงานจิตรกรรมของ อวบ สถานะเสน
โดย	ปฎิภาณ เขียมทองคำ
สาขาวิชา	ทฤษฎีศิลป์ แผนก ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโทบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	รองศาสตราจารย์ ดร. กฤษณา หงษ์อุเทน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.จุไรรัตน์ นันทานิช)

พิจารณาเห็นชอบโดย

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยยศ อิชฎีวรพันธุ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร. กฤษณา หงษ์อุเทน)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(ศาสตราจารย์เกียรติคุณ กัญญา เจริญศุภกุล)

57005208 : ทฤษฎีศิลป์ แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโทบัณฑิต

คำสำคัญ : อวบ สาณะเสน, จิตรกรรม, สุนทรียภาพ

นาย ปฏิภาณ เกี่ยมทองคำ: สีและแสงอันสว่างไสว : สุนทรียภาพในงานจิตรกรรมของ
อวบ สาณะเสน อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : รองศาสตราจารย์ ดร. กฤษณา หงษ์อุเทน

ในผลงานจิตรกรรม สีและแสงถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอันจะสามารถแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์อันโดดเด่นเฉพาะตัวของศิลปินผู้สร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี อวบ สาณะเสนเป็นศิลปินไทยท่านหนึ่งที่ทำให้ความสนใจและศึกษาอย่างจริงจังมาโดยตลอดเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีของสีและแสงในงานจิตรกรรมตามแบบอย่างศิลปะตะวันตก จากนั้นจึงนำมาประยุกต์ให้เข้ากับแนวคิดการสร้างงาน และสามารถพัฒนาต่อยอดสร้างความโดดเด่นอันเป็นเอกลักษณ์ให้กับงานจิตรกรรมของตนได้สำเร็จในที่สุด ซึ่งบทความนี้จะมุ่งเน้นศึกษาและวิเคราะห์ผลงานจิตรกรรมร่วมสมัยของอวบถึงแรงบันดาลใจที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาไปสู่แนวคิด รูปแบบ เทคนิค และลักษณะการใช้สีและแสงที่เป็นเอกลักษณ์ในงานจิตรกรรมของ อวบ สาณะเสน โดยพิจารณาศึกษาจากผลงานจิตรกรรมที่แสดงถึงเอกลักษณ์การใช้สีและแสงอันโดดเด่นซึ่งปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนจากผลงานจิตรกรรมประเภทต่างๆ ของอวบ ได้แก่ ภาพทิวทัศน์ ภาพหุ่นนิ่ง และภาพเปลือย เป็นต้น

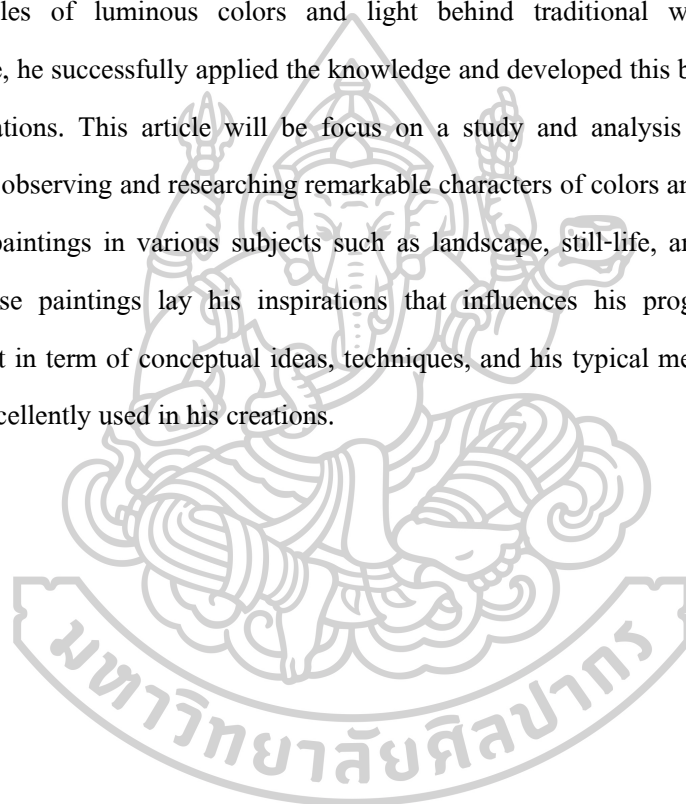

57005208 : Major (Art Theory)

Keyword : Uab Sanasen, Painting, Aesthetics

MR. PATIPAN KHIAMTHONGKUM : THE LUMINOUS COLOR AND LIGHT :
AESTHETICS IN PAINTING OF UAB SANASEN THESIS ADVISOR : ASSOCIATE
PROFESSOR KRISNA HONGUTEN, Ph.D.

Colors and light are the most important elements in painting to exhibit personal traits of a painter. Uab Sanasen is Thai visual artist who fascinating and earnestly exploring ideas and principles of luminous colors and light behind traditional western paintings. As a subsequence, he successfully applied the knowledge and developed this brilliant approach into his notable creations. This article will be focus on a study and analysis of Uab's contemporary artworks by observing and researching remarkable characters of colors and light which bear in his distinctive paintings in various subjects such as landscape, still-life, and nude painting. To be precise, those paintings lay his inspirations that influences his progress in each artwork's development in term of conceptual ideas, techniques, and his typical measurement of colors and light that excellently used in his creations.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จเรียบร้อยได้ ส่วนหนึ่งเกิดมาจากความรักและความตั้งใจของผู้วิจัย อีกส่วนหนึ่งอันมีความสำคัญยิ่ง ซึ่งเกิดจากความเมตตากรุณาและความอนุเคราะห์จากหลายท่าน ด้วยกัน ซึ่งผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. กฤษณา หงส์อุเทน ที่กรุณาให้คำปรึกษา ชี้แนะ และดูแล ด้วยความตั้งใจยิ่งให้การทำวิจัยฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณอาจารย์อวบ สาณะเสน ที่เป็นแรงบันดาลใจอันยิ่งใหญ่ให้แก่ผู้วิจัยมาตลอดระยะเวลา 11 ปี

ขอขอบพระคุณอาจารย์วิศุตา สาณะเสน อาจารย์อุแก้ว สาณะเสน คุณอ้อมขวัญ สาณะเสน คุณเกล้า สาณะเสน ที่กรุณามอบข้อมูล และคำแนะนำอันมีความสำคัญยิ่งต่อวิจัยฉบับนี้

ขอขอบพระคุณอาจารย์เกริกบุระ ยมนาค และรองศาสตราจารย์สุชุมล เต็กสวัสดี้ ที่กรุณามอบข้อมูล และคำแนะนำอันมีความสำคัญยิ่งต่อวิจัยฉบับนี้

ขอขอบพระคุณผู้อาวุโสทุกท่าน ที่กรุณามอบโอกาสให้ผู้วิจัยได้เข้าไปสัมภาษณ์เพื่อศึกษาข้อมูลอันเป็นประโยชน์ยิ่งต่อวิจัยฉบับนี้

ขอขอบพระคุณ พี่ๆ เพื่อนๆ น้องๆ และผู้ที่มีส่วนช่วยเหลือผู้วิจัยในทุกๆ ด้าน ซึ่งไม่สามารถจะกล่าวนามไว้ ณ ที่นี้ได้ทั้งหมด

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ไม่สามารถสำเร็จลงได้ ถ้าหากไม่ได้รับความเมตตากรุณาจากบิดามารดา และบุพการีที่ให้การสนับสนุนทั้งกำลังใจ กำลังกาย และทุนทรัพย์ แก่ผู้วิจัยเสมอมา

ปฎิภาณ เขียมทองคำ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญภาพ	ฌ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญ.....	1
ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
ขั้นตอนการวิจัย.....	4
เวลาที่ใช้ในการวิจัย	4
วิธีการวิจัย.....	4
แหล่งข้อมูล.....	5
อุปกรณ์ที่ใช้ในการค้นคว้า.....	5
ค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการวิจัย.....	5
การเสนอผลงาน.....	5
บทที่ 2 ประวัติศิลป์.....	7
บทที่ 3 ผลงานการสร้างสรรค์	90
ผลงานจิตรกรรมที่สร้างสรรค์ระหว่างปี พ.ศ. 2503 -2520.....	92
ผลงานจิตรกรรมที่สร้างสรรค์ระหว่างปี พ.ศ. 2521 - 2531.....	102
ผลงานจิตรกรรมที่สร้างสรรค์ในระหว่างปี พ.ศ. 2531 - 2550.....	153

ภาพหุ่นนิ่ง	154
ภาพเหมือนบุคคล	201
ภาพเปลือย	216
ภาพทิวทัศน์	220
ภาพเขียนหลังกระจกของจีน	233
จิตรกรรมนามธรรม	236
ผลงานจิตรกรรมประเภทเนื้อหาด้านศาสนา	239
บทที่ 4 พัฒนาการของศิลปะสมัยใหม่ในประเทศไทย	260
กับแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ศิลปะของ อวบ ฐานะเสน	260
รูปแบบเหมือนจริงหรือสำนิยม (Realism)	283
รูปแบบแนวศิลปะสมัยใหม่ (Modern Art)	295
สีและแสงในงานจิตรกรรมของอวบ ฐานะเสน	318
บทที่ 5 บทสรุป	323
รายการอ้างอิง	327
ประวัติผู้เขียน	333

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1 อวบ สามะเสน	7
ภาพที่ 2 นายเอื้อ สามะเสน บิดาของอวบ	8
ภาพที่ 3 นางสาวลี สามะเสน และอวบ ที่มา : อวบ สามะเสน 72 ปี, (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550), 4.....	8
ภาพที่ 4 อวบในวัยเยาว์.....	9
ภาพที่ 5 อวบในสมัยเป็นนักศึกษา.....	10
ภาพที่ 6 อวบในสมัยเป็นนักศึกษา.....	16
ภาพที่ 7 ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ผลงานการถ่ายภาพของอวบและสมบัติ	22
ภาพที่ 8 ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ผลงานการถ่ายภาพของอวบและสมบัติ	23
ภาพที่ 9 ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ผลงานการถ่ายภาพของอวบและสมบัติ	23
ภาพที่ 10 หนังสือสังคมศาสตร์ปริทัศน์ฉบับปฐมฤกษ์ ออกเผยแพร่ในปี พ.ศ.2506 (หน้าปก) ที่มา : สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ปีที่1, ฉบับที่ 1 (มิถุนายน 2506): หน้าปก.....	26
ภาพที่ 11 สูจิบัตรศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่14 (หน้าปก) ที่มา : มหาวิทยาลัยศิลปากร, การแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 14 (พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิวพร, 2506), หน้าปก.....	27
ภาพที่ 12 รายชื่อผู้ที่ได้รับรางวัลในศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่14 ที่มา : มหาวิทยาลัยศิลปากร, การแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 14 (พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิวพร, 2506), 11.....	27
ภาพที่ 13 บัตรเชิญการแสดงงานกลุ่มที่ประเทศมาเลเซีย	28
ภาพที่ 14 สูจิบัตรการแสดงงานกลุ่มที่ประเทศมาเลเซีย (หน้าปก)	28
ภาพที่ 15 ภายในสูจิบัตรการแสดงงานกลุ่มที่ประเทศมาเลเซีย หน้าที่เกี่ยวข้องกับอวบ สามะเสน	29
ภาพที่ 16 โปสเตอร์การแสดงงานกลุ่มที่ประเทศสิงคโปร์.....	30
ภาพที่ 17 บรรยากาศภายในห้องแสดงงานของหอขวัญศิลปะสถาน	31
ภาพที่ 18 พิธีเปิดหอขวัญศิลปะสถาน โดยมีพระยาอนุমানราชชนเป็นประธานเปิดงาน	32

ภาพที่ 19 พระยาอนุমানราชชนลงนามในสมุดเยี่ยมชมในวันเปิดหอขั้วศิลปะสถาน	32
ภาพที่ 20 บรรยากาศในวันเปิดหอขั้วศิลปะสถาน	33
ภาพที่ 21 อวบเข้าพิธีมงคลสมรสกับวิสุตาที่หอขั้วศิลปะสถาน	35
ภาพที่ 22 อวบ สาณะเสน และประยูร อุคฺษาฎะ ขณะสำรวจโบราณสถานที่จังหวัด พระนครศรีอยุธยา	36
ภาพที่ 23 อวบ สาณะเสน และประยูร อุคฺษาฎะ ขณะสำรวจโบราณสถานที่จังหวัด พระนครศรีอยุธยา	36
ภาพที่ 24 อวบระหว่างการสำรวจโบราณสถานที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	37
ภาพที่ 25 สูจิบัตรงานแสดงนิทรรศการอนุสรณ์ 200 ปี อยุธยา จัดแสดงที่ท่าवासกรี (หน้าปก).....	38
ภาพที่ 26 สูจิบัตรงานแสดงนิทรรศการอนุสรณ์ 200 ปี อยุธยาจัดแสดงที่ท่าवासกรี (ปกใน)	38
ภาพที่ 27 หนังสือ “ห้าเดือนกลางซากอิฐปูนที่อยุธยา” (หน้าปก).....	39
ภาพที่ 28 หนังสือ “มหาธาตุ” (หน้าปก)	41
ภาพที่ 29 พระธาตุจอมเพชร จังหวัดเพชรบุรี ภาพถ่ายฝีมือของอวบในหนังสือ “มหาธาตุ” (ถ่ายเมื่อ พ.ศ. 2533)	42
ภาพที่ 30 วัดใหญ่ชัยมงคล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภาพถ่ายฝีมือของอวบในหนังสือมหาธาตุ (ถ่ายเมื่อ พ.ศ. 2515).....	42
ภาพที่ 31 ผอบบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา จังหวัด พระนครศรีอยุธยาภาพถ่ายฝีมือของอวบในหนังสือ “มหาธาตุ” (ถ่ายเมื่อ พ.ศ.2541).....	43
ภาพที่ 32 วัดพระราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภาพถ่ายฝีมือของอวบในหนังสือ “มหาธาตุ” (ถ่าย เมื่อ พ.ศ. 2514)	43
ภาพที่ 33 ตราสัญลักษณ์สถาบัน ไทยคดีศึกษา ที่ออกแบบโดยอวบ สาณะเสน	45
ภาพที่ 34 วิสุตา สาณะเสน ขณะไปสำรวจเรื่องผ้าที่บ้านหาดเสี้ยว	47
ภาพที่ 35 วิสุตา สาณะเสน กับคุณยายช่างทอผ้าที่บ้านหาดเสี้ยว	47
ภาพที่ 36 พระพิมพ์ทวารวดี ออกแบบโดย อวบ สาณะเสน	48
ภาพที่ 37 เหรียญหลวงปู่เพิ่ม รุ่นที่เจ็ด อวบออกแบบโดย อวบ สาณะเสน	48

ภาพที่ 38 ภาพศูนย์ศิลป์นวนาง พ.ศ. 2521	49
ภาพที่ 39 ภาพศูนย์ศิลป์นวนาง พ.ศ. 2521	50
ภาพที่ 40 ภาพศูนย์ศิลป์นวนาง พ.ศ. 2521	50
ภาพที่ 41 ภาพศูนย์ศิลป์นวนาง พ.ศ. 2521	51
ภาพที่ 42 ภาพศูนย์ศิลป์นวนาง พ.ศ. 2521	51
ภาพที่ 43 ภาพศูนย์ศิลป์นวนาง พ.ศ. 2521	52
ภาพที่ 44 ภาพศูนย์ศิลป์นวนาง พ.ศ. 2521	53
ภาพที่ 45 ภาพศูนย์ศิลป์นวนาง พ.ศ. 2521	55
ภาพที่ 46 ผลงานภาพถ่ายจากสตูดิโอของศูนย์ศิลป์นวนาง	55
ภาพที่ 47 ผลงานภาพถ่ายจากสตูดิโอของศูนย์ศิลป์นวนาง	56
ภาพที่ 48 ผลงานภาพถ่ายจากสตูดิโอของศูนย์ศิลป์นวนาง	56
ภาพที่ 49 ผลงานภาพถ่ายจากสตูดิโอของศูนย์ศิลป์นวนาง	57
ภาพที่ 50 ผลงานภาพถ่ายจากสตูดิโอของศูนย์ศิลป์นวนาง	57
ภาพที่ 51 ผลงานภาพถ่ายจากสตูดิโอของศูนย์ศิลป์นวนาง	58
ภาพที่ 52 ผลงานภาพถ่ายจากสตูดิโอของศูนย์ศิลป์นวนาง	59
ภาพที่ 53 ผลงานภาพถ่ายจากสตูดิโอของศูนย์ศิลป์นวนาง	60
ภาพที่ 54 ผลงานภาพถ่ายจากสตูดิโอของศูนย์ศิลป์นวนาง	60
ภาพที่ 55 ผลงานภาพถ่ายจากสตูดิโอของศูนย์ศิลป์นวนาง	61
ภาพที่ 56 ภาพถ่ายสมเด็จพระสังฆราช แต่งภาพด้วยเทคนิคสีน้ำมัน	62
ภาพที่ 57 อุเทน เตชะไพบูลย์ และ อวบ สาณะเสน ผู้ร่วมก่อตั้งมูลนิธิวงดุริยางค์ซิมโฟนีกรุงเทพ (BSO).....	64
ภาพที่ 58 อวบ ได้รับเชิญไปเป็นวิทยากรที่ภาพยนตร์สโมสร	65
ภาพที่ 59 สูจิบัตรงานแสดงภาพจิตรกรรมร่วมสมัย ของ อวบ สาณะเสน ที่โรงแรมมณเฑียร (หน้าปก)	66

ภาพที่ 60 หนังสือ <i>Ten Thai Contemporary Artist</i>	66
ภาพที่ 61 บ้านอวบและวิสุตาที่จังหวัดอุทัยธานี	68
ภาพที่ 62 บ้านอวบและวิสุตาที่จังหวัดอุทัยธานี	68
ภาพที่ 63 บ้านอวบและวิสุตาที่จังหวัดอุทัยธานี	69
ภาพที่ 64 บ้านอวบและวิสุตาที่จังหวัดอุทัยธานี	69
ภาพที่ 65 บ้านอวบและวิสุตาที่จังหวัดอุทัยธานี	70
ภาพที่ 66 บ้านอวบและวิสุตาที่จังหวัดอุทัยธานี	70
ภาพที่ 67 สูจิบัตรการแสดงงานนิทรรศการภาพเขียนที่โรงแรมโอเรียนเต็ล (หน้าปก)	71
ภาพที่ 68 สูจิบัตรการแสดงผลงานที่เพนนิชูล่า พลาซ่า (หน้าปก)	72
ภาพที่ 69 หนึ่งในภาพผลงานซึ่งจัดแสดงที่เพนนิชูล่า พลาซ่า	73
ภาพที่ 70 บทความเกี่ยวกับการจัดแสดงผลงานของอวบและครอบครัวที่โรงแรมดุสิตธานี	74
ภาพที่ 71 ผลงานซึ่งจัดแสดงที่โรงแรมดุสิตธานี	75
ภาพที่ 72 หนึ่งในผลงานซึ่งจัดแสดงที่โรงแรมดุสิตธานี	76
ภาพที่ 73 หนึ่งในผลงานซึ่งจัดแสดงที่โรงแรมดุสิตธานี	77
ภาพที่ 74 ซาโตค้ำอูนที่เชียงใหม่	78
ภาพที่ 75 นิตยสาร <i>Fine Art</i> เล่มที่มีภาพของอวบขึ้นปก	80
ภาพที่ 76 นิตยสาร <i>Fine Art</i> เล่มที่มีภาพผลงานของอวบขึ้นปก	81
ภาพที่ 77 สูจิบัตรการจัดแสดงงานนิทรรศการ “72 ปี อวบ สามะเสน”	82
ภาพที่ 78 จากซ้าย วิสุตา ส.ศิริลักษณ์ อังคาร กัลยาณพงศ์ และอวบ.....	83
ภาพที่ 79 ภายในห้องแสดงงานนิทรรศการ “72 ปี อวบ สามะเสน”	84
ภาพที่ 80 ภายในห้องแสดงงานนิทรรศการ “72 ปี อวบ สามะเสน”	85
ภาพที่ 81 อวบ สามะเสน พ.ศ. 2518 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.	93
ภาพที่ 82 วิสุตา สามะเสน พ.ศ. 2518 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.	93
ภาพที่ 83 อู่ พ.ศ. 2518 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.	94

ภาพที่ 84 อ้อม พ.ศ. 2518 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.	94
ภาพที่ 85 โอ พ.ศ. 2518 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.	95
ภาพที่ 86 วิชุดา หัสบำเรอ พ.ศ. 2508 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	96
ภาพที่ 87 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2520 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.	97
ภาพที่ 88 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2520 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.	97
ภาพที่ 89 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2518 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.	98
ภาพที่ 90 กุหลาบปี 20 พ.ศ. 2520 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.	99
ภาพที่ 91 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2520 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.	100
ภาพที่ 92 ครอบรอบแต่งงาน 11 ปี พ.ศ. 2520 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	100
ภาพที่ 93 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2520 ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	101
ภาพที่ 94 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2522 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 55.88 x 91.44 ซม.	103
ภาพที่ 95 ไม่มีชื่อ เดือนกันยายน พ.ศ. 2526 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.	103
ภาพที่ 96 แก้วสีเขียว พ.ศ. 2522 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	104
ภาพที่ 97 แก้วสีม่วง พ.ศ. 2525 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	105
ภาพที่ 98 โต๊ะเครื่องแป้ง พ.ศ. 2527 สีอะคริลิกและสีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 76.2 x 121.92 ซม.	106
ภาพที่ 99 ลายนํ้าทอง พ.ศ. 2526 สีอะคริลิกและสีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	107
ภาพที่ 100 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2526 สีอะคริลิกและสีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.	107
ภาพที่ 101 เบลูจรงค์กับผ้าหาคีเสื้อ พ.ศ. 2526 สีอะคริลิกและสีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	108
ภาพที่ 102 เบลูจรงค์ พ.ศ. 2526 สีอะคริลิกและสีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	108
ภาพที่ 103 เบลูจรงค์กับผ้าหาคีเสื้อ พ.ศ. 2527 สีอะคริลิกและสีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	109
ภาพที่ 104 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2525 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	110
ภาพที่ 105 ไวโอลินสีเทา พ.ศ. 2526 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	111

ภาพที่ 106 Simplify พ.ศ. 2526 สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	111
ภาพที่ 107 ไวโอลินคอนแชร์โต้ของบรามส์ พ.ศ. 2526 สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	112
ภาพที่ 108 คอนแชร์โต้สำหรับไวโอลินกับโอโบ พ.ศ. 2526 สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	112
ภาพที่ 109 แอปเปิ้ลกับผีเสื้อ พ.ศ. 2527 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 30.48 x 35.56 ซม.	113
ภาพที่ 110 จิบชายามบ่าย พ.ศ. 2530 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	114
ภาพที่ 111 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2530 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 71.12 x 91.44 ซม.	114
ภาพที่ 112 ความทรงจำ พ.ศ. 2523 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	115
ภาพที่ 113 คนตรี#1 พ.ศ. 2524 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.	116
ภาพที่ 114 คนตรี#2 พ.ศ. 2524 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.	117
ภาพที่ 115 คนตรี#3 พ.ศ. 2524 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.	118
ภาพที่ 116 วิศูตา พ.ศ. 2527 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	119
ภาพที่ 117 Humoresque พ.ศ. 2523 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 22.86 x 33.02 ซม.	120
ภาพที่ 118 อ้อม พ.ศ. 2523 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 30.48 x 35.56 ซม.	121
ภาพที่ 119 อ้อมขวัญุ สาณะเสน พ.ศ. 2524 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 53.34 x 68.58 ซม.	122
ภาพที่ 120 อยู่แก้ว สาณะเสน พ.ศ. 2528 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 58.42 x 73.66 ซม.	123
ภาพที่ 121 อ้อมขวัญุ พ.ศ. 2529 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.	124
ภาพที่ 122 อ้อมขวัญุกับตุ๊กตา พ.ศ. 2530 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 83.82 x 119.38 ซม.	125
ภาพที่ 123 Self-Portrait พ.ศ. 2528 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.	126
ภาพที่ 124 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2521 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	127
ภาพที่ 125 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2523 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	128
ภาพที่ 126 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2524 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.	129
ภาพที่ 127 ป่าเขียว พ.ศ. 2525 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.	130

ภาพที่ 128 บ้านประมง พ.ศ. 2525 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.	131
ภาพที่ 129 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2528 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	132
ภาพที่ 130 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2529 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.	133
ภาพที่ 131 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2527 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	134
ภาพที่ 132 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2527 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	134
ภาพที่ 133 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2528 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.	135
ภาพที่ 134 ชายทะเล พ.ศ. 2529 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.	136
ภาพที่ 135 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2530 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 30.48 x 40.64 ซม.	137
ภาพที่ 136 ลา กรีมา พ.ศ. 2521 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 71.12 x 91.44 ซม.	138
ภาพที่ 137 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2521 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 71.12 x 91.44 ซม.	139
ภาพที่ 138 สาวเปลือย พ.ศ. 2521 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 81.28 x 101.6 ซม.	140
ภาพที่ 139 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2521 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 71.12 x 91.44 ซม.	141
ภาพที่ 140 ฝัน พ.ศ. 2523 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 137.16 x 170.18 ซม.	142
ภาพที่ 141 ฝรั่งส่องกล้อง พ.ศ. 2530 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.	143
ภาพที่ 142 ไชมอน วอลเลส พ.ศ. 2530 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	144
ภาพที่ 143 ชาจีน พ.ศ. 2530 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.	145
ภาพที่ 144 มะเหมี่ยว แมวนํ้า พ.ศ. 2530 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.	146
ภาพที่ 145 นวลนาง พ.ศ. 2531 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.	147
ภาพที่ 146 ตึกคิน พ.ศ. 2531 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.	148
ภาพที่ 147 สบาย สบาย พ.ศ. 2531 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	149
ภาพที่ 148 เสื้อแดง พ.ศ. 2531 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.	149
ภาพที่ 149 คำหวาน พ.ศ. 2531 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	150
ภาพที่ 150 อวดสาว พ.ศ. 2531 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	151
ภาพที่ 151 ร้านถ่ายรูป พ.ศ. 2531 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.	152

ภาพที่ 152 ไม่มีชื่อ เดือนมีนาคม พ.ศ. 2535 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 71.12 x 91.44 ซม.	156
ภาพที่ 153 ไม่มีชื่อ เดือนมีนาคม พ.ศ. 2536 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	157
ภาพที่ 154 ไม่มีชื่อ เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2536 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 71.12 x 91.44 ซม.	158
ภาพที่ 155 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2536 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	159
ภาพที่ 156 กุหลาบ พ.ศ. 2537 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.	160
ภาพที่ 157 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2538 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	161
ภาพที่ 158 ดอกไม้ในตะกร้า พ.ศ. 2543 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.	162
ภาพที่ 159 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2535 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.	162
ภาพที่ 160 กุหลาบและพลับพลึง พ.ศ. 2535 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.	163
ภาพที่ 161 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2541 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 10 x 12 ซม.	163
ภาพที่ 162 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2539 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.	164
ภาพที่ 163 กุหลาบในแจกันเหลี่ยม พ.ศ. 2537 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.	165
ภาพที่ 164 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2540 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	166
ภาพที่ 165 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2543 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.	167
ภาพที่ 166 กุหลาบในเหยือกน้ำ พ.ศ. 2536 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.	167
ภาพที่ 167 กาทองเหลือง พ.ศ. 2535 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 50.8 x 86.36 ซม.	169
ภาพที่ 168 กาทองเหลืองกับงานเชิงเบญจรงค์ พ.ศ. 2536 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 50.8 x 60.9 ซม.	169
ภาพที่ 169 ไทเขมร พ.ศ. 2536 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 50.8 x 60.96 ซม.	170
ภาพที่ 170 กางเกง พ.ศ. 2536 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 50.8 x 60.96 ซม.	171
ภาพที่ 171 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2537 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 50.8 x 60.96 ซม.	172
ภาพที่ 172 กาทองเหลือง พ.ศ. 2548 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 50.8 x 60.96 ซม.	173
ภาพที่ 173 ไวโอลินกับไทเขมร พ.ศ. 2550 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 101.6 x 101.6 ซม.	173
ภาพที่ 174 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2538 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.	174

ภาพที่ 175 คนตรีกับดอกไม้ว พ.ศ. 2544 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	175
ภาพที่ 176 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2546 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 20.32 x 25.4 ซม.	176
ภาพที่ 177 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2548 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 20.32 x 25.4 ซม.	177
ภาพที่ 178 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2548 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.	178
ภาพที่ 179 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2535 สีอะคริลิกและสีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	179
ภาพที่ 180 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2536 สีอะคริลิกและสีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 82.28 ซม.	180
ภาพที่ 181 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2537 สีอะคริลิกและสีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	181
ภาพที่ 182 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2539 สีอะคริลิกและสีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	182
ภาพที่ 183 เบลูจรงค์ กุหลาบ และพานทองเหลือง พ.ศ. 2547 สีอะคริลิกและสีนํ้ามันบนผ้าใบ ...	182
ภาพที่ 184 จังหวะเร็ว พ.ศ. 2537 สีอะคริลิกและสีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	183
ภาพที่ 185 Bach Violin Partitas พ.ศ. 2539 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	184
ภาพที่ 186 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2542 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.	185
ภาพที่ 187 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2542 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.	186
ภาพที่ 188 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2543 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 30.48 ซม.	186
ภาพที่ 189 ไวโอลินสีขาว พ.ศ. 2544 สีอะคริลิกและสีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม. .	187
ภาพที่ 190 ไวโอลิน สตอร์ พ.ศ. 2540 สีอะคริลิกและสีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 71.12 x 91.44 ซม.	188
ภาพที่ 191 ไวโอลินกับธรรมชาติ พ.ศ. 2533 สีอะคริลิกและสีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	189
ภาพที่ 192 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2534 สีอะคริลิกและสีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	190
ภาพที่ 193 ไวโอลินและเบญจรงค์ พ.ศ. 2535 สีอะคริลิกและสีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	191
ภาพที่ 194 ไวโอลินสีฟ้า พ.ศ. 2542 สีอะคริลิกและสีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม. ...	192
ภาพที่ 195 คารวะ แวน ไอค์ พ.ศ. 2547 สีอะคริลิกและสีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	193

ภาพที่ 196 อกาลิโก พ.ศ. 2547 สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	194
ภาพที่ 197 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2550 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 20.32 x 20.32 ซม.	195
ภาพที่ 198 ความหลัง สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	195
ภาพที่ 199 คับเบิลไวโอลินคอนแชร์โต้ พ.ศ. 2543 สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	196
ภาพที่ 200 ไวโอลิน พ.ศ. 2543 สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	197
ภาพที่ 201 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2545 สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	198
ภาพที่ 202 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2548 สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	198
ภาพที่ 203 ไม่มีชื่อ สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	199
ภาพที่ 204 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2541 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 40.64 ซม.	200
ภาพที่ 205 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2544 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.	201
ภาพที่ 206 สุกภาพสตรี พ.ศ. 2538 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 71.12 x 111.76 ซม.	203
ภาพที่ 207 Self Portrait พ.ศ. 2545 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.	204
ภาพที่ 208 เก็บดอกไม้ พ.ศ. 2547 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 91.44 ซม.	205
ภาพที่ 209 น่องจิบนั่ง พ.ศ. 2549 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	206
ภาพที่ 210 อยู่แก้ว พ.ศ. 2548 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 17.78 x 22.86 ซม.	207
ภาพที่ 211 โรเจีย ฟาน แคร้ เวย์เดน Portrait of a Woman with a Winged Bonnet ค.ศ. 1440 สีน้ำมันบนไม้โอ๊ค ขนาด 32 x 47 ซม.	208
ภาพที่ 212 Self Portrait พ.ศ. 2541 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.	209
ภาพที่ 213 วิศูตา สาณะเสน พ.ศ. 2533 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.	210
ภาพที่ 214 อยู่แก้ว พ.ศ. 2540 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.	211
ภาพที่ 215 Self Portrait พ.ศ. 2536 สีน้ำมันบนผ้ากระสอบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	212
ภาพที่ 216 เต็กชาวเขา พ.ศ. 2549 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 101.6 ซม.	213
ภาพที่ 217 อยู่แก้ว รูปเขียนหลังกระจก ขนาด 17.78 x 63.5 ซม.	214

ภาพที่ 218 อ้อมขวัญ รูปเขียนหลังกระจก ขนาด 20.32 x 25.4 ซม.215

ภาพที่ 219 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2533 สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 71.12 x 91.44 ซม.216

ภาพที่ 220 สาวงามกับผลไม้ พ.ศ. 2533 สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 71.12 x 91.44 ซม.
.....217

ภาพที่ 221 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2543 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.....218

ภาพที่ 222 เพลินแสงจันทร์ พ.ศ. 2550 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 71.12 x 91.44 ซม.....218

ภาพที่ 223 สุริยฉาน พ.ศ. 2550 สีน้ำมันบนผ้าใบขนาด 71.12 x 91.44 ซม.....219

ภาพที่ 224 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2535 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.....220

ภาพที่ 225 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2536 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.....221

ภาพที่ 226 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2537 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.....221

ภาพที่ 227 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2532 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.....222

ภาพที่ 228 พายุ พ.ศ. 2532 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.....223

ภาพที่ 229 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2534 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.....224

ภาพที่ 230 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2536 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.....224

ภาพที่ 231 ทะเลสาบขาว1 พ.ศ. 2533 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.....225

ภาพที่ 232 ทะเลสาบขาว2 พ.ศ. 2534 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 91.44 x 114.3 ซม.....226

ภาพที่ 233 ทะเล พ.ศ. 2536 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.....227

ภาพที่ 234 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2539 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.....227

ภาพที่ 235 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2546 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.....228

ภาพที่ 236 อีสานแล้ง พ.ศ. 2540 สีน้ำมันบนผ้าใบ 60.96 x 91.44 ซม.....229

ภาพที่ 237 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2547 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.....229

ภาพที่ 238 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2547 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.....230

ภาพที่ 239 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2532 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.....231

ภาพที่ 240 ฟ้าหลังฝน พ.ศ. 2537 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.....231

ภาพที่ 241 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2538 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.....	232
ภาพที่ 242 ไม่มีชื่อ รูปเขียนหลังกระจก ขนาด 30.48 x 45.72 ซม.	233
ภาพที่ 243 สำเนาจีน รูปเขียนหลังกระจก ขนาด 28.86 x 28.86 ซม.	234
ภาพที่ 244 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2533 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.....	235
ภาพที่ 245 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2542 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 20.32 x 20.32 ซม.....	236
ภาพที่ 246 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2534 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 30.48 x 40.64 ซม.....	237
ภาพที่ 247 เต็มร่า พ.ศ. 2534 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.....	238
ภาพที่ 248 ธรรมะ พ.ศ. 2537 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 27.94 x 35.56 ซม.	239
ภาพที่ 249 ในฝัน พ.ศ. 2532 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 30.48 x 40.64 ซม.	240
ภาพที่ 250 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2544 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 20.32 x 25.4 ซม.....	241
ภาพที่ 251 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2546 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.....	241
ภาพที่ 252 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2546 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.....	242
ภาพที่ 253 อารมณ์ดี พ.ศ. 2547 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.	242
ภาพที่ 254 ฝันดี พ.ศ. 2540 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.	243
ภาพที่ 255 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2544 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.....	244
ภาพที่ 256 อวบ และอ้อมขวัญ สาณะเสน ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2547 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.	245
ภาพที่ 257 ผลบุญ พ.ศ. 2550 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 81.28 x 101.6 ซม.....	246
ภาพที่ 258 นางลอย พ.ศ. 2532 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.	247
ภาพที่ 259 คนตรีกับความฝัน พ.ศ. 2545 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.....	248
ภาพที่ 260 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2546 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.....	249
ภาพที่ 261 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2550 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.....	249
ภาพที่ 262 คนตรีบาโร้ค#2 พ.ศ. 2532 สีนํ้ามันบนกระดาษ ขนาด 38.1 x 48.26 ซม.	250
ภาพที่ 263 คนตรีบาโร้ค#1 พ.ศ. 2538 สีนํ้ามันบนกระดาษ ขนาด 38.1 x 48.26 ซม.	251

ภาพที่ 264 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2539 สีนํ้ามันบนผ้าใบ 40.64 x 50.8 ซม.	252
ภาพที่ 265 คนตรีกับความรักร พ.ศ. 2540 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.	252
ภาพที่ 266 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2540 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.	253
ภาพที่ 267 เจ้าเมืองหนุ่ม พ.ศ. 2542 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 60.29 ซม.	254
ภาพที่ 268 เจ้านางน้อย พ.ศ. 2542 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 50.8 x 60.96 ซม.	255
ภาพที่ 269 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2547 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.	255
ภาพที่ 270 เจ้าหญิงเมืองน่าน พ.ศ. 2549 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 91.44 x 121.92 ซม.	256
ภาพที่ 271 หนุ่มล้านนา พ.ศ. 2550 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 50.8 x 60.96 ซม. ผลงานร่วมกับอู่แก้ว สาณะเสน	257
ภาพที่ 272 สาวล้านนา พ.ศ. 2550 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 50.8 x 60.96 ซม. ผลงานร่วมกับอู่แก้ว สาณะเสน	257
ภาพที่ 273 พระบรมรูปสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิปราชสวเทพบิคร วัดพระศรีรัตนศาสดา ราม	261
ภาพที่ 274 ภาพพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกครั้งดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระยามหา กษัตริย์ศึก เสด็จกลับจากราชการทัพที่เขมร เพชาน โคมด้นทิศเหนือ พระที่นั่งอนันตสมาคม	262
ภาพที่ 275 ภาพเหตุการณ์พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประทับเบื้องหน้าพระพุทธ ชินสีห์ แวดล้อมด้วย พระภิกษุและนักบวชต่างชาตศาสนาสนนิกายต่างๆ แสดงนัยแห่งพระราชกรรยา ที่ ทรงเป็นองค์ศาสนูปถัมภกของทุกศาสนาโดยไม่รังเกียจกัคน เพชาน โคมด้นทิศตะวันตกพระที่ นั่งอนันตสมาคม.....	263
ภาพที่ 276 ภาพพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานอภัยทาน และทรงเลิก ประเพณีทาสเพชาน โคมด้นทิศใต้ของท้องพระ โรงกลาง พระที่นั่งอนันตสมาคม	264
ภาพที่ 277 ภาพเหตุการณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จออกประทับ ณ พระที่นั่ง บุษบกมลาที่มุขเด็จ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท เนื่องในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสม โภช เมื่อ พ.ศ. 2454เพชาน โคมด้นทิศตะวันออกของท้องพระ โรงกลางพระที่นั่งอนันตสมาคม	264
ภาพที่ 278 ภาพพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 เสด็จเลียบพระนคร โดย กระบวนพยุหยาตราสถลมารค ด้านหลังเป็นการก่อสร้างพระปรางค์วัดอรุณราชวราราม ที่ทรงมี	

พระราชดำริสร้างเพิ่มเติมให้สูงใหญ่ขึ้น เพื่อเป็นศรีสง่าแก่พระนครหลวง เพดานด้านใต้ของโคมทิศ ตะวันออกพระที่นั่งอนันตสมาคม	265
ภาพที่ 279 ภาพพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 เสด็จเสียบพระนคร โดยกระบวน พยุหยาตราสถลมารค ฉากหลังเป็นภาพป้อมเผด็จดัสกร พระมหาเจดีย์ในวัดพระเชตุพนฯ และพระ มหาปราสาทราชมณเฑียรในพระบรมหาราชวัง ซึ่งได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ก่อสร้าง และบูรณะให้ สวยงาม เพดานด้านเหนือของโคมทิศตะวันออกพระที่นั่งอนันตสมาคม	265
ภาพที่ 280 ภาพงานจิตรกรรมฝาผนัง เรื่อง พระเวสสันดรชาดก ตอน คณทุตมาจากเมืองกลิงครา ชมาขอช้างเผือกนามว่า ปัจฉินาเคนทร์ ช้างเผือกคู่บ้านคู่เมืองของเมืองสีพีไปยังเมืองของตน เพราะ เชื่อว่าจะช่วยให้เมืองของตนที่กำลังแห้งแล้ง มีความอุดมสมบูรณ์ขึ้นมา พระเวสสันดรก็ทรงยกช้าง ปัจฉินาเคนทร์ให้แก่เมืองกลิงครา พระอุโบสถ วัดราชาธิวาส	266
ภาพที่ 281 กัมภ์กุมาร จิตรกรรมฝาผนังเรื่องเวสสันดรชาดก ในพระอุโบสถวัดราชาธิวาส สมเด็จพระ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ออกแบบ คาร์โลรี โกลิเขียนภาพ	267
ภาพที่ 282 ภาพพระราชพงศาวดารแผ่นดินพระเจ้าท้ายสระ ตอน ช้างทรงพระมหาอุปราชแห่งช้าง พระที่นั่ง วาดโดย สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์	268
ภาพที่ 283 ภาพผลงานจิตรกรรม วาดโดย ขรรค์ อิน โง่ง	269
ภาพที่ 284 ภาพจิตรกรรมฝาผนังแสดงเหตุการณ์พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จ ทอดพระเนตรสุริยุปราคาที่ตำบลหัวากอ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พระที่นั่งทรงผนวช วัดเบญจม บพิตร	270
ภาพที่ 285 ภาพปกหนังสือ “ภาพนางงามในวรรณคดี” สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชวาดโดย เหม เวชกร	271
ภาพที่ 286 จิตรกรรมฝาผนังภาพเทพชุมนุม พระวิหารหลวงพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหารวาดโดย พระยาอนุศาสน์จิตรกร	272
ภาพที่ 287 ภาพพระราชพงศาวดารสมเด็จพระนเรศวรสุมินนิมิตว่า จระเข้ใหญ่ว่ายน้ำเข้ามาจะทำ ร้ายพระองค์ ภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระวิหารวัดสุวรรณดาราราม พระนครศรีอยุธยา วาดโดย พระยาอนุศาสน์จิตรกร (จันทร์ จิตรกร) ราวปี พ.ศ. 2474	273
ภาพที่ 288 ภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่อง รามเกียรติ์ ระเบียบคง วัดพระศรีรัตนศาสดาราม วาดโดย เหม เวชกร พ.ศ. 2473	274

ภาพที่ 289 จำรัส เกียรติก้อง ภาพเปลือย พ.ศ. 2592 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 90 x 132 ซม.	275
.....	275
ภาพที่ 290 มีเซียม ยิบอินซอย วิถีแห่งความฝัน พ.ศ. 2492 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 90 x 112 ซม.	276
.....	276
ภาพที่ 291 ทวี นันทกว้าง ภูเขาทอง พ.ศ. 2494 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 50 x 63 ซม.	277
.....	277
ภาพที่ 292 บัณจบ พลาวงศ์ หญิงสาว พ.ศ. 2497 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบขนาด 120 x 85.3 ซม.	278
.....	278
ภาพที่ 293 ประสงค์ ปัทมานุช วัดกับเจดีย์ พ.ศ. 2492 เทคนิคสีฝุ่นบนกระดาษ ขนาด 38 x 27 ซม.	279
.....	279
ภาพที่ 294 สม โภชน์ อุปอินทร์ แม่บ้านในชนบท พ.ศ. 2503 เทคนิคสีน้ำมัน	279
.....	279
ภาพที่ 295 ทวี นันทกว้าง ดอกบัว พ.ศ. 2499 เทคนิคสีน้ำมันบนแผ่นไม้อัด ขนาด 120 x 182 ซม.	280
.....	280
ภาพที่ 296 พิชัย นิรันต์ จุดจบ เทคนิคสีน้ำมัน	281
.....	281
ภาพที่ 297 สวัสดิ์ ตันติสุข ป่าสนที่คอยจุนตาล พ.ศ. 2517 เทคนิคสีน้ำมัน	282
.....	282
ภาพที่ 298 ซาน โคร บอดติเชลลี Portrait of a Young Woman ค.ศ.1485 - 1490 เทคนิคสีฝุ่นบนแผ่นไม้ ขนาด 24.8 x 38.7 ซม.	285
.....	285
ภาพที่ 299 Nicolaes van Verendael A tulip, roses, iris and other flowers in a glass vase on a ledge	287
.....	287
ภาพที่ 300 Gerret Willemsz Still Life with a Herring, Rummer, Wanli Dish, and Bread ค.ศ.1646 เทคนิคสีน้ำมันบนแผ่นไม้ ขนาด 58 x 68 ซม.	288
.....	288
ภาพที่ 301 Jan van Kessel Studio of Jan van Kessel I ค.ศ. 1657 - 1670 เทคนิคสีน้ำมันบนแผ่นทองแดงขนาด 16.4 x 21.9 ซม.	288
.....	288
ภาพที่ 302 Claesz Still life with a watch ค.ศ. 1631 สีน้ำมันบนแผ่นไม้ ขนาด 43.5 x 52 ซม.	289
.....	289
ภาพที่ 303 จาคอบ ฟัน รอยส์ตาล Edge of a Forest with a Grainfield ค.ศ. 1656 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบขนาด 103.8 x 146.2 ซม.	290
.....	290
ภาพที่ 304 Pieter de Molijn (1595–1661) Landscape with a Cottage ค.ศ. 1629 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 37.5 x 55.2 ซม.	290
.....	290

ภาพที่ 305 จาคอบ ฟัน รอยส์คาล <i>Landscape with a House in the Grove</i> ค.ศ. 1646 เทคนิคสีน้ำมันบนกระดาษใบขนาด 105 x 162 ซม.....	291
ภาพที่ 306 Philips Koninck (1619–1688) <i>An Extensive Wooded Landscape</i> ค.ศ. 1670 เทคนิคสีน้ำมันบนกระดาษใบขนาด 83.2 x 113.3 ซม.....	292
ภาพที่ 307 จอห์น คอนสแตเบิล <i>The Cornfield</i> ค.ศ. 1826 เทคนิคสีน้ำมันบนกระดาษใบขนาด 122 x 143 ซม.	293
ภาพที่ 308 จอห์น คอนสแตเบิล <i>The Hay Wain</i> ค.ศ. 1821 เทคนิคสีน้ำมันบนกระดาษใบขนาด 130 x 185 ซม.	293
ภาพที่ 309 จอห์น คอนสแตเบิล <i>The Leaping Horse</i> ค.ศ. 1852 เทคนิคสีน้ำมันบนกระดาษใบขนาด 142 x 187.3 ซม.....	294
ภาพที่ 310 เพื่อ ทองอยู่ (หริพิทักษ์) เพชรบุรี พ.ศ. 2492 เทคนิคสีฝุ่นบนกระดาษรูป เกียรตินิยมอันดับ 1 เหรียญทอง การแสดงศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ 1 พ.ศ. 2492	296
ภาพที่ 311 สวัสดิ์ ต้นตีสวย วัดพระแก้ว พ.ศ. 2497 เทคนิคสีน้ำมันบนกระดาษใบ ขนาด 60 x 90 ซม. เกียรตินิยมอันดับ 1 เหรียญทอง การแสดงศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ 5 พ.ศ. 2497.....	298
ภาพที่ 312 ประยูร อุลุชาฎะ จันทบุรี พ.ศ. 2498 เทคนิคสีน้ำมันบนกระดาษใบ ขนาด 70 x 101 ซม. เกียรตินิยมอันดับ 1 เหรียญทอง การแสดงศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ 6 พ.ศ. 2498.....	299
ภาพที่ 313 ปอล เซซาน <i>Mount Sainte Victoire</i> ค.ศ. 1904 - 1906 เทคนิคสีน้ำมันบนกระดาษใบ ขนาด 70 x 92 ซม.....	300
ภาพที่ 314 ปอล เซซาน <i>The Chateau de Medan</i> ค.ศ. 1880 เทคนิคสีน้ำมันบนกระดาษใบขนาด 59.1 x 72.4 ซม.	300
ภาพที่ 315 เรมбранด์ ฮาร์เมนส์ โชน ฟัน ไรน์ <i>Mountain Landscape with Thunderstorm</i> ค.ศ. 1638 เทคนิคสีน้ำมันบนกระดาษใบขนาด 52 x 72 ซม.	301
ภาพที่ 316 เรมбранด์ ฮาร์เมนส์ โชน ฟัน ไรน์ <i>Landscape with a Stone Bridge</i> ค.ศ. 1638 เทคนิคสีน้ำมันบนกระดาษใบขนาด 29.5 x 42.5 ซม.....	302
ภาพที่ 317 จาคอบ ฟัน รอยส์คาล <i>Windmill of Wijk bij Duurstede</i> ค.ศ. 1670 เทคนิคสีน้ำมันบนกระดาษใบ ขนาด 83 x 101 ซม.	303

ภาพที่ 318 จากอบ ฟัน รอยส์คาล <i>View of Naarden</i> ค.ศ. 1647 เทคนิคสีน้ำมันบนบนแผ่นไม้ ขนาด 34.8 x 67 ซม.	303
ภาพที่ 319 แอลเบิร์ต เบียร์สตัดท์ <i>Indian Canoe</i> ค.ศ. 1886 เทคนิคสีน้ำมันบนบนผ้าใบ ขนาด 69.2 x 90.8 ซม.	304
ภาพที่ 320 แอลเบิร์ต เบียร์สตัดท์ <i>Among the Sierra Nevada, California</i> ค.ศ. 1868 เทคนิคสีน้ำมัน บนบนผ้าใบ ขนาด 182.88 x 305.13 ซม.	305
ภาพที่ 321 ซัลวาดอร์ ดาลี <i>Moment de transition</i> ค.ศ. 1934 เทคนิคสีน้ำมันบนบนผ้าใบ ขนาด 54 x 65 ซม.	306
ภาพที่ 322 ซัลวาดอร์ ดาลี (1904 – 1989) <i>The Persistence of Memory</i> ค.ศ. 1931 เทคนิคสีน้ำมัน บนบนผ้าใบขนาด 24.1 x 33 ซม.	306
ภาพที่ 323 เรเน่ มากริท <i>L'empire des lumieres</i> ค.ศ. 1958 เทคนิคสีน้ำมันบนบนผ้าใบขนาด 40 x 50 ซม.	307
ภาพที่ 324 เรเน่ มากริท <i>The Giant</i> ค.ศ. 1936 เทคนิคสีกวอชบนกระดาษขนาด 30 x 38.5 ซม. ...	307
ภาพที่ 325 ปอล เซซาน <i>Still Life with Flowers and Fruit</i> ค.ศ. 1988 - 1990 เทคนิคสีน้ำมันบน ผ้าใบ ขนาด 65.5 x 82 ซม.	308
ภาพที่ 326 ปาโบล ปิกัสโซ่ <i>Violin and Grapes</i> ค.ศ. 1912 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 50.8 x 61 ซม.	309
ภาพที่ 327 ซอร์ช บาร์ค <i>Violin and Candlestick</i> ค.ศ. 1910 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 50.17 x 60.96 ซม.	310
ภาพที่ 328 ปาโบล ปิกัสโซ่ <i>Head of a Woman</i> ค.ศ. 1960 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 54 x 65.1 ซม.	311
ภาพที่ 329 ปาโบล ปิกัสโซ่ <i>Woman with Folded Arms</i> ค.ศ. 1901 – 1902 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 58 x 81 ซม.	312
ภาพที่ 330 Henry Fuseli (1741 – 1825) <i>The Nightmare</i> ค.ศ. 1871 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 101.7 x 127.1 ซม.	313
ภาพที่ 331 อองรี มาติส <i>Woman with a Hat</i> ค.ศ. 1905 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 59.69 x 80.65 ซม.	314

ภาพที่ 332 มาร์ค ซากาล *Over the Town* ค.ศ. 1918 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 45 x 56 ซม. 317

ภาพที่ 333 วิลเลียม เทอร์เนอร์ *The Slave Ship* ค.ศ. 1840 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 90.8 x 122.6 ซม.319

ภาพที่ 334 วิลเลียม เทอร์เนอร์ *The Burning of the Houses of Parliament* ค.ศ. 1835 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 92.7 x 123 ซม.320

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

สีและแสงเป็นหนึ่งในทัศนธาตุที่มีความสำคัญต่อการสร้างสรรค์ศิลปะอย่างมาก โดยเฉพาะในงานจิตรกรรม ศิลปินตะวันตกตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้ร่วมกันพัฒนาเทคนิคและวิธีการในการสร้างสีและแสงในงานจิตรกรรมมาอย่างต่อเนื่อง จนทำให้สีและแสงในงานจิตรกรรมมีความแตกต่างและหลากหลายไปตามแนวคิดสร้างสรรค์ของศิลปินในแต่ละยุคแต่ละสมัย หลังจากแนวคิดและวิธีการสร้างงานศิลปะจากตะวันตกเริ่มแพร่หลายเข้ามาในประเทศไทย สมัยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา ศิลปินไทยก็เริ่มให้ความสนใจเกี่ยวกับเทคนิคและทฤษฎีการสร้างสีและแสงในงานจิตรกรรมตามแบบอย่างจิตรกรรมตะวันตก ดังจะเห็นได้จากภาพจิตรกรรมฝาผนังของชรัวอินโข่งในวัดบวรนิเวศวิหาร เป็นต้น ล่วงมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 8 เมื่อศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี เริ่มก่อตั้งสถาบันการศึกษาศิลปะอย่างเป็นทางการในประเทศไทย ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นคณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากรในปัจจุบัน นักศึกษาศิลปะจึงมีโอกาสดูฝึกฝนทักษะและเรียนรู้ทั้งรูปแบบ แนวคิด และเทคนิคการสร้างสรรคจิตรกรรมตามแบบแผนตะวันตก ซึ่งก็รวมไปถึงเทคนิคและทฤษฎีการสร้างสีและแสงในงานจิตรกรรมอย่างถูกต้องด้วย ด้วยเหตุนี้ แนวคิด เทคนิค และทฤษฎีเกี่ยวกับสีและแสงในงานจิตรกรรมจึงได้รับการพัฒนาและต่อยอดทางความคิดอย่างจริงจังและเป็นระบบมากยิ่งขึ้น

อวบ สาณะเสนเป็นศิลปินไทยท่านหนึ่งที่ทำให้ความสนใจและศึกษาอย่างจริงจังมาโดยตลอดเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีของสีและแสงในงานจิตรกรรมตามแบบอย่างศิลปะตะวันตก จากนั้นจึงนำมาประยุกต์ให้เข้ากับแนวคิดการสร้างงาน และสามารถพัฒนาต่อยอดสร้างความคิดเด่นอันเป็นเอกลักษณ์ให้กับงานจิตรกรรมของตนได้สำเร็จในที่สุด

อวบ สาณะเสน เป็นศิลปินที่มีความสามารถรอบด้าน ดังจะเห็นได้จากบทบาทและหน้าที่อันหลากหลายของเขา เพราะเขาเป็นทั้งครู นักดนตรี ช่างภาพ จิตรกร และนักจัดการศิลปะ ถึงแม้ว่าจะเกิดในครอบครัวที่ไม่มีความสัมพันธ์กับศิลปะโดยตรง แต่ครอบครัวของเขาก็แสดงให้เห็นถึงความเป็นศิลปิน บิดาของอวบเป็นนักดนตรีสมัครเล่นและเป็นช่างภาพ ด้วย

เหตุนี้ อวบจึงได้รับความรู้และแรงบันดาลใจในด้านการดนตรีและการถ่ายภาพมาจากบิดา พี่ชายคนโตเป็นสถาปนิก ส่วนพี่ชายคนรองเป็นนักดนตรี ในปี พ.ศ. 2493 อวบได้รับปริญญา ศิลปบัณฑิต สาขาจิตรกรรม จากมหาวิทยาลัยศิลปากร ระหว่างกำลังศึกษาศิลปะ นอกจาก ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี จะเป็นอาจารย์ที่อวบเคารพนับถือเป็นอย่างมาก แล้วท่านยังมีอิทธิพล ต่อความคิดและแนวทางการสร้างสรรค์ผลงานของอวบตลอดชีวิต สำหรับอวบคำสอนของท่าน คือรากฐานของความรู้ทางด้านศิลปะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้เกี่ยวกับศิลปะหลักวิชา¹ นอกจากนั้นศาสตราจารย์ศิลป์ยังชี้ให้เห็นว่า ศิลปะมิได้เป็นเพียงการใช้ความรู้ทักษะในการวาด รูปเท่านั้น แต่ศิลปะยังมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับศาสนา ปรัชญา ดนตรี และการละคร ฯลฯ แนวคิดดังกล่าวได้ช่วยส่งเสริมให้อวบกลายเป็นผู้ใฝ่หาความรู้และขวนขวายศึกษาหาความรู้ใน สาขาวิชาอื่นๆ อยู่ตลอดเวลา

เนื่องจากการที่อวบเป็นนักดนตรีสมัครเล่น ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการเล่น ไวโอลิน เขาจึงได้ให้มุมมองเกี่ยวกับตนเองในด้านดนตรีว่า “ผมมองตัวเองเป็น Performing Artist เหมือนกับนักดนตรีที่ดี ต้องเล่นเพลงของคีตกวีต่างๆ ได้ทุกสไตล์”² เช่นเดียวกับมุมมองเกี่ยวกับตนเองในด้านศิลปะว่า “ผมเป็นศิลปินก็เหมือนกับนักดนตรีที่มีความสามารถจะเล่นเพลงของผู้ แต่งคนไหนก็ได้ ในฐานะที่ผมเป็นจิตรกร ผมก็ควรจะใช้วิธีการ (Style) ใหนๆ ก็ได้”³ จากมุมมอง ดังกล่าวประกอบกับการถูกฝึกมาให้เป็นผู้ใฝ่รู้ ทำให้อวบตั้งใจขวนขวายที่จะศึกษาและทดลอง สร้างงานจิตรกรรมในหลากหลายกระบวนแบบตามอย่างศิลปะตะวันตก เพื่อนำมาประยุกต์ให้ เข้ากับแนวความคิด มโนคติ และรสนิยมของตน ถึงแม้ผลงานสร้างสรรค์ของอวบจะ หลากหลายทั้งรูปแบบและเนื้อหา แต่ความโดดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ในงานจิตรกรรมของศิลปิน ท่านนี้คือ “สีและแสงอันสว่างไสว”

ศิลปิน นักวิจารณ์ ลูกศิษย์ และผู้คนที่ทั่วไป มักกล่าวถึงผลงานจิตรกรรมของอวบว่า สี และแสงที่แสดงถึงความรู้สีสว่างไสว ไสวสะอาด บางเบา นุ่มนวล⁴ ได้กลายเป็นเอกลักษณ์ เฉพาะตัวที่โดดเด่นและเป็นที่รู้จักของผู้คนทั้งหลาย ผลงานที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะตัว ในเรื่องของสีและแสงอย่างเด่นชัดของอวบได้แก่ กลุ่มผลงานประเภทหุ่นนิ่งที่เป็นภาพดอกไม้ กลุ่มภาพทิวทัศน์ กลุ่มภาพเครื่องชามเบญจรงค์ และผลงานชุดที่จัดแสดง ณ เพนนินซูล่า พลาซ่า เป็นต้น

ความประทับใจของผู้วิจัย ที่สอดคล้องกับผู้คนส่วนใหญ่ ซึ่งชื่นชมและยกย่องการใช้สี และแสงอันสว่างไสวและงดงามในงานจิตรกรรมของอวบ ได้กลายเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้วิจัย ตระหนักถึงคุณค่าและปรารถนาที่จะศึกษาแนวคิดและวิธีการสร้างสีและแสงที่เป็นเอกลักษณ์ ในผลงานจิตรกรรมของ อวบ สาณะเสน

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาผลงานจิตรกรรมร่วมสมัยของอวบ ที่ได้รวบรวมมาจัดแสดงในนิทรรศการ “อวบ สาณะเสน 72 ปี” จำนวน 251 ภาพ เป็นหลัก โดยจะให้ความสำคัญกับการศึกษาทดลองเกี่ยวกับสีและแสงในงานจิตรกรรมตามกระบวนการแบบทางศิลปะ ที่หลากหลายของตะวันตก รวมทั้งการนำความรู้ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้และพัฒนาผลงานจนสามารถบรรลุถึงแนวทางการสร้างสรรค์ที่โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ของอวบ สาณะเสน เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ ที่ถูกต้องและชัดเจนในเชิงทฤษฎีศิลป์ ซึ่งสามารถเป็นองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ศิลป์แก่นักวิชาการและนักศึกษาศิลปะ รวมทั้งศิลปินและผู้สนใจต่อไป

ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาแนวคิด เทคนิค และรูปแบบการสร้างสีและแสงในงานจิตรกรรมของอวบ สาณะเสน โดยเน้นไปที่ผลงานจิตรกรรม ซึ่งจัดแสดงในนิทรรศการ “อวบ สาณะเสน 72 ปี” เป็นหลัก
2. วิเคราะห์พัฒนาการในด้านแนวคิด เทคนิค และรูปแบบของการสร้างสีและแสงในงานจิตรกรรมของอวบ สาณะเสน จากผลงานในนิทรรศการดังกล่าว โดยเปรียบเทียบกับผลงานของศิลปินต่างประเทศและศิลปินไทย ที่มีแนวทางการสร้างสีและแสงในงานจิตรกรรมที่คล้ายคลึงกัน เพื่อแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางความคิดและเทคนิค ที่ต่อยอดกลายเป็นความโดดเด่นและเอกลักษณ์ในงานจิตรกรรมของอวบ

ขอบเขตของการวิจัย

มุ่งเน้นการศึกษาและวิเคราะห์เกี่ยวกับเรื่องสีและแสงในงานจิตรกรรมของอวบ สาณะเสน โดยใช้ผลงานจิตรกรรมที่จัดแสดงในนิทรรศการ “อวบ สาณะเสน 72 ปี” เป็นกรณีศึกษา

เพื่อเป็นพื้นฐานนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจในการศึกษา และวิเคราะห์พัฒนาการด้านแนวคิด เทคนิค รูปแบบ การสร้างงานจิตรกรรมที่โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ของศิลปินท่านนี้

ขั้นตอนการวิจัย

1. รวบรวมข้อมูลจากผลงานจริงของศิลปิน หนังสือ บทความวิชาการ สื่อบัตร การสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับประวัติชีวิตและผลงานของอวบ สาณะเสน โดยเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสีและแสงในผลงานจิตรกรรมของอวบ สาณะเสน
2. ศึกษาแนวคิด เทคนิค และรูปแบบ ในการสร้างสีและแสงในผลงานจิตรกรรมของอวบ สาณะ-เสน จากข้อมูลเอกสารต่างๆ ที่รวบรวมไว้ในข้อ 1. โดยเฉพาะผลงานจิตรกรรมที่แสดงในนิทรรศการ “อวบ สาณะเสน 72 ปี”
3. วิเคราะห์พัฒนาการทางแนวคิด เทคนิค และรูปแบบ ของการสร้างสีและแสงในงานจิตรกรรมของอวบ สาณะเสน โดยเปรียบเทียบกับผลงานของศิลปินอื่นที่สร้างสรรค์จิตรกรรมในแนวเดียวกัน
4. สรุปผลการศึกษาและการวิเคราะห์เพื่อเขียนรายงานการวิจัย
5. เสนอรายงานฉบับสมบูรณ์

เวลาที่ใช้ในการวิจัย

ประมาณ 2 ปี 8 เดือน โดยเริ่มงานวิจัยราวเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2559 และเสนอวิทยานิพนธ์ / การค้นคว้าอิสระราวในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2562

วิธีการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากผลงานจิตรกรรม หนังสือ บทความวิชาการ สื่อบัตร นิตยสาร การสัมภาษณ์ และเอกสารอื่นๆ โดยเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสีและแสงในงานจิตรกรรมของอวบ สาณะเสน เพื่อเป็นพื้นฐานนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการด้านแนวคิด เทคนิค และรูปแบบของการสร้างสีและแสงในงาน

จิตรกรรมของอวบ สาณะเสน โดยใช้ผลงานที่จัดแสดงในนิทรรศการ “อวบ สาณะเสน 72 ปี” เป็นกรณีศึกษา

แหล่งข้อมูล

1. หนังสือ บทความวิชาการ สุจิตร์ และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. ผลงานจิตรกรรมทั้งจากผลงานจริงและภาพถ่ายผลงานที่ตีพิมพ์ในสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ

3. ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต
4. การสัมภาษณ์บุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

อุปกรณ์ที่ใช้ในการค้นคว้า

1. อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เช่น คอมพิวเตอร์ กล้องถ่ายภาพ เครื่องบันทึกเสียง ฯลฯ
2. อุปกรณ์เครื่องเขียนต่างๆ
3. สื่ออิเล็กทรอนิกส์
4. หนังสือ สื่อสิ่งพิมพ์ และเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

ค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการวิจัย

ประมาณ 50,000 บาท

การเสนอผลงาน

นำเสนอในรูปแบบวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทหรือปริญญาเอก ที่มีการจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มการวิจัยที่ สมบูรณ์ และนำเสนอในรูปแบบรายงานการวิจัยต่อที่ประชุมทางวิชาการหรือตีพิมพ์เผยแพร่ในรูปแบบคัดย่อ

เชิงอรรถบทที่ 1

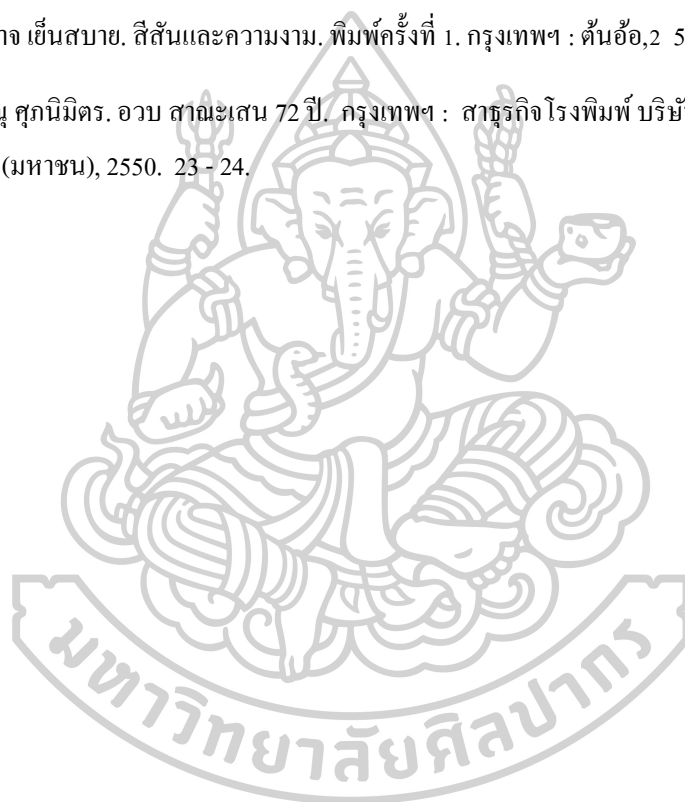
¹ John Hoskin. Ten Contemporary Thai Artists. Bangkok : Graphis Co.,Ltd ,1984. 48.

² เก้า สานะเสน. นิทรรศการผลงานศิลปกรรม – อวบ สานะเสน 72 ปี. กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2550. 6.

³ John Hoskin. Ten Contemporary Thai Artists. Bangkok : Graphis Co.,Ltd ,1984. 57.

⁴ อำนาจ เข็นสบาย. ลีลาและความงาม. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : ต้นอ้อ, 2531. 220-221.

⁵ พิษณุ สุภนิมิตร. อวบ สานะเสน 72 ปี. กรุงเทพฯ : สาขารกิจโรงพิมพ์ บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2550. 23 - 24.

บทที่ 2 ประวัติศิลปิน

อวบ สาณะเสน ในช่วงปฐมวัย

อวบ สาณะเสน (ภาพที่ 1) เกิดเมื่อวันที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2478 ณ บ้านเลขที่ 80 สีแยกเสาชิงช้า ถนนบำรุงเมือง แขวงเสาชิงช้า อ.พระนคร กรุงเทพฯ บิดาชื่อ นายเอื้อ มารดาชื่อ นางสาวลี สาณะเสน (ภาพที่ 2 และ 3) บิดาของอวบคือผู้สืบสกุลพระราชทาน “สาณะเสน” จากพระยาวิสูตรโกษาแห่งเมืองจันทบูร นายเอื้อเป็นนักธุรกิจเจ้าของร้านค้าชื่อ “ยังฮั่ว” ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อมาเป็น “ดาวแดง” ในภายหลัง ร้านดังกล่าวถือว่าประสบความสำเร็จและมีชื่อเสียงพอสมควรในสมัยนั้น ร้านยังฮั่ว นอกจากจะใช้เป็นสถานที่ประกอบธุรกิจแล้วยังเป็นที่พักอาศัยของนายเอื้อและครอบครัวอีกด้วย¹

ภาพที่ 1 อวบ สาณะเสน

ที่มา : Hoskin, John. *TEN CONTEMPORARY THAI ARTISTS* (Bangkok: Graphis, 1984), 43.

ภาพที่ 2 นายเอื้อ สามะเสน บิดาของอวบ

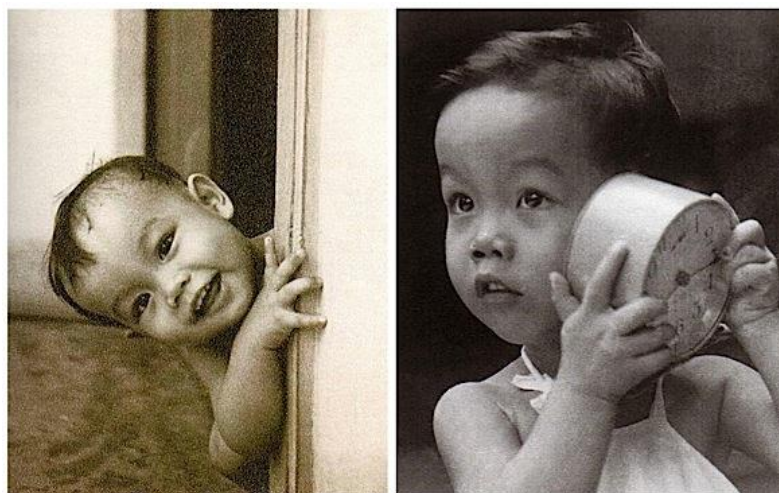
ที่มา : haiku [นามแฝง], *ครูอวบ สามะเสน* ๑, เข้าถึงเมื่อ 23 มกราคม 2561, เข้าถึงได้จาก
<https://www.bloggang.com/mainblog.php?id=haiku&month=17-04-2010&group=2&gblog=30>

ภาพที่ 3 นางสาวลี สามะเสน และอวบ

ที่มา : *อวบ สามะเสน 72 ปี*, (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550), 4.

อวบมีพี่น้องห้าคน เรียงลำดับจากพี่คนโต คือ พี่อะฮอน พี่เอม พี่สะอาด พี่ซุ่ม และพี่ละเอียด ส่วนอวบเป็นน้องเล็กของบ้าน (ภาพที่ 4) อวบและพี่ๆ อาศัยอยู่ในบ้านซึ่งเป็นตึกหลังใหญ่สี่ชั้น ตัวตึกยาวไปถึงบ้านหม้อ ชั้นล่างของอาคารเป็นร้านค้า ดังนั้น อวบและพี่ๆ จึงมีพื้นที่กว้างสำหรับเล่นกันตามประสาเด็กอย่างสนุกสนาน²

ภาพที่ 4 อวบในวัยเยาว์

ที่มา : haiku [นามแฝง], *ครูอวบ สานะเสนา*, เข้าถึงเมื่อ 23 มกราคม 2561, เข้าถึงได้จาก

<https://www.bloggang.com/mainblog.php?id=haiku&month=17-04-2010&group=2&gblog=30>

บิดาของอวบนอกจากจะเป็นนักธุรกิจแล้ว ยังเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในเรื่องดนตรี โดยเฉพาะการเล่นไวโอลิน ทำให้ใครหลายต่อหลายคนมาขอฝากตัวเป็นลูกศิษย์ลูกหาของเขา มากไปกว่านั้น นายเอื้อยังสนใจการถ่ายภาพเป็นอย่างมาก นับได้ว่าเขาเป็นช่างภาพมือสมัครเล่นผู้หนึ่งที่มีฝีมือการถ่ายภาพดีมาก อีกทั้งยังมีความรู้เรื่องการล้างฟิล์มและการอัดขยายรูป จนสามารถวาดรางวัลชนะเลิศการประกวดถ่ายภาพจากเวทีต่างๆ มากมาย³

กิจวัตรประจำวันของผู้เป็นบิดาในความทรงจำของอวบ คือ ในเวลาเช้าของทุกวัน นายเอื้อจะลงมาที่ชั้นล่างของบ้านเพื่อเตรียมเปิดห้างร้านและตรวจบัญชีต่างๆ ในช่วงบ่ายนายเอื้อจะนั่งรถสามล้อไปหาสินค้าในย่านสำเพ็ง และกลับมาบ้านในเวลาเย็น หลังเสร็จจากการรับประทานอาหารเช้า นายเอื้อจะเริ่มเล่นไวโอลินที่เขารัก และมักจะสอนลูกๆ ให้เล่นไวโอลินด้วยเสมอ พี่ๆ ของอวบจะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ในการเล่นไวโอลินให้อวบ ตกตึก นายเอื้อได้ใช้เวลายามที่มีคสันทิล้างฟิล์มและอัดขยายรูปต่างๆ ที่ตนเองถ่ายไว้บนชั้นสี่ซึ่งเป็นชั้นบนสุดของบ้าน กิจวัตรประจำวัน

ของบิดาที่อวบได้พบเห็นอยู่ทุกวันคืน ทำให้อวบค่อยๆ ซึมซับและคุ้นเคยกับการเล่นดนตรีและการถ่ายภาพโดยไม่ได้คาดคิดเลยว่าในอนาคตทั้งดนตรีและการถ่ายภาพจะกลายมาเป็นสิ่งสำคัญที่แยกไม่ออกจากชีวิตของตน⁴ (ภาพที่ 5)

ภาพที่ 5 อวบในสมัยเป็นนักศึกษา

ที่มา : haiku [นามแฝง], ครูอวบ สามะเสน๑, เข้าถึงเมื่อ 23 มกราคม 2561, เข้าถึงได้จาก

<https://www.bloggang.com/mainblog.php?id=haiku&month=17-04-2010&group=2&gblog=30>

ความเป็นศิลปินของอวบเริ่มฉายแวบเมื่อเขาเริ่มซิดๆ เขียนๆ ตามผนังบ้านตั้งแต่อายุประมาณ 3 - 4 ขวบ เมื่อถึงวัยเข้าเรียน อวบได้เข้าเรียนชั้นอนุบาลที่โรงเรียนราชินี ปากคลองตลาด ในชั้นอนุบาล อวบมักถูกคุณครูทำโทษอยู่เป็นประจำ สาเหตุเพราะอวบชอบแอบวาดรูปในสมุดการบ้าน และชอบแอบไปเล่นชิงช้าในสนามเด็กเล่นโดยไม่บอกคุณครูด้วยความรักอิสระมาตั้งแต่เด็ก เด็กชายอวบในวัยเจริญเติบโต เริ่มซึมซับความรู้ด้านศิลปะมากขึ้นจากพี่ชายคนหนึ่งของเขาซึ่งศึกษาที่คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เนื่องจากนิสิตคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ในสมัยนั้นมีการบ้านต้องทำส่งอาจารย์เยอะมาก และบางครั้งเมื่อพี่ชายทำงานส่งไม่ทัน เขาก็มักจะให้อวบช่วยทำเสมอ งานส่วนใหญ่ที่อวบสามารถช่วยพี่ชายของเขาทำได้นั้นมักเป็นงานวาดเส้น (Drawing) ที่ต้องลอกภาพจากหนังสือประวัติศาสตร์ศิลปะ ซึ่งเป็นหนังสือเกี่ยวกับรูปแบบสถาปัตยกรรม ที่นิสิตจะต้องลอกแบบส่งอาจารย์ ผลจากการช่วยผู้เป็นพี่ทำให้อวบเริ่มชำนาญในการวาดเส้น และได้เรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับศิลปะ โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ศิลป์

ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ครอบครัวของอวบได้หนีภัยสงครามไปอยู่บ้านซึ่งสร้างไว้ที่อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี และช่วงเวลานี้เองที่บิดา ผู้เป็นเสมือนแรงบันดาลใจและผู้ปลูกฝังวิญญาณแห่งการสร้างสรรค์ ได้จากอวบไป หลังสงครามสงบ คุณแม่สาตีได้พาลูกๆ กลับมาอยู่บ้านในพระนครตามเดิม เมื่อกลับมาได้สักระยะหนึ่ง ได้เกิดไฟไหม้ขึ้นที่บ้านของอวบ ความเสียหายของบ้านอันเกิดจากไฟไหม้นั้นยากเกินกว่าจะซ่อมแซมได้ คุณแม่สาตีจึงตัดสินใจขายที่ดินที่นั่นแล้วพาลูกๆ ไปเข้าบ้านอยู่แถวสี่พระยาเป็นการชั่วคราว จากนั้นได้ย้ายไปอยู่บ้านในตรอกไวยดินนสีลม⁶

อวบ สามะเสน เริ่มเข้าเรียนในระดับมัธยมศึกษาที่โรงเรียนอัสสัมชัญ ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่ให้ความสำคัญกับวิชาศิลปะอย่างมากแห่งหนึ่ง และมีวิชาสอนการวาดภาพตามแบบตะวันตกด้วย เช่น การร่างภาพด้วยการตีตารางเพื่อให้ได้สัดส่วนถูกต้องตามภาพต้นแบบเป็นต้น ที่โรงเรียนนี้อวบได้พบกับมาสเตอร์เจ็ด สูดารา ซึ่งเป็นครูสอนศิลปะคนแรกของอวบ ที่อวบรักและเคารพมากและท่านเองก็รักและเอ็นดูอวบมากเช่นกัน อวบเริ่มใช้เวลากับการฝึกฝนวาดภาพมากขึ้นทั้งในชั่วโมงเรียน ทั้งจากกิจกรรมอื่นๆ ของโรงเรียน เช่นการเขียนโปสเตอร์ฟุตบอลกีฬาประเพณีของโรงเรียน⁷

ในช่วงที่อวบศึกษาอยู่ที่โรงเรียนอัสสัมชัญเขามีเพื่อนสนิทอยู่สองคน คือ “นิค” หรือนายแพทย์วิชัย โปษยะจินดา และ สุลักษณ์ ศิวรักษ์ หรือที่รู้จักกันดีในนาม ส.ศิวรักษ์ อวบและเพื่อนๆ ทั้งสองคนนี้มักจะร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยกันเสมอ เช่น ครั้งหนึ่งนำโดย สุลักษณ์ ศิวรักษ์ พวกเขาได้ร่วมกันจัดทำนิตยสารที่อ่านกันเองในชั้นเรียน ชื่อ “ยูววิทยา” โดยอวบทำหน้าที่ออกแบบปก ส่วนเพื่อนบางคนที่ลายมือสวยก็จะรับหน้าที่เป็นคนคัดลอกเรื่องที่ลงในนิตยสารนี้ นิตยสาร “ยูววิทยา” ดำเนินไปได้ระยะหนึ่งก็ต้องปิดตัวลง เมื่อเรื่องรู้ไปถึงครูประจำชั้นและอาจารย์ฝ่ายปกครอง บรรณาธิการรุ่นเยาว์อย่าง สุลักษณ์ ศิวรักษ์ พร้อมด้วยเพื่อนๆ ผู้ร่วมจัดทำนิตยสารต่างถูกกล่าวหาว่าปลุกปั่นยุยงให้เพื่อนนักเรียนกระด้างกระเดื่อง และถึงขั้นถูกกล่าวหาร้ายแรงว่าบรรณาธิการของนิตยสารเป็นคอมมิวนิสต์เลยทีเดียว⁸ นอกจากประสบการณ์ด้านศิลปะภายในโรงเรียนแล้วอวบยังหาประสบการณ์ภายนอกโรงเรียนด้วยเช่นกัน ในช่วงที่อวบกำลังศึกษาอยู่ประมาณชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หรือ 5 ขณะที่เพื่อนๆ พากันใช้เวลาในวันหยุดไปกับการเที่ยวเตร่ อวบกลับไปที่ฝึกคัดลอกภาพรามเกียรติ์จากผนังระเบียงคด วัดพระแก้ว การฝึกฝนเขียนภาพอย่างเป็นทางการวัตรทำให้อวบเริ่มชำนาญในการเขียนภาพศิลปะไทย ต่อมา อวบได้ทดลองเขียนภาพรามเกียรติ์ที่ไปลอกมาบนกระดาษสีดำและตกแต่งลวดลายด้วยสีทอง แล้วนำไปฝากขายที่ร้านค้าหน้าปากซอย

ใกล้บ้าน ปรากฏว่ามีคนมาซื้อภาพของเขาอยู่เรื่อยๆ อวบรู้สึกภาคภูมิใจกับค่าขนมอันเกิดจาก น้ำพักน้ำแรงของตนเองตั้งแต่ยังเด็ก นอกจากการเขียนภาพขายแล้วถ้ามีใครมาจ้างให้เขียนป้ายอวบ ก็ยินดีรับเขียนเป็นอาชีพเสริมด้วยเช่นกัน

เมื่อจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 อวบกับเพื่อนสนิททั้งสองคนจำต้องแยกย้ายกันไปตามวิถีทาง ของตน เพื่อนรักของอวบอย่าง นายแพทย์วิชัย โปษยะจินดา ได้ไปศึกษาต่อที่ โรงเรียนเตรียม อุดมศึกษาเพื่อเตรียมศึกษาต่อด้านแพทยศาสตร์ส่วนอวบนั้นจะให้ไปศึกษาต่อในสายวิชาที่เพื่อน สนิทเลือก ก็มีช่องทางที่ถนัดสำหรับเขา หลังจากแยกกับเพื่อนๆ ได้ไม่นานนัก อวบก็ต้องเข้ารับการ รักษาตัวในโรงพยาบาลอยู่พักหนึ่งเนื่องจากปัญหาเกี่ยวกับ โรคปอด หลังออกจาก โรงพยาบาล อวบ ได้ไปสมัครทำงานเป็นช่างเขียนลายไทยที่ร้านเครื่องถม “ไทยนคร” ซึ่งมีชื่อเสียงในด้านการผลิต เครื่องถมที่ดีมากที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทย เพราะมักได้รับการว่าจ้างผลิตงานส่งสำนัก พระราชวังและสำนักนายกรัฐมนตรีอยู่เสมอ เมื่อผู้จัดการร้านไทยนครเห็นแวວความสามารถของ อวบที่ต่างไปจากช่างเขียนลายคนอื่นๆ จึงเริ่มมอบหมายงานให้อวบได้เขียนลายที่ยาก ละเอียด และ ต้องอาศัยความประณีตมากขึ้น เนื่องจากร้านไทยนครเป็นร้านเครื่องถมเก่าแก่จึงมีแบบลายไทย สำหรับเขียนเครื่องถมเก็บไว้เป็นจำนวนมาก แบบลายไทยเหล่านี้เปรียบเสมือนกับคลังขุมทรัพย์ ทางความรู้สำหรับอวบ อวบจึงมักจะขออนุญาตยืมแบบลายไทยจากผู้จัดการเพื่อนำกลับไปฝึกเขียน ต่อที่บ้าน ด้วยเหตุนี้กิจวัตรประจำวันของอวบอีกอย่างหนึ่งก็คือการใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับการฝึก คัดลอกแบบลายไทย กล่าวคือ ในเวลากลางวันอวบจะทำหน้าที่เป็นช่างเขียนลายเครื่องถมของร้าน ไทยนคร ส่วนในเวลากลางคืนก็จะกลายเป็นนักเรียนผู้ใฝ่รู้นั่งอยู่หน้าโต๊ะไฟเพื่อฝึกฝนเขียนลาย ไทยแบบต่างๆ อย่างขะมักเขม้น ไม่ว่าจะคิดค้นเพียงใดอวบก็ไม่เคยรู้สึกเหน็ดเหนื่อยเพราะเขารู้สึก สนุกและมีความสุขทุกครั้งกับสิ่งที่ตนกำลังทำอยู่ อวบใช้ชีวิตในแบบนี้ได้ประมาณหนึ่งปี

วันหนึ่งหลังเลิกงานจากร้านไทยนคร อวบได้ไปเดินเที่ยวชมงานรัฐธรรมนูญที่จัดขึ้นใน สวนลุมพินีซึ่งมีเด่นที่จัดแสดงสิ่งอันน่าตื่นตาตื่นใจมากมาย แต่แล้วอวบก็ต้องไปสะดุดตาเข้ากับ เด่นที่ๆ หนึ่ง สิ่งที่อยู่ภายในเด่นที่นั่นสร้างความอัศจรรย์ใจแก่อวบเป็นอย่างมาก และทำให้เขาก้าว เข้าเข้าไปในเด่นที่นั่นราวกับต้องมนต์สะกด ภาพที่อวบเห็นในเด่นที่และจำฝังใจคือ การสาธิตการ ปั้นรูปคนเหมือนและการวาดภาพคนเหมือน ซึ่งอวบมาทราบภายหลังว่าผู้สาธิตการปั้นรูปคน เหมือนนั้นคือ อาจารย์สุวรรณิ สุคนธ์เที่ยง ส่วนผู้ที่สาธิตการวาดรูปคือ อาจารย์ปราณี ดันดิสุข นอกจากนี้ภายในเด่นที่อีกด้านยังมีการแสดงผลงานของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ของโรงเรียน

ศิลปศึกษา (วิทยาลัยช่างศิลป์ในปัจจุบัน) อีกด้วย อวบไม่รอช้า รีบเดินเข้าไปถามวิธีที่ตนจะได้เข้าไปศึกษาบ้าง เมื่อทราบรายละเอียดเป็นที่เรียบร้อยแล้วอวบก็กลับไปพร้อมกับจุดหมายที่ตนเฝ้าค้นหามานาน วันรุ่งขึ้นก่อนที่อวบจะไปสมัครสอบที่โรงเรียนศิลปศึกษาเขาได้เข้าไปขออนุญาตผู้จัดการร้านเครื่องถมไทยนคร เมื่อผู้จัดการได้ทราบที่อวบกำลังจะไปศึกษาศิลปะต่อก็ดีใจและสนับสนุนการตัดสินใจของอวบ เพราะผู้จัดการทราบดีว่าความสามารถที่อวบมีนั้นยังสามารถพัฒนาต่อยอดไปได้อีกยาวไกลนัก การได้เข้ามาทำงานที่ร้านเครื่องถมไทยนครเป็นเวลา 1 ปี เต็ม นอกเหนือจากการได้เข้ามาทำงานเพื่อประกอบอาชีพ ยังเป็นช่วงเวลาที่อวบมีโอกาสดำเนินการเกี่ยวกับประเพณีอันมีค่าในการทำงานศิลปะด้วย ร้านไทยนคร จึงเปรียบเสมือนสำนักวิชาหนึ่งที่ฝึกฝนและให้ความรู้กับอวบในหลากหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรรมวิธีต่างๆ ในการทำงานหัตถศิลป์ เช่น ความรู้เกี่ยวกับการใช้น้ำยากัดกรวด การใช้น้ำยาลงรัก การฉลุและการตีขึ้นรูปเครื่องเงิน เป็นต้น หลังจากลาผู้จัดการเป็นที่เรียบร้อยอวบจึงมุ่งหน้าไปทำสิ่งที่เขาได้ตัดสินใจอย่างแน่วแน่ไว้แล้ว¹⁰

การจะเข้าเป็นนักเรียนของโรงเรียนศิลปศึกษาได้นั้นจะต้องผ่านการสอบคัดเลือกก่อน ผู้สมัครสอบจะต้องมาสอบปฏิบัติตามวันและเวลาที่ทางโรงเรียนได้กำหนดไว้ อวบยังจดจำเหตุการณ์ในวันสอบคัดเลือกได้เป็นอย่างดี ในการสอบปฏิบัติ ผู้เข้าสอบจะต้องวาดหุ่นปูนปั้นนูนสูงที่กำหนดมาให้เสร็จภายในหนึ่งวัน หลังจากสอบไปได้เพียงประมาณสามสิบนาที อวบสังเกตเห็นว่าผู้เข้าสอบคนหนึ่งเดินไปส่งงานกับผู้คุมสอบ แล้วเดินออกห้องไป จากนั้นไม่นานนักอวบคิดว่าผลงานของตนเองก็น่าจะเสร็จเรียบร้อยดีแล้ว เพราะในขณะนั้นเขาไม่ทราบจริงๆ ว่าจะต้องเพิ่มเติมเสริมแต่งถึงไต่ลงไปในงานของเขาอีก หลังจากตัดสินใจส่งงานให้กับผู้คุมสอบแล้วอวบจึงได้ออกจากห้องสอบเป็นคนที่สอง ภายนอกห้องสอบอวบได้พบกับผู้ส่งผลงานก่อนหน้าเขากำลังนั่งรอผลการสอบอยู่ อวบได้ทำความรู้จักกับชายคนนั้น และได้ทราบว่าเขาผู้นั้นชื่อ สุเชาว์ ศิษย์คณศ ทั้งคู่พูดคุยกันอยู่เป็นเวลานานและเริ่มสงสัยว่าเพราะเหตุใดผู้เข้าสอบที่เหลือจึงยังสอบไม่เสร็จเสียที ทั้งอวบและสุเชาว์เริ่มรู้สึกขวยเสียใจคอไม่ดี เมื่อเห็นว่าผู้เข้าสอบคนอื่นๆ ต่างดูจริงจังและใช้เวลาในการทำข้อสอบยาวนานกว่าพวกตน สุดท้ายอวบและสุเชาว์ต่างพาสรูปกันเองว่า พวกเขาทั้งสองจะต้องไม่ผ่านการสอบในครั้งนี้เป็นแน่ แต่เมื่อผลการสอบออกมาปรากฏว่าทั้งอวบและสุเชาว์ต่างสอบผ่านทั้งคู่ ไม่เพียงเท่านั้นยังได้คะแนนในการสอบเป็นอันดับต้นๆ อีกด้วย ดังนั้น สุเชาว์จึงกลายเป็นเพื่อนใหม่คนแรกของอวบในฐานะนักเรียนรุ่นที่สองของโรงเรียนศิลปศึกษา¹¹

หลังจากอวบเข้าเรียนในโรงเรียนศิลปศึกษาได้ไม่นานนัก เขาได้ล้มป่วยจนต้องได้รับการผ่าตัดและรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาลโรคปอดเป็นเวลาหนึ่งปี เมื่อหายดีและแข็งแรงขึ้น อวบจึงกลับมาศึกษาต่อตามเดิม แต่เนื่องจากต้องหยุดเรียนมาเป็นเวลานานจึงทำให้อวบต้องเริ่มเรียนใหม่พร้อมกับนักเรียนรุ่นที่ 3 การเรียนการสอนในโรงเรียนศิลปศึกษาเป็นไปอย่างเข้มข้น อวบต้องศึกษาเล่าเรียนวิชาพื้นฐานทางศิลปะมากมาย นโยบายของโรงเรียนศิลปศึกษาในขณะนั้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อวางรากฐานพื้นฐานด้านศิลปะต่างๆ ให้แก่ผู้เรียน รวมทั้งฝึกทักษะความรู้ความชำนาญให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพหรือไปต่อยอดการศึกษา ในระดับที่สูงต่อไป เช่น ที่คณะจิตรกรรมและประติมากรรม มหาวิทยาลัยศิลปากรเป็นต้น เพราะขณะนั้น โรงเรียนศิลปศึกษาก็คือโรงเรียนเตรียมศิลปากรนั่นเอง คณาจารย์ผู้ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนนักเรียนที่โรงเรียนศิลปศึกษาล้วนเป็นลูกศิษย์สายตรงของศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ทั้งสิ้น ช่วงเวลานั้น อาจารย์ประยูร อุลุชาฎะ ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนศิลปศึกษา อาจารย์ประยูรผู้นี้คือผู้ร่างหลักสูตรการเรียนการสอนของโรงเรียนศิลปศึกษาตามที่ได้รับมอบหมายจากศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี¹² วิชาที่ถูกกำหนดให้เรียน ประกอบด้วย รายวิชาเอกคือ วาดเส้น จิตรกรรม ประติมากรรม องค์กรประกอบศิลป์ และ รายวิชาโทคือ ประวัติศาสตร์ศิลป์ ทฤษฎีศิลป์ Projection และศิลป์ไทย นอกจากนั้นยังมีวิชาสามัญอื่นๆ อีก เช่น หลักภาษาไทย เป็นต้น¹³ นอกจากจะดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนแล้ว อาจารย์ประยูรยังทำหน้าที่เป็นอาจารย์สอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ ซึ่งเป็นวิชาที่อวบโปรดปรานมากวิชาหนึ่ง บางครั้งบางโอกาสอาจารย์สุวรรณิ สุคนธ์เที่ยง ก็อาจสับเปลี่ยนมาสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์บ้าง ทั้งอาจารย์ประยูรและอาจารย์สุวรรณิเป็นอาจารย์ที่อวบเคารพมากท่านทั้งสองต่างก็เอ็นดูอวบมากด้วยเช่นกัน ครั้งหนึ่งเมื่ออาจารย์ประยูรและอาจารย์สุวรรณิทราบว่าอวบเล่นไวโอลินได้ ท่านจึงขอให้อวบเล่นเพลงที่ท่านชอบให้ฟังและให้รางวัลเป็นถ้วยเต๋ยวหนึ่งชาม ฝีมือการบรรเลงไวโอลินของอวบสร้างความประทับใจให้อาจารย์ทั้งสองท่านเป็นอย่างมาก เหตุการณ์นี้จึงน่าจะทำให้อวบกลับไปเล่นดนตรีอีกครั้งก็เป็นได้¹⁴

อวบใช้เวลาสองปีในการเรียนศิลปะที่โรงเรียนศิลปศึกษาอย่างมีความสุข แม้ว่าการเรียนวิชาต่างๆ จะหนักหนาเพียงใด แต่เขาก็ยังคงเรียนอย่างมีความสุข ความสุขในการศึกษาเล่าเรียนส่งผลการเรียนในแต่ละวิชาของเขามีคะแนนอยู่ในเกณฑ์ที่สูงมาก ด้วยเหตุนี้อวบจึงสามารถศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาที่คณะจิตรกรรมและประติมากรรม มหาวิทยาลัยศิลปากรได้โดยไม่ต้องสอบเข้า อวบไม่ได้คาดคิดมาก่อนว่าในอนาคตอันใกล้ ณ มหาวิทยาลัยศิลปากร เขากำลังจะได้พบกับ

อาจารย์คนสำคัญที่สุดในชีวิตของเขา และอาจารย์ผู้นี้เองจะเป็นผู้มอบคำสอน คำชี้แนะ และแนวทางต่างๆ ที่อวบจะได้ใช้เป็นเครื่องยึดถือไปตลอดเส้นทางแห่งชีวิตการเป็นศิลปินของเขา

อวบ สาณะเสน กับชีวิตการศึกษาในคณะจิตรกรรมและประติมากรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปี พ.ศ.2498 อวบ สาณะเสน ได้ก้าวเข้าสู่การศึกษาศิลปะในคณะจิตรกรรมและประติมากรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร เมื่ออวบได้เข้ามาสัมผัสกับการเรียนการสอนของสถานศึกษาแห่งนี้ในฐานะนักศึกษาใหม่ เขาจึงพบว่าความยากลำบากประกอบกับความเข้มข้นในเนื้อหาวิชาเรียนอันหนักหน่วงที่เขาได้เคยพบในโรงเรียนศิลปะศึกษานั้น เทียบมิได้เลยกับที่มหาวิทยาลัยศิลปากร เนื้อหาของวิชาเรียน รวมทั้งการเรียนการสอนที่คณะจิตรกรรมและประติมากรรม มีความละเอียดลึกซึ้งและความซับซ้อนเป็นอย่างมาก หลักสูตรที่อวบต้องศึกษานั้นเกิดมาจากวิสัยทัศน์อันยาวไกลของศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ที่ต้องการจะวางรากฐานให้นักศึกษามีพื้นฐานความรู้ทางศิลปะอย่างสมบูรณ์แบบทั้งทางด้านปฏิบัติและทฤษฎี หลักสูตรของคณะนี้ต้องใช้เวลาเรียนทั้งหมดถึงห้าปีโดยในชั้นปีที่ 1 - 3 จะเป็นการศึกษาวิชาพื้นฐานต่างๆ ทางศิลปะ เมื่อจบชั้นปีที่ 3 แล้ว ผู้ที่ไม่ศึกษาต่อจะได้รับวุฒิการศึกษาในระดับอนุปริญญา โดยศาสตราจารย์ศิลป์เห็นว่าความรู้ในระดับอนุปริญญาที่เพียงพอแล้วสำหรับผู้ต้องการจะออกไปประกอบอาชีพ แต่หากผู้ใดมีความประสงค์จะศึกษาต่อในระดับชั้นปีที่ 4 - 5 ศาสตราจารย์ศิลป์จะเป็นผู้ตัดสินด้วยตัวเองว่า นักศึกษาค้นไหนควรจะไปศึกษาต่อในวิชาเอกสาขาใดจึงจะเหมาะสมกับความสามารรถ ผู้ที่จบการศึกษาในระดับชั้นปีที่ 5 จะได้รับวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาตรีโดยสมบูรณ์¹⁵

แม้การศึกษาเนื้อหาของแต่ละรายวิชาจะต้องอาศัยความพยายามและความอดสาหะมากเพียงใด อวบก็หาได้รู้สึกว่าการเรียนที่คณะจิตรกรรมนั้นยากเย็นเกินไปสำหรับเขาประสบการณ์ต่างๆ ที่อวบได้รับระหว่างศึกษาอยู่ที่คณะจิตรกรรมและประติมากรรม กลายเป็นความประทับใจที่ฝังแน่นอยู่ในความทรงจำของเขามีรู้ลืมเสมอมา

อวบเริ่มต้นการศึกษาในชั้นปีที่ 1 - 3 ด้วยการเรียนรู้วิชาพื้นฐานต่างๆ ทั้งปฏิบัติและทฤษฎี (ภาพที่ 6) ซึ่งประกอบด้วยรายวิชาเอกได้แก่ วิชาวาดเส้น จิตรกรรม ประติมากรรม องค์ประกอบศิลป์ และรายวิชาโทได้แก่ วิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ ทฤษฎีสี กายวิภาค ภาพพิมพ์แกะไม้ Projection, Shadow Perspective, Research on Thai Art รวมทั้งวิชาสถาปัตยกรรมไทยและสากลเป็นต้น

รายวิชามากมายดังกล่าวทำให้อวบไม่อาจห้ามใจให้เข้าไปถามศาสตราจารย์ศิลป์ถึงสาเหตุที่บรรจุวิชาเหล่านั้นไว้ในหลักสูตร และอวบก็ได้รับคำตอบจากผู้ที่เป็อาจารย์ว่า “ลูกศิษย์ฉันต้องไม่อดตาย”¹⁶

ภาพที่ 6 อวบในสมัยเป็นนักศึกษา

ที่มา : Haiku [นามแฝง], ครอบว สามะเสน๑, เข้าถึงเมื่อ 23 มกราคม 2561, เข้าถึงได้จาก

<https://www.bloggang.com/mainblog.php?id=haiku&month=17-04-2010&group=2&gblog=30>

เมื่อกล่าวถึงบทบาทในการเป็นครูของศาสตราจารย์ศิลป์ สำหรับอวบแล้วอวบกล่าวได้ว่า ศาสตราจารย์ศิลป์เป็นครูผู้มีวิธีการสอนลูกศิษย์แบบ “ถึงลูกถึงคน” ก็ว่าได้ ยกตัวอย่างเช่นการอธิบายให้นักศึกษาเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีสีคู่ตรงข้าม (Complementary Colour) เพื่ออธิบายบทเรียนให้นักศึกษาเข้าใจชัดเจนศาสตราจารย์ศิลป์จึงพานักศึกษาออกไปเรียนกลางแจ้งเพื่อดูการสาดสีของท่าน โดยเริ่มจากการนำกระดาษสีขาวแผ่นใหญ่ไปวางบนพื้นกลางแจ้งแล้วจึงนำกระดาษวงกลมสีแดงมาวางทับบนกระดาษสีขาว ท่านให้นักศึกษาแบ่งไปที่กระดาษวงกลมสีแดงครู่หนึ่ง แล้วจึงดึงกระดาษวงกลมสีแดงออกทำให้นักศึกษาเห็นวงกลมสีเขียวปรากฏอยู่บนกระดาษสีขาวทันที การสอนของศาสตราจารย์ศิลป์โดยการสาธิตให้นักศึกษาได้ประจักษ์จริงเช่นนี้ ส่งผลให้ลูกศิษย์ของ

ท่านทุกคนไม่มีวันลืมบทเรียนในวันนั้นเลย นอกจากวิธีการสอนที่น่าขบขันแล้วศาสตราจารย์ศิลป์ยังเน้นเรื่องความตั้งใจและความใส่ใจในการเรียนของนักศึกษามาก ในช่วงสอนศาสตราจารย์ศิลป์จะเข้มงวดและจริงจังมากกว่าในเวลาปกติเพราะต้องการจะให้ลูกศิษย์มีความรู้ มีปัญญา และเข้าถึงเนื้อหาของวิชาที่ศึกษาอยู่ ด้วยเหตุนี้ท่านจึงจะมีความสุขมากเมื่อเห็นนักศึกษาตั้งใจขยันศึกษาเล่าเรียน และจะมีความสุขมากยิ่งขึ้นไปอีกเมื่อได้เห็นงานศิลปะที่มีคุณภาพของนักศึกษา ท่านมองออกว่านักศึกษาคอนไหนตั้งใจหรือไม่ตั้งใจทำงาน หากนักศึกษาดังใจทำงานแล้ว แต่ผลงานออกมาไม่สู้ดีนัก ท่านจะไม่ดุลูกศิษย์ของท่านเลย แต่ท่านจะเรียกให้ไปพบเพื่ออธิบายข้อบกพร่องและวิธีการแก้ไข แต่ถ้าท่านเห็นว่าลูกศิษย์คนใดทำผลงานออกมาไม่ดีเพราะไม่ใส่ใจแล้ว ท่านจะอารมณ์เสียและจะแสดงกิริยาคุณเป็นอย่างมาก บางครั้งศาสตราจารย์ศิลป์ถึงกับโยนผลงานของนักศึกษาที่ไม่ตั้งใจทำงานออกมาจากห้องทำงานของท่านเลยก็มี ซึ่งอวบเข้าใจดีว่า สาเหตุที่ท่านว่ากล่าวนักศึกษาอย่างรุนแรงเช่นนั้นเป็นเพราะความหวังดีไม่ต้องการให้ลูกศิษย์ออกนอกกลุ่มนอกลู่นอกทาง ท่านจึงปรามลูกศิษย์ของท่านเมื่อเห็นสมควรด้วยวิธีนี้¹⁷

นอกจากการให้ความสำคัญกับวิชาศิลปะโดยตรงแล้ว ศาสตราจารย์ศิลป์ยังชี้ให้นักศึกษาเห็นความสำคัญของศาสตร์ในสาขาอื่นด้วย เช่น ศาสนา ปรัชญา การละคร ดนตรี และภาพยนตร์ เป็นต้น บางครั้งเมื่อมีภาพยนตร์เรื่องใหม่ๆ ที่ดีมีประโยชน์ต่อการศึกษาออกฉาย ศาสตราจารย์ศิลป์ถึงกับแจกเงินให้นักศึกษาไปชมภาพยนตร์เรื่องนั้นแล้วนำมาวิจารณ์แลกเปลี่ยนมุมมองและทัศนคติที่ได้จากการชม ตัวอย่างเช่น ภาพยนตร์เรื่อง Fantasia¹⁸ ซึ่งเป็นภาพยนตร์ของ Walt Disney ที่ไม่มีบทพากย์มีแต่เพียงภาพที่สอดคล้องไปกับดนตรีเท่านั้นความที่อวบมีนิสัยใฝ่รู้ชอบศึกษาค้นคว้าอยู่ตลอดเวลา คำสอนของศาสตราจารย์ศิลป์ ที่สนับสนุนให้ลูกศิษย์ขยันทำงานและขวนขวายหาความรู้เพิ่มเติมจากสิ่งต่างๆ รอบตัว จึงกลายเป็นแรงกระตุ้นให้อวบที่มิถุนาลัยรู้อยู่แล้ว รักการแสวงหาความรู้มากขึ้นยิ่งกว่าเดิม

นอกจากศาสตราจารย์ศิลป์ ที่เป็นอาจารย์ผู้ใกล้ชิดกับอวบแล้ว ยังมีอาจารย์เพื่อ หริพิทักษ์ อีกท่านหนึ่ง ที่ใกล้ชิดกับอวบในฐานะครูผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับศิษย์อีกเช่นกัน อาจารย์เพื่อเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเป็นอย่างมากในสาขาจิตรกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องหลักการใช้สี ศาสตราจารย์ศิลป์จึงมอบหมายให้อาจารย์เพื่อทำหน้าที่สอนวิชาจิตรกรรม อวบจำได้ว่าเวลาที่อาจารย์เพื่อสอนนักศึกษานั้น ท่านจะเริ่มด้วยการค่อยๆ หลับตาลงและจะค่อยๆ ถ่ายทอดเนื้อหาจากลำดับความคิดภายในให้ออกมาเป็นคำพูด แต่เมื่อเพื่อนร่วมชั้นของอวบเห็นผู้สอนหลับตาพูดจึง

ค่อยๆ พาหนีแอบหนีออกจากห้องเรียน ไปกันหมดเหลือแต่เพียงอวบผู้เดียวที่ยังคงนั่งฟังอยู่ อวบรู้สึกเสียดายแทนเพื่อนๆ ที่หนีออกจากห้องเรียนไป เพราะเนื้อหาต่างๆ ที่อาจารย์เพื่ออธิบายนั้น ล้วนแล้วแต่เป็นความรู้ที่สำคัญและมีคุณค่ามากสำหรับผู้เรียนศิลปะ โดยเฉพาะทางสาขาจิตรกรรม ในเวลาที่อาจารย์เพื่อตรวจสอบผลงานจิตรกรรมของนักศึกษานั้น สิ่งที่ท่านให้ความสำคัญมากเป็นพิเศษคือเรื่องการใช้สี โดยก่อนที่จะไปตรวจงาน อาจารย์เพื่อจะเดินตรวจดูงานสีที่นักศึกษาใช้เสียก่อน เพียงแค่พิจารณาดูงานสีเท่านั้นท่านก็สามารถวิเคราะห์ล่วงหน้าได้ว่าสีสันทันในงานของนักศึกษาแต่ละคนจะมีลักษณะไปในทางดีหรือร้ายเช่นไร โดยที่ยังมิได้ไปเห็นงานจริง การมีโอกาสดังนี้เป็นศิษย์ของผู้ที่มีความรู้ความสามารถเช่นนี้ ทำให้อวบซึมซับจดจำคำสอนต่างๆ ของผู้เป็นครูได้อย่างขึ้นใจ¹⁹

เมื่ออวบเรียนจบชั้นปีที่ 3 เขาได้ศึกษาต่อในระดับชั้นปีที่ 4 - 5 โดยเลือกสาขาวิชาจิตรกรรมเป็นวิชาเอกการเรียนการสอนในชั้นปีที่ 4 และปีที่ 5 จะเพิ่มความเข้มข้นและจริงจังมากขึ้น แต่จะมีอิสระในการสร้างสรรค์งานมากขึ้นด้วยเช่นกัน การเสนองานและการสร้างสรรค์ผลงานนั้นจะขึ้นอยู่กับเวลาที่ได้ทำการตกลงกับศาสตราจารย์ศิลป์เป็นกรณีไป อย่างเช่นวิชา Composition ที่ทำเป็นทีละ Project ไปเรื่อยๆ เป็นต้น²⁰ ในส่วนของวิชาที่ต้องเรียนรวมกันก็ยังคงต้องเรียนตามเวลาที่กำหนดในตารางสอนเช่น วิชาวาดเส้น วิชาวิจารณ์ศิลปะ วิชาสุนทรียศาสตร์ วิชาดนตรีกับศิลปะ เป็นต้น ซึ่งวิชาวิจารณ์ศิลปะ วิชาสุนทรียศาสตร์ และวิชาดนตรีกับศิลปะนั้น ศาสตราจารย์ศิลป์เป็นผู้สอนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วิชาวิจารณ์ศิลปะในชั้นปีที่ 5 นั้น สำคัญมากเป็นพิเศษ เนื้อหาของวิชาจะศึกษาเปรียบเทียบศิลปะตะวันตกกับตะวันตก ศาสนากับศิลปะ สังคมกับศิลปะ ศึกษาถึงภูมิอากาศที่แตกต่างกันของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งให้อิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตความเชื่อทางศาสนา ปรัชญา ตลอดจนศิลปะของแต่ละประเทศ ศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์ไทย พุทธศิลป์ในประเทศไทย ว่ามีความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านอย่างไร รวมทั้งศึกษาเปรียบเทียบความลึกซึ้งผลงานของศิลปินในแต่ละยุคสมัย และพิจารณาระดับคุณค่าของศิลปะแต่ละยุคสมัยด้วยการได้ศึกษาทั้งสามวิชานี้จากศาสตราจารย์ศิลป์ ทำให้อวบตระหนักรู้ว่าครูของเขาผู้นี้เข้าถึงศิลปะอย่างลึกซึ้งมากเพียงใด นอกจากนั้นยังมีวิชาความรู้เกี่ยวกับเทคนิคทางศิลปะต่างๆ ที่ศาสตราจารย์ศิลป์นำมาสอนเสริมให้กับลูกศิษย์อย่างละเอียด อย่างทางด้านจิตรกรรมนั้นศาสตราจารย์ศิลป์สอนหลักวิธีแบบโบราณ คือตั้งแต่กรรมวิธีการเตรียมพื้นวัสดุ เช่น ฝ้าใบ ไม้ ฯลฯ เรียนรู้เรื่องสี (Pigment) เทคนิคการเขียนสีฝุ่น (Tempera) สีฝุ่นผสมไข่ (Egg Tempera) สีฝุ่นผสมขี้ผึ้ง (Encaustic Painting) สีชอล์ก (Pastel) ขั้นตอนการเขียนจิตรกรรมฝาผนัง (Mural Painting) วิธีการเขียนสีปูนเปียก (Fresco) และ

เฉพาะสีปูนเปียก (Fresco) นั้น จะต้องทำจริงทุกขั้นตอนตั้งแต่เตรียมน้ำปูน ออกแบบร่างประูเส้นที่ร่างไว้ ฉาบปูน ตบฝุ่น ลงปูนและเขียนให้เสร็จสมบูรณ์ สำหรับภาพพิมพ์นั้นศาสตราจารย์ศิลป์สอนให้รู้หลักและเทคนิควิธีการพิมพ์หลายอย่าง เช่น แม่พิมพ์ไม้ (Woodcut) แม่พิมพ์โลหะ (Etching) แม่พิมพ์หิน (Lithograph) หากแต่ปฏิบัติจริงเพียงภาพพิมพ์ไม้ (Woodcut) เท่านั้น แม้กระทั่งเทคนิคการสร้างฉากรละคร การจัดแสงสำหรับบนเวทีละคร การทำโครงสร้างฉากรละคร ศาสตราจารย์ศิลป์ก็นำความรู้มาถ่ายทอดให้ลูกศิษย์ด้วยเช่นกัน²¹

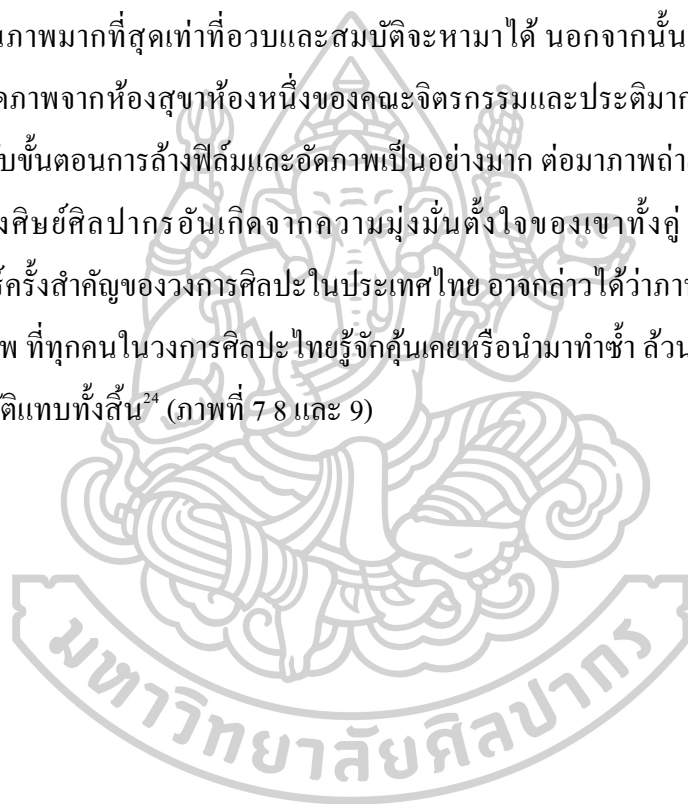
ขณะที่อวบกำลังศึกษาในชั้นปีที่ 4 เป็นช่วงเวลาที่คณะมัณฑนศิลป์ก่อตั้งมาได้ไม่นานนัก ช่วงเวลานั้น คณะมัณฑนศิลป์ขาดแคลนครูผู้สอนวิชาองค์ประกอบศิลป์ และด้วยเหตุที่อวบเป็นนักศึกษาที่มีความสามารถและผลงานอันโดดเด่นในวิชาองค์ประกอบศิลป์ ประกอบกับวิญญูณความเป็นครูในตัวอวบ ศาสตราจารย์ศิลป์จึงมอบหมายให้อวบทำหน้าที่เป็นอาจารย์สอนวิชาองค์ประกอบศิลป์แทนท่าน ทั้งที่ขณะนั้นอวบยังเป็นนักศึกษาอยู่ ครั้งแรกอวบพยายามปฏิเสธ เพราะไม่กล้ารับผิดชอบงานสำคัญนี้ แต่ศาสตราจารย์ศิลป์พยายามชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นและอธิบายวิธีการสอนที่คณะมัณฑนศิลป์ว่าจะต้องเตรียมตัวอย่างไรบ้าง ในที่สุดอวบก็แสดงให้เห็นว่า ศาสตราจารย์ศิลป์หาได้มองความสามารถของเขาผิดไม่ เพราะนักศึกษาวิชามัณฑนศิลป์ต่างพากันติดอกติดใจวิชาองค์ประกอบศิลป์ที่อวบเป็นผู้สอน อย่างไรก็ตาม เบื้องหลังความสำเร็จของการสอนที่ดีมีคุณภาพของอวบนั้นก็มาจากการวางแผนการสอนของศาสตราจารย์ศิลป์นั่นเอง ศาสตราจารย์ศิลป์เป็นผู้กำหนดเนื้อหาและอธิบายวิธีการสอนในแต่ละบทเรียนให้อวบฟังเพื่อจะได้นำไปถ่ายทอดให้นักศึกษาอีกทอดหนึ่ง สำหรับผลงานหรือการบ้านของนักศึกษา อวบจะเป็นผู้รวบรวมแล้วนำมาให้ศาสตราจารย์ศิลป์ตรวจด้วยตัวของท่านเอง ในเวลาที่ท่านตรวจผลงานของนักศึกษาจะเป็นช่วงเวลาที่อวบได้รับความรู้มาก เพราะศาสตราจารย์ศิลป์จะวิเคราะห์ผลงานให้เห็นทั้งจุดดีและจุดด้อยของนักศึกษาแต่ละคน พร้อมแนะนำวิธีการพัฒนาหรือแก้ไขว่าควรจะไปในทิศทางใด ถึงแม้ว่าท่านจะไม่เคยได้พบนักศึกษาโดยตรง แต่ท่านก็สามารถจดจำนักศึกษาได้อย่างแม่นยำ จากผลงานที่เป็นเอกลักษณ์ของนักศึกษาแต่ละคน ศาสตราจารย์ศิลป์ติดตามพัฒนาการของนักศึกษาแต่ละคนจากผลงานอยู่เสมอว่านักศึกษาค้นนี้ก่อนหน้านั้นทำงานแบบไหน ต่อมาทำงานแบบไหน มีพัฒนาการในการทำงานดีขึ้นหรือแย่ลงอย่างไร ท่านสามารถมองอนาคตของนักศึกษาได้จากผลงานว่าหากลักษณะผลงานเป็นแบบนี้ควรจะก้าวต่อไปอย่างไรดีจึงจะประสบความสำเร็จ ศาสตราจารย์ศิลป์จะคอยบอกกับอวบเสมอว่า “นายต้องสอนคนไม่เก่ง การสอนศิลปะนี้ให้ดูแลคนไม่เก่งให้มาก คนเก่งไม่ต้องไปดูแลมาก เขาเก่งแล้ว ให้ไปดู ไปช่วยคนที่เขาไม่ค่อยมีนิสัย ทำไม่

ค่อยได้” การที่อวบได้รับโอกาสให้ทำหน้าที่สอนวิชาองค์ประกอบศิลป์ที่คณะมัณฑนศิลป์ครั้งนั้น นอกจากจะทำให้เขาได้รับประสบการณ์ในการเป็นครูผู้สอนโดยตรงด้วยตัวของเขาเอง ทั้งยังได้เรียนรู้ประสบการณ์การเป็นครูผ่านประสบการณ์ของศาสตราจารย์ศิลป์อีกด้วย ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า แววมแห่งความเป็นครูของอวบได้เปล่งประกายออกมาเป็นครั้งแรกที่นี่ และจะทอแสงต่อไปในภายภาคหน้าอย่างไม่สิ้นสุด²²

เมื่ออวบขึ้นชั้นปีที่ 5 ซึ่งเป็นปีการศึกษาสุดท้าย อวบยังรู้สึกว้าวกับแต่ละรายวิชาเรียนดูจะยากมากขึ้นกว่าชั้นปีก่อนๆ ทั้งนี้ โดยเฉพาะวิชาปฏิบัติ ในปีการศึกษาสุดท้ายนี้มีงานในวิชาเรียนหนึ่ง ที่อวบต้องทำเป็น “Large Composition” ซึ่งเป็นผลงานขนาดใหญ่พอสมควร ในเวลานั้นอวบไม่มีเงินพอที่จะซื้อสีน้ำมันมาใช้เขาจึงต้องใช้สีฝุ่นแทน การทำผลงานชิ้นนี้ต้องมีระเบียบแบบแผนเป็นขั้นเป็นตอนตั้งแต่เริ่มต้น โดยอวบจะต้องร่างผลงานให้ศาสตราจารย์ศิลป์ตรวจ แล้วท่านจะถามเกี่ยวกับแนวความคิดของงาน เช่น เรื่องที่จะทำนั้นเกี่ยวข้องกับสิ่งใด จะทำหรือนำเสนอย่างไร จะศึกษาเนื้อหาข้อมูลอย่างไร เมื่อได้คำตอบเป็นที่พอใจแล้ว ศาสตราจารย์ศิลป์จึงจะให้เริ่มลงมือปฏิบัติงานได้ หลังจากผ่านขั้นตอนนี้แล้ว อวบใช้เวลาเพียงไม่นานนัก ก็ทำงานเสร็จเป็นที่เรียบร้อย ในขณะที่เพื่อนร่วมชั้นคนอื่นๆ เพิ่งจะเริ่มลงพื้นภาพผลงานกันอยู่ แต่เมื่อศาสตราจารย์ศิลป์เข้ามาตรวจผลงานของอวบ ท่านกล่าวเพียงสั้นๆ ว่า “ไม่ได้เรื่อง” และได้สั่งให้อวบลงงานเก่าออกแล้วเริ่มทำใหม่ อวบต้องลบและเริ่มต้นทำงานใหม่อยู่เช่นนี้ถึงสี่ครั้ง กระทั่งครั้งที่สี่ ศาสตราจารย์ศิลป์จึงให้คะแนน ด้วยความสงสัยใคร่รู้ในคุณภาพงานแต่ละชิ้นของตน อวบจึงถามศาสตราจารย์ศิลป์ว่า “อาจารย์ รูปสุดท้ายนี้ดีไหม” ศาสตราจารย์ศิลป์ตอบกลับมาด้วยน้ำเสียงเฉยๆ ว่า “ฉันว่ารูปแรกดีกว่านาย” คำตอบของศาสตราจารย์ศิลป์ยิ่งสร้างความงุนงงสับสนให้กับอวบมากขึ้นไปอีก อวบจึงรีบถามกลับไปว่า “แล้วทำไมอาจารย์ให้ผมทำอีกละ” ศาสตราจารย์ศิลป์จึงตอบผู้เป็นศิษย์กลับมาด้วยคำถามว่า “ก็นายอยากทำเร็ว ทำมากไม่ดีหรือนาย ทำมากดีกว่าใช่ไหม” เมื่อได้ยินเช่นนั้นอวบจึงกล่าวอะไรต่อไปไม่ออก เพราะการที่เขาต้องลบผลงานแล้วทำใหม่ถึงสี่ครั้งนั้นเป็นสิ่งที่หนักหนาสาหัสไม่น้อยเลย อย่างไรก็ตามเหตุการณ์ในครั้งนั้นก็เป็นที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพและความรู้ความสามารถในการใช้สีฝุ่นของอวบได้เป็นอย่างดี²³

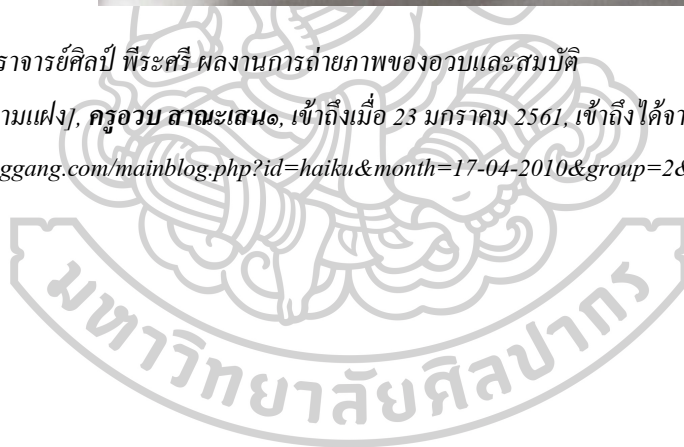
ในช่วงประมาณชั้นปีที่ 5 นี้เอง ที่อวบ ได้รู้จักเพื่อนรุ่นน้องผู้หนึ่ง ชื่อ สมบัติ วรรณทรัพย์ นักศึกษารุ่นที่สองของคณะมัณฑนศิลป์ อวบและสมบัติสนิทสนมกันมากเพราะการที่ทั้งคู่สนใจการถ่ายภาพเช่นเดียวกัน สำหรับอวบนับว่าผูกพันกับการถ่ายภาพมาตั้งแต่ยังเด็ก ทั้งจากการได้เห็น

กิจกรรมการถ่ายภาพ ล้างฟิล์ม อัดภาพ ของช่างภาพมือสมัครเล่นเช่นบิดาของเขาเป็นทุนเดิม ทั้งการแสวงหาความรู้เรื่องการถ่ายภาพจากการขอยืมกล้องคนรู้จักมาทดลองถ่ายภาพตามความชอบส่วนตัว ดังนั้น เมื่ออวบได้มารู้จักกับสมบัติ จึงเสมือนได้มาพบกับเพื่อนผู้รู้ใจกัน ต่อมาอวบและสมบัติได้คิดทำสิ่งที่เขารักร่วมกัน นั่นคือการถ่ายภาพศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ผู้เป็นที่เคารพของศิษย์ทั้งหลาย การดำเนินการถ่ายภาพเป็นไปได้อย่างดี อวบนำความรู้เรื่องการจัดแสงจากคำสอนของศาสตราจารย์ศิลป์มาประยุกต์ใช้ วัสดุอุปกรณ์เช่นกล้องถ่ายภาพ อวบกับสมบัติใช้กล้อง “ลินคอล์น” ซึ่งสมบัติยืมมาจากกองโบราณคดีเนื่องจากตอนนั้นยังไม่มีใครใช้ ส่วนฟิล์มและน้ำยาล้างภาพนั้นก็ใช้ของที่มีคุณภาพมากที่สุดเท่าที่อวบและสมบัติจะหามาได้ นอกจากนั้นทั้งคู่ยังได้สร้างห้องมืดสำหรับล้างอัดภาพจากห้องสุขาห้องหนึ่งของคณะจิตรกรรมและประติมากรรมทั้งอวบและสมบัติต่างพิถีพิถันกับขั้นตอนการล้างฟิล์มและอัดภาพเป็นอย่างมาก ต่อมาภาพถ่ายอาจารย์ผู้เป็นที่รักและเคารพยิ่งของศิษย์ศิลปากรอันเกิดจากความมุ่งมั่นตั้งใจของเขาทั้งคู่ ได้กลายเป็นภาพถ่ายประวัติศาสตร์ครั้งสำคัญของวงการศิลปะในประเทศไทย อาจกล่าวได้ว่าภาพถ่ายศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ทุกภาพ ที่ทุกคนในวงการศิลปะไทยรู้จักคุ้นเคยหรือนำมาทำซ้ำ ล้วนแล้วแต่เป็นผลงานของอวบและสมบัติแทบทั้งสิ้น²⁴ (ภาพที่ 7 8 และ 9)

ภาพที่ 7 ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ผลงานการถ่ายภาพของอวบและสมบัติ
ที่มา : *Haiku* [นามแฝง], *ครูอวบ สามะเสน๑*, เข้าถึงเมื่อ 23 มกราคม 2561, เข้าถึงได้จาก
<https://www.bloggang.com/mainblog.php?id=haiku&month=17-04-2010&group=2&gblog=30>

ภาพที่ 8 ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ผลงานการถ่ายภาพของอวบและสมบัติ

ที่มา : Uab Sanasen - อวบ สาณะเสน, (2551, 2 กันยายน). Photography. [Facebook]. เข้าถึงได้จาก

<https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447/>

ภาพที่ 9 ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ผลงานการถ่ายภาพของอวบและสมบัติ

ที่มา : Uab Sanasen - อวบ สาณะเสน, (2551, 2 กันยายน). Photography. [Facebook]. เข้าถึงได้จาก

<https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447/>

หลังจากประสบความสำเร็จจากการถ่ายภาพศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี อวบน้ำกับสมบัติก็คิดอยากจะทำบันทึกกิจวัตรประจำวันของศาสตราจารย์ศิลป์เป็นภาพเคลื่อนไหวหรือภาพยนตร์บ้าง โดยเริ่มจากบันทึกภาพตั้งแต่ศาสตราจารย์ศิลป์มาถึงมหาวิทยาลัยเวลา 07.00 น. และกำลังไขประตูเข้าห้องทำงาน เป็นต้น แต่ทั้งอวบน้ำและสมบัติก็ได้แต่เพียงแค่นั่ง เพราะทั้งคู่ไม่รู้ว่าจะไปหากล้องถ่ายภาพยนตร์มาจากไหน เพราะขณะนั้นเป็นของราคาแพงมาก เมื่อคิดถึงเรื่องนี้ขึ้นมาครั้งใด อวบน้ำกับจะได้ยินคำพูดของศาสตราจารย์ศิลป์แว่วดังขึ้นมาเสมอว่า “พรุ่งนี้ก็สายเสียแล้ว”²⁵

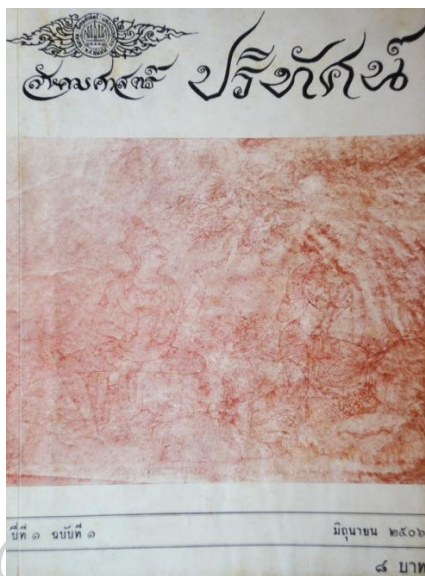
อวบน้ำ สาณะเสน กับประสบการณ์หลังจบการศึกษาจากคณะจิตรกรรมและประติมากรรม

อวบน้ำ สาณะเสน สำเร็จการศึกษาปริญญาศิลปบัณฑิต สาขาจิตรกรรม จากคณะจิตรกรรมและประติมากรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร ในปี พ.ศ. 2503 ช่วงเวลาหลังจากนี้คือจุดเริ่มต้นการใช้ชีวิตของอวบน้ำที่เขาจะได้ก้าวไปสู่การผจญภัยในหลากหลายแง่มุมตามแต่บทบาทหน้าที่ที่จะได้เข้าไปสัมผัสพันธกิจอันที่จริงเคยมีผู้ใหญ่จากทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีช่องสี่บางขุนพรหม มาติดต่ออวบน้ำให้ไปทำงานด้านศิลปกรรมที่สถานีตั้งแต่อวบน้ำยังไม่สำเร็จการศึกษา ด้วยเหตุนี้ เมื่ออวบน้ำสำเร็จการศึกษาเขาจึงได้เข้าทำงานในตำแหน่งเจ้าหน้าที่ด้านศิลปกรรมการออกแบบฉากละครที่สถานีโทรทัศน์แห่งนี้ทันทีตามที่รับการทาบทามมาก่อนแล้ว ถือได้ว่าความรู้การทำฉากละครที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมาจากศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี เป็นประโยชน์มากสำหรับหน้าที่การงานของอวบน้ำในขณะนั้น อย่างไรก็ตาม ถึงแม้หน้าที่หลักของอวบน้ำจะเป็นงานออกแบบฉากละคร แต่เขาก็มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบงานด้านศิลปกรรมอื่นๆ ด้วยเช่นกัน ไม่เว้นแม้แต่การถ่ายภาพ เนื่องจากทางสถานีมีกล้องบันทึกภาพอยู่เครื่องหนึ่ง และในช่วงเวลาที่อวบน้ำได้เข้าไปทำงานกับทางสถานีนั้น ยังไม่มีผู้ใดสามารถนำไปใช้งานให้เกิดประโยชน์ แต่การที่อวบน้ำเป็นผู้มีความรู้เรื่องกล้องถ่ายรูปและการถ่ายภาพเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว อวบน้ำจึงกลายเป็นผู้ดูแลและรับผิดชอบกล้องดังกล่าวไปโดยปริยาย และต้องทำหน้าที่เป็นช่างภาพในโอกาสต่างๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย อวบน้ำจึงมีโอกาสได้กลับมาใช้กล้องถ่ายภาพอย่างจริงจังอีกครั้ง หลังจากที่ได้ศึกษาและเก็บเกี่ยวประสบการณ์อยู่เรื่อยมา²⁶

ช่วงเวลาที่อวบน้ำทำงานอยู่ที่สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีช่องสี่ บางขุนพรหม อวบน้ำมีโอกาสได้แวะเวียนเข้าไปเยี่ยมเยียนศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี เป็นครั้งคราว ด้วยความที่ศาสตราจารย์ศิลป์ชื่นชมและเชื่อถือในฝีมือทางศิลปะของศิษย์ผู้นี้ ท่านจึงได้ขอให้อวบน้ำมาเป็นอาจารย์พิเศษที่คณะ

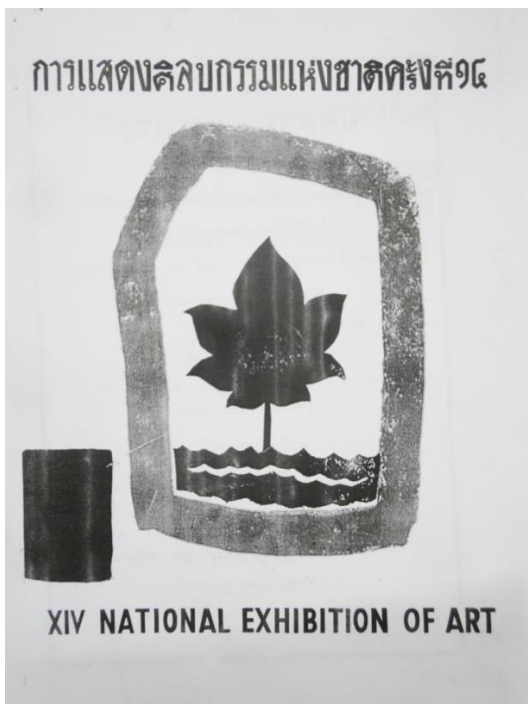
มันชนศิลป์และโรงเรียนศิลปศึกษา เมื่ออวบได้รับมอบหมายหน้าที่ดังกล่าวจากผู้เป็นอาจารย์เขาก็
 น้อมรับคำขอนั้นด้วยความเต็มใจ²⁷ อวบเริ่มต้นทำหน้าที่ที่อาจารย์พิเศษวิชาวาดเส้นที่โรงเรียน
 ศิลปศึกษา ด้วยความที่เขาเป็นครูหนุ่มที่มีความกระตือรือร้นอย่างเต็มเปี่ยม เขาจึงทุ่มเทกำลังกาย
 กำลังใจไปกับการสอนอย่างขยันขันแข็ง แม้แต่เวลาหลังเลิกเรียนแล้ว อวบยังอยู่คอยให้คำปรึกษา
 ชี้แนะแก่นักศึกษาด้วยสีหน้ายิ้มแย้มแจ่มใสอารมณ์คืออยู่เสมอ เหตุนี้จึงทำให้อวบ หรือ “ครูอวบ”
 เป็นที่เคารพรักของลูกศิษย์เป็นอย่างมาก แต่การทำหน้าที่เป็นอาจารย์พิเศษที่โรงเรียนศิลปศึกษา
 ของอวบได้ดำเนินต่อไปเพียงช่วงระยะเวลาหนึ่งก็ต้องยุติลง หากแต่ความประทับใจที่อวบได้ทิ้งไว้
 กับลูกศิษย์ของเขาทั้งหลายนั้นยังคงตราตรึงอยู่ในความทรงจำของพวกเขาไม่เสื่อมคลาย²⁸

ในปี พ.ศ. 2505 สุลักษณ์ ศิวรักษ์ เพื่อนสนิทของอวบตั้งแต่ครั้งยังเรียนมัธยมศึกษาที่
 โรงเรียนอัสสัมชัญ ได้เตรียมโครงการจัดทำหนังสือ “สังคมศาสตร์ปริทัศน์” ขึ้น ด้วยความที่อวบ
 คอยให้คำปรึกษาด้านศิลปะแก่สุลักษณ์มาโดยตลอด สุลักษณ์จึงขอให้อวบช่วยมาดูแลให้คำปรึกษา
 ด้านงานศิลป์กับทางสังคมศาสตร์ปริทัศน์ เช่น การออกแบบปก เป็นต้น หนังสือสังคมศาสตร์
 ปริทัศน์ฉบับปฐมฤกษ์ (ภาพที่ 10) พิมพ์เผยแพร่ในปี พ.ศ. 2506²⁹ สิ่งที่สร้างสีสันให้กับหนังสือเล่ม
 นี้คือ บทกวีของอังคาร กัลยาณพงศ์ ที่มีชื่อว่า “วัฏทะเลเทโสจาน” ซึ่งก่อให้เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์
 ตามมาให้กับหนังสือเล่มนี้เป็นอย่างมาก กระแสวิพากษ์วิจารณ์ที่หนาหูและแพร่กระจายไปทั่วทำ
 ให้ชื่อเสียงของ อังคาร กัลยาณพงศ์ เริ่มเป็นที่รู้จักในวงกว้างความสัมพันธ์ระหว่างสุลักษณ์ ศิวรักษ์
 กับ อังคาร กัลยาณพงศ์ เริ่มต้นขึ้นเมื่อครั้งที่สุลักษณ์ สำเร็จการศึกษามาจากประเทศอังกฤษ และได้
 กลับมาประเทศไทยในปี พ.ศ. 2501 เมื่ออวบกับสุลักษณ์ได้หวนมาพบกันอีกครั้ง สุลักษณ์ได้เปรย
 กับอวบว่าอยากจะไปเที่ยวชมพระนครศรีอยุธยา อวบจึงพาสุลักษณ์ไปรู้จักกับอังคาร และขอให้
 อังคารเป็นผู้นำชมสถานที่ต่างๆ ในพระนครศรีอยุธยา สุลักษณ์รู้สึกประทับใจในตัวของอังคารมาก
 เมื่ออังคารได้ทอบบทกวีที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระนครศรีอยุธยาให้กับสุลักษณ์ฟัง ความประทับใจ
 ดังกล่าวจึงเป็นมูลเหตุที่ทำให้บทกวีของอังคารเข้าไปอยู่ในหนังสือสังคมศาสตร์ปริทัศน์ฉบับ
 ปฐมฤกษ์และฉบับอื่นๆ ซึ่งสุลักษณ์ทำหน้าที่เป็นบรรณาธิการ³⁰

ภาพที่ 10 หนังสือสังคมาศตวรรษปริทัศน์ฉบับปฐมฤกษ์ ออกเผยแพร่ในปี พ.ศ.2506 (หน้าปก)
ที่มา : สังคมาศตวรรษปริทัศน์ ปีที่ 1, ฉบับที่ 1 (มิถุนายน 2506): หน้าปก.

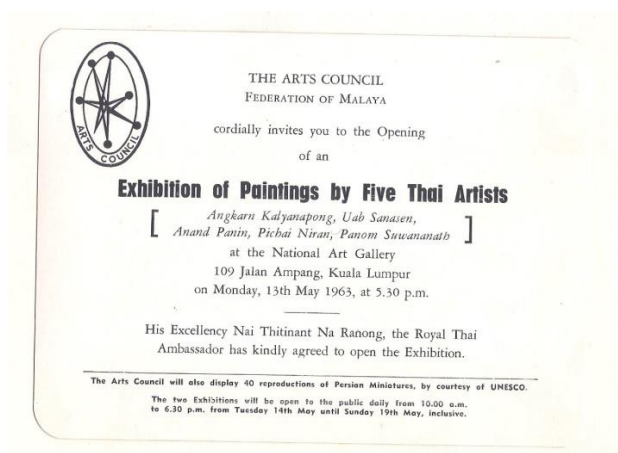
ในปี พ.ศ. 2506 อวบ ได้ส่งผลงานจิตรกรรมเข้าร่วมประกวดในงานศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ 14 จำนวนสองชิ้น โดยใช้ชื่อผลงานว่า “หญิงสาว” เหมือนกันทั้งสองชิ้นในครั้งนั้นภาพหนึ่งของอวบได้รับรางวัลเกียรตินิยมอันดับ 3 เหรียญทองแดงสาขาจิตรกรรม แต่ด้วยนิสัยของอวบที่ไม่ไคร่ทำงานศิลปะเพื่อการประกวดประชันเท่าใดนักทำให้การส่งผลงานเข้าร่วมประกวดในงานศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ 14 ในครั้งนั้น เป็นครั้งแรกและครั้งสุดท้ายของเขา³¹ (ภาพที่ 11 และ 12) ในปีเดียวกันนี้ อวบและเพื่อนอีกสี่คนคือ อังคาร กัลยาณพงศ์ อนันต์ ปาณินท์ พิชัย นิรันดร์ พนม สุวรรณนาถ ได้ร่วมกันไปจัดแสดงผลงานศิลปะของตนที่ประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์ตามลำดับ (ภาพที่ 13 - 16) นิทรรศการแสดงผลงานของ 5 ศิลปินไทย นี้ทำให้ชาวต่างชาติได้ประจักษ์ถึงความสามารถในการสร้างสรรค์ศิลปะของศิลปินไทยว่าไม่ได้ด้อยไปกว่าชาติใดๆเลย³²

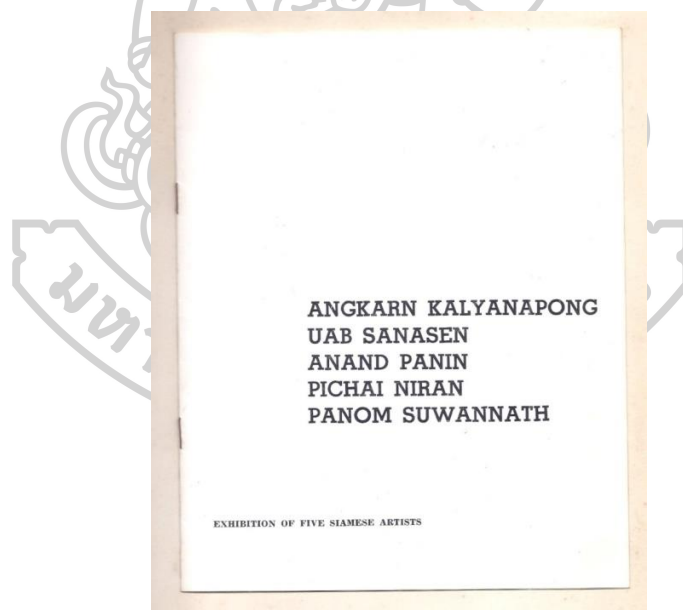
ภาพที่ 11 สูจิบัตรศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่14 (หน้าปก)
 ที่มา : มหาวิทยาลัยศิลปากร, การแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 14 (พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิวพร, 2506), หน้าปก.

รางวัล 4 PRIZES	
จิตรกรรม	PAINTING
เหรียญทองอันดับ ๑ เหรียญทอง พิชัย นිරันต์	1st Prize : Gold Medal Pichai Nirand
เหรียญทองอันดับ ๒ เหรียญเงิน สมโภชน์ สุขโมทย์ อนันต์ สุขโมทย์ ประยูร ชัยมงคล	2nd Prize : Silver Medal Sompot Upa-in Anand Panin Poonsak Silpakajit
เหรียญทองอันดับ ๓ เหรียญทองแดง ศักดิ์ สรรคมนตรี ประทีป โสภณธรรม์ พหล สุวรรณชาติ ชวลิต สุขุมวิท อริวัฒน์ สุวรรณ จางซ่ง แซ่โง้ว ประยูร พิเศษ ประวีร์ สี่เหล็ก อดิ สุขสันต์	3rd Prize : Bronze Medal San Sarakornborirak Prapat Yodprasert Pattom Savannarata Uak Samsen Lavan Dawai Nipon Pitakomol Prayut Palyaporn Pravat Lao-chrasom Sangad Pui-ok
ประติมากรรม	SCULPTURE
เหรียญทองอันดับ ๒ เหรียญเงิน จำเริญ วิเชียรเขตต์	2nd Prize : Silver Medal Chamseng Vichienket
เหรียญทองอันดับ ๓ เหรียญทองแดง ศักดิ์ สรรคมนตรี	3rd Prize : Bronze Medal San Sarakornborirak
ภาพพิมพ์	PRINTS
เหรียญทองอันดับ ๑ เหรียญทอง ประทีป สุขสันต์	1st Prize : Gold Medal Prayat Pongdam
เหรียญทองอันดับ ๒ เหรียญทองแดง ศักดิ์ สรรคมนตรี ชวลิต สุขุมวิท พหล สุวรรณ ชวลิต สุขสันต์	3rd Prize : Bronze Medal San Sarakornborirak Chunpol Kattachatswan Skol Vajjajana
มณฑลศิลป์	DECORATION
เหรียญทองอันดับ ๓ เหรียญทองแดง ประทีป สุขสันต์ ประทีป สุขสันต์ วิมล ชมรส สุเชษฐ สุขุมวิท นาศรี วงษ์วานิช	3rd Prize : Bronze Medal Prayat Pongdam Sompot Chamsornvira Vallop Thanasankh Angkura Hutangkura Nares Vongsawan

ภาพที่ 12 รายชื่อผู้ที่ได้รับรางวัลในศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่14
 ที่มา : มหาวิทยาลัยศิลปากร, การแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 14 (พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิวพร, 2506), 11.

ภาพที่ 13 บัตรเชิญการแสดงผลงานกลุ่มที่ประเทศมาเลเซีย
 ที่มา : Uab Sanasen - อวบ สาณะเสน, (2560, 13 ธันวาคม). *The 1963 "Exhibition of Five Siamese Artists" at KL & Singapore. Program & invitation cards. [Facebook].* เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-3263796744/>

ภาพที่ 14 สูจิบัตรการแสดงผลงานกลุ่มที่ประเทศมาเลเซีย (หน้าปก)
 ที่มา : Uab Sanasen - อวบ สาณะเสน, (2560, 13 ธันวาคม). *The 1963 "Exhibition of Five Siamese Artists" at KL & Singapore. Program & invitation cards. [Facebook].* เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-3263796744/>

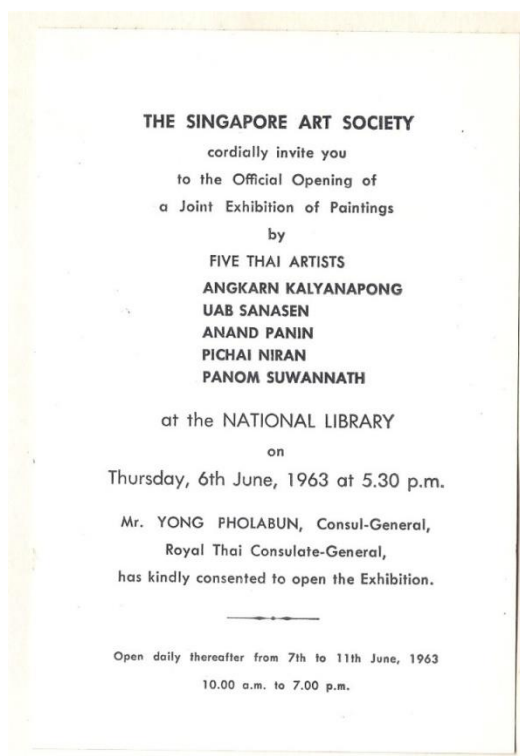
UAB SANASEN was born 25 April 1935 in Bangkok and was educated at the Assumption College, where he shined at an early age as a born painter. He proceeded to the Fine Art University where he is now an instructor. He is also an art consultant to the Thai Television Company, and often designs book-covers for the University Press of Siam.

ภาพที่ 15 ภายในคู่มือภัณฑารักษ์งานแสดงงานกลุ่มที่ประเทศมาเลเซีย หน้าที่เกี่ยวข้องกับอวบ สาณะเสน

ที่มา : Uab Sanasen - อวบ สาณะเสน, (2560, 13 ธันวาคม). The 1963 "Exhibition of Five Siamese Artists" at KL & Singapore. Program & invitation cards. [Facebook]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447/>

ภาพที่ 16 โปสเตอร์การแสดงผลงานกลุ่มที่ประเทศสิงคโปร์

ที่มา : Uab Sanasen - อวบ สาณะเสน, (2560, 13 ธันวาคม). *The 1963 "Exhibition of Five Siamese Artists" at KL & Singapore. Program & invitation cards.* [Facebook]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-3263796744/>

ดังที่เคยกล่าวไว้ในตอนต้นว่า อวบและหมอนิดหรือนายแพทย์วิชัย โปษยะจินดา เป็นเพื่อนรักกันมาตั้งแต่เมื่อครั้งยังเรียนชั้นมัธยม แต่ทั้งคู่ต่างต้องแยกย้ายกันไปศึกษาต่อในสายวิชาที่ตนถนัดและสนใจ อย่างไรก็ตาม ทั้งอวบและนายแพทย์วิชัยก็ยังคงรักใคร่สนิทสนมกันดังเดิม อาจเป็นเพราะทั้งคู่มีรสนิยมทางศิลปะเหมือนกัน ด้วยเหตุนี้ นายแพทย์วิชัย จึงมาเยี่ยมเยือนอวบบ่อยครั้งทีละขณะจิตรกรรมฯ มหาวิทยาลัยศิลปากร ในช่วงที่อวบยังเป็นนักศึกษาอยู่ กระทั่งใครต่อใครในรั้วศิลปากรพากันเข้าใจผิดไปว่านายแพทย์วิชัยเป็นนักศึกษาของคณะจิตรกรรมด้วยเช่นกัน การได้เข้ามาสัมผัสและใกล้ชิดในแวดวงศิลปะโดยมีอวบเป็นสื่อกลาง ทำให้นายแพทย์วิชัยได้ตระหนักถึงปัญหาและอุปสรรคของคณาจารย์ศิลปะที่ต้องประสบพบเจอเหมือนๆ กันคือ การขาดแคลนพื้นที่หรือเวทีแสดงผลงานของพวกเขา ทำให้คณาจารย์ศิลปะหรืออาชีพศิลปินนั้น ดูเป็นอาชีพที่หาความมั่นคงได้ยากกว่าอาชีพอื่นๆ นายแพทย์วิชัยและอวบจึงมีความคิดที่จะลองเปิดแกลเลอรีสักแห่งหนึ่งเพื่อเป็นเวทีแสดงผลงานให้ศิลปินรุ่นใหม่ได้มีโอกาสนำเสนอผลงานสู่สาธารณชน พร้อมกับ

สามารถสร้างรายได้ให้กับตนเอง นายแพทย์วิชัยและอวบได้ตั้งความหวังว่าการแสดงผลงานศิลปะจะสามารถสร้างรายได้ไม่มากนักน้อยให้กับแกลเลอรี และคงทำให้แกลเลอรีสามารถพอเลี้ยงตัวเองได้และคงอยู่ได้เรื่อยไป เมื่อมีความคิดเห็นพ้องต้องกันเช่นนั้น นายแพทย์วิชัยจึงนำความคิดนั้นไปปรึกษาหารือกับพี่ๆ ของเขาอีกครั้ง สุดท้ายโครงการสร้างแกลเลอรีก็ได้รับการยอมรับและเห็นชอบจากทุกฝ่าย การจัดสร้างแกลเลอรีของนายแพทย์วิชัยและอวบจึงเริ่มต้นขึ้นในเวลาต่อมา³³

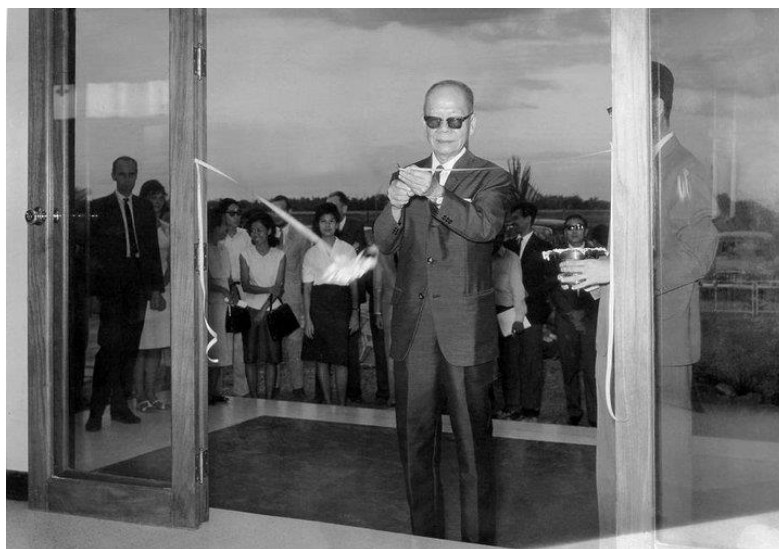
แกลเลอรีในฝันของนายแพทย์วิชัยและอวบได้ถูกเนรมิตขึ้นในย่านถนนเพชรบุรีตัดใหม่ ซึ่งในช่วงเวลานั้นถือว่าเป็นสถานที่ที่ห่างไกลและไปได้ยากพอสมควร แกลเลอรีเป็นอาคารชั้นเดียว มีสวนอยู่ตรงกลาง (ภาพที่ 17) ด้านหลังอาคารมีพื้นที่เล็กๆ ตั้งโต๊ะเก้าอี้ไม้ 2 - 3 ชุดสำหรับร้านกาแฟกลางแจ้ง เพื่อให้แขกที่มาชมงานได้นั่งดื่มกาแฟและรับประทานอาหารว่างเป็นการผ่อนคลาย แกลเลอรีดังกล่าวได้ถูกตั้งชื่อไว้อย่างหรูว่า “หอขวัญศิลปะสถาน” หลังจากหอขวัญศิลปะสถานสร้างเสร็จสมบูรณ์แล้ว จึงจัดให้มีพิธีเปิดอย่างเป็นทางการขึ้นในปี พ.ศ. 2507 โดยพระยาอนุমানราชชนให้เกียรติมาเป็นประธานในพิธีเปิด (ภาพที่ 18 - 20) หอขวัญศิลปะสถานแห่งนี้จัดแสดงผลงานศิลปะอย่างหลากหลายและต่อเนื่อง เช่น นิทรรศการแสดงผลงานของอาจารย์ทวี นันทขว้าง และงานนิทรรศการ “บางกอกคอลลีส์” ของคุณหญิงทองก้อน จันทวิมล ซึ่งมีมากมายหลายชุดด้วยกันเช่น ชุดตลาดน้ำ ชุดแพทย์กษัตริย์และทัพสิงจากรามเกียรติ์ ฯลฯ ซึ่งเป็นนิทรรศการที่น่าติดตามมาจัดแสดงมากที่สุดในช่วงนั้น³⁴

ภาพที่ 17 บรรยากาศภายในห้องแสดงผลงานของหอขวัญศิลปะสถาน

ที่มา : Uab Sanasen - อวบ สาณะเสน, (2560, 13 ธันวาคม). หอขวัญ. [Facebook]. เข้าถึงได้จาก

<https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447/>

ภาพที่ 18 พิธีเปิดหอขวัญศิลปะสถาน โดยมีพระยาอนุমানราชชนเป็นประธานเปิดงาน
 ที่มา : Uab Sanasen - อวบ สาณะเสน, (2560, 13 ธันวาคม). หอขวัญ. [Facebook]. เข้าถึงได้จาก
<https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447/>

ภาพที่ 19 พระยาอนุমানราชชนลงนามในสมุดเยี่ยมชมในวันเปิดหอขวัญศิลปะสถาน
 ที่มา : Uab Sanasen - อวบ สาณะเสน, (2560, 13 ธันวาคม). หอขวัญ. [Facebook]. เข้าถึงได้จาก
<https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447/>

ภาพที่ 20 บรรยากาศในวันเปิดหอขวัญศิลปะสถาน

ที่มา : Uab Sanasen - อวบ สาณะเสน, (2560, 13 ธันวาคม). หอขวัญ. [Facebook]. เข้าถึงได้จาก

<https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447/>

ในปี พ.ศ. 2507 ของสุลักษณ์จิตวาง โครงการจะจัดงานฉลองวันคล้ายวันเกิดแด่พระยาอนุমানราชชน ให้สมเกียรติกับคุณงามความดีที่ท่านได้สร้างไว้ สุลักษณ์ได้หมายตา “หอขวัญศิลปะสถาน” เป็นสถานที่สำหรับการจัดงาน ซึ่งทั้งอวบและนายแพทย์วิชัยต่างเห็นชอบด้วย งานนี้ได้จัดขึ้นเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2507 ซึ่งเป็นวันคล้ายวันเกิดของท่าน ในงานนอกจะมีการจัดเลี้ยงแสดงความยินดีและเชิดชูเกียรติแด่พระยาอนุমানราชชนแล้ว ยังมีการจัดนิทรรศการแสดงผลงานศิลปะของศิลปินสมัครเล่นควบคู่ไปกับงานหลักด้วย ซึ่งได้สร้างความประทับใจให้กับผู้เป็นเจ้าของวันเกิดและแขกทั้งหลายที่มาร่วมงานเป็นอันมาก ศิลปินสมัครเล่นที่นำงานศิลปะมาร่วมแสดงล้วนแล้วแต่เป็นบุคคลผู้มีชื่อเสียงที่ไม่ค่อยมีผู้ใดล่วงรู้ว่าท่านเหล่านี้มีฝีมือในการวาดภาพด้วย เช่น ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมทย์ ทวี บุญเขตต์ หลวงมัศยจิตรการ เป็นต้น หลังจากงานที่จัดขึ้นประสบความสำเร็จอย่างดียิ่ง สุลักษณ์จึงเห็นว่าหอขวัญศิลปะสถาน แห่งนี้เป็นสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับการจัดกิจกรรมในลักษณะนี้³⁵

ด้วยเหตุนี้ ในปี พ.ศ. 2508 ซึ่งเป็นปีที่พระวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากรจะมีพระชนมายุครบ 80 ปี สุลักษณ์จึงตั้งใจจะจัดงานถวายพระองค์ท่านที่หอขวัญศิลปะสถานอีกเช่นเคย โดยงานนิทรรศการศิลปะที่จะจัดร่วมไปกับงานรื่นเริงนั้น สุลักษณ์เห็นว่าควรเป็นผลงานศิลปกรรมยุคเก่า ที่เสด็จในกรมฯทรงสนพระทัย เช่น หัวโขน หน้าใหญ่ ภาพจิตรกรรมอิเหนา พระพุทธรูปโบราณ เป็นต้น ในวันเปิดนิทรรศการ พระยาอนุমানราชชนเป็นผู้อ่านคำทูลเชิญเสด็จในกรมฯ ให้

ทอดพระเนตรงานศิลปกรรมต่างๆ ที่จัดแสดงไว้ พระองค์ท่านทรงพอพระทัยมาก สร้างความปลื้มปีติให้กับเหล่าผู้ร่วมงานเป็นอย่างยิ่ง ทั้งบรรดาแขกที่มาร่วมงานต่างพากันชื่นชมการจัดงานครั้งนี้มากใหญ่ ถึงแม้จะมีผู้ร่วมงานบางท่านกล่าวชื่นชมกับสัญลักษณ์ว่า การจัดงานนิทรรศการนี้เป็นประโยชน์มาก แต่ก็เป็งานภายในที่คนส่วนใหญ่อาจจะไม่รู้และไม่อาจเข้าถึง จึงมีผู้แนะนำว่า เพื่อให้เกิดประโยชน์ในวงกว้างควรจัดงานให้ยิ่งใหญ่กว่านี้จึงจะเป็นการดี คำแนะนำดังกล่าว นับเป็นแรงสนับสนุนให้สัญลักษณ์จัดการจัดงานครั้งใหม่ให้ยิ่งใหญ่สมคำเรียกรื่อง งานครั้งใหม่ที่สัญลักษณ์ตั้งใจจะจัดขึ้นนั้นเป็นงานที่มีจุดประสงค์เพื่อรำลึกถึงการเสกทรงครั้งที่ 2 โดยตั้งชื่อเป็นทางการว่า “งานอนุสรณ์อยุธยา 200 ปี” การจัดงานครั้งนี้มีกรรมการจัดงานมาจากหลากหลายฝ่ายด้วยกัน ทุนหลักในการจัดงานได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิธิดาเซีย และสัญลักษณ์ได้มอบเงินทูลส่วนหนึ่งจากมูลนิธิธิดาเซีย ให้ประยูร อุลุชาฎะ นำไปใช้ในการสำรวจและค้นคว้าศิลปะโบราณที่พระนครศรีอยุธยา การสำรวจของประยูรจะเริ่มต้นขึ้นราวปลายปี พ.ศ. 2506³⁶

วันที่ 5 กันยายน พ.ศ. 2509 อวบ ได้เข้าพิธีมงคลสมรสกับวิสุตา หัสบำเรอ (ภาพที่ 21) สุภาพสตรีผู้มีรสนิยมด้านความงามเหมือนกับอวบ วิสุตาเคยเข้าศึกษาในคณะจิตรกรรมและประติมากรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร ในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2503 - 2506 วิสุตาเป็นกุลสตรีไทยผู้ถึงพร้อมด้วยรูปสมบัติและคุณสมบัติ หากผู้ใดได้รู้จักหรือติดตามข่าวคราวของเธอ จะทราบว่านอกจากวิสุตาจะเป็นสตรีผู้มีความงามแบบไทยแล้ว เธอยังเกิดมาพร้อมกับพรสวรรค์ที่ปรากฏอยู่ในน้ำเสียงอันไพเราะของเธอ เสียงที่จะก้องกังวานเข้าไปสะกดหัวใจของใครก็ตามที่สดับรับฟังบทเพลงที่เธอขับขาน สถานสำหรับจัดงานมงคลสมรสในครั้งนี้ก็คือหอขั้ววุฒิสถาบัน ภายในงานล้วนเต็มไปด้วยแขกผู้มีชื่อเสียง ที่ต่างเข้ามาร่วมแสดงความยินดีกับคู่บ่าวสาว ผู้ที่ได้ให้ฤกษ์ยามยามดีทั้งวันหมั้นและวันแต่งงานคือ ประยูร อุลุชาฎะ อาจารย์ผู้เป็นที่รักและเคารพยิ่งของอวบ นับตั้งแต่ได้เข้าพิธีวิวาห์ความรักของอวบและวิสุตาก็มั่นคงเรื่อยมาอย่างไม่มีวันเสื่อมคลาย³⁷

ภาพที่ 21 อวบเข้าพิธีมงคลสมรสกับวิศุตาที่หอขวัญศิลปสถาน
ที่มา : วิศุตา สาณะเสน, วัฒนธรรมการใช้ผ้าในวิถีชีวิตแบบไทย (กรุงเทพฯ: บริษัท วิสคอมเซ็นเตอร์ จำกัด,
2545), 43.

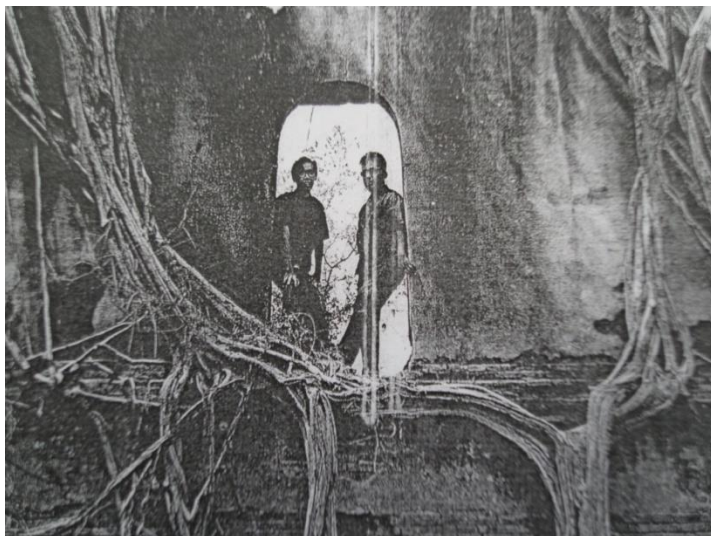
ประมาณปลายปี พ.ศ. 2509 ประยูร อุลุชาฎะ เริ่มเดินทางไปสำรวจโบราณสถานและโบราณวัตถุในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อวบกับวิศุตาซึ่งเพิ่งผ่านการเข้าพิธีสมรสมาได้ไม่นานก็ ได้ติดตามไปช่วยเหลือผู้เป็นครูอย่างไม่ทอดทิ้งต่อความเหน็ดเหนื่อย (ภาพที่ 22 - 24) เพราะ ขณะนั้นสถานที่ตั้งของโบราณสถานส่วนใหญ่ยังเป็นที่เปลี่ยวรกร้าง ต้นไม้ขึ้นหนาทึบ จนกลายเป็นป่าดงหรือหนองบึง ทำให้การสำรวจเต็มไปด้วยความยากลำบาก อวบทำหน้าที่บันทึก รายละเอียดต่างๆ ในการสำรวจทั้ง โบราณสถานและโบราณวัตถุ เนื่องจากสถานที่ทำการศึกษาและสำรวจมีมากมายหลายแห่งการบันทึกข้อมูลต่างๆ จึงต้องทำอย่างเป็นระเบียบแบบแผนและเป็นไปตามขั้นตอนตามที่ประยูร ผู้นำการสำรวจ ได้กำหนดไว้ อวบบันทึกข้อมูลการสำรวจทั้งด้วยวิธีเขียนลายเส้นลงกระดาษตกแต่งอาคารหรือรายละเอียดต่างๆ ทั้งบันทึกภาพด้วยกล้องถ่ายภาพความรู้เกี่ยวกับการถ่ายภาพของอวบได้กลายเป็นสิ่งที่มีประโยชน์มากสำหรับการบันทึกและเก็บข้อมูลหลักฐานในครั้งนั้นนอกจากนี้ อวบยังเป็นผู้คอยให้คำแนะนำและคำปรึกษาเกี่ยวกับความรู้ด้านการถ่ายภาพแก่ครูของเขา เพื่อท่านจะได้ นำความรู้ที่มีจำเป็นต่อการทำงานสำรวจไปใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ในโอกาสต่อไป³⁸

ภาพที่ 22 อวบ สามะเสน และประยูร อุลูชาฎะ ขณะสำรวจ โบราณสถานที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ที่มา : ชีวิตและผลงานของ ประยูร อุลูชาฎะ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, 2538. พิมพ์ใน โครงการตีพิมพ์หนังสือ
ชีวิตและผลงานของศิลปินไทย), 17.

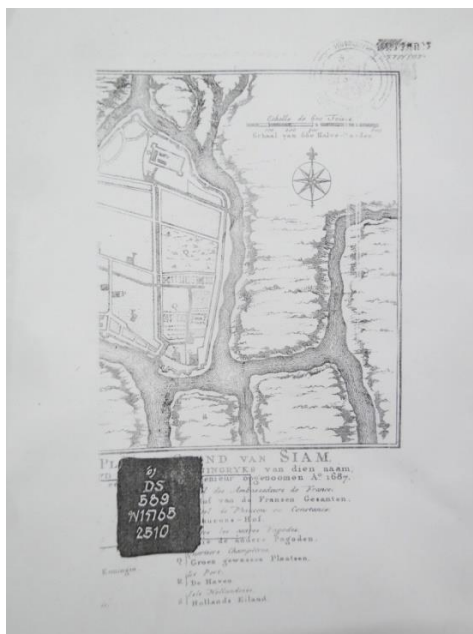
ภาพที่ 23 อวบ สามะเสน และประยูร อุลูชาฎะ ขณะสำรวจ โบราณสถานที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ที่มา : ชีวิตและผลงานของ ประยูร อุลูชาฎะ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, 2538. พิมพ์ใน โครงการตีพิมพ์หนังสือ
ชีวิตและผลงานของศิลปินไทย), 27.

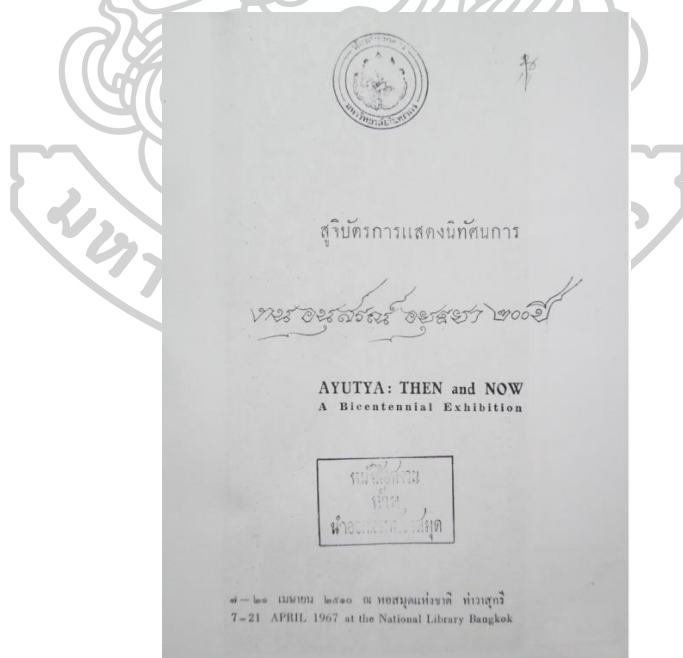
ภาพที่ 24 อวระหว่างการสำรวจโบราณสถานที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ที่มา : ชีวิตและผลงานของ ประยูร อุลุชาฎะ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, 2538. พิมพ์ใน โครงการตีพิมพ์หนังสือ ชีวิตและผลงานของศิลปินไทย), 27.

ระหว่างวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2509 ถึงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2510 ประมาณ 5 เดือนของการสำรวจโบราณสถานที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นช่วงเวลาที่คณะสำรวจของประยูร อุลุชาฎะ ต้องพากเพียรตรากตรำในการทำงานอย่างหนัก ซึ่งก็หมายรวมถึงอว ผู้ที่ทำหน้าที่บันทึกภาพและข้อมูลต่างๆ ด้วย เมื่อการสำรวจสิ้นสุดลงและการประมวลข้อมูลต่างๆ เสร็จสมบูรณ์แล้ว คณะกรรมการผู้ร่วมจัดงาน “อนุสรณ์อยุธยา 200 ปี” จึงได้กำหนดให้มีพิธีเปิดงาน “อนุสรณ์อยุธยา 200 ปี” ในวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2510 ณ หอสมุดแห่งชาติ ท่าवासกรี กรุงเทพมหานคร นิทรรศการนี้จัดแสดงไปจนถึงวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2510 (ภาพที่ 25 และ 26) ภายในงานนิทรรศการ จัดแสดงข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์ทั้งแผนที่ ภาพเขียนลายเส้นรูปถ่าย ฯลฯ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นฝีมือการถ่ายภาพของอว³⁹ หลังจากงานนิทรรศการเสร็จสิ้นลงจึงได้มีการพิมพ์หนังสือ “ห้าเดือนกลางซากอิฐปูนที่อยุธยา” โดย น.ณ ปากน้ำ (ประยูร อุลุชาฎะ) (ภาพที่ 27) ซึ่งเรียบเรียงเนื้อหาจากบันทึกและข้อมูลต่างๆ ระหว่างการสำรวจไว้อย่างละเอียด การได้มีส่วนร่วมทำงานในคณะสำรวจของอวครั้งนี้ไม่เพียงแสดงให้เห็นความกตัญญูที่มีต่อครูอาจารย์เท่านั้น แต่ยังแสดงให้เห็นถึงหัวใจของผู้ที่รักและเห็นคุณค่าในศิลปกรรมของชาติที่บรรพบุรุษได้ทิ้งไว้เป็นมรดกแก่ลูกหลานไทย โดยไม่หวั่นต่ออุปสรรคเบื้องหน้าเพราะอวทราบดีว่าการอุทิศตนคอยติดตามช่วยเหลืออาจารย์ นอกจากคนจะได้รับความรู้อันไม่สามารถจะหาจากแหล่งอื่นได้แล้ว ยังจะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมทั้งในแง่ของการศึกษาและการอนุรักษ์ต่อไปในอนาคต

ภาพที่ 25 สูจิบัตรงานแสดงนิทรรศการอนุสรณ์ 200 ปี ออยุธยา จัดแสดงที่ท่าवासกรี (หน้าปก)
ที่มา : คณะอนุกรรมการจัดนิทรรศการอนุสรณ์อยุธยา, สูจิบัตรการแสดงนิทรรศการ งานอนุสรณ์
อยุธยา 200 ปี (พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิวพร, 2510), หน้าปก.

ภาพที่ 26 สูจิบัตรงานแสดงนิทรรศการอนุสรณ์ 200 ปี ออยุธยา จัดแสดงที่ท่าवासกรี (ปกใน)
ที่มา : คณะอนุกรรมการจัดนิทรรศการอนุสรณ์อยุธยา, สูจิบัตรการแสดงนิทรรศการ งานอนุสรณ์
อยุธยา 200 ปี (พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิวพร, 2510), หน้าปก.

ภาพที่ 27 หนังสือ “ห้าเดือนกลางซากอิฐปูนที่อยุธยา” (หน้าปก)
 ที่มา : น.น. ปากน้ำ [นามแฝง], *ห้าเดือนกลางซากอิฐปูนที่อยุธยา*, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, 2558), หน้าปก.

ในช่วงเวลาเดียวกันนี้ หอขวัญศิลปะสถาน ที่อวบและนายแพทย์วิชัยเป็นผู้บริหารงาน ได้จัดแสดงนิทรรศการผลงานศิลปะของเพื่อ หริพิทักษ์ ศิลปินระดับปรมาจารย์ ซึ่งเป็นการแสดงนิทรรศการเดี่ยว โดยเริ่มเปิดงานในวันที่ 20 เมษายน พ.ศ. 2510 นิทรรศการครั้งนี้อาจถือได้ว่าเป็นงานแสดงศิลปะครั้งสุดท้ายของหอขวัญศิลปะสถานซึ่งต้องปิดตัวลงเนื่องจากหลายปัจจัยปัญหาด้วยกัน หนึ่งในนั้นคือเรื่องทุนทรัพย์ ในการบริการงานถึงแม้การจัดงานนิทรรศการแต่ละครั้งของหอขวัญศิลปะสถานจะได้รับการตอบรับอย่างคับคั่งจากมหาชนเสมอ แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องยอมรับว่า ในช่วงเวลาที่หอขวัญศิลปะสถานดำเนินกิจการอยู่นั้นเป็นช่วงเวลาที่ตลาดในประเทศยังไม่พร้อมกับการซื้อขายงานศิลปะเช่นในต่างประเทศคนไทยส่วนใหญ่ในสมัยนั้นยังไม่รู้จักการบริโภคงานศิลปะ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้กิจการของหอขวัญศิลปะสถานขาดทุน ผู้ร่วมก่อตั้งต่างต้องตัดสินใจพากันจำใจวางมือ ทำให้หอขวัญศิลปะสถานต้องยุติบทบาทและปิดตัวลงในที่สุด ถึงแม้หอขวัญศิลปะสถานจะปิดฉากลงและกลายเป็นตำนาน หากความรักในศิลปะของอวบและนายแพทย์วิชัยก็หาได้สิ้นสุดลงตามไปด้วยไม่⁴⁰

การติดตามประยูร อุดชาฎะ ไปสำรวจโบราณสถานและโบราณวัตถุในครั้งนั้น ได้สร้างความสุขและความประทับใจให้กับอวบเป็นอย่างมาก แม้ว่าหน้าที่การสำรวจจังหวัดพระนครศรีอยุธยาสำหรับโครงการอนุสรณ์อยุธยา 200 ปี ของประยูรจะสิ้นสุดลง แต่ผู้มีเลือดนัก

โบราณคดีและนักประวัติศาสตร์ศิลปะเต็มตัวอย่างประจักษ์ได้เป็นการสิ้นสุดไม่ หากแต่เป็นจุดเริ่มต้น เพราะประจักษ์ยังคงศึกษาค้นคว้าและสำรวจสถานที่ที่เขาสนใจใคร่รู้แต่ยังไม่ถึงอย่างไม่หยุดหย่อน ทำให้อวบมีโอกาสได้ติดตามไปด้วยบ่อยครั้ง และเมื่ออวบเห็นว่านายแพทย์วิชัยมีรสนิยมและความรักทางศิลปะเช่นเดียวกันจึงได้ชักชวนให้นายแพทย์วิชัยมาท่องเที่ยวผจญภัยตามโบราณสถานร่วมกับคณะของประจักษ์ ยิ่งนายแพทย์วิชัยได้ไปสัมผัสโบราณสถานและโบราณวัตถุของไทย ก็ยิ่งเกิดความประทับใจเพิ่มมากขึ้น นายแพทย์วิชัยเริ่มเรียนรู้การถ่ายภาพและการใช้กล้องถ่ายภาพจากอวบเพื่อถ่ายภาพโบราณสถานต่างๆ ที่ได้ไปเยี่ยมชมอย่างมีความสุข และในที่สุดนายแพทย์วิชัยก็ตกหลุมรักโบราณสถานและโบราณวัตถุของไทยอย่างหมดหัวใจ มากไปกว่านั้นยังเกิดความรู้สึกหวงแหนและต้องการจะรักษามรดกอันล้ำค่าให้คงอยู่ตลอดไป เมื่อได้รู้ถึงความต้องการของตนเองแล้ว ระหว่างปี พ.ศ. 2513 - 2519 นายแพทย์วิชัยจึงเริ่มตระเวนถ่ายภาพโบราณสถานและโบราณวัตถุต่างๆ เกือบทั่วประเทศไทย เพราะเขารู้ดีว่านับวันโบราณสถานและโบราณวัตถุของไทยจะเสื่อมสลายไปตามกาลเวลา ดังนั้นการถ่ายภาพเพื่อเก็บรายละเอียดข้อมูลต่างๆ จึงเป็นบันทึกทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเสมือนการหยุดเวลาสภาพของสิ่งนั้นไว้ให้คงที่ เพื่อจะได้เป็นข้อมูลให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาประวัติศาสตร์แห่งศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ของชาติสืบไป⁴¹

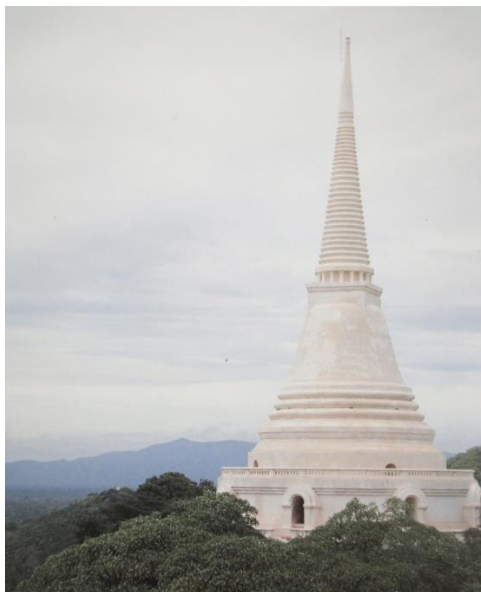
เมื่อการท่องเที่ยวถ่ายรูปโบราณสถานและโบราณวัตถุตามจังหวัดต่างๆ ของนายแพทย์วิชัยดำเนินได้ไปสักระยะหนึ่ง นายแพทย์วิชัยจึงได้เริ่มชักชวนเพื่อนพ้องในวงการแพทย์มาร่วมกิจกรรมถ่ายภาพด้วยกันเช่น นายแพทย์เฉลียว ปิยะชน เป็นต้น ความเพลิดเพลินใจจากการถ่ายภาพทำให้มีสมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มมากขึ้น กระทั่งเรื่องราวการทำกิจกรรมของกลุ่มบุคคลดังกล่าวทราบไปถึงผู้บริหารจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งรู้สึกชื่นชมกิจกรรมอันเป็นประโยชน์นี้ จึงได้คิดวิธีการนำผลงานภาพถ่ายโบราณสถานและโบราณวัตถุต่างๆ เหล่านี้ ออกเผยแพร่สู่วงวิชาการและสาธารณชน โดยในเบื้องต้นเห็นว่าควรจะทำในรูปแบบสมุดภาพประกอบคำอธิบายและอย่างสั้นๆ ประมาณกลางปี พ.ศ. 2532 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงได้มอบหมายให้ฝ่ายวิจัยจัดทำโครงการวิจัยเรื่อง “มหาธาตุ” โดยมีจุดมุ่งหมายว่าจะนำข้อมูลดังกล่าวมาจัดพิมพ์เป็นหนังสือประเภทหนังสือหายากเพื่อทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเป็นเครื่องเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในโอกาสฉลองพระชนมายุครบสามรอบในปี พ.ศ. 2534 โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะค้นคว้าเรื่องราวเกี่ยวกับความศรัทธาและความเชื่อของคนไทยในพระบรมสารีริกธาตุของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่มีอยู่อย่างมั่นคงแน่นแฟ้น อันเป็นที่มาของการสร้างวัดมหาธาตุ และพระบรมธาตุเจดีย์ที่วราชนาถจักรไทย นายแพทย์วิชัย โปษยะจินดา ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าโครงการเพื่อต่อความคิดและจำเป็นกิจการต่อจากที่ได้รับเริ่มไว้ นอกจากนี้ยังมีคณาจารย์ นิสิต

ข้าราชการ จากคณะวิชาต่างๆ ของมหาวิทยาลัยอีกจำนวนหนึ่ง รวมทั้งศิลปินอิสระอีกหลายท่าน พร้อมเข้าร่วม โครงการนี้อย่างแข็งขัน อีกทั้งตั้งใจทุ่มเทกำลังความรู้ความสามารถอย่างไม่ย่อท้อ สุดท้ายแล้วผลแห่งความตั้งใจและความสามัคคีจึงทำให้โครงการวิจัยและหนังสือ “มหาธาตุ” (ภาพที่ 28) เสร็จสมบูรณ์และประสบความสำเร็จดังที่ได้มุ่งมั่นไว้ ถือได้ว่าหนังสือ “มหาธาตุ” เป็นหนังสือที่มีคุณภาพทั้งเนื้อหาสาระและภาพประกอบ ภาพถ่ายโบราณสถานโบราณวัตถุต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือ “มหาธาตุ” นั้นล้วนแล้วแต่เป็นผลงานอันเกิดจากความตั้งใจมั่นของผู้ที่รักการถ่ายภาพและศิลปวัฒนธรรมไทยโดยแท้ และอว สาณะเสน ก็เป็นผู้หนึ่งที่ฝากผลงานภาพถ่ายไว้ในหนังสืออันทรงคุณค่าเล่มนี้ด้วยเช่นกัน⁴² (ภาพที่ 29 - 32)

ภาพที่ 28 หนังสือ “มหาธาตุ” (หน้าปก)

ที่มา : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, มหาธาตุ (กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์ พริ้นติ้งกรุ๊พจำกัด, 2534), หน้าปก.

ภาพที่ 29 พระธาตุจอมเพชร จังหวัดเพชรบุรี ภาพถ่ายฝีมือของอวบในหนังสือ “มหาธาตุ” (ถ่ายเมื่อ พ.ศ. 2533)
ที่มา : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, มหาธาตุ (กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์ พริ้นติ้ง&กราฟิ จำกัด, 2534), 17.

ภาพที่ 30 วัดใหญ่ชัยมงคล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภาพถ่ายฝีมือของอวบในหนังสือมหาธาตุ (ถ่ายเมื่อ พ.ศ. 2515)

ที่มา : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, มหาธาตุ (กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์ พริ้นติ้ง&กราฟิ จำกัด, 2534), 17.

ภาพที่ 31 ผอบบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
 ภาพถ่ายฝีมือของอวบในหนังสือ “มหาธาตุ” (ถ่ายเมื่อ พ.ศ.2541)
 ที่มา : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, มหาธาตุ (กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์ พรินต์ติ้งกรุ๊ปจำกัด, 2534), 42.

ภาพที่ 32 วัดพระราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภาพถ่ายฝีมือของอวบในหนังสือ “มหาธาตุ” (ถ่ายเมื่อ พ.ศ.
 2514)
 ที่มา : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, มหาธาตุ (กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์ พรินต์ติ้งกรุ๊ปจำกัด, 2534), 89.

ในปีเดียวกับที่หอขวัญศิลปสถาน ได้ปิดตัวลง อวบ ได้ลาออกจากการทำงานที่สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีช่อง 4 บางขุนพรหม และได้เริ่มเข้าทำงานที่ SEATO (SOUTHEAST ASIA TREATY หรือ องค์การสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้) เป็นวันแรกในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2511 ในตำแหน่ง“ARTIST ILLUSTRATION”⁴³ อวบ ได้ใช้ความรู้ความสามารถทั้งการเขียนภาพและการถ่ายภาพ รวมทั้งประสบการณ์การทำงานจากที่ทำงานเดิมมาใช้ในการถ่ายภาพและเขียนภาพประกอบที่ SEATO แต่หลังจากอวบทำงานที่องค์การนี้ได้ไม่นานนัก SEATO ก็ต้องปิดตัวลง ในช่วงเวลานั้นประจวบกับที่สุลักษณ์ ศิวรักษ์ ได้เข้าไปรับตำแหน่งบรรณาธิการของสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช สุลักษณ์จึงได้ให้ชวนอวบให้ไปร่วมงานด้วย ประมาณปลายปี พ.ศ. 2511 อวบจึงได้เริ่มทำงานที่สำนักงานพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช ในฝ่ายแผนงานด้านศิลปะ หน้าที่ของอวบยังคงเกี่ยวข้องกับการเขียนภาพและการถ่ายภาพรวมทั้งการจัดระบบภาพเขียนและภาพถ่ายให้เป็นหมวดหมู่อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย ตำแหน่งหน้าที่ของอวบในสำนักพิมพ์แห่งนี้ ทำให้ที่สามารถตั้งชื่อวัสดุอุปกรณ์เช่น กล้องและกระดาษอัดภาพเพื่อใช้สำหรับกิจการด้านการถ่ายภาพของสำนักพิมพ์ได้อย่างเต็มที่ อวบจึงสามารถศึกษาทดลองวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ด้านการถ่ายภาพ ล้างฟิล์มอัดและขยายภาพได้อย่างเต็มที่ นับได้ว่าเป็นช่วงเวลาแห่งการเรียนรู้เทคนิคการถ่ายภาพที่สำคัญของอวบ การที่อวบเป็นคนขยันตั้งใจทำงาน และซื่อสัตย์ อวบจึงเป็นที่รักและได้รับความไว้วางใจจากเจ้าของสำนักพิมพ์ ทำให้ชีวิตการทำงานของอวบที่ไทยวัฒนาพานิชมีความสุขเสมอมา กระทั่งต้นปี พ.ศ. 2514 สุลักษณ์ เพื่อนผู้เป็นบรรณาธิการของสำนักพิมพ์ ได้มีความคิดเห็นบางประการขัดแย้งกับเจ้าของสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช ซึ่งส่งผลให้สุลักษณ์และเพื่อนร่วมงานในทีมของเขาต้องลาออกจากการทำงานที่สำนักพิมพ์แห่งนี้ไปพร้อมกันด้วย⁴⁴ หลังจากนั้นไม่นานนัก ผู้มีความรู้ความสามารถเฉกเช่นอวบก็ได้รับการทาบทามไปเป็นอาจารย์พิเศษ ที่แผนกอิสรวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อวบเริ่มเข้าทำงานที่นี้ในวันแรกเมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2514⁴⁵ วิชาที่อวบรับผิดชอบมีเนื้อหาเกี่ยวกับการออกแบบสิ่งพิมพ์ต่างๆ และด้วยพรสวรรค์แห่งผู้ถ่ายทอดความรู้ที่ติดตัวอวบมา จึงทำให้อวบกลายเป็นอาจารย์ผู้เป็นที่รักของนักศึกษาทั้งหลาย แม้ว่าเขาจะเป็นเพียงอาจารย์พิเศษก็ตามในเวลาไม่นานนักความสามารถของอวบก็เป็นที่ยอมรับและเลื่องลือไปทั่วมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กระทั่งสถาบันไทยคดีศึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ขอให้อวบออกแบบตราสัญลักษณ์ของทางสถาบัน โดยอังคาร กัลยาณพงศ์ เป็นผู้ประดิษฐ์ตัวอักษรประกอบตราสัญลักษณ์ของสถาบัน (ภาพที่ 33) ผลงานนี้ได้สร้างความพึงพอใจให้กับทางสถาบันไทยคดีศึกษาเป็นอย่างมาก และตราสัญลักษณ์นี้ยังคงใช้อยู่จวบจนถึงปัจจุบัน⁴⁶

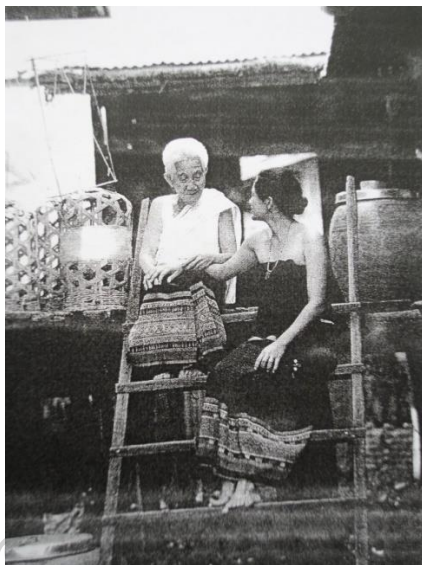
ภาพที่ 33 ตราสัญลักษณ์สถาบันไทยคดีศึกษา ที่ออกแบบโดยอวบ สาณะเสน

ที่มา : สถาบันไทยคดีศึกษา, สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, เข้าถึงเมื่อ 17 มกราคม 2561, เข้าถึงได้จาก

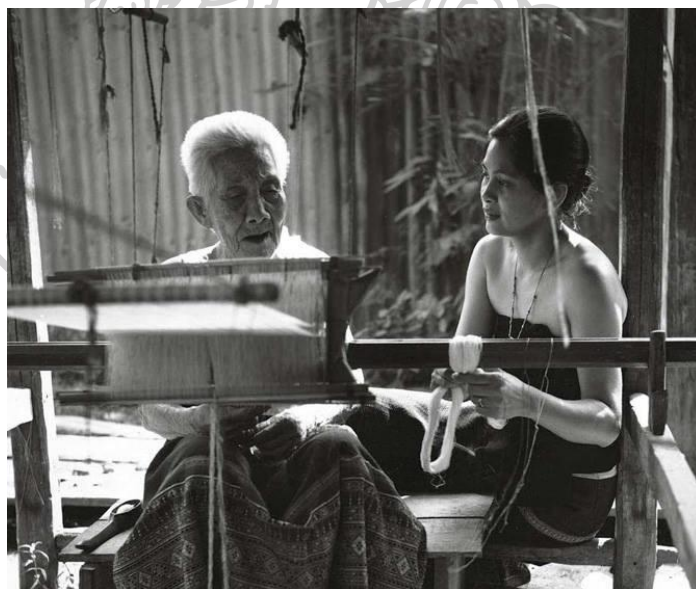
https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%AA%E0%B8%96%E0%B8%B2%E0%B8%9A%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B9%84%E0%B8%97%E0%B8%A2%E0%B8%84%E0%B8%94%E0%B8%B5%E0%B8%A8%E0%B8%B6%E0%B8%81%E0%B8%A9%E0%B8%B2_%E0%B8%A1%E0%B8%AB%E0%B8%B2%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%97%E0%B8%A2%E0%B8%B2%E0%B8%A5%E0%B8%B1%E0%B8%A2%E0%B8%98%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%A1%E0%B8%A8%E0%B8%B2%E0%B8%AA%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B9%8C

ในช่วงปลายปี พ.ศ. 2515 ขณะที่อวบยังคงเป็นอาจารย์พิเศษที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อยู่นั้น วิสุตา สาณะเสน ภรรยาผู้เป็นที่รักของอวบ ได้เปิดร้าน “นวลนาง” ที่ สยามเซ็นเตอร์ ซึ่งเป็นโครงการที่สร้างตลาดให้กับผ้าพื้นเมืองเพื่อส่งเสริมให้ชาวบ้านได้ฟื้นฟูการทอผ้าโดยมีตลาดนี้รองรับ เมื่อกล่าวถึงความรู้เกี่ยวกับผ้าของวิสุตา ถือได้ว่าเธอเป็นหนึ่งในผู้ทรงภูมิเลยก็ว่าได้ เนื่องด้วยความสนใจและหลงใหลในผ้าไทยมาตั้งแต่แรกเริ่มเป็นทุนเดิม ประกอบกับในช่วงที่เธอได้ติดตามผู้เป็นสามีไปช่วยงานอาจารย์หลายต่อหลายท่านตามท้องถิ่นที่ห่างไกลในต่างจังหวัด เช่น การติดตามไปช่วยงานประยูร อุลุชาฎะ ดังที่ได้เคยกล่าวไว้แล้ว ทำให้อวบและวิสุตาสองสามีภรรยาที่รักในศิลปวัฒนธรรมไทย ได้ไปพบเจอผ้าพื้นถิ่นต่างๆ มากมาย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ทั้งคู่ได้เก็บเกี่ยวประสบการณ์ความรู้เรื่องผ้าพื้นถิ่นมาอย่างต่อเนื่อง และเป็นที่ยอมรับในวงการผ้าไทย ในช่วงต้นปี พ.ศ. 2513 วิสุตากับอวบได้เดินทางไปถึงอำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย เพื่อศึกษาเรื่องผ้าพื้นถิ่นหาดเสี้ยว ขณะนั้นผู้คนในท้องถิ่นดั้งเดิมส่วนใหญ่เลิกทอผ้าไปแล้ว การไปศึกษาและเก็บข้อมูลของอวบและวิสุตาในครั้งนั้น ส่งผลให้ผ้าหาดเสี้ยวพื้นถิ่นชีพขึ้นใหม่อีกครั้ง (ภาพที่ 34 และ 35)

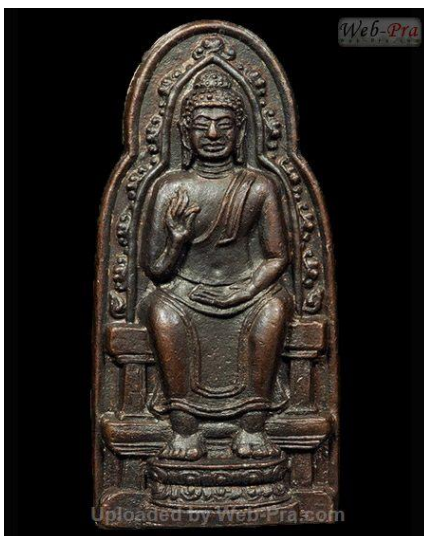
นอกจากนี้วิศุตาและอวบยังตระเวนศึกษาสำรวจเรื่องผ้าในท้องถิ่นอื่นๆ อีกเช่น ผ้าตีนจกที่หมู่บ้านทุ่งบางตาป็น ตำบลด่านช้าง อำเภอดงนาหวาง จังหวัดสุพรรณบุรี และอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี เป็นต้นนอกจากร้านนวนนางจะเน้นหนักในการเป็นตลาดรองรับผ้าพื้นถิ่นแล้ว ภายในร้านยังมีสินค้าหัตถศิลป์อื่นๆ อีกเช่น เครื่องสานและเครื่องปั้นดินเผา สิ่งที่ช่วยสร้างสีสันให้กับร้านอีกอย่างหนึ่งคือ ภาพวาดของอวบ ที่ติดแสดงไว้ภายในร้านพร้อมจำหน่าย ทำให้ “ร้านนวนนาง” เปรียบเสมือนกับแกลเลอรีเล็กๆ อาจกล่าวได้ว่า “ร้านนวนนาง” เป็นร้านแรกที่พยายามส่งเสริมงานศิลปหัตถกรรมของไทยในศูนย์การค้าที่ทันสมัยที่สุดแห่งหนึ่งในขณะนั้น⁴⁷ ช่วงเวลานี้อวบและวิศุตาต่างมีหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบของตนเองด้วยกันทั้งคู่ ระหว่างที่อวบประกอบอาชีพของตนตามปกติ และเก็บเกี่ยวประสบการณ์ไปเรื่อยๆ ตามแต่โอกาสจะเอื้ออำนวย เขายังได้รับเชิญให้ไปเป็นหนึ่งในคณะผู้ร่วมก่อตั้ง “วารสารเมืองโบราณ” ร่วมกับประยูร อุกุชญาและบุคคลอื่นๆ โดยอวบทำหน้าที่ฝ่ายศิลปกรรมให้กับวารสาร⁴⁸ นอกจากนั้น อวบยังเป็นผู้ออกแบบพระพิมพ์ทวารวดี (ภาพที่ 36) และเหรียญ “หลวงพ่อเพิ่มรุ่นที่เจ็ด” ให้กับวัดบางแก้ว⁴⁹ (ภาพที่ 37) อีกด้วย ในปี พ.ศ. 2520 ความรุนแรงทางการเมืองขณะนั้น ส่งผลให้อวบต้องตัดสินใจยื่นใบลาออกจากการปฏิบัติหน้าที่ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และช่วงเวลาใกล้เคียงกันนี้ ร้านนวนนางที่วิศุตาเป็นผู้ดำเนินกิจการได้หมดสัญญากับทางสยามเซ็นเตอร์และทางห้างก็ดูจะไม่ยอมให้ต่อสัญญาเพิ่ม ทำให้อวบและวิศุตาต้องยุติภาระหน้าที่ที่ได้กระทำมาอย่างต่อเนื่องไว้เพียงเท่านี้ หากแต่การว่างเว้นจากภารกิจดังกล่าวของทั้งสองกลับเปิดโอกาสครั้งสำคัญให้พวกเขาได้ทำในสิ่งที่พวกเขารัก ทั้งนี้หลังจาก ม.ร.ว. พันธุ์ทิพย์ บริพัตร ทราบเรื่องดังกล่าวของอวบและวิศุตา ท่านจึงได้มอบหมายให้ทั้งคู่มาดูแลศูนย์ศิลปะเมฆพยับแทนเหล่าศิลปินทั้งหลายที่อยู่ก่อนหน้า ศูนย์ศิลปะเมฆพยับตั้งอยู่ในซอยอรุณการประสิทธิ์ ใกล้เคียงกับหอศิลป์พีระศรี โดยมี ม.ร.ว. พันธุ์ทิพย์ บริพัตร เป็นประธานมูลนิธิศิลป์พีระศรี จุดประสงค์ของการจัดตั้งหอศิลป์พีระศรีคือเพื่อเป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรม และศูนย์รวมของศิลปินและผู้สนใจในงานศิลปะ รวมทั้งเพื่อเป็นพื้นที่สำหรับจัดแสดงผลงานศิลปะและการทำกิจกรรมศิลปะต่างๆ ในศูนย์ศิลปะเมฆพยับยังมีที่พำนักอาศัยของศิลปินที่มารวมตัวกันทำกิจกรรมต่างๆ ทางศิลปะโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย หลังจากที่อวบและวิศุตาได้ย้ายเข้าไปเป็นผู้ดูแลแล้วจึงได้ขอเปลี่ยนชื่อจาก “ศูนย์ศิลปะเมฆพยับ” มาเป็น “ศูนย์ศิลปนวนนาง” อันเป็นมงคลนามเดิมสำหรับวิศุตาตั้งแต่ครั้งเปิดร้านที่สยามเซ็นเตอร์⁵⁰

ภาพที่ 34 วิสสุตา สาณะเสน ขณะไปสำรวจเรื่องผ้าที่บ้านหาดเลี้ยว
ที่มา : วิสสุตา สาณะเสน, *วัฒนธรรมการใช้ผ้าในวิถีชีวิตแบบไทย* (กรุงเทพฯ: บริษัท วิสคอมเซ็นเตอร์ จำกัด, 2545), 117.

ภาพที่ 35 วิสสุตา สาณะเสน กับคุณยายช่างทอผ้าที่บ้านหาดเลี้ยว
ที่มา : Uab Sanasen - อวบ สาณะเสน, (2557, 9 มิถุนายน). [Facebook]. เข้าถึงได้จาก
<https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447/>

ภาพที่ 36 พระพิมพ์ทวารวดี ออกแบบโดย อวบ สามะเสน
 ที่มา : Uab Sanasen - อวบ สามะเสน, (2555, 24 กรกฎาคม). สำหรับคนที่ชอบพระเครื่อง-พระพิมพ์.
 [Facebook]. Retrieved from <https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447/>

ภาพที่ 37 เหรียญหลวงปู่เพิ่ม รุ่นที่เจ็ด ออกแบบโดย อวบ สามะเสน
 ที่มา : Uab Sanasen - อวบ สามะเสน, (2555, 24 กรกฎาคม). สำหรับคนที่ชอบพระเครื่อง-พระพิมพ์.
 [Facebook]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447/>

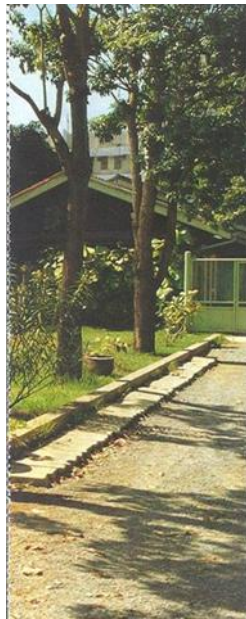
การได้เข้ามาเป็นผู้ดูแลศูนย์ศิลปะนวนางแห่งนี้ถือเป็นโอกาสครั้งสำคัญของอวบ ที่ทำให้เขาก้าวเดินเข้าสู่วิถีแห่งศิลปะอย่างเต็มตัว ความจริงแล้วอวบตั้งใจจะละทิ้งภาระหน้าที่การงานต่างๆ ของเขาเพื่อมุ่งทำงานศิลปะอย่างจริงจังตั้งแต่ตอนอายุ 40 ปีแล้ว แต่ความคิดนี้ได้มาสัมฤทธิ์ผลเมื่อเขาย่างเข้าสู่อายุ 42 ปีนี้เอง โอกาสอันประจวบเหมาะเช่นนี้ตอบรับกับความคิดที่จะเริ่มอุทิศตนให้กับการสร้างสรรค์ศิลปะที่ตนรัก ด้วยเหตุนี้ อวบจึงได้ปรับปรุงโครงสร้างและสภาพแวดล้อมของศูนย์ศิลปะนวนางครั้งใหญ่ อาคารสามหลังที่รกร้างและสกปรกเพราะขาดการดูแลของศูนย์ศิลปะเมฆพยับ ใต้รับการบูรณะซ่อมแซมตกแต่งจากการรังสรรค์ของอวบและวิศุตาจนทำให้สถานที่แห่งนี้กลับมามีชีวิตชีวาอย่างผิดหูผิดตา

ศูนย์ศิลปะนวนาง มีขอบเขตกว้างขวาง ประกอบด้วยด้วยเรือนไม้ชั้นเดียว 3 หลัง ซึ่งเป็นทั้งที่พัก ที่ทำงานศิลปะ และที่จัดกิจกรรมทางศิลปะต่างๆ ด้วย (ภาพที่ 38 - 44) ข้อผูกพันเกี่ยวกับการก่อตั้งศูนย์ศิลปะนวนางที่ถูกกำหนดไว้อย่างชัดเจนโดย ม.ร.ว.พันธุ์ทิพย์ บริพัตร ที่ว่า “ต้องบริหารศิลปะให้แก่ประชาชน”⁵¹ คือตัวกำหนดบทบาทที่ชัดเจนของศูนย์ศิลปะนวนาง นั่นคือ เป็นสถานที่สำหรับให้ผู้ที่มีความสนใจทางด้านศิลปะได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ ดังนั้นพันธกิจหลักๆ ของอวบในการบริหารจัดการศูนย์ศิลปะนวนาง คือการเตรียมความพร้อมด้านสถานที่สำหรับทำงานศิลปะ มีสตูดิโอสำหรับถ่ายภาพ สถานที่ฝึกซ้อมเล่นดนตรี โรงเรียนสอนศิลปะสำหรับผู้สนใจ พื้นที่ในการจัดแสดงและจำหน่ายของสะสมต่างๆ รวมทั้งการบริการห้องอาหาร หรือ “ครัวนวนาง” สำหรับแขกที่เข้ามาเยี่ยมชม⁵²

ภาพที่ 38 ภาพศูนย์ศิลปะนวนาง พ.ศ. 2521

ที่มา : “บ้านศิลปะของ อวบ สาณะเสน,” ตกแต่ง (ม.ป.ป.): 70.

ภาพที่ 39 ภาพศูนย์ศิลปะนวนาง พ.ศ. 2521
ที่มา : “บ้านศิลปะของ อวบ สามะเสน,” ตกแต่ง (ม.ป.ป.): 71.

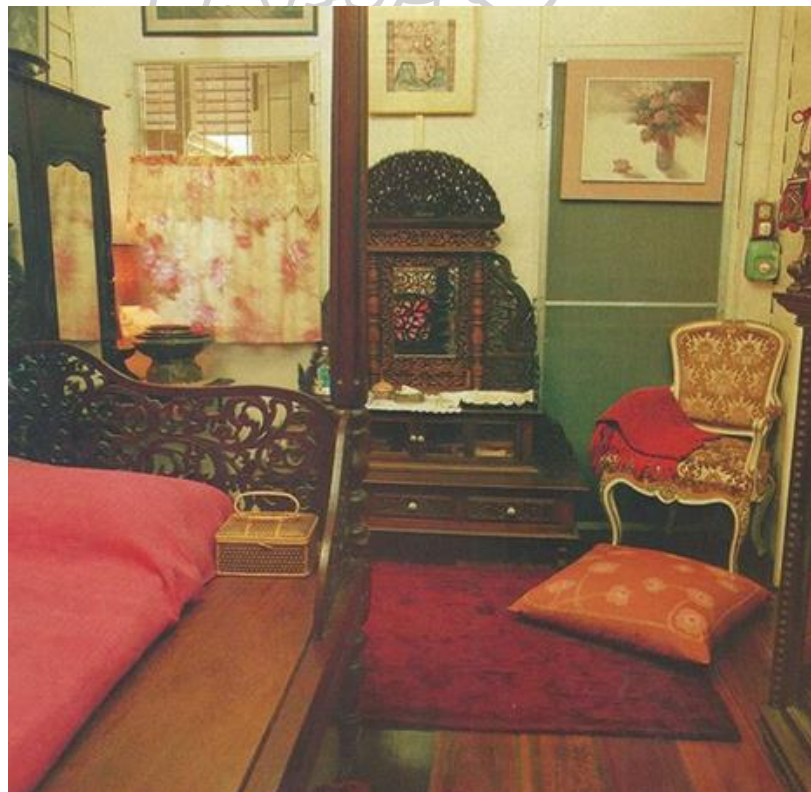

ภาพที่ 40 ภาพศูนย์ศิลปะนวนาง พ.ศ. 2521
ที่มา : “บ้านศิลปะของ อวบ สามะเสน,” ตกแต่ง (ม.ป.ป.): 72.

ภาพที่ 41 ภาพศูนย์ศิลป์ประนวลนาง พ.ศ. 2521

ที่มา : “บ้านศิลปะของ อวบ สาณะเสน,” ตกแต่ง (ม.ป.ป.): 73.

ภาพที่ 42 ภาพศูนย์ศิลป์ประนวลนาง พ.ศ. 2521

ที่มา : “บ้านศิลปะของ อวบ สาณะเสน,” ตกแต่ง (ม.ป.ป.): 74.

ภาพที่ 43 ภาพศูนย์ศิลป์ปะนวลนาง พ.ศ. 2521

ที่มา : “บ้านศิลปะของ อวบ สาณะเสน,” ตกแต่ง (ม.ป.ป.): 76.

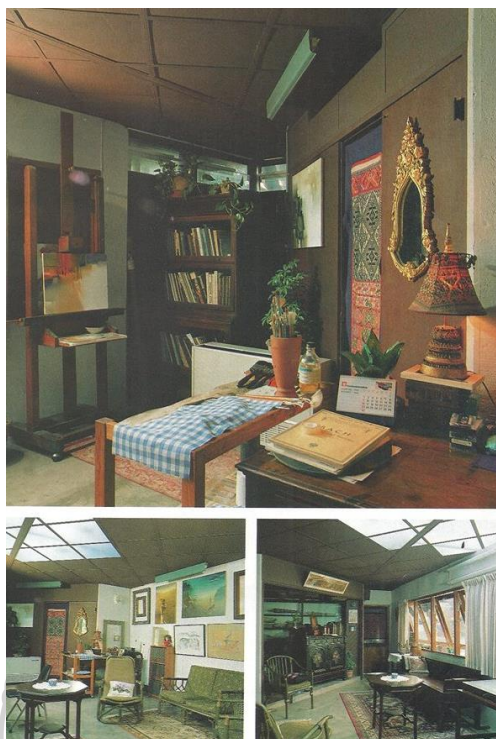

ภาพที่ 44 ภาพศูนย์ศิลปะนวนาง พ.ศ. 2521

ที่มา : “บ้านศิลปะของ อวบ สามะเสน,” ตกแต่ง (น.ป.ป.): 77.

ช่วงเวลาที่ทำงานและใช้ชีวิตอยู่ที่ศูนย์ศิลปะนวนางนับว่าเป็นช่วงเวลาที่สำคัญมากในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะด้านต่างๆ ของอวบ สานะเสน โดยเฉพาะการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรม ซึ่ง อวบใส่ใจและให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เขาได้ใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการวาดภาพหลากหลายรูปแบบและเนื้อหาตามที่เขารักและพึงพอใจ พัฒนาการทางเทคนิควิธีการต่างๆ ที่ได้เก็บเกี่ยวสั่งสมมาทำให้เกิดผลงานชิ้นงามหลายชิ้นขึ้นที่นี่ ณ ศูนย์ศิลปะแห่งนี้ อวบตั้งใจสร้างสรรค์ผลงานศิลปะอย่างขยันขันแข็งถึงแม้ว่าช่วงเวลาก่อนหน้านี้เขาจะทำงานศิลปะอย่างต่อเนื่องโดยมิได้วางเว้นตั้งแต่สำเร็จการศึกษาจากคณะจิตรกรรมและประติมากรรม แต่ภาระหน้าที่หลักซึ่งจะต้องรับผิดชอบ ทำให้ไม่อาจทำงานศิลปะได้อย่างเต็มที่เหมือนกับที่ทำงานในศูนย์ศิลปะนวนาง⁵³

อวบได้ปรับปรุงต่อเติมเรือนหลังหนึ่งภายในศูนย์ศิลปะนวนางให้เหมาะสมกับการเป็นสตูดิโอสำหรับถ่ายภาพโดยการรื้อกระเบื้องลอนหลังคาเดิมออกแทนที่กระเบื้อง โปรงแสงแล้วบุเพดานด้วยกระเบื้องฝ้าเพื่อให้แสงธรรมชาติผ่านเข้ามา (ภาพที่ 45) เพื่อเวลาถ่ายภาพจะได้แสงนุ่มนวลสวยงามตามรสนิยมของอวบ⁵⁴ การถ่ายภาพส่วนใหญ่จึงเกิดขึ้นภายในสตูดิโอแห่งนี้ ส่วนใหญ่มักจะเป็นภาพถ่ายบุคคล โดยอวบจะทำหน้าที่ในการจัดแสง การจัดวางท่าทางโดยรวมของบุคคล สำหรับการจัดฉากและการเลือกหาอุปกรณ์ประกอบฉากนั้นจะเป็นหน้าที่ของวิสุตา ส่วนการแต่งหน้าซึ่งมีความสำคัญเช่นกัน อวบก็ได้ช่างแต่งหน้าคนสำคัญอย่าง อรรถภา กฤษฎี มาช่วยงานความพิถีพิถันในทุกรายละเอียด ทำให้ภาพถ่ายที่ออกมามีความนิ่งงดงามทั้งแสง สี และองค์ประกอบสร้างความพึงพอใจให้กับผู้เข้ามาใช้บริการเป็นอย่างมาก ชื่อเสียงทางด้านภาพถ่ายของอวบโด่งดังมากขึ้น ทำให้บรรดาผู้ที่มีชื่อเสียงหลายต่อหลายคนแวะเวียนเข้ามาขอให้อวบถ่ายภาพให้ (ภาพที่ 46 - 54) ขณะนั้นสตูดิโอของอวบนับเป็นสตูดิโอที่มีการจัดแสงในการถ่ายภาพที่สมบูรณ์แบบที่สุด⁵⁵ ความสำเร็จด้านการถ่ายภาพของอวบมิได้สิ้นสุดลงเพียงเท่านั้นเพราะจุดสูงสุดนั้นอยู่ที่การค้นพบเทคนิคการแต่งภาพถ่ายของเขา กล่าวคือ ประสบการณ์การถ่ายภาพ การล้างฟิล์ม และการอัดขยายภาพมากมายหลากหลายรูปแบบ ทำให้อวบมีโอกาสทดลองแต่งภาพถ่ายของเขาด้วยการระบายสีเพิ่มเติมทับไปบนภาพถ่ายที่เขาได้ทำการอัดขยายไว้แล้วด้วยสีน้ำมัน ผลลัพธ์ที่ได้คือภาพถ่ายมีแสง สี บรรยากาศ ให้อารมณ์ความรู้สึกราวกับภาพจิตรกรรม (ภาพที่ 55 - 56) สร้างความประทับใจพร้อมกับความหลงใหลในเทคนิคพิเศษที่อวบเป็นผู้คิดค้น เพราะขณะนั้นเทคโนโลยีต่างๆ เกี่ยวกับการแต่งภาพถ่ายยังไม่ได้ถูกพัฒนาให้ทันสมัยเหมือนเช่นในปัจจุบัน จึงถือว่าเทคนิควิธีการของอวบเป็นสิ่งที่ล้ำยุคมากในช่วงเวลานั้น⁵⁶

ภาพที่ 45 ภาพศูนย์ศิลปะนวนาง พ.ศ. 2521
ที่มา : “บ้านศิลปะของ อวบ สาณะเสน,” ตกแต่ง (ม.ป.ป.): 75.

ภาพที่ 46 ผลงานภาพถ่ายจากสตูดิโอของศูนย์ศิลปะนวนาง
ที่มา : วิสวตา สาณะเสน, วัฒนธรรมการใช้ผ้าในวิถีชีวิตแบบไทย (กรุงเทพฯ: บริษัท วิสคอมเซ็นเตอร์ จำกัด, 2545), 76.

ภาพที่ 47 ผลงานภาพถ่ายจากสตูดิโอของศูนย์ศิลปวัฒนธรรม
ที่มา : วิศุตา สาณะเสน, วัฒนธรรมการใช้ผ้าในวิถีชีวิตแบบไทย (กรุงเทพฯ: บริษัท วิสคอมเซ็นเตอร์ จำกัด, 2545), หน้าปก.

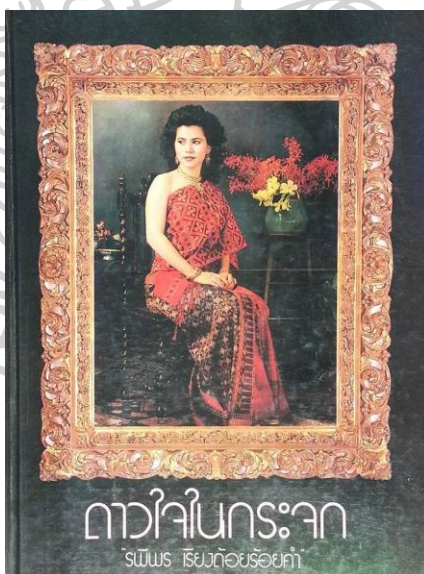

ภาพที่ 48 ผลงานภาพถ่ายจากสตูดิโอของศูนย์ศิลปวัฒนธรรม
ที่มา : Uab Sanasen - อวบ สาณะเสน, (2557, 24 กันยายน). คุณพูลลาภ เรื่องสุข portrait ถ่ายโดย อ.อวบ สาณะเสน. [Facebook]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447/>

ภาพที่ 49 ผลงานภาพถ่ายจากสตูดิโอของศูนย์ศิลปวัฒนธรรม

ที่มา : Uab Sanasen - อวบ สาณะเสน, (2557, 24 กันยายน). กุณพุดลาภ เรื่องสุข portrait ถ่ายโดย อ.อวบ สาณะเสน. [Facebook]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447>

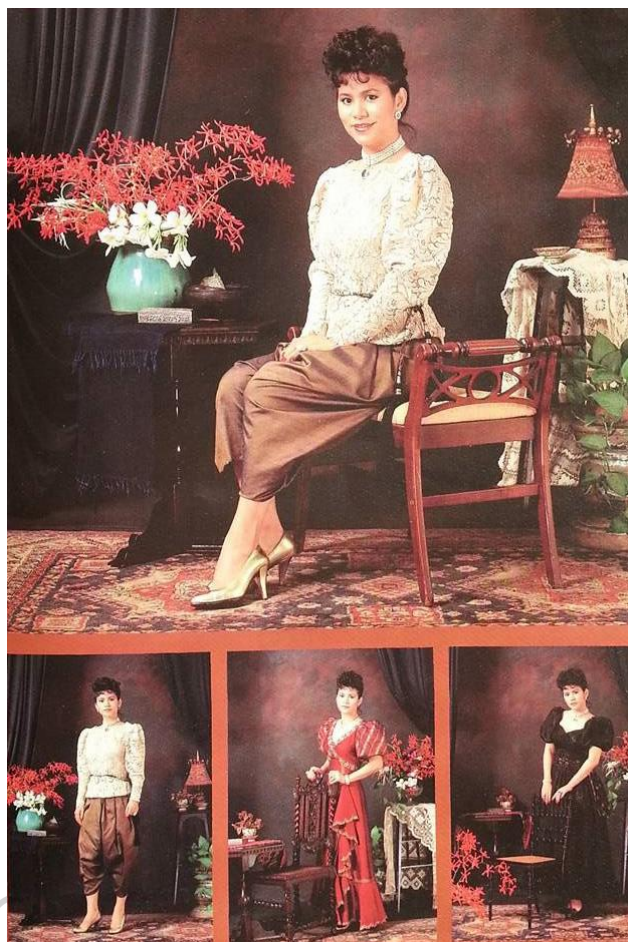

ภาพที่ 50 ผลงานภาพถ่ายจากสตูดิโอของศูนย์ศิลปวัฒนธรรม

ที่มา : Uab Sanasen - อวบ สาณะเสน, (2558, 19 สิงหาคม). Portrait photos of Khun Daojai Paichitr by A.Uab & Wisuta Sanasen, circa 1958-86, when my parent still offering portrait studio services. [Facebook]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447>

ภาพที่ 51 ผลงานภาพถ่ายจากสตูดิโอของศูนย์ศิลปะนวนาง
 ที่มา : Uab Sanasen - อวบ สามะเสน, (2558, 19 สิงหาคม). Portrait photos of Khun Daojai Paichitr by A.Uab & Wisuta Sanasen, circa 1958-86, when my parent still offering portrait studio services. [Facebook]. เข้าถึงได้
 จาก <https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447>

ภาพที่ 52 ผลงานภาพถ่ายจากสตูดิโอของศูนย์ศิลปะนวนาง
 ที่มา : Uab Sanasen - อวบ สาณะเสน, (2558, 19 สิงหาคม). Portrait photos of Khun Daojai Paichitr by A.Uab
 & Wisuta Sanasen, circa 1958-86, when my parent still offering portrait studio services. [Facebook]. เข้าถึงได้
 จาก <https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447>

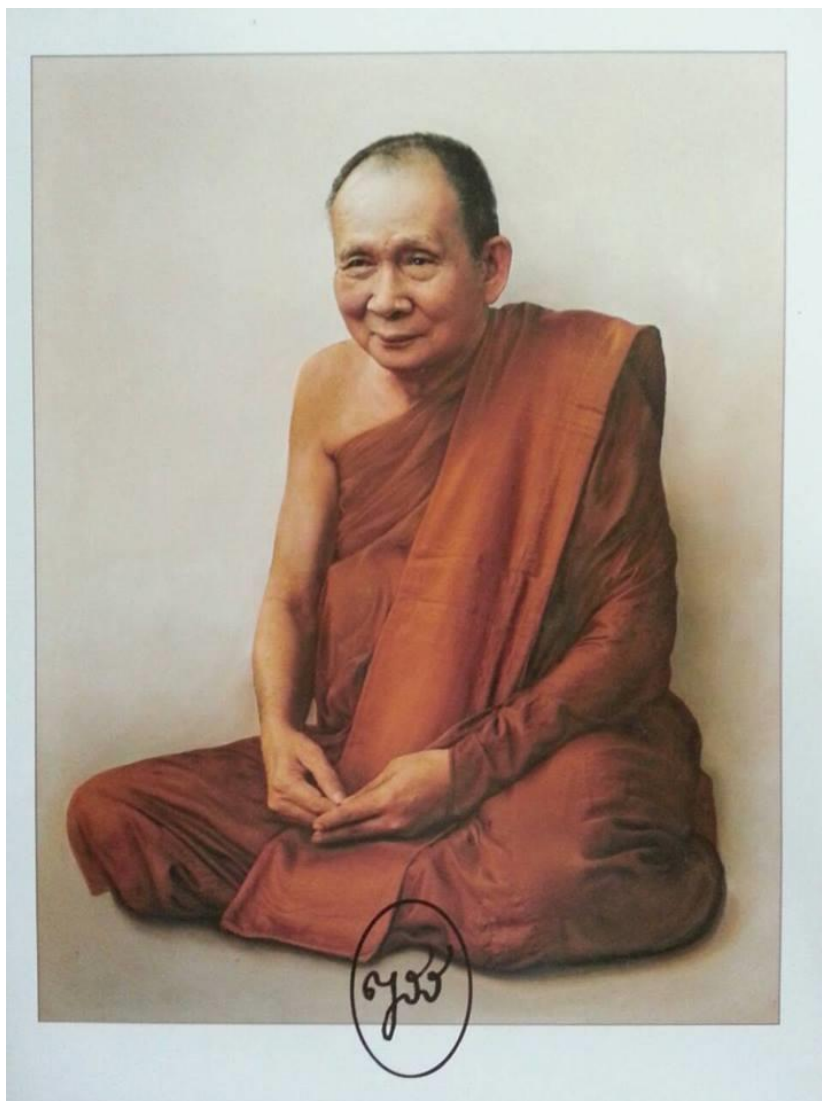
ภาพที่ 53 ผลงานภาพถ่ายจากสตูดิโอของศูนย์ศิลปะนวนาง
 ที่มา : Uab Sanasen - อวบ สาณะเสน, (2557, 4 กุมภาพันธ์). รูปถ่าย Portrait ของคุณ Wannaporn Viravan ฝีมือ
 อ. อวบ สาณะเสน. [Facebook]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447>

ภาพที่ 54 ผลงานภาพถ่ายจากสตูดิโอของศูนย์ศิลปะนวนาง
 ที่มา : Uab Sanasen - อวบ สาณะเสน, (2558, 13 เมษายน). ภาพถ่ายคุณจี อัจฉราพรหม และคุณน้ำ อรณภา โดย อ.
 อวบ (และฟ้าไทยสวยๆ โดยคุณวิสุตา สาณะเสน). [Facebook]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447>

ภาพที่ 55 ผลงานภาพถ่ายจากสตูดิโอของศูนย์ศิลปะนวนาง
 ที่มา : Uab Sanasen - อวบ สาณะเสน, (2560, 2 พฤษภาคม). ภาพถ่าย คุณจี อัจฉราพรรณ ไพบูลย์สุวรรณ โดย
 อ.อวบ สาณะเสน. [Facebook]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447>

ภาพที่ 56 ภาพถ่ายสมเด็จพระสังฆราช แต่งภาพด้วยเทคนิคสีน้ำมัน
 ที่มา : Uab Sanasen - อวบ สาณะเสน, (2560, 13 ธันวาคม). Somdej Phra Yannasangwon, the Supreme
 Patriarch, an oil-paint retouch work by A.Uab in 1989 on the original photograph of his Holiness. Yes,
 that was the pre-Photoshop era. [Facebook]. เข้าถึงได้จาก [https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-
 %E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%
 B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447](https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447)

สำหรับด้านดนตรีอันเป็นสิ่งที่อวรับและผูกพันมาตั้งแต่ยังเด็ก เนื่องจากศูนย์ศิลปวัฒนธรรม มีพื้นที่มากเพียงพอ อวจึงได้นัดเพื่อนๆ ที่รักดนตรีคลาสสิกมาพบเจอ และร่วมเล่นดนตรีด้วยกัน อย่างรื่นรมย์ก่อนหน้านี้ ถ้าอวกับกลุ่มเพื่อนสมาชิกจะรวมตัวกันเพื่อซ้อมหรือเล่นดนตรีก็มักจะ ไปทำกิจกรรมกันที่บ้านของ นาวาตรีปิยะพันธ์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ผู้มีความรู้ความสามารถทางด้าน ดนตรีที่อวให้ความเคารพอย่างมาก และท่านผู้นี้ยังเป็นหลานของ ม.ล. พวงร้อย สนิทวงศ์ นัก ดนตรีหญิงคนสำคัญของเมืองไทย ผู้ประพันธ์เพลง “บัวขาว” อันเลื่องชื่ออีกด้วย⁵⁷

การซ้อมดนตรีคลาสสิกในสถานที่ที่มีความพร้อมสรรพอย่างที่บ้านของ นาวาตรีปิยะพันธ์ เป็นไปอย่างสม่ำเสมอ กระทั่งวิสุตา สาณะเสน ผู้ทำหน้าที่เป็นนักร้องของกลุ่ม เกิดความคิดว่าควร จะเล่นบทเพลงไทยที่มีความเป็นสากลบ้าง สมาชิกในกลุ่มจึงเห็นพ้องต้องกันว่า บทเพลงไทยต่างๆ ที่ ม.ล. พวงร้อย ได้เป็นผู้ประพันธ์ มีลักษณะที่ต้องตามแนวคิดนี้ซึ่งต่อมาได้นำไปสู่การถือกำเนิด ของแผ่นเสียง “พวงร้อย” ขึ้น แผ่นเสียงพวงร้อยเป็นการนำบทเพลงต่างๆ ที่ ม.ล. พวงร้อย ได้ ประพันธ์ไว้มาเล่นและบันทึกเสียงอย่างเป็นทางการ โดยผู้ขับร้องคือ วิสุตา ผู้เล่นเปียโนคือ นาวา ตรีปิยะพันธ์ ผู้เล่นไวโอลินคือ อว ฯลฯ การจัดทำแผ่นเสียงพวงร้อยในครั้งนั้นถือเป็นหนึ่งใน ความสำเร็จทางด้านดนตรีของอว ต่อมา เมื่ออวมีสถานที่ส่วนตัวที่เหมาะสมสำหรับการเล่นและ ซ้อมดนตรีกับเพื่อนๆ อย่างศูนย์ศิลปวัฒนธรรมแล้ว ก็ยังเพิ่มศักยภาพทางดนตรีของอวให้สูงขึ้น กว่าเดิม ด้วยเหตุนี้ในปี พ.ศ. 2525 ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมแห่งนี้เองจึงได้กลายเป็นจุดเริ่มต้นของการถือ กำเนิดวงดนตรี BSO หรือชื่อเต็ม “Bangkok Symphony Orchestra” ซึ่งมีอวเพื่อนๆ นักดนตรี และ ผู้หลักผู้ใหญ่หลายท่าน เป็นผู้ร่วมก่อตั้งขึ้น (ภาพที่ 57) ปัจจุบันวง BSO ยังคงเป็นวงดนตรีที่โด่งดัง วงหนึ่งของประเทศและยังได้ฝากผลงานสำคัญต่างๆ มาอย่างต่อเนื่อง สำหรับผู้ที่รู้จักอวแต่เพียง ผิดเผินคงยากจะล่วงรู้ได้ว่าจิตรกรอย่างเขาจะมีความสามารถและบทบาทต่อวงการดนตรีของ ประเทศไทยได้มากถึงเพียงนี้⁵⁸

ภาพที่ 57 อุเทน เตชะไพบูลย์ และ อวบ สาณะเสน ผู้ร่วมก่อตั้งมูลนิธิวงดุริยางค์ซิมโฟนีกรุงเทพ (BSO)
 ที่มา : Uab Sanasen - อวบ สาณะเสน, (2560, 8 มีนาคม). คุณอุเทน เตชะไพบูลย์ กับ อ. อวบ ผู้ร่วมก่อตั้งและ
 บริหารงานมูลนิธิวงดุริยางค์ซิมโฟนีกรุงเทพ (BSO) ในระยะแรกเริ่ม. [Facebook]. เข้าถึงได้จาก
<https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447>

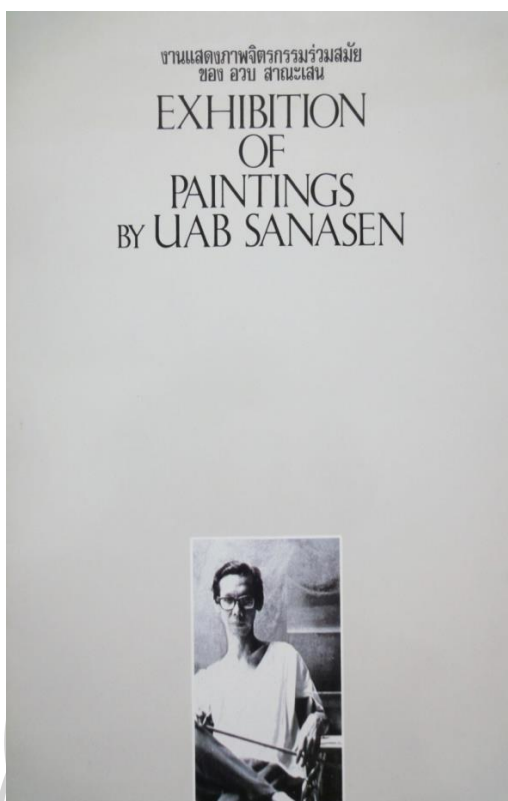
การตัดสินใจเลือกอวบและวิศูตามาทำหน้าที่บริหารจัดการศูนย์ศิลปนวดนางไม่ทำให้
 ม.ร.ว. พันธุ์ทิพย์ บริพัตร ผิดหวัง เพราะทั้งคู่บริหารศูนย์ศิลปะแห่งนี้ด้วยใจรักและทุ่มเท ดังจะเห็น
 ได้จากการเอาใจใส่ในการตกแต่งสถานที่เพื่อเสริมสร้างบรรยากาศให้เหมาะกับการเป็นพื้นที่ทาง
 ศิลปะ อวบมักจะนำเครื่องเรือนและเครื่องใช้ต่างๆ ที่เป็นของเก่าและของพื้นบ้านหลากหลายชนิด
 เช่น โต๊ะ ตู้ เก้าอี้ ผ้า แจกัน ฯลฯ มาตกแต่งภายในสถานที่ให้สวยงาม สิ่งของเหล่านี้ล้วนเป็นของรัก
 ของหวงที่อวบและวิศูตาได้ช่วยกันเก็บสะสมมานานหลายปี ทำให้ศูนย์ศิลปนวดนางดูราวกับเป็น
 พิพิธภัณฑ์รวบรวมเอาของเก่าของหายากมาจัดแสดงให้ผู้คนที่มรสนิยมชื่นชอบของเก่าสวยๆ งามๆ
 ได้เข้ามาเยี่ยมชม ของสะสมบางชิ้นหากมีผู้สนใจอวบก็ยินดีขายให้ด้วยเช่นกัน⁹ ด้วยเหตุนี้เองจึงทำ
 ให้มีผู้คนมากมายหลายตาแหวะเวียนไปที่ศูนย์ศิลปนวดนางด้วยวัตถุประสงค์ต่างกัน หากล้วน
 แล้วแต่เกี่ยวข้องกับเรื่องศิลปะทั้งสิ้น ดูเหมือนว่าศูนย์ศิลปนวดนางจะประสบผลสำเร็จอย่างดีเยี่ยม
 ในการเป็นศูนย์กลางทางสุนทรียภาพแห่งศิลปะตามที่อวบได้ตั้งใจไว้ตั้งแต่แรกเริ่มโดยแท้

กิจการภายในศูนย์ศิลป์นวนางรุ่งเรื่องอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันอวบก็ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมภายนอกต่างๆ เป็นครั้งเป็นคราวด้วยเช่นกันเช่น พ.ศ. 2525 อวบและวิสุตาได้รับเชิญให้ไปร่วมเป็นคณะกรรมการการตัดสินรางวัลสุพรรณหงษ์ทองคำ ครั้งที่ 4⁶⁰ พ.ศ. 2527 อวบได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกรรมการในคณะทำงานเตรียม โครงการจัดตั้งหอภาพยนตร์แห่งชาติ ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ และในเวลาใกล้เคียงกันก็ได้รับเชิญให้เป็นวิทยากรที่ภาพยนตร์สโมสร หอศิลป์แห่งชาติ⁶¹ (ภาพที่ 58) ในปี พ.ศ. 2526 อวบได้แสดงผลงานศิลปะในงานนิทรรศการเดี่ยวครั้งแรก “งานแสดงภาพจิตรกรรมร่วมสมัย ของ อวบ สาณะเสน” ที่โรงแรมมณเฑียร⁶² (ภาพที่ 59) ชื่อเสียงของอวบเริ่มเป็นที่รู้จักในวงกว้าง โดยเฉพาะในแวดวงศิลปะ ในปี พ.ศ. 2529 อวบได้รับยกย่องให้เป็นหนึ่งในศิลปินที่ปรากฏอยู่บนหน้าหนังสือ “Ten Thai Contemporary Artist”⁶³ (ภาพที่ 60)

ภาพที่ 58 อวบได้รับเชิญไปเป็นวิทยากรที่ภาพยนตร์สโมสร

ที่มา : ลุงจ้อ [นามแฝง], ภาพยนตร์สโมสร : ภาพยนตร์ยังให้เกิดปัญญา, เข้าถึงเมื่อ 26 มกราคม 2561, เข้าถึงได้จาก <http://www.thaifilm.com/forumDetail.asp?topicID=2575>

ภาพที่ 59 สุนัขบัตรงานแสดงภาพจิตรกรรมร่วมสมัย ของ อวบ สาณะเสน ที่โรงแรมมณเฑียร (หน้าปก)
ที่มา : จอห์น ฮอสกิน, งานแสดงภาพจิตรกรรมร่วมสมัย ของ อวบ สาณะเสน (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้าปก.

ภาพที่ 60 หนังสือ *Ten Thai Contemporary Artist*

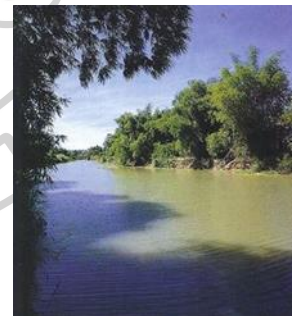
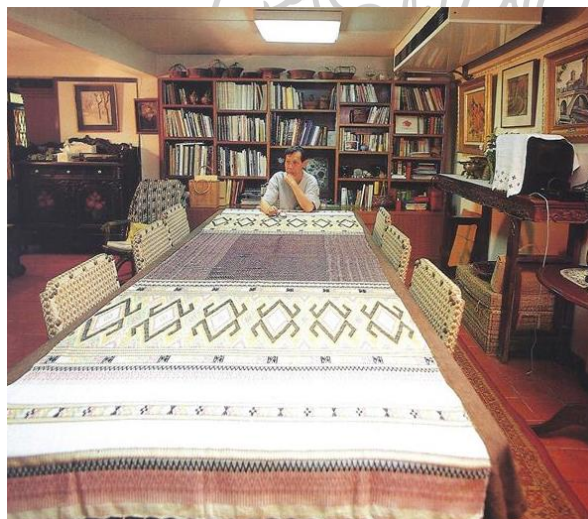
ที่มา : Hoskin, John. *TEN CONTEMPORARY THAI ARTISTS* (Bangkok: Graphis, 1984), 43 - 44.

กล่าวได้ว่าช่วงเวลาที่อวบมีโอกาสได้เข้ามาบริหารศูนย์ศิลปวัฒนธรรมนับเป็นยุคทองแห่งวิถีความเป็นศิลปินของเขาเลยทีเดียว อย่างไรก็ตาม คำกล่าวที่ว่า “งานเลี้ยงต้องมีวันเลิกรา” ได้เกิดขึ้นกับศูนย์ศิลปวัฒนธรรม เมื่อ ม.ร.ว.พันธุ์ทิพย์ บริพัตร ได้จากไปอย่างไม่มีวันหวนกลับเมื่อต้นปี พ.ศ. 2530 ซึ่งประจวบกับสถานการณ์เข้าพื้นที่ทำกิจการศูนย์ศิลปวัฒนธรรมสิ้นสุดลง และทายาทไม่มีความประสงค์จะสืบทอดเจตนารมณ์ของ ม.ร.ว. พันธุ์ทิพย์ ในการเอื้อเฟื้อสถานที่สำหรับสร้างสรรค์ผลงานและจัดกิจกรรมทางศิลปะอีกต่อไป ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมจึงจำต้องยุติหน้าที่ในการเป็นศูนย์กลางศิลปะร่วมสมัยในประเทศไทยไปตลอดกาล⁶⁴

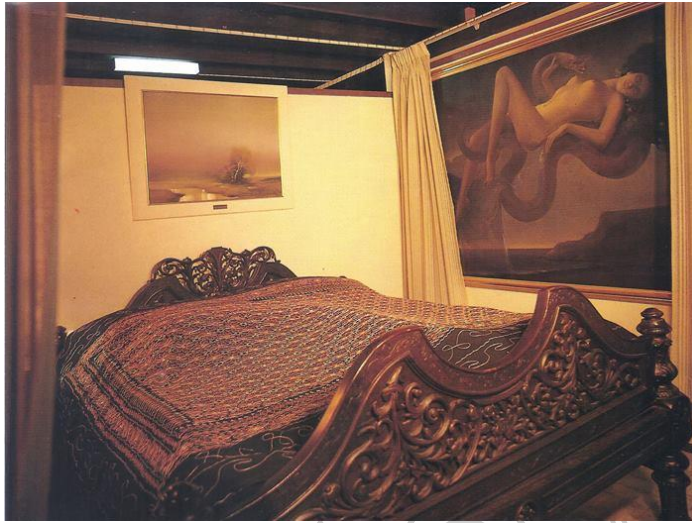
อวบและวิสุตาได้ย้ายออกจากศูนย์ศิลปวัฒนธรรมไปอยู่ที่อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ในบ้านทรงไทยหลังงามที่สัน โขยและเจียบสงบท่ามกลางแมกไม้อันเขียวจี ดัดกับแม่น้ำสะแกกรังที่มีน้ำสมบูรณ์ตลอดปี เมื่อครั้งที่อวบและวิสุตาได้เข้ามาสืบเสาะค้นคว้าเรื่องผ้าที่จังหวัดอุทัยธานี และได้มาพบกับที่ดินผืนงามแห่งนี้เข้าโดยบังเอิญจึงได้ซื้อเก็บไว้ และได้ตัดสินใจปลูกเป็นเรือนพักอาศัย เจ้าของบ้านได้ตั้งชื่อให้กับเคหสถานแห่งนี้ว่า “วิสุตาศิลปาคม”⁶⁵ (ภาพที่ 61 - 66) ในเดือนมกราคม ปี พ.ศ. 2530 อวบได้จัดแสดงงาน “นิทรรศการภาพเขียน ของ อวบ สาณะเสน” ที่โรงแรมโอเรียนเต็ล กรุงเทพฯ⁶⁶ (ภาพที่ 67) จากนั้นไม่นานนักอวบได้เริ่มสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมขึ้นมาชุดหนึ่งซึ่งเป็นครั้งแรกที่อวบตั้งใจสร้างผลงานให้มีแนวความคิดที่ชัดเจน และได้้นำออกแสดงที่ Peninsula Plaza เมื่อวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2531 (ภาพที่ 68 และ 69) ผลงานชุดนี้ได้สร้างความตื่นตาตื่นใจให้แก่ผู้ที่คอยติดตามผลงานของอวบเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นผลงานจิตรกรรมที่แสดงให้เห็นอิทธิพลจากศิลปะไทยอย่างชัดเจน และยังมีเนื้อหาแฝงนัยลึกลับ สร้างความขบขันให้กับผู้ชมเป็นอย่างมาก⁶⁷ ในปีเดียวกันนี้อวบและครอบครัวได้จัดแสดงงานศิลปะขึ้นที่โรงแรมดุสิตธานี ภายในนิทรรศการแสดงผลงานที่สร้างสรรค์และสะสมโดยสมาชิกในครอบครัว เช่น งานจิตรกรรมของอวบ สาณะเสน อุแก้ว สาณะเสน อ้อมขวัญ สาณะเสน และผ้าไทยของสะสมของวิสุตา สาณะเสน เป็นต้น⁶⁸ (ภาพที่ 70 - 73)

ภาพที่ 61 บ้านอวบและวิสุตาที่จังหวัดอุทัยธานี
ที่มา : ประเทือง ครอบงอมวิถี, “เพชรกลางดง,” สภา *in-house mag* (2536): 60.

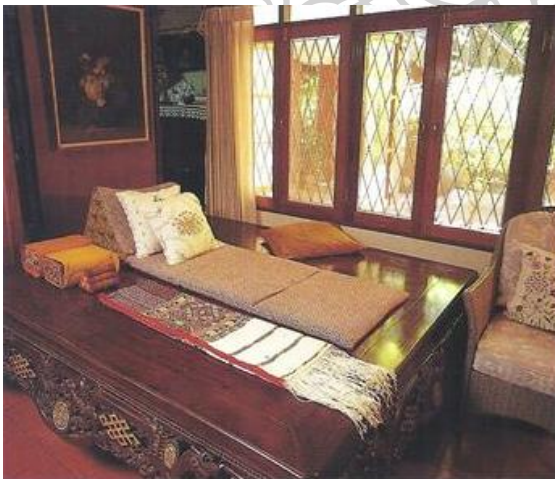

ภาพที่ 62 บ้านอวบและวิสุตาที่จังหวัดอุทัยธานี
ที่มา : ประเทือง ครอบงอมวิถี, “เพชรกลางดง,” สภา *in-house mag* (2536): 61.

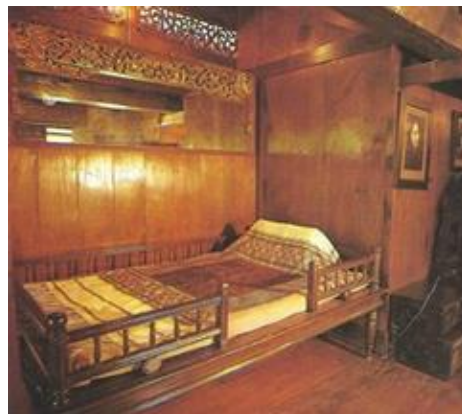
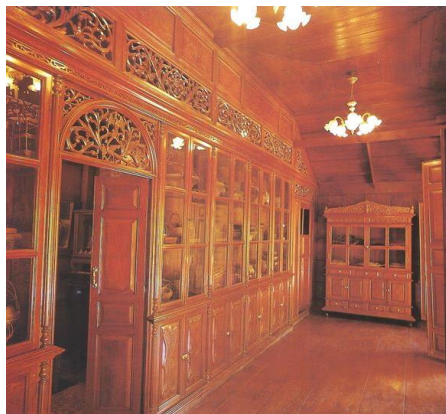
ภาพที่ 63 บ้านอวบและวิสุตาที่จังหวัดอุทัยธานี

ที่มา : ประเทือง ครองอภิรดี, “เพชรกลางดง,” สภาว *in-house mag* (2536): 62.

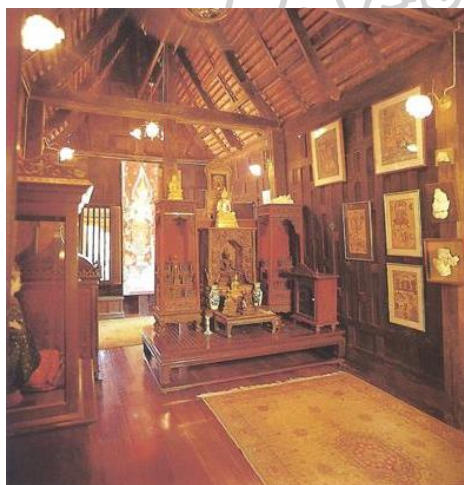
ภาพที่ 64 บ้านอวบและวิสุตาที่จังหวัดอุทัยธานี

ที่มา : ประเทือง ครองอภิรดี, “เพชรกลางดง,” สภาว *in-house mag* (2536): 63.

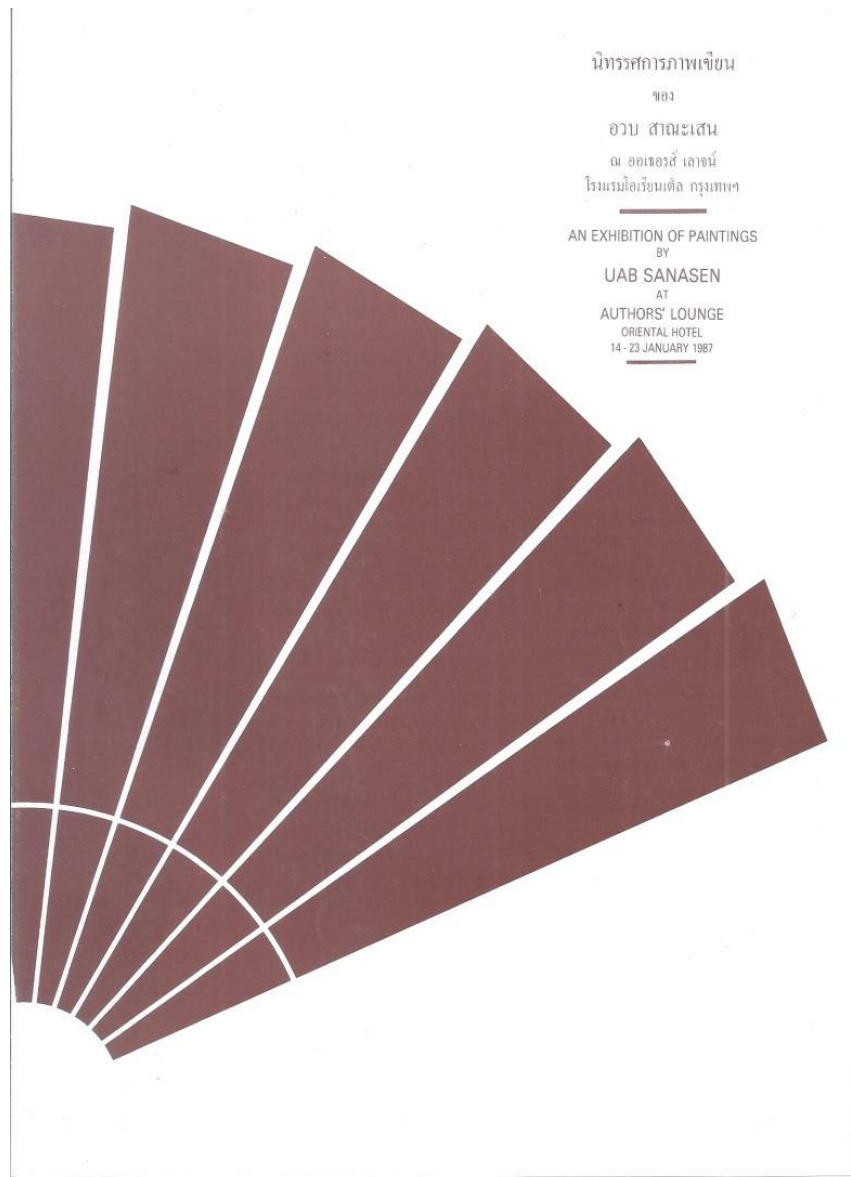
ภาพที่ 65 บ้านอวบและวิสุตาที่จังหวัดอุทัยธานี

ที่มา : ประเทือง ครองอภิรดี, “เพชรกลางคอง,” สภา *in-house mag* (2536): 64.

ภาพที่ 66 บ้านอวบและวิสุตาที่จังหวัดอุทัยธานี

ที่มา : ประเทือง ครองอภิรดี, “เพชรกลางคอง,” สภา *in-house mag* (2536): 65.

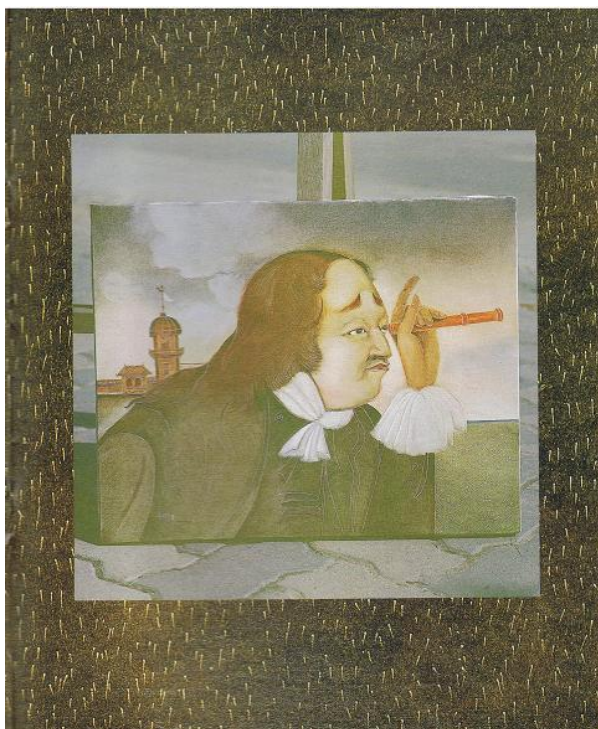
ภาพที่ 67 สุนิบัตรการแสดงงานนิทรรศการภาพเขียนที่โรงแรมโอเรียนเต็ล (หน้าปก)
ที่มา : นิทรรศการภาพเขียน ของ อวบ สาณะเสน (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้าปก.

ภาพที่ 68 สุนิบัติการแสดงผลงานที่เพนนินซูล่า พลาซ่า (หน้าปก)

ที่มา : Uab Sanasen - อวบ สาณะเสน, (2554, 29 สิงหาคม). *Exhibition at Peninsula Plaza 18 March 1988.*

[Facebook]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447>

ภาพที่ 69 หนึ่งในภาพผลงานซึ่งจัดแสดงที่เพนินซูล่า พลาซ่า

ที่มา : Uab Sanasen - อวบ สามะเสน, (2554, 29 สิงหาคม). *Exhibition at Peninsula Plaza 18 March 1988.*

[Facebook]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447>

ART EXHIBITION

UAB SANASEN & FAMILY

LOBBY LOUNGE DUSIT THANI HOTEL 28 JUNE – 7 JULY 1988

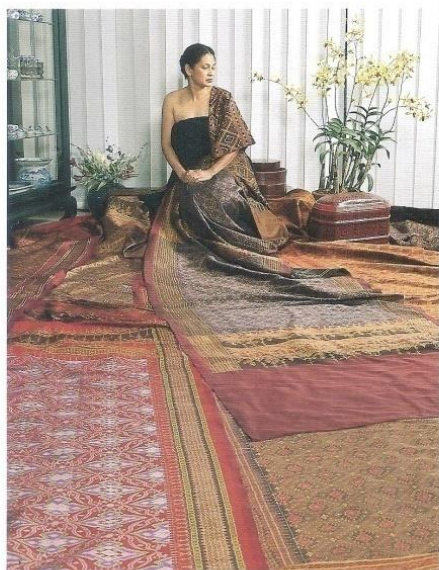
OPENING CEREMONY PRECIDED OVER BY
KHUNYING MALEE B. SNIDVONGS

Uab Sanasen needs very little introduction being one of the best known Thai artists whose works have won both local and international acclaim. What is not so wellknown about Uab is the fact that he is the head of a family totally devoted to art. Hence this exhibition involving four Sanasen. Wisuta (Uab and Wisuta married in 1966), a graduate of Silpakorn University in Painting and Sculpture, has for the past twenty years a leading force in the preservation and promotion of traditional fabrics and folk crafts. And her goal to set up a museum in Uthai Thani displaying her priceless collection in this field is now nearing completion. The Sanasen eldest girl, U-kaew (20), has studied art restoration and preservation in Italy in preparation for her enrollment at Istituto Centrale Di Restauro. Paintings by U-kaew are included in this exhibition. The second daughter, Ormkwan (18), she was chosen to represent Thailand at the 4th Asean Youth Painting Exhibition and Workshop (1986) in the Philippines. Her style of painting, Orm says, is mainly influence by the English painter, Mervyn Charlton. She hopes to meet him in person when she goes to study in England this September.

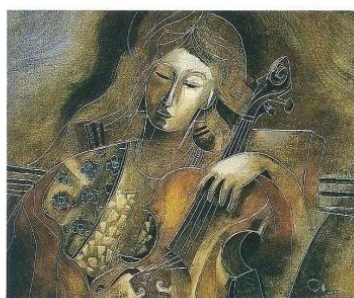
cover : 'CONVERSATION PIECE' Ormkwan Sanasen

ภาพที่ 70 บทความเกี่ยวกับการจัดแสดงผลงานของอวบและครอบครัวที่โรงแรมดุสิตธานี

ที่มา : Uab Sanasen - อวบ สาณะเสน, (2560, 13 ธันวาคม). Pamphlet of the family exhibition at the Lobby Lounge, Dusit Thani Hotel, mid 1988 (BE.2531). [Facebook]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447>

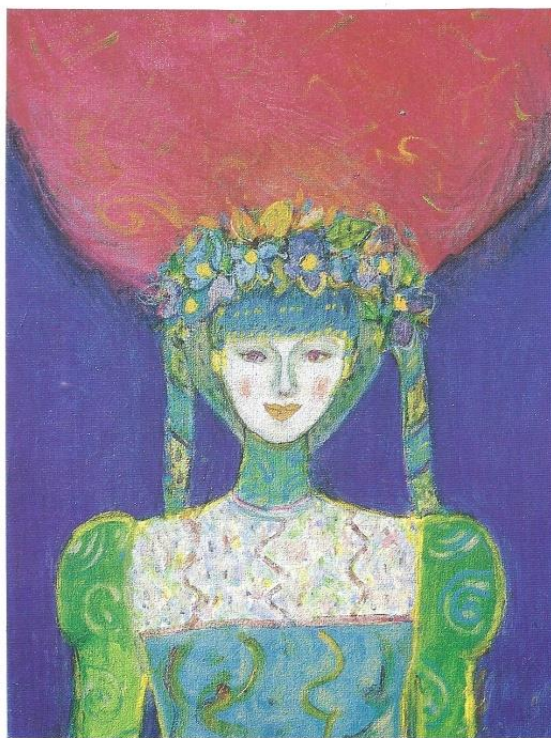
WISUTA AND HER COLLECTION

'CELLIST'

Uab Sanasen

ภาพที่ 71 ผลงานซึ่งจัดแสดงที่โรงแรมดุสิตธานี
 ที่มา : Uab Sanasen - อวบ สาณะเสน, (2560, 13 ธันวาคม). Pamphlet of the family exhibition at the Lobby
 Lounge, Dusit Thani Hotel, mid 1988 (BE.2531). [Facebook]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447>

'MELA'

U-kaew Sanasen

ภาพที่ 72 หนึ่งในผลงานซึ่งจัดแสดงที่โรงแรมดุสิตธานี

ที่มา : Uab Sanasen - อวบ สาณะเสน, (2560, 13 ธันวาคม). Pamphlet of the family exhibition at the Lobby Lounge, Dusit Thani Hotel, mid 1988 (BE.2531). [Facebook]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447>

ภาพที่ 73 หนึ่งในผลงานซึ่งจัดแสดงที่โรงแรมดุสิตธานี

ที่มา : Uab Sanasen - อวบ สามะเสน, (2560, 13 ธันวาคม). Pamphlet of the family exhibition at the Lobby Lounge, Dusit Thani Hotel, mid 1988 (BE.2531). [Facebook]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447>

อวบและวิศตาลีชีวิตอยู่ที่จังหวัดอุทัยธานีจนกระทั่งในปี พ.ศ. 2538 เกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ น้ำท่วมถึง 2 เมตร ทำให้บ้านวิศตาศิลปาคม ได้รับความเสียหายอย่างร้ายแรงเกินกว่ากำลังของอวบ และวิศตาลีจะบูรณะได้ อวบจึงไปสร้าง “ชาโตคำอูน” ที่อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ (ภาพที่ 74) ครอบครั้วสาณะเสนย้ายเข้าไปอยู่อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 29 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2539 บ้านคำอูน หรือชาโตคำอูนนอกจากจะเป็นที่พักอาศัยแล้ว ยังเป็นสถานที่รวบรวมและจัดแสดงผลงานศิลปะต่างๆ ทั้งที่อวบสร้างสรรค์ขึ้นเองหรือจากศิลปินท่านอื่นๆ รวมทั้งของสะสมทั้งหลายของอวบและวิศตาลีซึ่งเปิดให้ผู้ที่สนใจได้เข้าเยี่ยมชม นอกจากนี้อวบยังต้องการจะให้ชาโตคำอูนเป็นพื้นที่สำหรับจัดผลงานของศิลปิน ที่ต้องการจะนำผลงานของตนมาเผยแพร่อีกด้วย⁶⁹

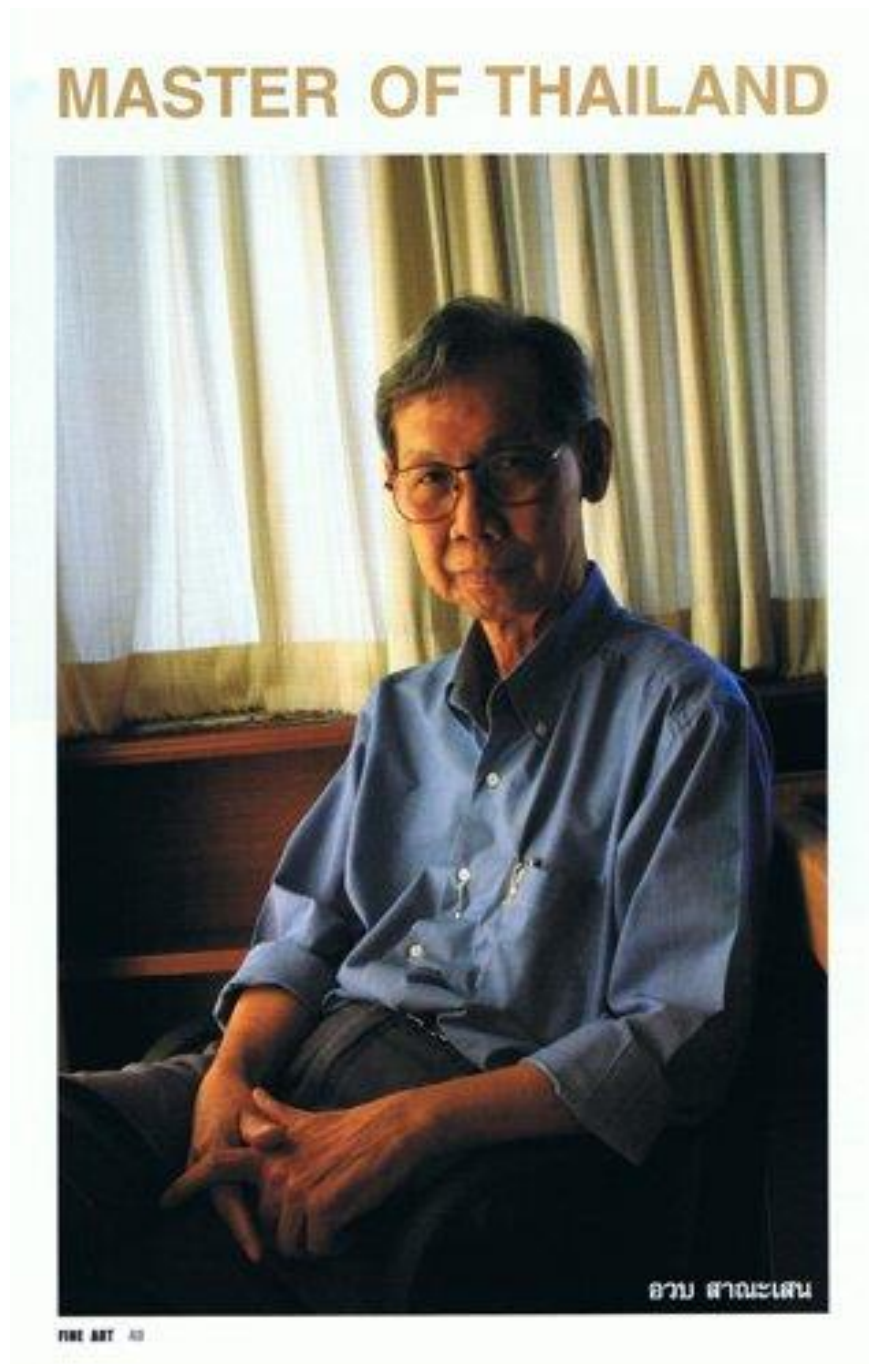
ภาพที่ 74 ชาโตคำอูนที่เชียงใหม่

ที่มา : haiku [นามแฝง], ครัวอวบ สาณะเสน๑, เข้าถึงเมื่อ 23 มกราคม 2561, เข้าถึงได้จาก

<https://www.bloggang.com/mainblog.php?id=haiku&month=17-04-2010&group=2&gblog=30>

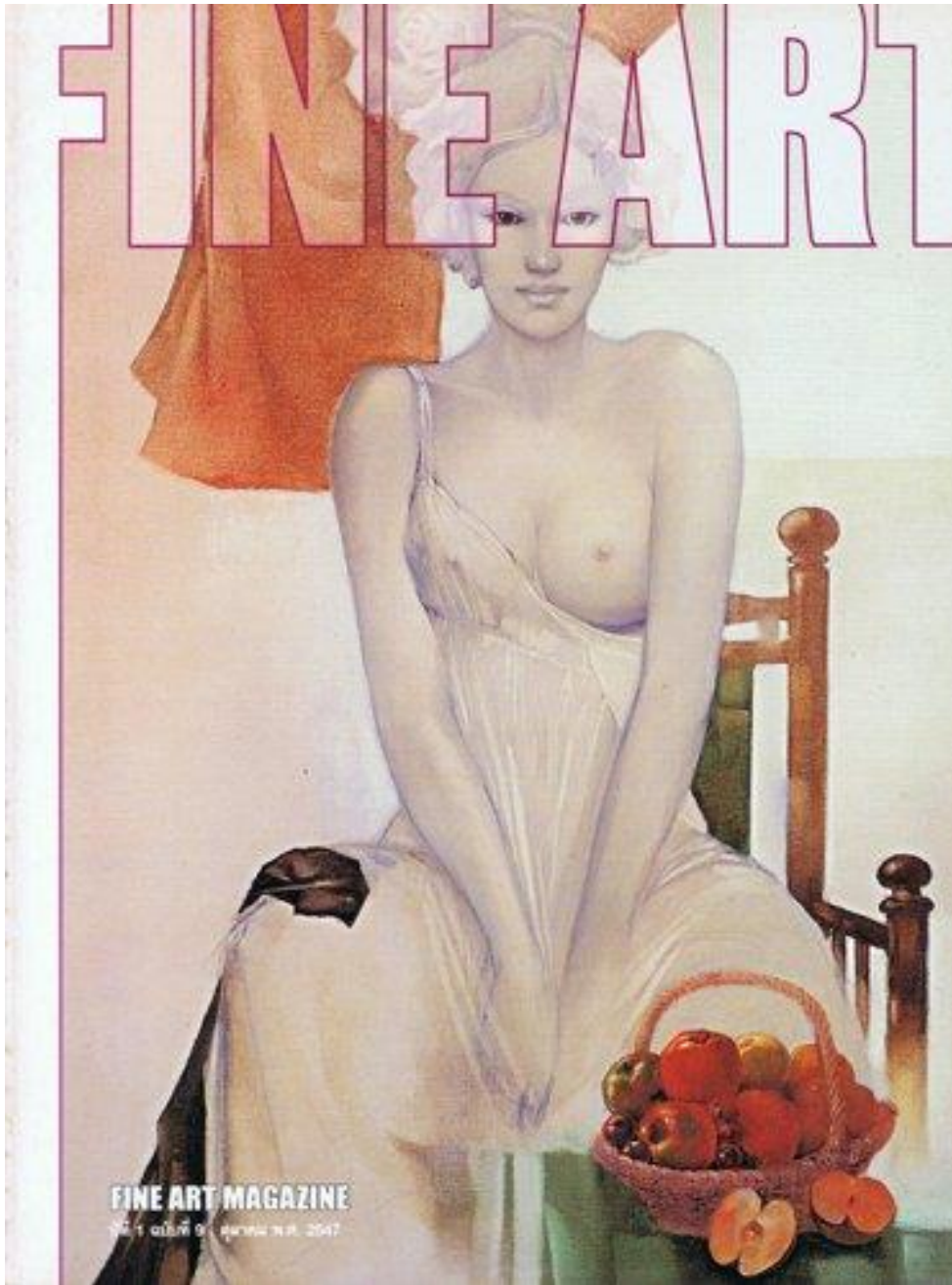
อวบใช้ชีวิตบั้นปลายที่บ้านคำอูนเรื่อยมาอย่างสงบสุข ในปี พ.ศ. 2547 อวบได้รับการยกย่องจากนิตยสาร Fine Art ให้เป็นหนึ่งใน Master of Thailand⁷⁰ (ภาพที่ 75 และ 76) และด้วยคำขอจากลูกๆ ทั้งสามของอวบ คือ อู่แก้ว อ้อมขวัญ และเกล้า สาณะเสน ที่ปรารถนาจะจัดงานนิทรรศการครั้งสำคัญซึ่งจะรวบรวมผลงานทั้งหลายของผู้เป็นบิดามาจัดแสดงทำให้ปลายปี พ.ศ. 2550 ได้เกิดงานนิทรรศการ “อวบ สาณะเสน 72 ปี” ที่หอศิลป์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ (ภาพที่ 77 - 80) โดยงานนิทรรศการดังกล่าวเป็นการรวบรวมผลงานตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันของอวบที่มีจำนวนมากที่สุดเท่าที่เคยจัดแสดงให้สาธารณชนได้ชื่นชมประจักษ์ถึงพุทธิปัญญาความรู้ความสามารถอันสูงส่งแห่งศาสตร์แห่งศิลป์ของศิลปินอาวุโสผู้นี้ นิทรรศการ “อวบ สาณะเสน 72 ปี” นับเป็นงานนิทรรศการครั้งสุดท้ายของอวบ เพราะหลังจากนั้นประมาณหนึ่งปี สุขภาพของอวบเริ่มอ่อนแอและทรุดลง ตามมาด้วยความเจ็บป่วยที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น ภรรยาและลูกๆ ของอวบพยายามทุกวิถีทางที่จะรักษาอาการของอวบให้ดีขึ้น แต่ก็มิอาจฝืนสังขารแห่งชีวิตได้ อวบจากไปอย่างสงบเมื่อเช้าของวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2553 นำมาซึ่งความโศกเศร้าอาลัยของผู้ที่รัก เคารพ และศรัทธาในตัวของเขาเป็นอย่างยิ่ง ปัจจุบันชาโตคำอูนอันเป็นที่พักพิงสุดท้ายของอวบอยู่ภายใต้การดูแลของวิศุตาและลูกๆ ทุกอย่างยังคงสภาพเดิมราวกับว่าอวบมิได้จากไปไหน แต่ยังคงอยู่เพื่อเป็นแรงบันดาลใจให้กับผู้ที่รักและเห็นคุณค่าในผลงานของเขาตลอดไป

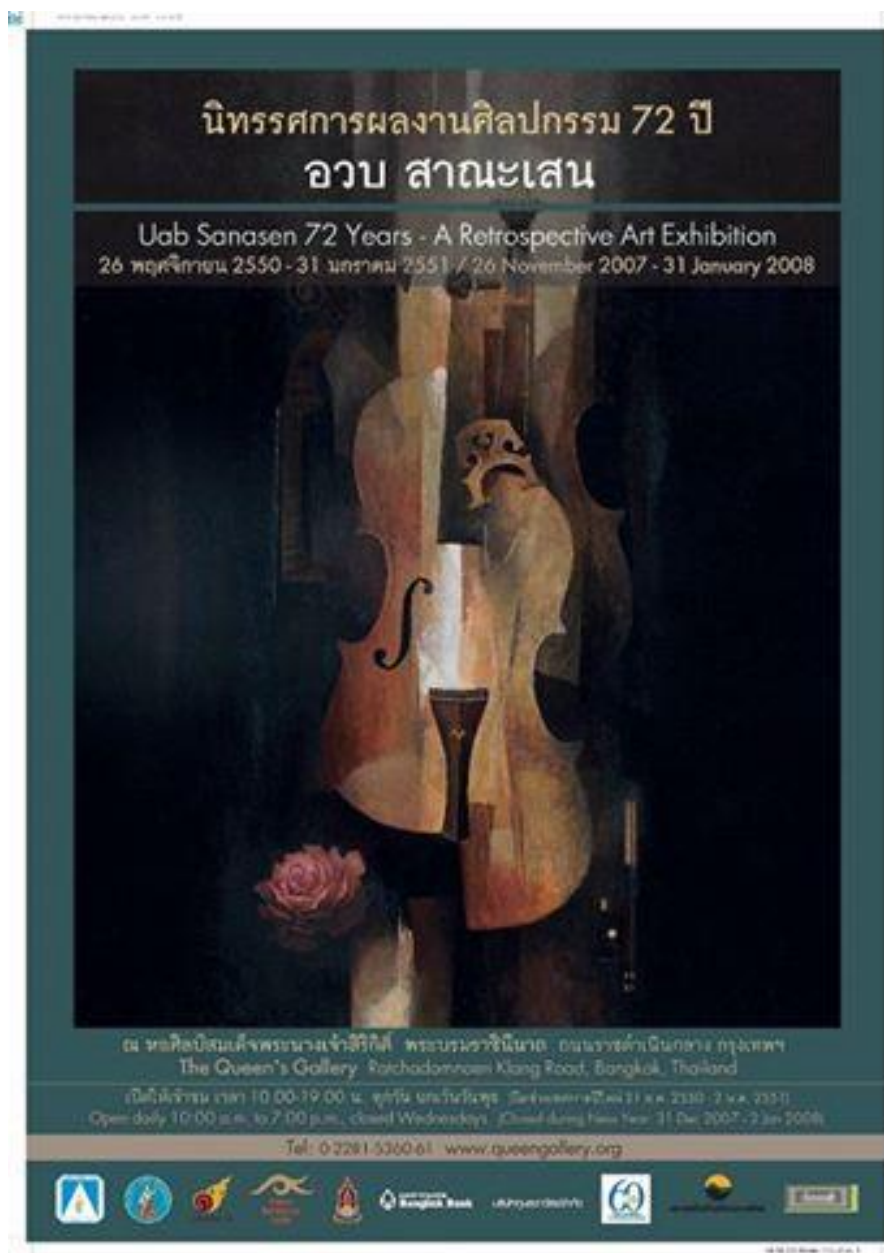
ภาพที่ 75 นิตยสาร *Fine Art* เล่มที่มีภาพของอวบจิ้นปก

ที่มา : เดือนฉายผู้ชนะ ผู้ประเสริฐ, "Master of Thailand," *Fine Art* 1, 9 (ตุลาคม 2547): หน้าปก.

ภาพที่ 76 นิติสาร Fine Art เล่มที่มีภาพผลงานของอวบน้ำจันทน์

ที่มา : เดือนฉายผู้ชนะ ผู้ประเสริฐ, "Master of Thailand," *Fine Art 1, 9* (ตุลาคม 2547): หน้าปก.

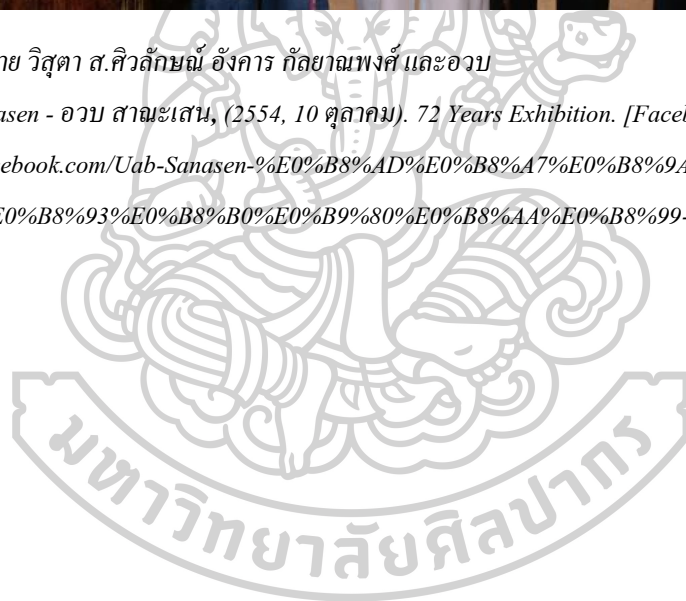

ภาพที่ 77 คู่มือภัณฑารักษ์จัดแสดงงานนิทรรศการ “72 ปี อวบ สาณะเสน”

ที่มา : เกตุ สาณะเสน และสุชาดา ภิมขัยภักดิ์, นิทรรศการผลงานศิลปกรรม – อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2550), หน้าปก.

ภาพที่ 78 จากซ้าย วิสุดา ศ.ศิวลักษณ์ อังคาร กัลยาณพงศ์ และอวบ
 ที่มา : Uab Sanasen - อวบ สามะเสน, (2554, 10 ตุลาคม). 72 Years Exhibition. [Facebook]. เข้าถึงได้จาก
<https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447>

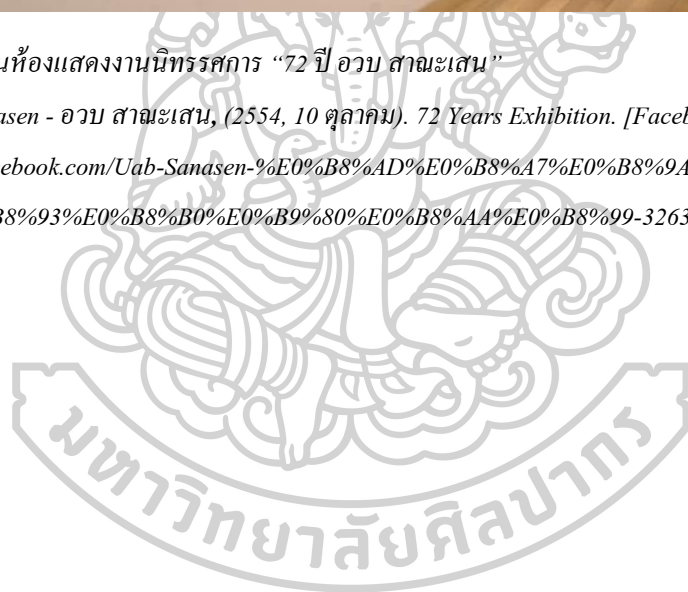

ภาพที่ 79 ภายในห้องแสดงผลงานนิทรรศการ “72 ปี อวบ สาณะเสน”

ที่มา : Uab Sanasen - อวบ สาณะเสน, (2554, 10 ตุลาคม). 72 Years Exhibition. [Facebook]. เข้าถึงได้จาก

<https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447>

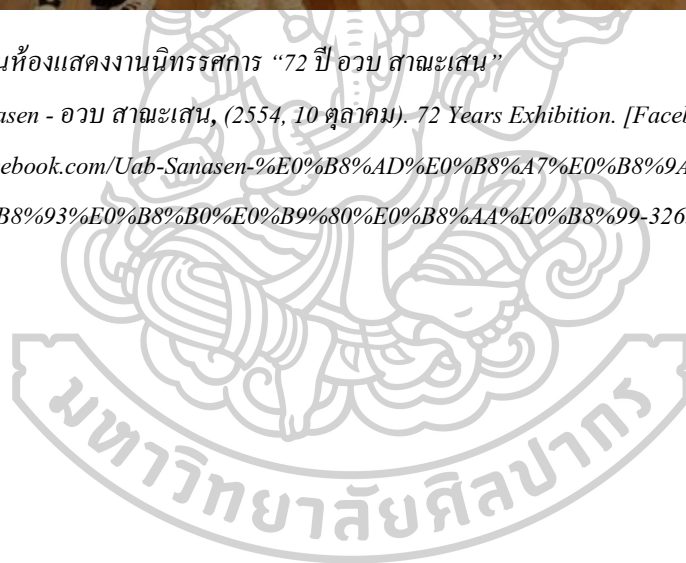

ภาพที่ 80 ภายในห้องแสดงงานนิทรรศการ “72 ปี อวบ สามะเสน”

ที่มา : Uab Sanasen - อวบ สามะเสน, (2554, 10 ตุลาคม). 72 Years Exhibition. [Facebook]. เข้าถึงได้จาก

<https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447>

เชิงอรรถท้ายบทที่ 2

¹เกล้า สาณะเสน และสุชาดา ภิรมย์ภักดี, **นิทรรศการผลงานศิลปกรรม – อวบ สาณะเสน 72 ปี** (กรุงเทพฯ: บริษัท อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2550), 3.

²สัมภรณ์ ละเอียด ศรีประดิษฐ์, ผู้เป็นพี่สาวของอวบ สาณะเสน, 27 กันยายน 2560.

³เกล้า สาณะเสน และสุชาดา ภิรมย์ภักดี, **นิทรรศการผลงานศิลปกรรม – อวบ สาณะเสน 72 ปี** (กรุงเทพฯ: บริษัท อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2550), 3-4.

⁴สัมภรณ์ ละเอียด ศรีประดิษฐ์, ผู้เป็นพี่สาวของอวบ สาณะเสน, 27 กันยายน 2560.

⁵เดือนฉายผู้ชนะ ผู้ประเสริฐ, “Master of Thailand,” **Fine Art** 1, 9 (ตุลาคม 2547): 42.

⁶สัมภรณ์ ละเอียด ศรีประดิษฐ์, ผู้เป็นพี่สาวของอวบ สาณะเสน, 27 กันยายน 2560.

⁷เดือนฉายผู้ชนะ ผู้ประเสริฐ, “Master of Thailand,” **Fine Art** 1, 9 (ตุลาคม 2547): 43.

⁸สุลักษณ์ ศิวรักษ์, เข้าถึงเมื่อ 16 มกราคม 2561, เข้าถึงได้จาก

https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=10153198012157448&id=32637967447&substory_index=0

⁹พิรภิก กี่ศิริ, ผู้กำกับ, **อวบ สาณะเสน กับงานจิตรศิลป์ ตอนที่ 1/3 (ชีวิตวัยเยาว์และการศึกษา)** [ภาพยนตร์], กรุงเทพฯ: อุ่แก้ว สาณะเสน, 2550.

¹⁰เดือนฉายผู้ชนะ ผู้ประเสริฐ, “Master of Thailand,” **Fine Art** 1, 9 (ตุลาคม 2547): 44-47.

¹¹พิรภิก กี่ศิริ, ผู้กำกับ, **อวบ สาณะเสน กับงานจิตรศิลป์ ตอนที่ 1/3 (ชีวิตวัยเยาว์และการศึกษา)** [ภาพยนตร์], กรุงเทพฯ: อุ่แก้ว สาณะเสน, 2550.

¹²ประยูร อุลุชาฎะ, ประยูร อุลุชาฎะ (ม.ป.ท., ม.ป.ป. พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายประยูร อุลุชาฎะ จ.ม. ศิลปินแห่งชาติ ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม กรุงเทพฯ 9 พฤษภาคม 2544), 23.

¹³อวบ สาณะเสน, **หลักสูตรการเรียน ศิลปะของอ.ศิลป์ พีระศรี** (ม.ป.ท., ม.ป.ป. พิมพ์เพื่อบันทึกข้อมูลส่วนตัว), 1-3.

¹⁴เดือนฉายผู้ชนะ ผู้ประเสริฐ, “Master of Thailand,” **Fine Art** 1, 9 (ตุลาคม 2547): 52.

¹⁵พิรภิก กี่ศิริ, ผู้กำกับ, **อวบ สาณะเสน กับงานจิตรศิลป์ ตอนที่ 2/3 (ในรั้วศิลปากร-การเป็นครูบาอาจารย์-การเป็นศิลปิน)** [ภาพยนตร์], กรุงเทพฯ: อุ่แก้ว สาณะเสน, 2550.

¹⁶อวบ สาณะเสน, **หลักสูตรการเรียน ศิลปะของอ.ศิลป์ พีระศรี** (ม.ป.ท., ม.ป.ป. พิมพ์เพื่อบันทึกข้อมูลส่วนตัว), 3-5.

¹⁷อวบ สาณะเสน, “หลายเรื่องหลายรสจากอาจารย์ศิลป์,” ใน **อาจารย์ศิลป์กับลูกศิษย์, นิพนธ์ ขำวิไล**, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยศิลป์ พีระศรี, 2551), 336.

¹⁸เรื่องเดียวกัน, 340.

¹⁹พีรทิจ กี่ศิริ, ผู้กำกับ, อวบ สาณะเสน-สาธิตเขียนรูปสีน้ำมัน & ตอบคำถาม(ตอนที่ 1/2) [ภาพยนตร์], กรุงเทพฯ: ครอบครัวของ อวบ สาณะเสน, 2550.

²⁰อวบ สาณะเสน, หลักสูตรการเรียน ศิลปะของอ.ศิลป์ พีระศรี (ม.ป.ท.,ม.ป.ป. พิมพ์เพื่อบันทึกข้อมูลส่วนตัว), 5.

²¹เรื่องเดียวกัน, 5.

²²อวบ สาณะเสน, “หลายเรื่องหลายรสจากอาจารย์ศิลป์,”ใน อาจารย์ศิลป์กับลูกศิษย์, นิพนธ์ ขำวิไล, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยศิลป์ พีระศรี, 2551), 340.

²³เรื่องเดียวกัน, 339.

²⁴พีรทิจ กี่ศิริ, ผู้กำกับ, อวบ สาณะเสน กับงานภาพถ่าย (ตอนที่ 1/3) [ภาพยนตร์], กรุงเทพฯ: ครอบครัวอวบ สาณะเสน, 2550.

²⁵อวบ สาณะเสน, “หลายเรื่องหลายรสจากอาจารย์ศิลป์,”ใน อาจารย์ศิลป์กับลูกศิษย์, นิพนธ์ ขำวิไล, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยศิลป์ พีระศรี, 2551), 341.

²⁶พีรทิจ กี่ศิริ, ผู้กำกับ, อวบ สาณะเสน กับงานภาพถ่าย (ตอนที่ 1/3) [ภาพยนตร์], กรุงเทพฯ: ครอบครัวอวบ สาณะเสน, 2550.

²⁷อวบ สาณะเสน, “หลายเรื่องหลายรสจากอาจารย์ศิลป์,”ใน อาจารย์ศิลป์กับลูกศิษย์, นิพนธ์ ขำวิไล, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยศิลป์ พีระศรี, 2551), 340.

²⁸พิชญ์ สุข. [นามแฝง], “อวบ สาณะเสน 72 ปี,” ใน อวบ สาณะเสน 72 ปี, ช้องมาศ ราชภัฏทาร์กซ์, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์จำกัด, 2550), 16.

²⁹สุลักษณ์ ศิวรักษ์, ช่วงหลังแห่งชีวิต ส.ศิวรักษ์ (กรุงเทพฯ: เคสดีไทย, 2540), 65, 117.

³⁰สุลักษณ์ ศิวรักษ์, เข้าถึงเมื่อ 16 มกราคม 2561, เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447/>

³¹มหาวิทยาลัยศิลปากร, การแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 14 (พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิวพร, 2506), 11.

³²Uab Sanasen - อวบ สาณะเสน, (2560, 13 ธันวาคม). **The 1963 "Exhibition of Five Siamese Artists" at KL & Singapore. Program & invitation cards.** [Facebook]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447/>

³³วัลลีย์ ปราสาททองโอสถ, “หมอนิดกับหอขวัญ,”ใน ผสมลาย ผสานสี(ม.ป.ท.,ม.ป.ป.), ไม่ปรากฏเลขหน้า.

³⁴วัลลีย์ ปราสาททองโอสถ, “หมอนิดกับหอขวัญ,” ใน *ผสมลาย ผสานสี* (ม.ป.ท.,ม.ป.ป.), ไม่ปรากฏเลขหน้า.

³⁵สุลักษณ์ ศิวรักษ์, *ช่วงหลังแห่งชีวิต ส.ศิวรักษ์* (กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย, 2540), 117-118.

³⁶สุลักษณ์ ศิวรักษ์, *ช่วงหลังแห่งชีวิต ส.ศิวรักษ์* (กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย, 2540), 117-121.

³⁷อวบ สาณะเสน, *บันทึกเหตุการณ์ต่างๆ* (ม.ป.ท.,ม.ป.ป. พิมพ์เพื่อบันทึกข้อมูลส่วนตัว), 1.

³⁸น.ณ.ปากน้ำ [นามแฝง], *ห้าเดือนกลางซากอิฐปูนที่อยู่ชยา*, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, 2558), 4-5.

³⁹คณะอนุกรรมการจัดนิทรรศการอนุสรณ์อยุธยา, *คู่มือการแสดงผลงานนิทรรศการ งานอนุสรณ์อยุธยา 200 ปี* (พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิวพร, 2510), 6-7.

⁴⁰วัลลีย์ ปราสาททองโอสถ, “หมอนิดกับหอขวัญ,” ใน *ผสมลาย ผสานสี* (ม.ป.ท.,ม.ป.ป.), ไม่ปรากฏเลขหน้า.

⁴¹อดีต อนุรักษ์ อนาคต นิทรรศการภาพถ่ายสถาปัตยกรรมและศิลปวัตถุตามวัดและโบราณสถาน ถ่ายระหว่าง พ.ศ.2514-2519 โดย วิชัย โปษยะจินดา (ม.ป.ท.,ม.ป.ป.), “ไม่ปรากฏเลขหน้า”. ไม่มีชื่อคนแต่ง

⁴²จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, *มหาธาตุ* (กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์ พรินตติ้งกรุ๊ปจำกัด, 2534), 340-341.

⁴³อวบ สาณะเสน, *บันทึกเหตุการณ์ต่างๆ* (ม.ป.ท.,ม.ป.ป. พิมพ์เพื่อบันทึกข้อมูลส่วนตัว), 1.

⁴⁴สุลักษณ์ ศิวรักษ์, *ช่วงหลังแห่งชีวิต ส.ศิวรักษ์* (กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย, 2540), 195-199.

⁴⁵อวบ สาณะเสน, *บันทึกเหตุการณ์ต่างๆ* (ม.ป.ท.,ม.ป.ป. พิมพ์เพื่อบันทึกข้อมูลส่วนตัว), 2.

⁴⁶สถาบันไทยคดีศึกษา, *สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, เข้าถึงเมื่อ 17 มกราคม 2561, เข้าถึงได้จาก https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%AA%E0%B8%96%E0%B8%B2%E0%B8%9A%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B9%84%E0%B8%97%E0%B8%A2%E0%B8%84%E0%B8%94%E0%B8%B5%E0%B8%A8%E0%B8%B6%E0%B8%81%E0%B8%A9%E0%B8%B2_%E0%B8%A1%E0%B8%AB%E0%B8%B2%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%97%E0%B8%A2%E0%B8%B2%E0%B8%A5%E0%B8%B1%E0%B8%A2%E0%B8%98%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%A1%E0%B8%A8%E0%B8%B2%E0%B8%AA%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B9%8C

⁴⁷วิสุตา สาณะเสน, *วัฒนธรรมการใช้ผ้าในวิถีชีวิตแบบไทย* (กรุงเทพฯ: บริษัท วิสคอมเซ็นเตอร์ จำกัด, 2545), 49-50, 56-57.

⁴⁸สัมภาษณ์ ปิยะพร กัญชนะ, ผู้ร่วมงานของอวบ สาณะเสน ณ วารสารเมืองโบราณ, 13 กุมภาพันธ์ 2561.

⁴⁹Uab Sanasen - อวบ สาณะเสน, (2555, 24 กรกฎาคม). สำหรับคนที่ชอบพระเครื่อง-พระพิมพ์. [Facebook]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447/>

⁵⁰วิสุตา สาณะเสน, *วัฒนธรรมการใช้ผ้าในวิถีชีวิตแบบไทย* (กรุงเทพฯ: บริษัท วิสคอมเซ็นเตอร์ จำกัด, 2545), 59.

⁵¹มาตาทวี [นามแฝง], “อ.อวบ สาณะเสน กับศูนย์ศิลปวัฒนธรรม,” *สไลด์*, ฉบับที่ 5, (ม.ป.ป.): 18.

⁵²“บ้านศิลปะของ อวบ สาณะเสน,” *ตกแต่ง*(ม.ป.ป.): 71.

⁵³สัมภาษณ์ นิวัติ กองเพียร, ผู้เป็นเพื่อนร่วมงานของอวบ สาณะเสน, 13 กันยายน 2560.

⁵⁴“คุยกับ อจ.อวบ สาณะเสน ว่าด้วยศิลปะกับการถ่ายภาพ,” *เปิดคลังส่องโลก*, ฉบับที่ 12 (พฤศจิกายน 2527): 32.

55 *พิธีกรรม ที่ศิริ, ผู้กำกับ, อวบ สาณะเสน กับงานภาพถ่าย (ตอนที่ 3/3)[ภาพยนตร์]*, กรุงเทพฯ: ครอบครัวของ อวบ สาณะเสน, 2550.

⁵⁶สัมภาษณ์ นิวัติ กองเพียร, ผู้เป็นเพื่อนร่วมงานของอวบ สาณะเสน, 13 กันยายน 2560.

⁵⁷สัมภาษณ์ อุ้แก้ว สาณะเสน, ผู้เป็นบุตรสาวคนแรกของอวบ สาณะเสน, 3 พฤษภาคม 2560.

⁵⁸สัมภาษณ์ อุ้แก้ว สาณะเสน, ผู้เป็นบุตรสาวคนแรกของอวบ สาณะเสน, 3 พฤษภาคม 2560.

⁵⁹“บ้านศิลปะของ อวบ สาณะเสน,” *ตกแต่ง*(ม.ป.ป.): 71-77.

⁶⁰สัมภาษณ์ อุ้แก้ว สาณะเสน, ผู้เป็นบุตรสาวคนแรกของอวบ สาณะเสน, 1 มิถุนายน 2560.

⁶¹*ปทุม 25 ปี หอภาพยนตร์แห่งชาติ (๒๕๒๗-๒๕๕๒)* (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ลินคอร์น โปร โมชั่น, 2553), 41, 43-61.

⁶²อวบ สาณะเสน, *บันทึกเหตุการณ์ต่างๆ* (ม.ป.ท., ม.ป.ป. พิมพ์เพื่อบันทึกข้อมูลส่วนตัว), 3.

⁶³John Hoskin, *TEN CONTEMPORARY THAI ARTISTS* (Bangkok: Graphis, 1984), 43-57.

⁶⁴วิสุตา สาณะเสน, *วัฒนธรรมการใช้ผ้าในวิถีชีวิตแบบไทย* (กรุงเทพฯ: บริษัท วิสคอมเซ็นเตอร์ จำกัด, 2545), 60.

⁶⁵ประเทือง ครอบอภิรัตน์, “เพชรกลางดง,” *สกาเว in-house mag*(2536): 60-65.

⁶⁶*นิทรรศการภาพเขียน ของ อวบ สาณะเสน*(ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้าปก.

⁶⁷พิชญ์ สุข. [นามแฝง], “อวบ สาณะเสน 72 ปี,” ใน *อวบ สาณะเสน 72 ปี*, ชื่องาน ราชภัฏจารักษ์, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 27-29.

⁶⁸Uab Sanasen - อวบ สาณะเสน, (2560, 13 ธันวาคม). *Pamphlet of the family exhibition at the Lobby Lounge, Dusit Thani Hotel, mid 1988 (BE.2531)*. [Facebook]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447/>

⁶⁹อวบ สาณะเสน, *บันทึกเหตุการณ์ต่างๆ* (ม.ป.ท., ม.ป.ป. พิมพ์เพื่อบันทึกข้อมูลส่วนตัว), 5.

⁷⁰เกล้า สาณะเสน และสุชาดา ภิรมย์ภักดี, *นิทรรศการผลงานศิลปกรรม – อวบ สาณะเสน 72 ปี* (กรุงเทพฯ: บริษัท อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2550), 7.

บทที่ 3

ผลงานการสร้างสรรค์

อวบ สาณะเสน ศิลปินอาวุโสหนึ่งในลูกศิษย์ที่ใกล้ชิดและได้รับการอบรมสั่งสอนโดยตรงจากศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ในชีวิตการทำงานของเขา เขาต้องรับบทบาทหน้าที่อันหลากหลาย ทำให้เขามีประสบการณ์รอบด้าน ทั้งยังเป็นที่รู้จักของบุคคลมากมายในหลายวงการ ซึ่งต่างก็ยอมรับนับถือในความรู้ความสามารถของอวบด้วยกันทั้งสิ้น แม้จุดเริ่มต้นชีวิตการทำงานของเขา หลังสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัย จะไม่ได้เริ่มต้นด้วยอาชีพศิลปินโดยตรง แต่เขาก็มีเคยเห็นห่างจากการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเลยแม้แต่น้อย นั่นคงเป็นเพราะอวบถือว่าศิลปะคือสิ่งสำคัญในชีวิตของเขา ศิลปะเป็นสิ่งที่เลี้ยงชีวิตอวบและครอบครัวของเขาให้เป็นปกติสุขเรื่อยมา อวบได้สร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมในหลากหลายรูปแบบและเนื้อหาตามบุคลิกของผู้ที่รักการศึกษาค้นคว้า และทดลอง เขาไม่เคยหยุดนิ่งอยู่กับที่ แม้กระทั่งช่วงบั้นปลายของชีวิตศิลปินผู้นี้ยังคงศึกษาเทคโนโลยีอันทันสมัยเพื่อนำมาปรับใช้กับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของเขาอยู่เสมอ ภาพผลงานที่ปรากฏในสูจิบัตร “อวบ สาณะเสน 72 ปี” จำนวน 251 ภาพ นับเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นผลงานจิตรกรรมอันทรงคุณค่าทั้งในเชิงสุนทรียะและฝีมือทางเชิงช่าง ที่อวบได้สร้างสรรค์ไว้ตลอดชั่วชีวิตของเขา

อวบ สาณะเสน เกิดมาในฐานะลูกชายคนเล็กของครอบครัวนักธุรกิจหนุ่ม นายเอื้อ สาณะเสน และนางสาตี สาณะเสน บิดาเป็นเจ้าของกิจการร้านค้าชื่อดังย่านเสาชิงช้า หากแต่เอื้อก็เป็นอีกผู้หนึ่งที่มีหัวใจเป็นศิลปิน เขาเป็นผู้มีความรู้ความสามารถอย่างหาตัวจับยากทางด้านดนตรี โดยเฉพาะการสีไวโอลินและด้านการถ่ายภาพ แม้ว่าเอื้อจะเป็นเพียงนักดนตรีและช่างภาพสมัครเล่น แต่เขาก็มีลูกศิษย์ลูกหาและผู้สนใจเข้ามาขอความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์อยู่เป็นนิจ อวบคุ้นเคยกับการเล่นไวโอลินและการถ่ายภาพของผู้เป็นบิดามาตั้งแต่เขาจำความได้ กระทั่งผู้เป็นบิดาต้องจากไปอย่างไม่มีวันกลับเมื่ออวบมีอายุได้เพียงประมาณ 10 ปี โดยยังไม่ทันได้มีโอกาสถ่ายทอดความรู้ใด ๆ เกี่ยวกับการเล่นเครื่องดนตรีและการใช้กล้องถ่ายภาพให้กับบุตรชายคนเล็กเลยแม้แต่น้อย อย่างไรก็ตาม การเล่นไวโอลินและการถ่ายภาพก็ยังประทับอยู่ในความทรงจำของอวบไม่เสื่อมคลาย ด้วยสายเลือดแห่งศิลปินอันเข้มข้นของผู้เป็นบิดาที่ไหลเวียนอยู่ในตัวอวบ ทำให้เขาสนใจศิลปะมาตั้งแต่วัยเยาว์ ช่วงเวลาที่อวบศึกษาอยู่ในชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เขาจะมีความสุขมากเมื่อได้เรียนวิชาศิลปะ โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่อวบเรียนอยู่ที่โรงเรียนอัสสัมชัญ นอกจากจะได้พบครูสอนวิชาศิลปะที่สนับสนุนและให้คำแนะนำอวบอย่างเต็มที่แล้ว อวบยังมีโอกาสได้ช่วยในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถด้านศิลปะอยู่บ่อยครั้ง

เมื่อความสนใจศิลปะโดยเฉพาะการวาดภาพเพิ่มพูนมากขึ้นทุกวัน จึงทำให้อวบเริ่มออกไปศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากภายนอกห้องเรียน เช่น การไปฝึกคัดลอกลายภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องราวเกียรติที่ระเบียงควัดพระแก้ว เป็นต้น เมื่ออวบสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนอัสสัมชัญ เขาได้ไปสมัครเป็นช่างเขียนลายเครื่องถมที่ร้านเครื่องถมไทยนคร ทำให้อวบมีโอกาสเรียนรู้และฝึกทักษะ การเขียนลายไทยอย่างจริงจังเป็นเวลาจนถึง 1 ปี ก่อนที่จะเข้าไปศึกษาต่อที่ โรงเรียนศิลปศึกษา ในรั้วโรงเรียนศิลปศึกษาเป็นช่วงเวลาให้อวบมีความสุขมาก เพราะอวบได้ศึกษาในสิ่งที่เขารัก อีกทั้งอวบยังได้รับความรักความเอ็นดูจาก ประยูร อุสุชาฎะ ผู้อำนวยการโรงเรียนศิลปศึกษา ในขณะนั้น ความรักและความขยันในการศึกษาเล่าเรียนของอวบที่สถานศึกษาแห่งนี้ ทำให้อวบมีผลการศึกษาอยู่ในระดับดีมาก จนสามารถเข้าศึกษาต่อที่คณะจิตรกรรมและประติมากรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้โดยไม่ต้องสอบเข้า เมื่ออวบได้เข้ามาเป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยศิลปากร ความตั้งใจศึกษาหาความรู้และขยันขันแข็งในการทำงานศิลปะทำให้อวบกลายเป็นหนึ่งในลูกศิษย์สายตรงที่มีความใกล้ชิดกับ ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี เป็นอย่างมาก นอกจากศาสตราจารย์ศิลป์จะเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับอวบแล้ว ทศนคติหลายประการของท่าน เช่น การส่งเสริมให้ลูกศิษย์มีความรู้ในศาสตร์หลายสาขาได้หล่อหลอมให้อวบกลายเป็นคนช่างศึกษาทดลองสร้างงานศิลปะในหลากหลายรูปแบบและเทคนิคอยู่ตลอดเวลา คำสอนต่างๆ ของศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ได้หยั่งรากฝังลึกเข้าไปในจิตใจและความคิดของอวบ เขาได้ใช้คำสอนของครูที่เขาเคารพมากที่สุดผู้นี้ เป็นเครื่องชี้นำแนวทางบนวิถีแห่งการสร้างสรรค์ศิลปะตลอดชีวิตของเขา

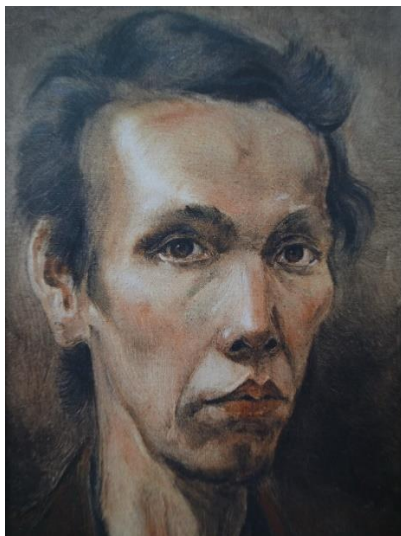
คำสอนสำคัญของศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี อันเป็นหลักการพื้นฐานด้านศิลปะที่อวบได้รับมามีหลายประการด้วยกัน เช่น “นักศึกษาศิลปะควรเป็นผู้มีความรู้สึกไว (Sensitive) เป็นได้โดยอัตโนมัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของความงาม หรือสุนทรียะ ซึ่งการมีความรู้สึกในเรื่องของความงามนั้น คือการมองเห็นสิ่งต่างๆ ได้อย่างละเอียดลึกซึ้ง มองเห็นเป็นสามมิติ เช่น ถ้าเขียนภาพคนก็ควรมองเห็นลักษณะสำคัญที่แสดงความเป็นตัวตนของบุคคลนั้นๆ และสามารถถ่ายทอดสิ่งที่เห็นนั้นออกมาได้ รวมทั้งเรื่องของการลงสีก็ควรมองเห็นสีที่อยู่บนวัตถุและสามารถถ่ายทอดได้อย่างลึกซึ้ง”¹ หรือ “ก่อนที่จะทำสิ่งใดเราควรเข้าใจสิ่งนั้นให้ลึกซึ้งเสียก่อน ศิลปะเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้ ต้องหมั่นสังเกตสิ่งต่างๆ รอบตัว สังเกตธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต้องเข้าใจและเข้าถึงความเป็นจริงของสิ่งนั้นๆ หลังจากที่เรารู้เข้าใจได้อย่างถ่องแท้แล้ว เราจึงจะสามารถปรับประยุกต์สิ่งนั้นๆ ได้โดยอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจ และเมื่อเรารู้จักที่จะสังเกตหรือศึกษาสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติที่อยู่รอบตัวแล้ว เราควรจะต้องสังเกตสิ่งที่อยู่ภายในด้วย นั่นคือจิตใจของเราเอง ศิลปะเมื่อพ้นเรื่องของเทคนิคเราต้องดูที่จิตใจของศิลปิน ถ้านายเข้าใจรูปของเวอร์เมียร์แล้ว นายจะทำบาป

ไม่ได้เพราะมันละเอียดละเอียดไม่เหลือเกิน มันคงามจริงๆ”² หรือคำสอนที่ว่า “ศิลปะคือการแสดงออก (Expression) และสิ่งที่แสดงออกไปนั้น ควรจะเป็นสิ่งที่ทำให้เห็นถึงพุทธิปัญญา ทักษะ และอารมณ์ ศิลปะจะแสดงตัวตนของคนๆ นั้นออกมา นั่นคือศิลปะที่เรียกได้ว่าทำได้ถึงพร้อมจริงๆ ทั้งอารมณ์และจิตวิญญาณ รูปแบบหรือสไตล์ ไม่ใช่สิ่งสำคัญ แต่สิ่งสำคัญคือจะต้องทำให้ถึงพร้อมในสิ่งที่ทำนั้นจริงๆ”³ มากไปกว่านี้ศาสตราจารย์ศิลป์มักส่งเสริมให้นักศึกษารู้จักขวนขวายหาความรู้ในศาสตร์ต่างสาขาที่นอกเหนือไปจากศิลปะ เช่น ศาสนา ปรัชญา การดนตรี ฉากละคร ภาพยนตร์ ฯลฯ ดังนั้น ท่านจะสนับสนุนให้นักศึกษาอ่านหนังสือเป็นประจำ ท่านมักจะบอกกับลูกศิษย์ของท่านเสมอว่า “นายไม่อ่านหนังสือ นายจะรู้อะไร”⁴ คำสอนเหล่านี้เปรียบเสมือนแสงแห่งปัญญาที่อวบใช้ส่องนำทางเพื่อก้าวเดินไปสู่จุดหมายในโลกแห่งศิลปะได้อย่างมั่นคงตลอดชีวิตของเขา

ผลงานจิตรกรรมที่สร้างสรรค์ระหว่างปี พ.ศ. 2503 -2520

ตั้งแต่อวสำเร็จการศึกษาจากคณะจิตรกรรมและประติมากรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร ในปี พ.ศ. 2503 กระทั่งถึงปี พ.ศ. 2520 เป็นช่วงเวลาที่อวบประกอบอาชีพในบริษัทและหน่วยงานหลายแห่ง แต่เขายังคงสร้างสรรค์งานจิตรกรรมด้วยใจรักอย่างต่อเนื่อง ตามความพึงพอใจของเขา โดยมีได้คิดที่จะนำไปแสดงนิทรรศการแต่อย่างใด ผลงานที่สร้างขึ้นในช่วงเวลานี้มีทั้งภาพเหมือนบุคคล (Portrait) ภาพทิวทัศน์ (Landscape) และภาพหุ่นนิ่ง (Still Life) ซึ่งมีหลายรูปแบบแตกต่างกันตามความพึงพอใจของตัวเอง

ภาพเหมือนบุคคลที่อวบได้สร้างสรรค์ไว้ในช่วงเวลานี้ส่วนใหญ่จะเป็นภาพบุคคลคนในครอบครัวที่เขารักหรือมิตรสหายที่สนิทสนม ส่วนใหญ่มักเขียนแบบเหมือนจริงแนวอะคาเดมิก (Academic) เช่น ภาพ *อวบ สามะเสน* (ภาพที่ 81) *วิสุตา สามะเสน* (ภาพที่ 82) *อู๋* (ภาพที่ 83) *อ้อม* (ภาพที่ 84) และ *โอ* (ภาพที่ 85) ผลงานบางชิ้นแสดงให้เห็นอิทธิพลจากผลงานในยุคบลู (Blue Period) ของปาโบล ปิกัสโซ่ เช่น ภาพ *วิสุตา หัสบำร* (ภาพที่ 86)

ภาพที่ 81 อวบ สาณะเสน พ.ศ. 2518 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณาธิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 284.

ภาพที่ 82 วิสุตา สาณะเสน พ.ศ. 2518 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณาธิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 285.

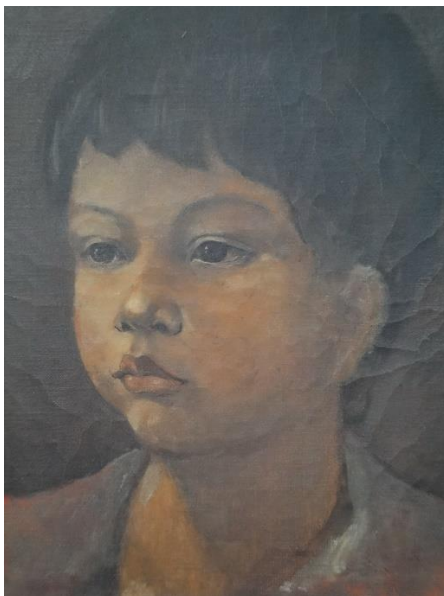
ภาพที่ 83 อู๋ พ.ศ. 2518 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณาธิการ), **อวบ สาณะเสน 72 ปี** (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 286.

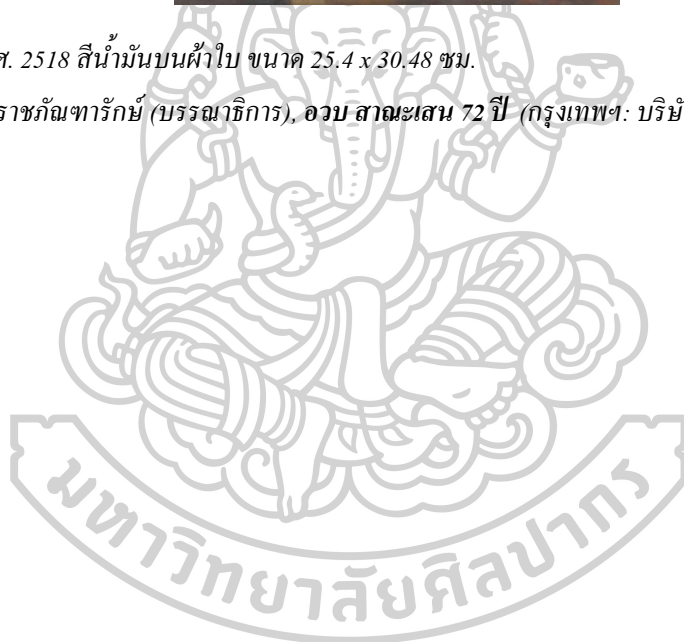
ภาพที่ 84 อ้อม พ.ศ. 2518 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณาธิการ), **อวบ สาณะเสน 72 ปี** (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 287.

ภาพที่ 85 โอ พ.ศ. 2518 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัฏทาร์กย์ (บรรณารักษ์), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 288.

ภาพที่ 86 วิสตา หัสบำเรอ พ.ศ. 2508 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทาร์กษณ์ (บรรณาธิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 313.

ภาพทิวทัศน์ของอวบน้ำส่วนใหญ่เป็นภาพทิวทัศน์จากจินตนาการ ที่เน้นค่าความแตกต่างระหว่างแสงและเงา และการไล่ค่าน้ำหนักสีเพื่อสร้างบรรยากาศให้กับภาพ เช่น ภาพ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 87) บางภาพเผยให้เห็นถึงอิทธิพลของศิลปะแนวเซอร์เรียลลิสม์ (Surrealism) เช่น ภาพ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 88) และ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 89)

ภาพที่ 87 *ไม่มีชื่อ* พ.ศ. 2520 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.
ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทวารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบน้ำ 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550), 191.

ภาพที่ 88 *ไม่มีชื่อ* พ.ศ. 2520 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.
ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทวารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบน้ำ 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550), 179.

ภาพที่ 89 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2518 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทวารวดี (บรรณาธิการ), *อวบ สามะเสน 72 ปี* (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550), 199.

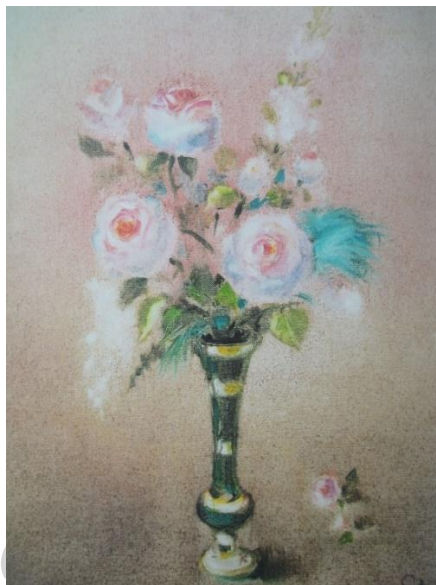
ภาพหุ่นนิ่งนั้นมีจำนวนค่อนข้างมาก ส่วนใหญ่มักเป็นภาพดอกไม้ในแจกัน ซึ่งมักเขียนในแนวอิมเพรสชันนิสม์ (Impressionism) อวบจะใช้โทนสีหวานละมุนคล้ายสีพาสเทล (Pastel) ที่ให้ความรู้สึกอันอ่อนหวานและสร้างบรรยากาศในจินตนาการที่ฟุ้งฝันนุ่มนวล เช่น ภาพ *กุหลาบปี 20* (ภาพที่ 90) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 91) *ครบรอบแต่งงาน 11 ปี* (ภาพที่ 92) และ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 93) เป็นต้น

ภาพที่ 90 กุหลาบปี 20 พ.ศ. 2520 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัฏฑารักษ์ (บรรณาธิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550),

232.

ภาพที่ 91 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2520 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 230.

ภาพที่ 92 ครอบรอบแต่งงาน 11 ปี พ.ศ. 2520 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 233.

ภาพที่ 93 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2520 ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทาร์กย์ (บรรณาธิการ), อวบ สามะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550), 243.

ผลงานที่อวบสร้างสรรค์ขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2503 - 2520 เป็นผลงานที่สร้างขึ้นจากความใฝ่ใจในศิลปะของศิลปินยามที่เขาว่างเว้นจากงานประจำ ดังนั้น ศิลปินจึงเลือกรูปแบบการสร้างงานตามแนวที่เขาสนใจและนิยมชมชอบ ดังจะเห็นได้จากการเขียนภาพที่เน้นบรรยากาศในห้วงแห่งความฟุ้งฝันจากจินตนาการเป็นสำคัญมากกว่าจะนำเสนอภาพในโลกแห่งความเป็นจริงแต่เพียงอย่างเดียว

ผลงานจิตรกรรมที่สร้างสรรค์ระหว่างปี พ.ศ. 2521 - 2531

ระหว่างปี พ.ศ. 2521 - 2531 อวบและวิศุตา ได้รับความไว้วางใจจาก ม.ร.ว.พันธุ์ทิพย์ บริพัตร ให้ทำหน้าที่เป็นผู้บริหาร “ศูนย์ศิลปะเมฆพยับ” ที่ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น “ศูนย์ศิลปะนวนาง” ทำให้อวบมีโอกาสได้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่เขารักอย่างจริงจัง นับได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่อวบสามารถพัฒนารูปแบบและแนวคิดในการสร้างงานจิตรกรรมที่กลายเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นภาพทิวทัศน์ ภาพหุ่นนิ่ง หรือภาพที่มีเนื้อหาอื่นๆ ในหลากหลายรูปแบบการสร้างงานตามความพึงพอใจของตัวเอง

ผลงานจิตรกรรมประเภท ภาพหุ่นนิ่ง ที่อวบได้สร้างสรรค์ไว้ขณะอยู่ที่ศูนย์ศิลปะนวนางในช่วงแรกจะเป็นภาพดอกไม้ในแจกัน เช่น ภาพ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 94) และ ภาพ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 95) ซึ่งเขียนในโทนสีพาสเทล ที่ให้ความรู้สึกอ่อนหวานประกอบกับการสร้างบรรยากาศให้พุ่งฝืนคล้ายกับภาพหุ่นนิ่งที่อวบได้สร้างไว้ในช่วงเวลาก่อนหน้านั้น แรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ภาพหุ่นนิ่งยังมาจากเครื่องเรือนเก่าที่เขาเก็บวิศุตาช่วยกันแสวงหามาสะสมไว้ เช่น เก้าอี้ โต๊ะเครื่องแป้ง เตียง เป็นต้น ซึ่งปรากฏให้เห็นในภาพ *เก้าอี้สีเขียว* (ภาพที่ 96) *เก้าอี้สีม่วง* (ภาพที่ 97) และ *โต๊ะเครื่องแป้ง* (ภาพที่ 98) ผลงานทั้งสามชิ้นแสดงให้เห็นความสนใจของอวบที่มีต่อศิลปะเซอร์เรียลลิสม์อย่างชัดเจน นอกจากนี้ของสะสมที่อวบรักมากอย่างเช่น เครื่องเบญจรงค์และผ้าหาคีเสื้อ ก็เป็นแรงบันดาลใจในการวาดภาพหุ่นนิ่งของเขาด้วยเช่นกัน อวบจัดวางองค์ประกอบเครื่องเบญจรงค์ภายในภาพแบบลดหลั่น ทำให้เกิดการทับซ้อนกันของรูปทรงที่น่าสนใจ ลวดลายของเครื่องชามเบญจรงค์และผ้าหาคีเสื้อช่วยเพิ่มสีสันชวนสะดุดตาให้กับผลงานชุดนี้เป็นอย่างมาก เช่น ภาพ *ลายน้ำทอง* (ภาพที่ 99) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 100) *เบญจรงค์กับผ้าหาคีเสื้อ* (ภาพที่ 101) *เบญจรงค์* (ภาพที่ 102) และ *เบญจรงค์กับผ้าหาคีเสื้อ* (ภาพที่ 103) เป็นต้น

ภาพที่ 94 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2522 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 55.88 x 91.44 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 242.

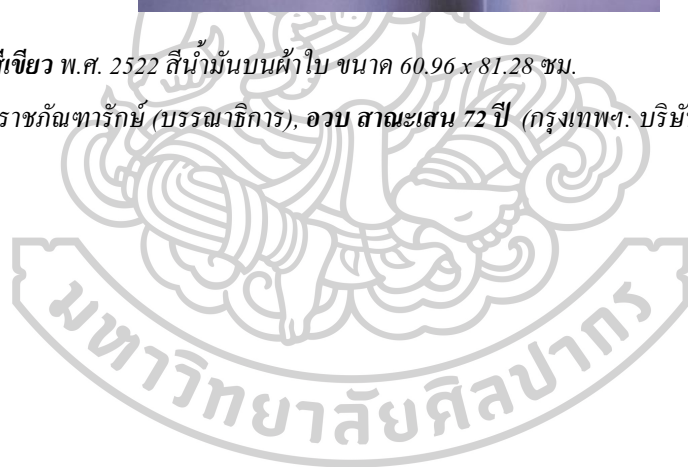
ภาพที่ 95 ไม่มีชื่อ เดือนกันยายน พ.ศ. 2526 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 241.

ภาพที่ 96 แก้วสีเขียว พ.ศ. 2522 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏวารักษ์ (บรรณาธิการ), **อวบ สาณะเสน 72 ปี** (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 244.

ภาพที่ 97 แก้วสีม่วง พ.ศ. 2525 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 245.

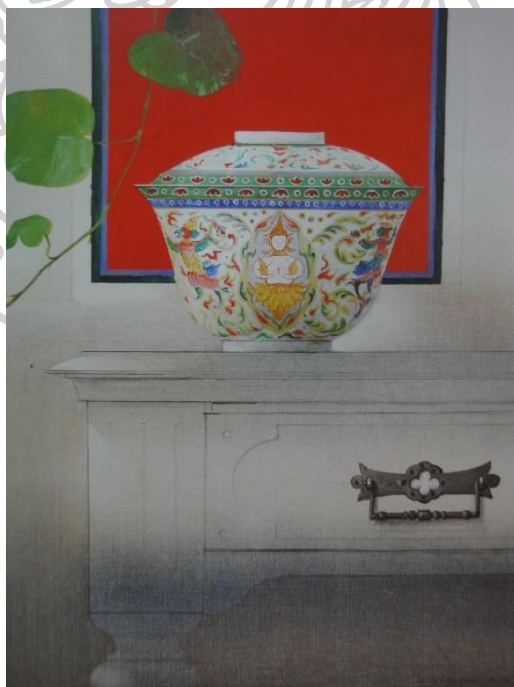
ภาพที่ ๑๘ โต๊ะเครื่องแป้ง พ.ศ. ๒๕๒๗ สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด ๗๖.๒ x ๑๒๑.๙๒ ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณาธิการ), อวบ สามะเสน ๗๒ ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, ๒๕๕๐),

ภาพที่ 99 ลายนํ้าทอง พ.ศ. 2526 สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัฏทาร์กย์ (บรรณาธิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 97.

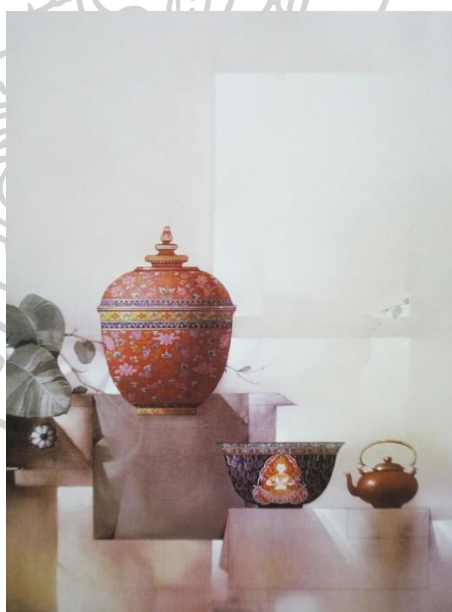
ภาพที่ 100 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2526 สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัฏทาร์กย์ (บรรณาธิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 100.

ภาพที่ 101 เเบญจรงค์กับผ้าหาดเสี้ยว พ.ศ. 2526 สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทหาริกษ์ (บรรณาธิการ), อวบ สามะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550), 93.

ภาพที่ 102 เเบญจรงค์ พ.ศ. 2526 สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทหาริกษ์ (บรรณาธิการ), อวบ สามะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550), 98.

ภาพที่ 103 เบนจอร์นคัทกับผ้าหาดเลี้ยว พ.ศ. 2527 สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.
ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทวารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550),
86.

ความใกล้ชิดและความรู้สึกผูกพันกับเครื่องดนตรีในฐานะนักดนตรีทำให้เครื่องดนตรีกลายเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมของอวบด้วยเช่นกัน เช่น ภาพ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 104) *ไวโอลินสีเทา* (ภาพที่ 105) *Simplify* (ภาพที่ 106) *ไวโอลินคอนแชร์โต้ของบรมส* (ภาพที่ 107) และ *คอนแชร์โต้สำหรับไวโอลินกับโอโบ* (ภาพที่ 108) เป็นต้น ภาพหุ่นนิ่งที่มีไวโอลินเป็นองค์ประกอบสำคัญและภาพหุ่นนิ่งที่อวบสร้างสรรค์ในช่วงเวลานี้เผยให้เห็นความสนใจในศิลปะเซอร์เรียลลิสม์ของอวบอย่างชัดเจน ดังเช่น ภาพ *แอบเปิดกับศีล* (ภาพที่ 109) เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีภาพหุ่นนิ่งที่เขียนในแบบอิมเพรสชันนิสม์ด้วยเช่นกัน เช่น ภาพ *จิบชายามบ่าย* (ภาพที่ 110) และ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 111)

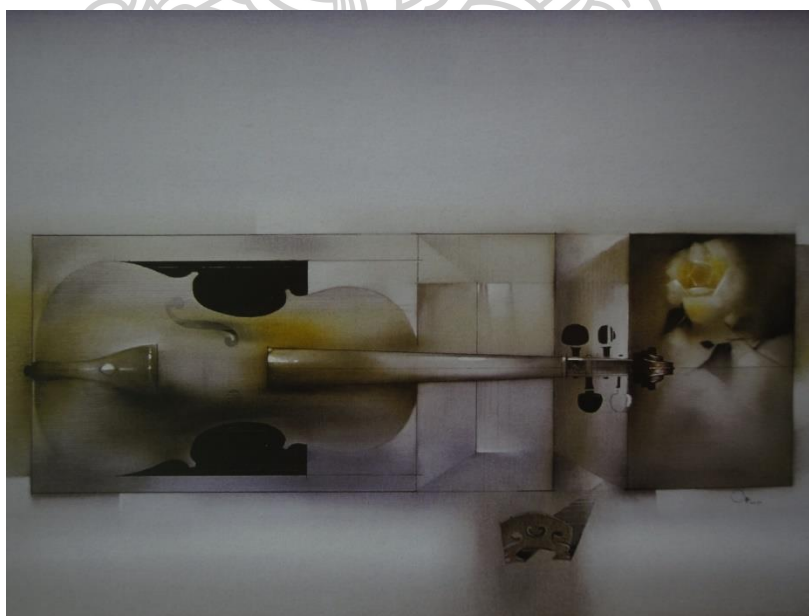
ภาพที่ 104 *ไม่มีชื่อ* พ.ศ. 2525 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัฏจารักษ์ (บรรณาธิการ), *อวบ สาณะเสน 72 ปี* (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550),

ภาพที่ 105 ไวโอลินสีเทา พ.ศ. 2526 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทาร์กย์ (บรรณาธิการ), อวบ สามะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550), 80.

ภาพที่ 106 *Simplify* พ.ศ. 2526 สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทาร์กย์ (บรรณาธิการ), อวบ สามะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550), 156.

ภาพที่ 107 ไวโอลินคอนแชร์โต้ของบรามส์ พ.ศ. 2526 สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.
 ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏวารักษ์ (บรรณาธิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550),
 151.

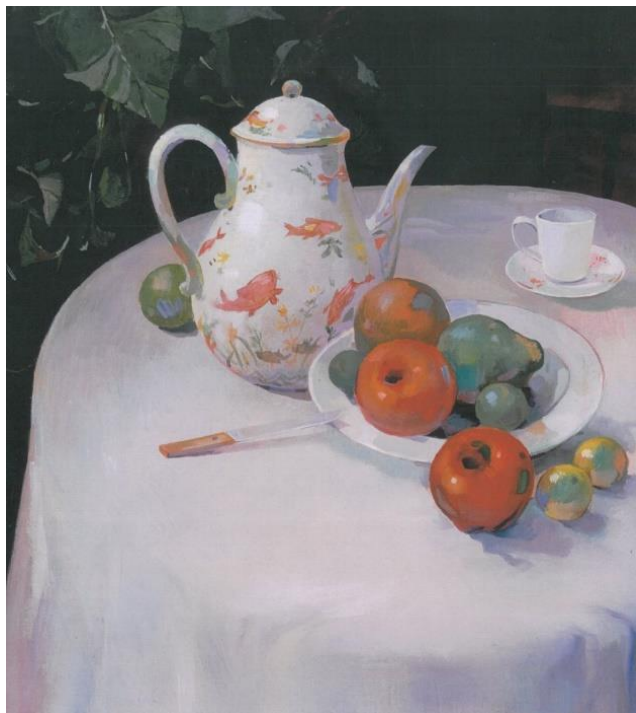

ภาพที่ 108 คอนแชร์โต้สำหรับไวโอลินกับโอโบ พ.ศ. 2526 สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.
 ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏวารักษ์ (บรรณาธิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550),
 162.

ภาพที่ 109 แอปเปิ้ลกับผีเสื้อ พ.ศ. 2527 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 30.48 x 35.56 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัฏทาร์กซ์ (บรรณาธิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 256.

ภาพที่ 110 จิบชายามบ่าย พ.ศ. 2530 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัฏวารักษ์ (บรรณาธิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 250.

ภาพที่ 111 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2530 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 71.12 x 91.44 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัฏวารักษ์ (บรรณาธิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 266.

จิตรกรรมประเภทภาพเหมือนบุคคล ที่อวบได้สร้างสรรค์ขณะอยู่ที่ศูนย์ศิลปะนวนาง มีหลากหลายรูปแบบอันได้แก่ แนวเซอร์เรียลลิสม์ เช่น ภาพ *ความทรงจำ* (ภาพที่ 112) *คนตรี #1* (ภาพที่ 113) *คนตรี # 2* (ภาพที่ 114) *คนตรี # 3* (ภาพที่ 115) และ *วิสุตา* (ภาพที่ 116) ผลงานทั้ง 5 ภาพนี้มีรูปแบบและองค์ประกอบเหมือนกัน องค์ประกอบภายในภาพประกอบด้วยภาพบุคคล ซึ่งเป็นภาพตัวของอวบเองหรือวิสุตาหญิงผู้เป็นที่รักของเขา และภาพหุ่นนิ่ง ถึงแม้ผลงานทั้ง 5 ภาพนี้ จะไม่ได้สร้างในช่วงเวลาเดียวกันก็ตาม แต่ก็มีรูปแบบและวิธีการนำเสนอคล้ายกัน นอกจากนี้ยังมีภาพ *Homoresque* (ภาพที่ 117) ซึ่งเขียนในแนวเซอร์เรียลลิสม์ที่ต่างไปจากผลงานห้าชิ้นนี้ ตรงที่มีการหลอมรวมรูปทรงขององค์ประกอบที่เป็นมนุษย์ (อวบ) กับวัตถุ (ไวโอลิน) เข้าด้วยกัน ผลงานภาพเหมือนบุคคลมีทั้งแบบอะคาเดมิก เช่น ภาพ *อ้อม* (ภาพที่ 118) *อ้อมขวัญ* (ภาพที่ 119) *อู่แก้ว* *สามะเสน* (ภาพที่ 120) และแบบอิมเพรสชันนิสม์ เช่น ภาพ *อ้อมขวัญ* (ภาพที่ 121) และ *อ้อมขวัญ* กับ *ตุ๊กตา* (ภาพที่ 122) นอกจากนี้ยังมีผลงานที่แสดงให้เห็นอิทธิพลผลงาน ยุคบลูของ ปาโบล ปิกัสโซ เช่น ภาพ *Self Portrait* (ภาพที่ 123) ซึ่งเหมือนกับภาพ *วิสุตา* (ภาพที่ 81) ในยุคก่อนหน้านี้

ภาพที่ 112 *ความทรงจำ* พ.ศ. 2523 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏจารักษ์ (บรรณาธิการ), *อวบ สามะเสน 72 ปี* (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550),

ภาพที่ 113 คนตรี#1 พ.ศ. 2524 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทาร์กซ์ (บรรณารักษ์), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550),

ภาพที่ 114 คนตรี#2 พ.ศ. 2524 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทาร์กัณ (บรรณาธิการ), *อวบ สาณะเสน 72 ปี* (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 68.

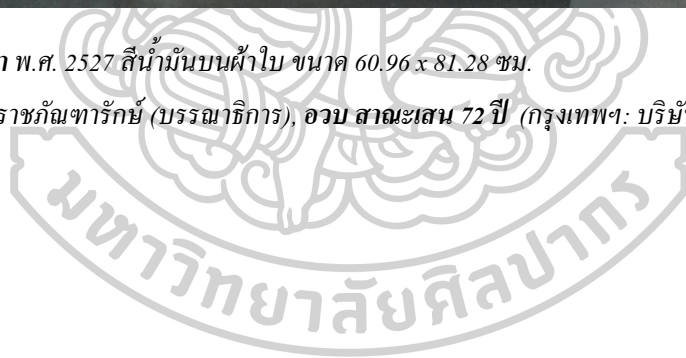
ภาพที่ 115 ดนตรี#3 พ.ศ. 2524 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.

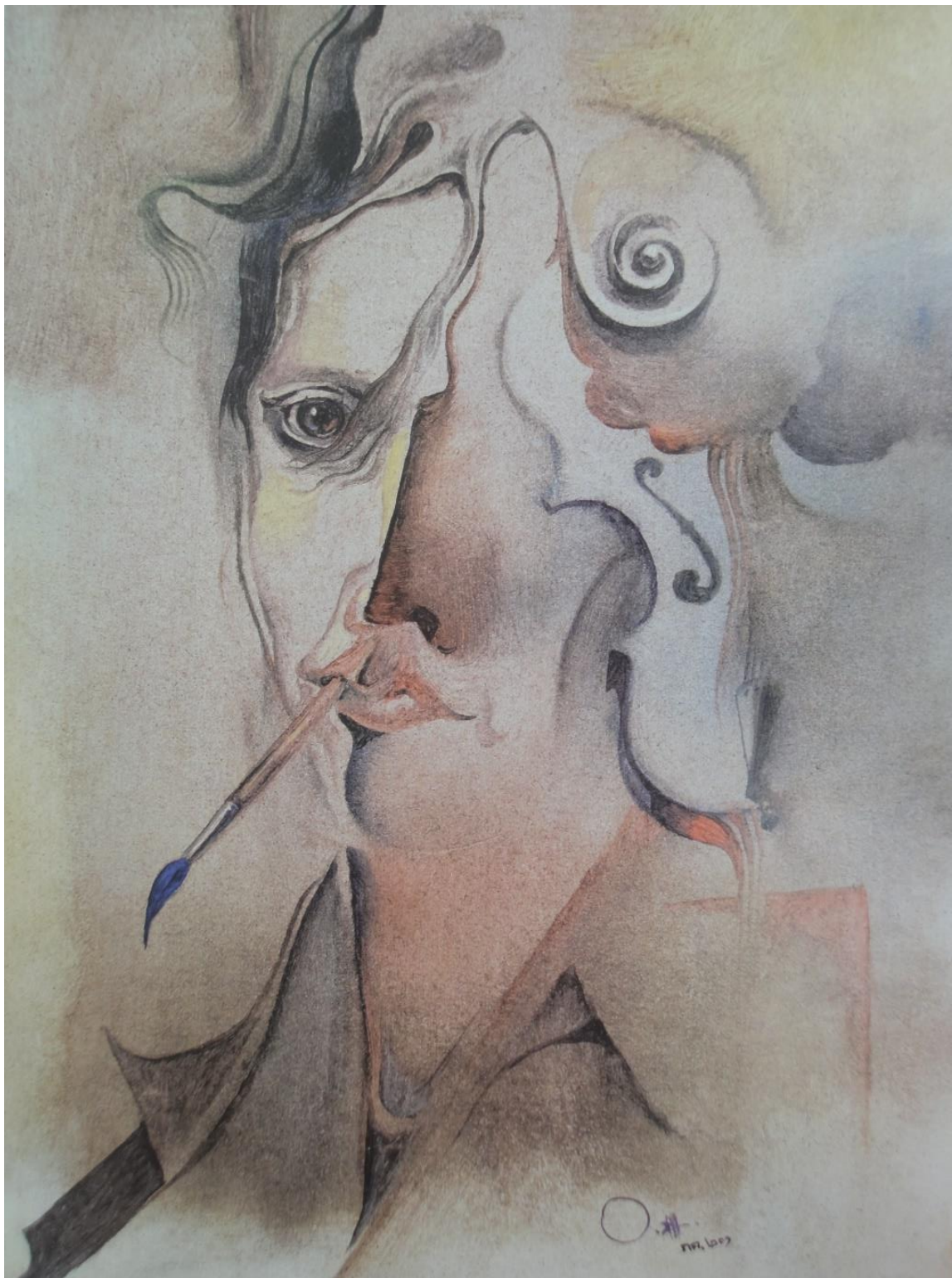
ที่มา : ช้องมาศ ราชภัฏทาร์กซ์ (บรรณาธิการ), *อวบ สามะเสน 72 ปี* (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550), 69.

ภาพที่ 116 วิสูตรา พ.ศ. 2527 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

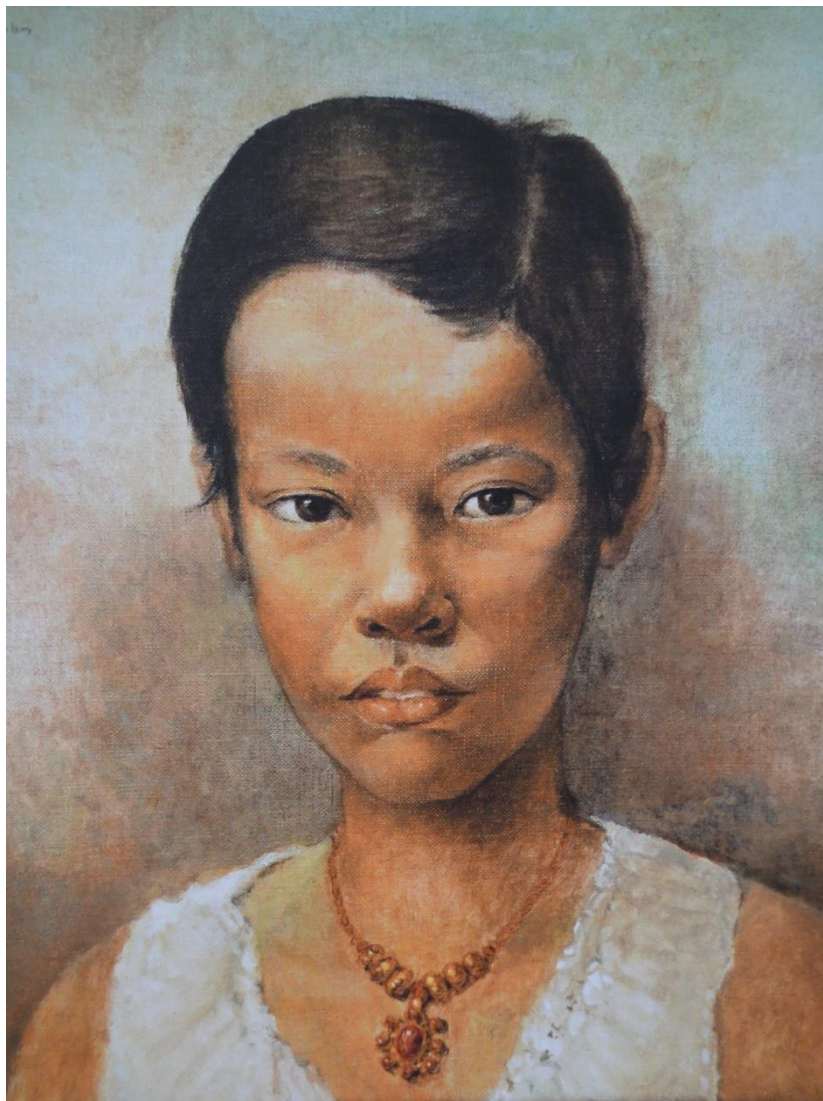
ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทาร์กย์ (บรรณาธิการ), **อวบ สาณะเสน 72 ปี** (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 247.

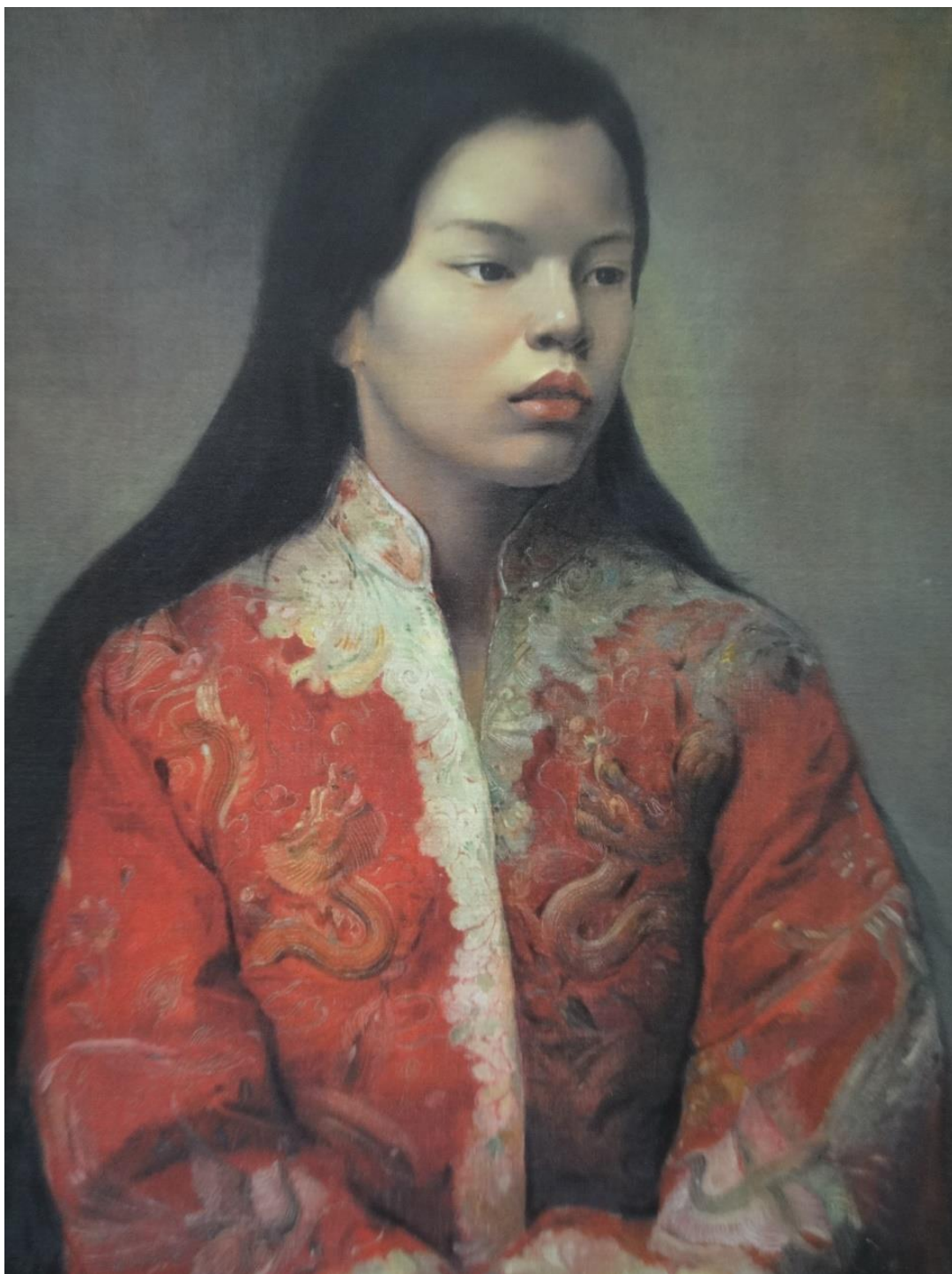
ภาพที่ 117 *Humoresque* พ.ศ. 2523 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 22.86 x 33.02 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สามะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550),

ภาพที่ 118 อ้อม พ.ศ. 2523 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 30.48 x 35.56 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทวารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 297.

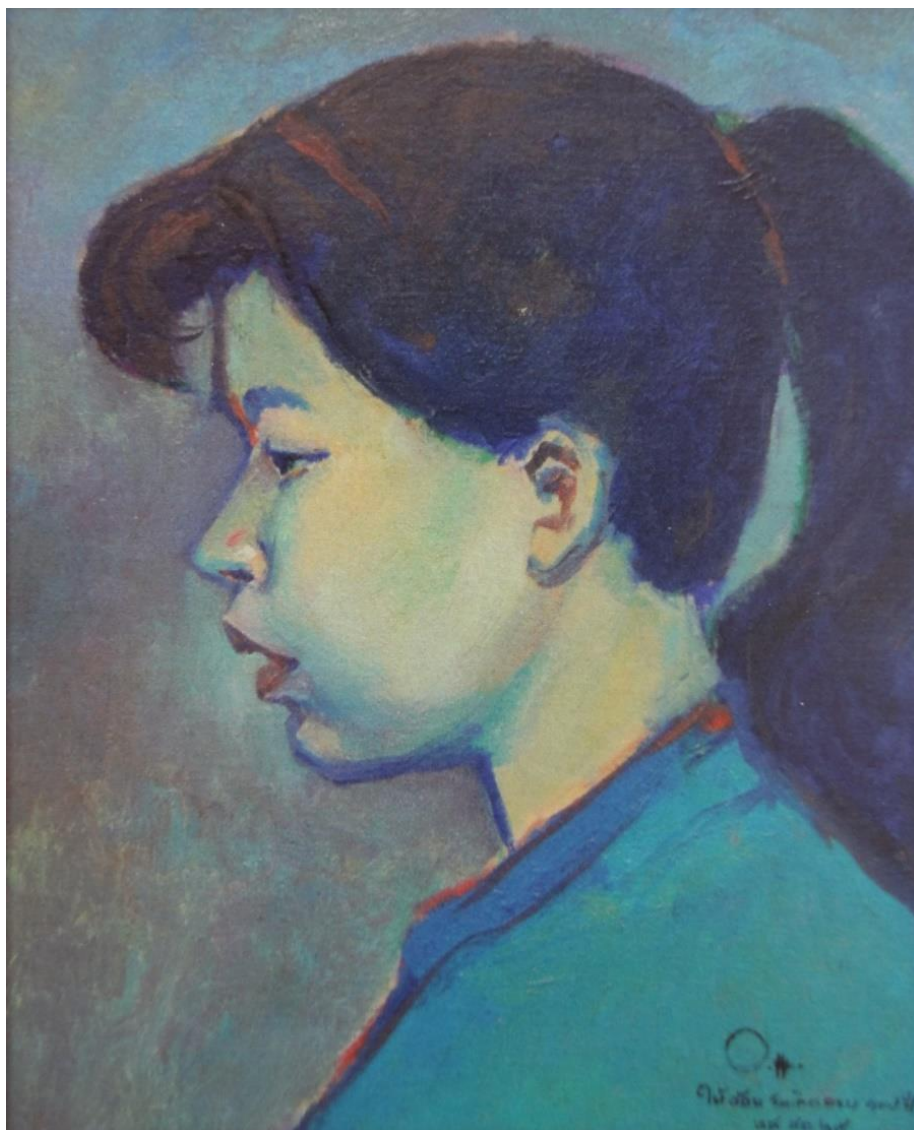
ภาพที่ 119 อ้อมขวัญ สามะเสน พ.ศ. 2524 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 53.34 x 68.58 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทาร์กย์ (บรรณารักษ์), อวบ สามะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550), 296.

ภาพที่ 120 **อู่แก้ว** **สาณะเสน** พ.ศ. 2528 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 58.42 x 73.66 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณาธิการ), **อวบ สาณะเสน 72 ปี** (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 295.

ภาพที่ 121 อ้อมขวัญ พ.ศ. 2529 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทาร์กย์ (บรรณารักษ์), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550), 298.

ภาพที่ 122 อ้อมขวัญกับตุ๊กตา พ.ศ. 2530 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 83.82 x 119.38 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทาร์กซ์ (บรรณารักษ์), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 299.

ภาพที่ 123 *Self-Portrait* พ.ศ. 2528 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.

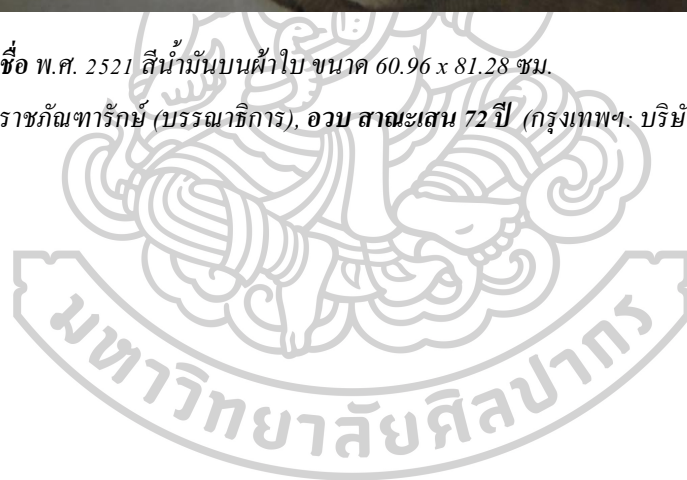
ที่มา : ช้องมาศ ราชภัฏจารักษ์ (บรรณาธิการ), *อวบ สามะเสน 72 ปี* (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550), 290.

โอกาสในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะอย่างเต็มที่ที่ศูนย์ศิลปะนวลนางทำให้อวบสามารถพัฒนาผลงานศิลปะของตนได้อย่างอิสระในหลากหลายรูปแบบ โดยเฉพาะจิตรกรรมทิวทัศน์ที่มีหลากหลายรูปแบบ มีทั้งงานแนวโรแมนติกเหมือนกับผลงานยุคแรก (พ.ศ. 2503 – 2520) เช่น ภาพ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 124) นอกจากนั้นยังมีการทดลองกำหนดทิศทางของแสงภายในภาพไว้ในฉากหลังให้มีลักษณะเหมือนภาพย้อนแสง ซึ่งช่วยเพิ่มความน่าสนใจให้กับภาพได้เป็นอย่างดี เช่น ภาพ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 125) ภาพทิวทัศน์บางภาพ ถูกลดทอนรายละเอียดลงและให้สีเส้นที่ต่างจากธรรมชาติ เช่น ภาพ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 126) และ *ป่าเขียว* (ภาพที่ 127) ทำให้มีบรรยากาศคล้ายภาพจิตรกรรมแนวเซอร์เรียลลิสม์ ผลงานบางชิ้นทิ้งรายละเอียดมากจนกลายเป็นศิลปะรูปแบบกึ่งนามธรรม (Semi Abstract) เช่น ภาพ *บ้านประมง* (ภาพที่ 128) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 129) และ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 130) ในช่วงเวลาเดียวกันนี้ยังมีภาพทิวทัศน์ที่มีรูปแบบคล้ายภาพทิวทัศน์ของกลุ่ม “Duct School” เช่น ภาพ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 131) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 132) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 133) และ *ชายทะเล* (ภาพที่ 134) ภาพทิวทัศน์แนวอิมเพรสชันนิสม์ที่เขียนแบบทิ้งสีแปร่งด้วยการปาดป้ายสีเส้นอันสดใสก็ปรากฏให้เห็นในภาพ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 135)

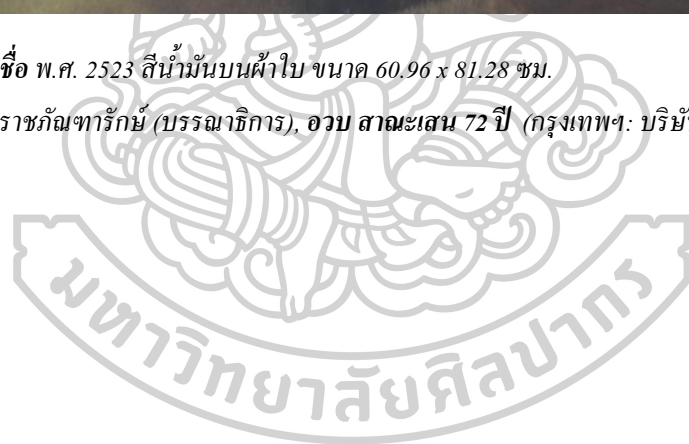
ภาพที่ 124 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2521 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

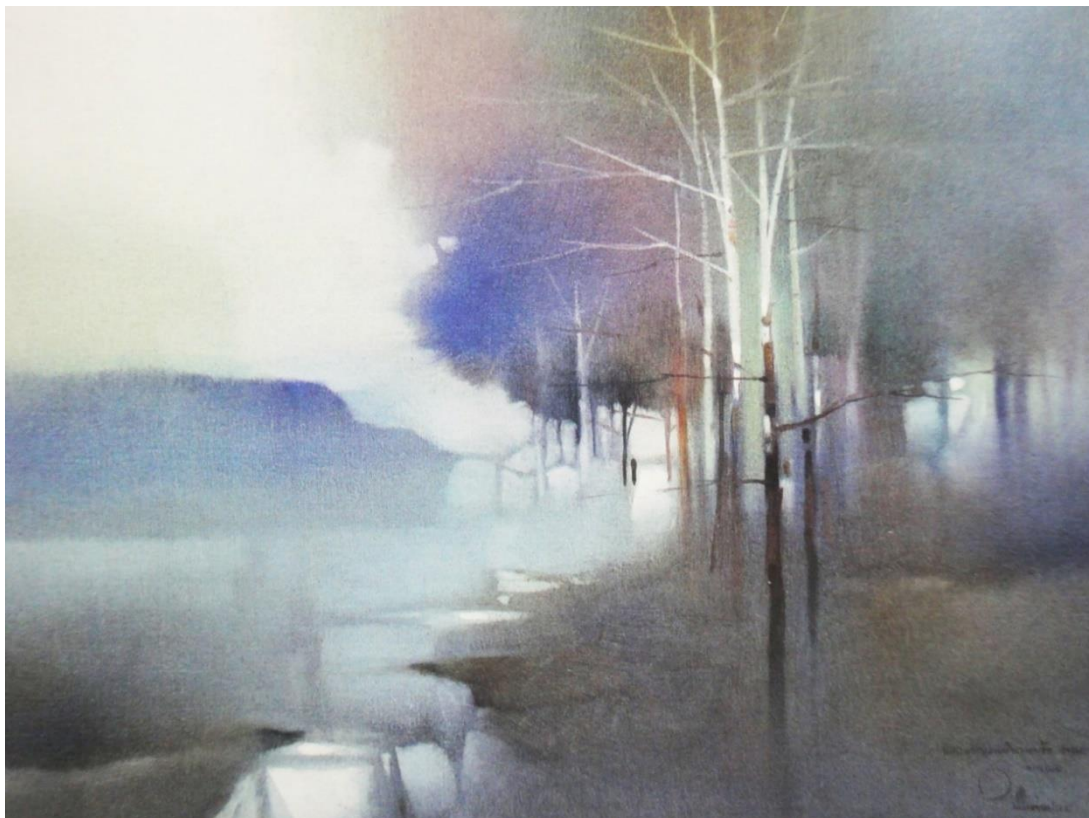
ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 219.

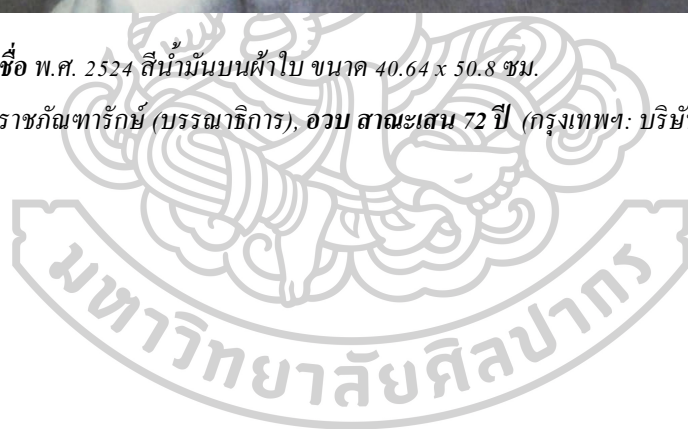
ภาพที่ 125 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2523 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.
ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550),
218.

ภาพที่ 126 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2524 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.

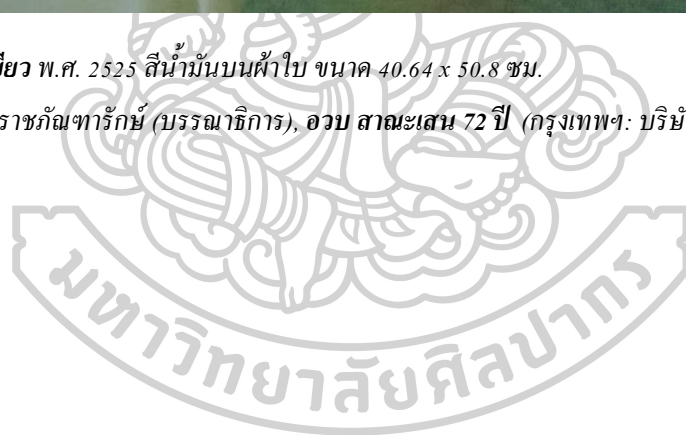
ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 201.

ภาพที่ 127 ป่าเขียว พ.ศ. 2525 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.

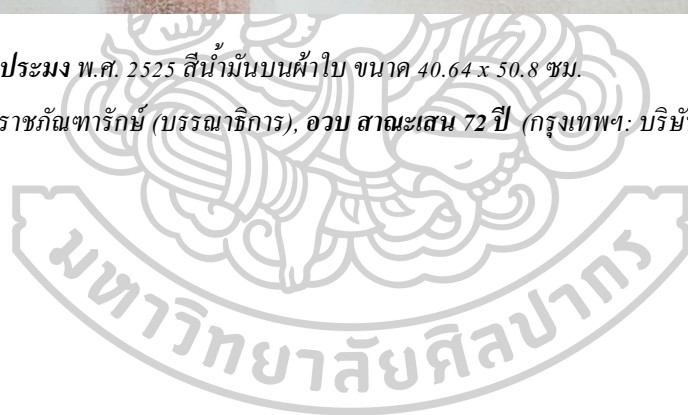
ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สามะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550), 192.

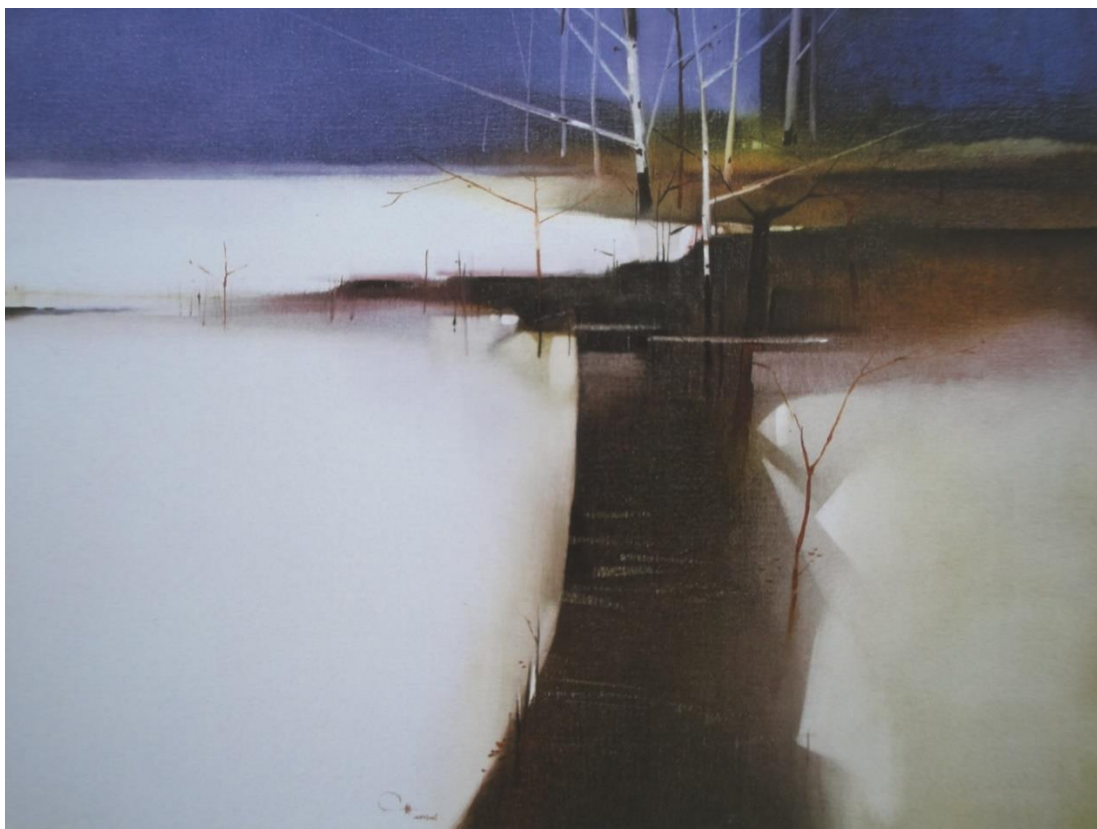

ภาพที่ 128 บ้านประมง พ.ศ. 2525 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.

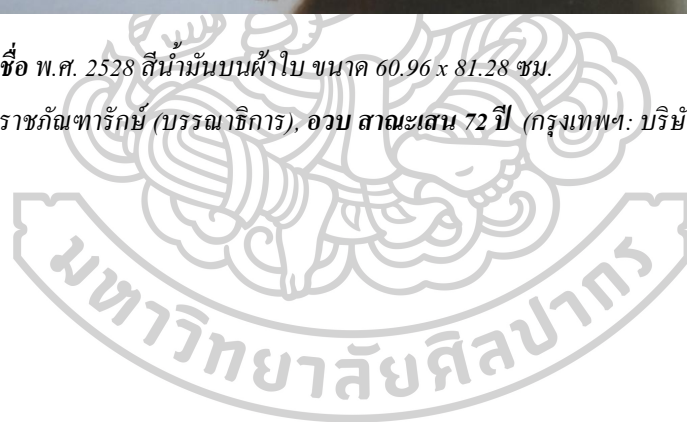
ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทาร์กซ์ (บรรณาธิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 190.

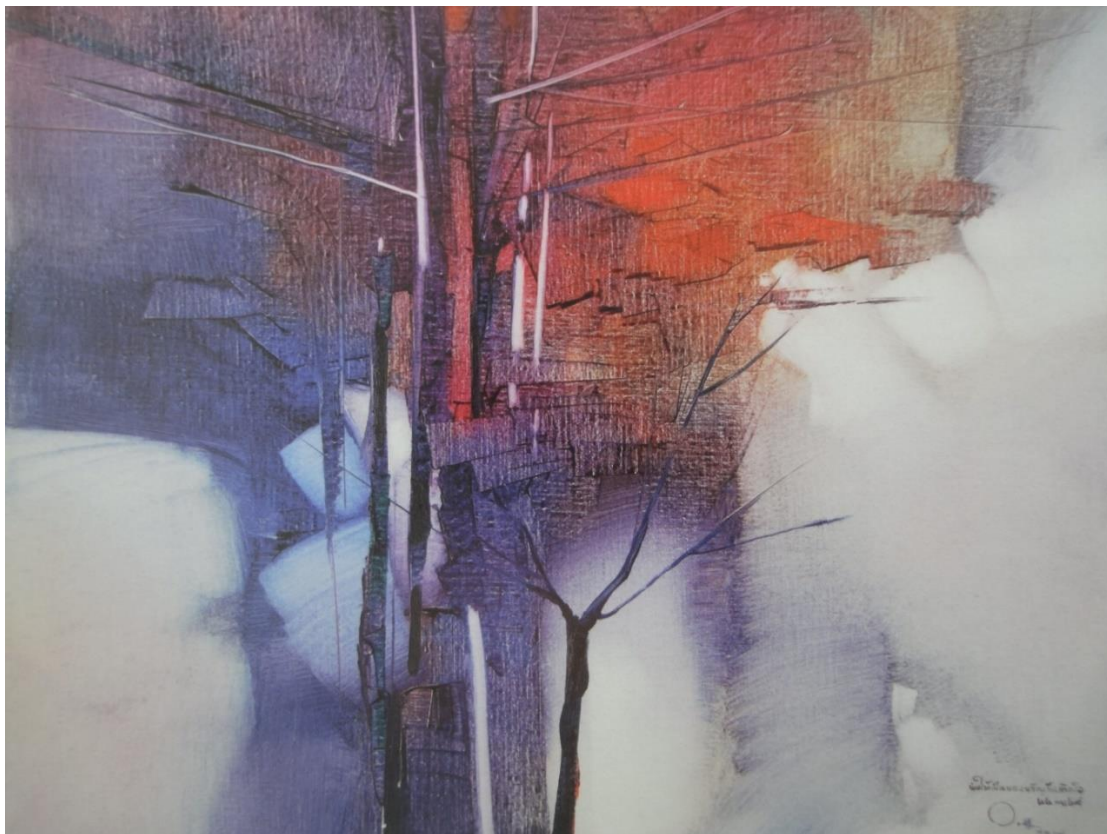

ภาพที่ 129 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2528 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

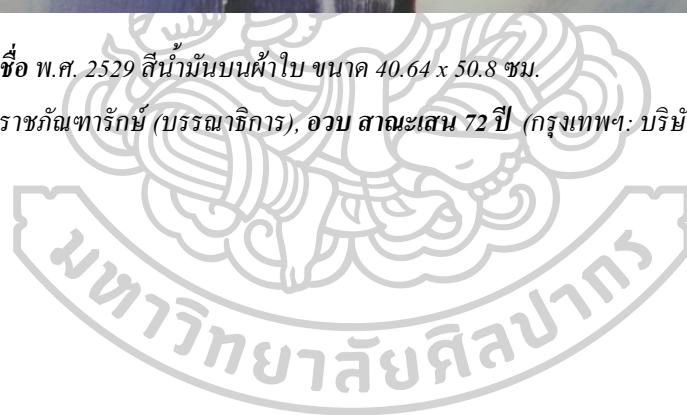
ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณาธิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 221.

ภาพที่ 130 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2529 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทาร์กย์ (บรรณาธิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 188.

ภาพที่ 131 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2527 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 177.

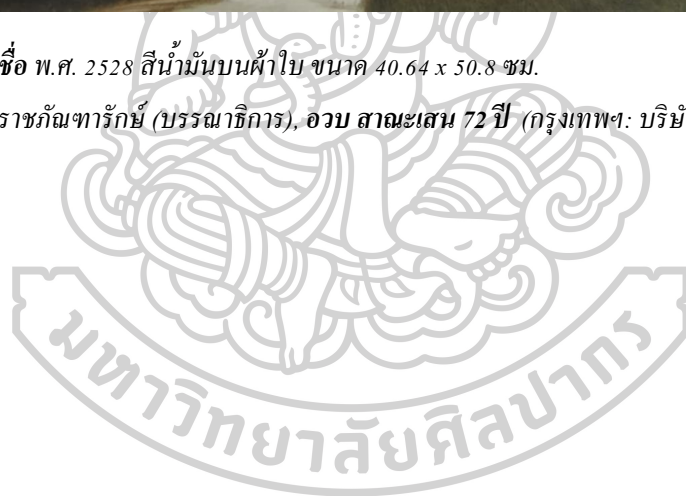
ภาพที่ 132 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2527 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 175.

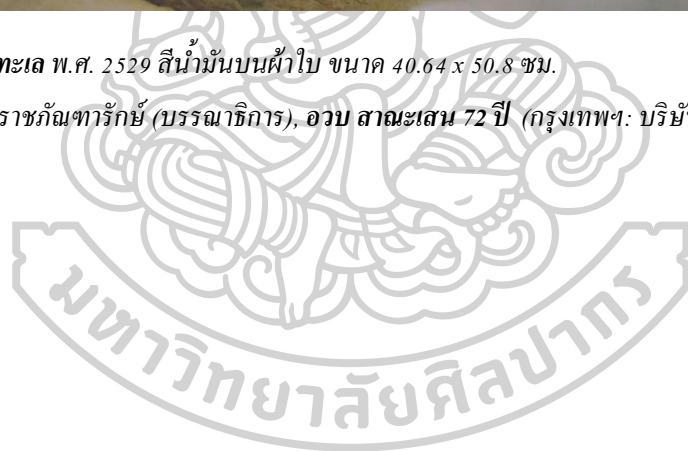
ภาพที่ 133 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2528 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 195.

ภาพที่ 134 ชายทะเล พ.ศ. 2529 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.
ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏวาริชย์ (บรรณาธิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550),
170.

ภาพที่ 135 *ไม่มีชื่อ* พ.ศ. 2530 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 30.48 x 40.64 ซม.

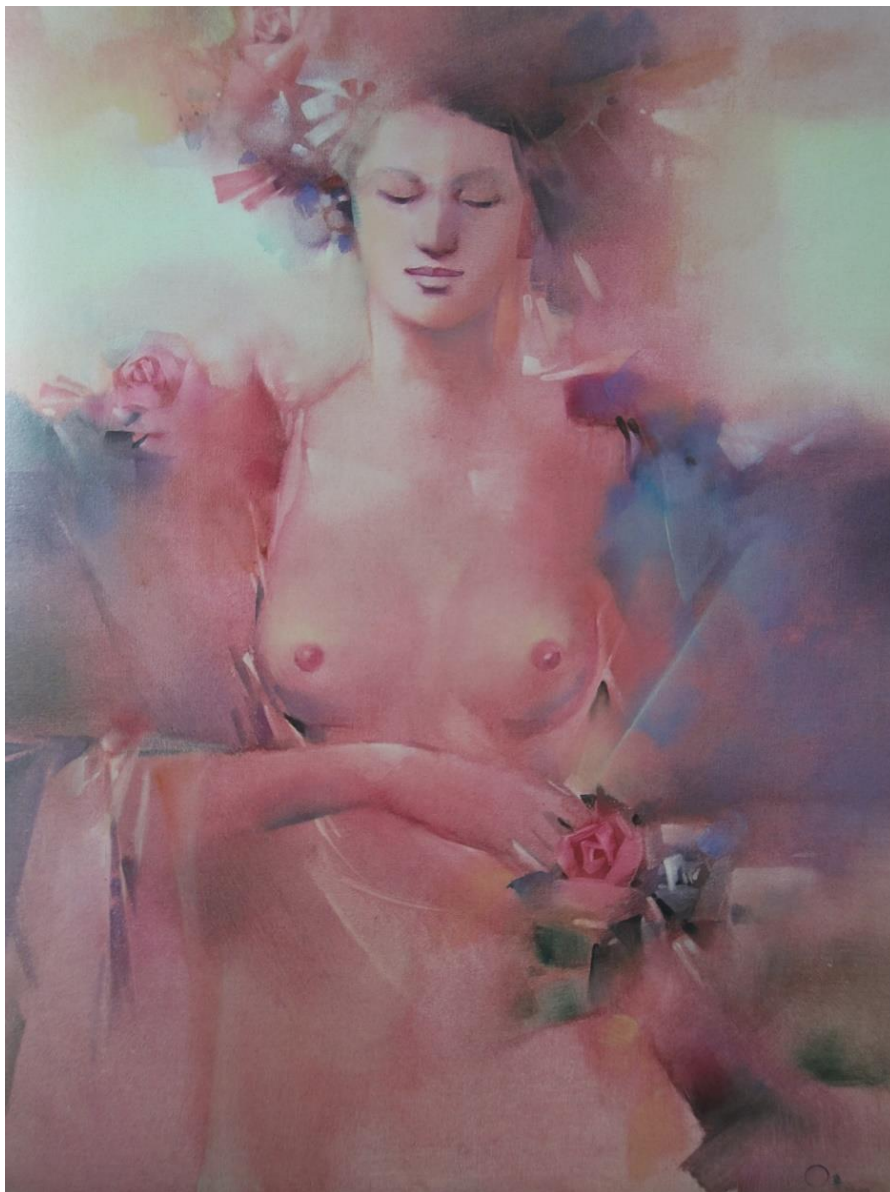
ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทาร์กซ์ (บรรณารักษ์), *อวบ สามะเสน 72 ปี* (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550), 217.

สำหรับผลงานจิตรกรรมประเภทภาพเปลือยนั้น อวบมักจะกล่าวว่า มีผู้ให้ความสนใจกับงานประเภทนี้ของเขาเป็นอย่างมาก อวบสร้างสรรค์ภาพเปลือยตามจินตนาการและรสนิยมของเขา ส่วนใหญ่มักใช้สีสันที่นุ่มนวลประกอบกับการสร้างบรรยากาศที่ฟุ้งฝัน จึงทำให้ผลงานภาพเปลือยของอวบก้าวข้ามและอยู่ห่างจากภาพอนาจารไปไกลแสนไกล ภาพเปลือยที่อวบวาดไว้ในช่วงเวลาที่อยู่ศูนย์ศิลปนวลนาง ได้แก่ ภาพ *ลา กริมา* (ภาพที่ 136) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 137) *สาวเปลือย* (ภาพที่ 138) และ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 139) เป็นต้น ภาพ *ฝัน* (ภาพที่ 140) เป็นภาพเปลือยที่มีชื่อเสียงของอวบ เพราะเขียนในแนว “Symbolism” ซึ่งแตกต่างไปจากงานชิ้นอื่นๆ ผลงานชิ้นนี้มักถูกนำไปเป็นภาพประกอบในหนังสือหรือบทความที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับอวบ สามะเสน

ภาพที่ 136 ลา กรีมา พ.ศ. 2521 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 71.12 x 91.44 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 277.

ภาพที่ 137 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2521 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 71.12 x 91.44 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณาธิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550),

281.

ภาพที่ 138 สาวเปลือย พ.ศ. 2521 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 81.28 x 101.6 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทวารัักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 279.

ภาพที่ 139 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2521 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 71.12 x 91.44 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทาร์กย์ (บรรณารักษ์), อวบ สามะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550), 278.

ภาพที่ 140 ฟัน พ.ศ. 2523 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 137.16 x 170.18 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณาธิการ), อวบ สามะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550), 273.

ระหว่างปี พ.ศ. 2530 - 2531 ซึ่งเป็นช่วงสุดท้ายที่อวบและวิสุตาจะได้อำนาจหน้าที่เป็นผู้บริหารกิจการของศูนย์ศิลป์นวลนาง อวบได้สร้างสรรค์ผลงานที่น่าสนใจขึ้นมาชุดหนึ่ง ซึ่งได้แรงบันดาลใจมาจากภาพตัวกนกในจิตรกรรมฝาผนังของไทย แนวคิดหลักในการสร้างงานคือ ภาพล้อเลียนแบบขำๆ เกี่ยวกับคน สังคม และวัฒนธรรมตะวันตกและตะวันออก ผลงานชุดนี้ได้นำไปจัดแสดงนิทรรศการที่ เพนนินซูล่า พลาซ่า (Peninsula Plaza) และได้รับการตอบรับจากผู้ชมที่ติดตามผลงานของอวบเป็นอย่างดี ตัวอย่างผลงานในชุดนี้ได้แก่ ภาพ *ฝรั่งสองก๊อ้ง* (ภาพที่ 141) *ไซมอนวอลเลส* (ภาพที่ 142) *ชาจีน* (ภาพที่ 143) *มะเหมี่ยว แมวน้ำ* (ภาพที่ 144) *นวลนาง* (ภาพที่ 145) *ตึกดิน* (ภาพที่ 146) *สบาย สบาย* (ภาพที่ 147) *เสื้อแดง* (ภาพที่ 148) *คำหวาน* (ภาพที่ 149) *อวดสาว* (ภาพที่ 150) และ *ร้านถ่ายรูป* (ภาพที่ 151) เป็นต้น

ภาพที่ 141 ฝรั่งเศสองกล้อง พ.ศ. 2530 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550),

119.

ภาพที่ 142 ไซมอน วอลเลส พ.ศ. 2530 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทวารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สามะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550),

ภาพที่ 143 ชาจีน พ.ศ. 2530 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.

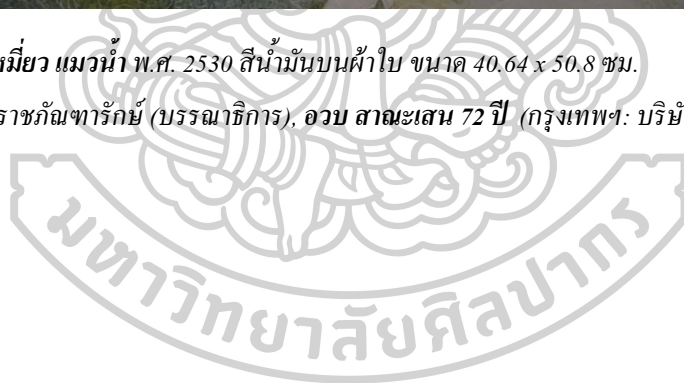
ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณาธิการ), อวบ สามะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550),

ภาพที่ 144 มะเหมียว แมวน้ำ พ.ศ. 2530 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทาร์กย์ (บรรณาธิการ), อวบ สามะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550),

133.

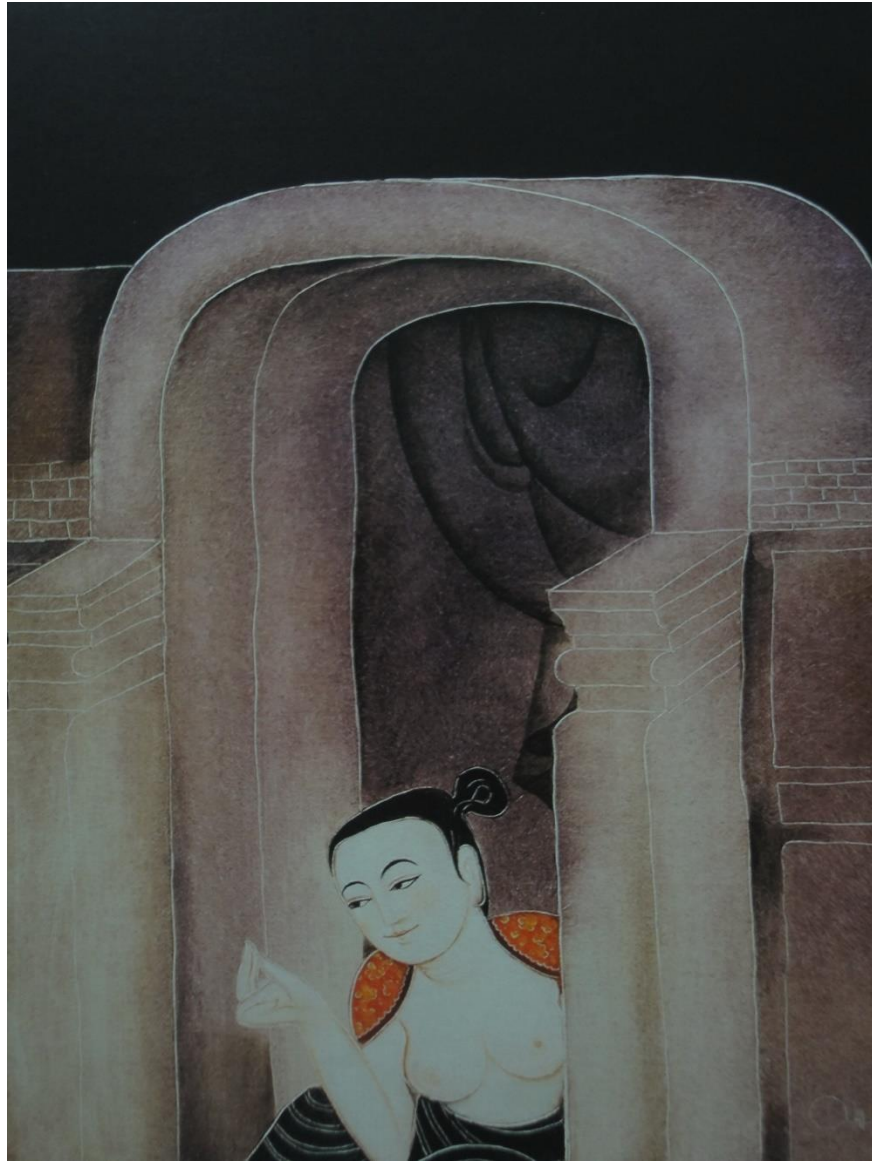

ภาพที่ 145 นวลนาง พ.ศ. 2531 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สามะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550),

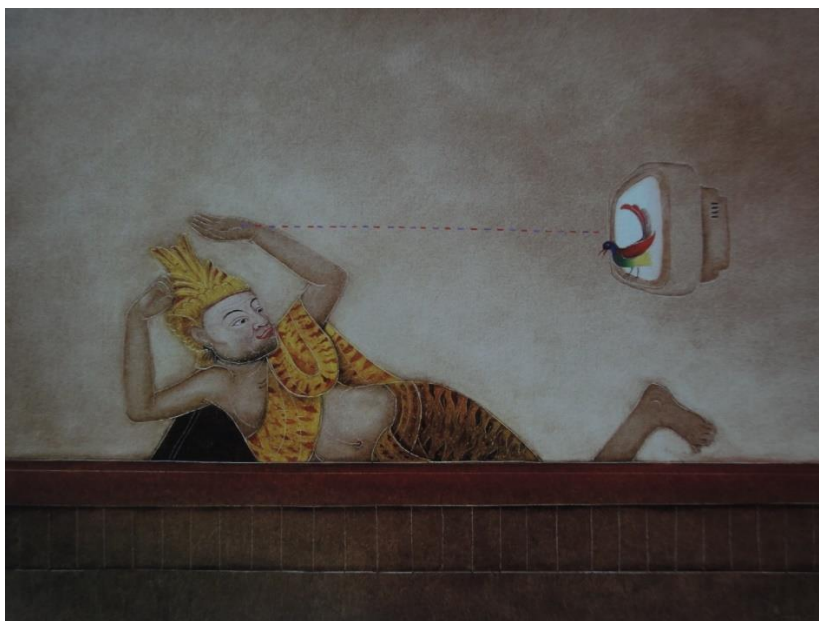
110.

ภาพที่ 146 ตึกดิน พ.ศ. 2531 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.

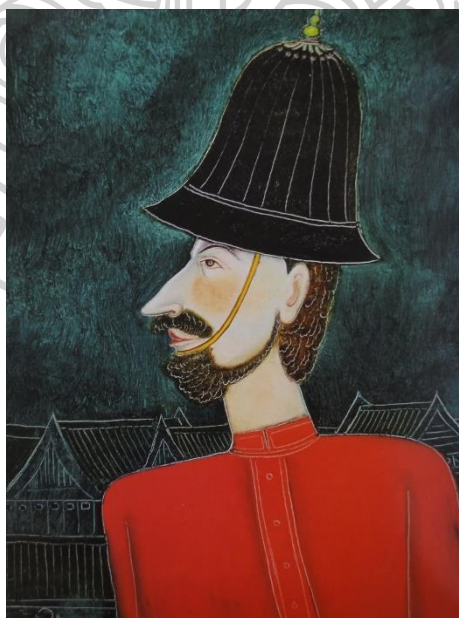
ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณาธิการ), *อวบ สานะเสน 72 ปี* (กรุงเทพฯ: บริษัท สานะศิลป์ จำกัด, 2550),

121.

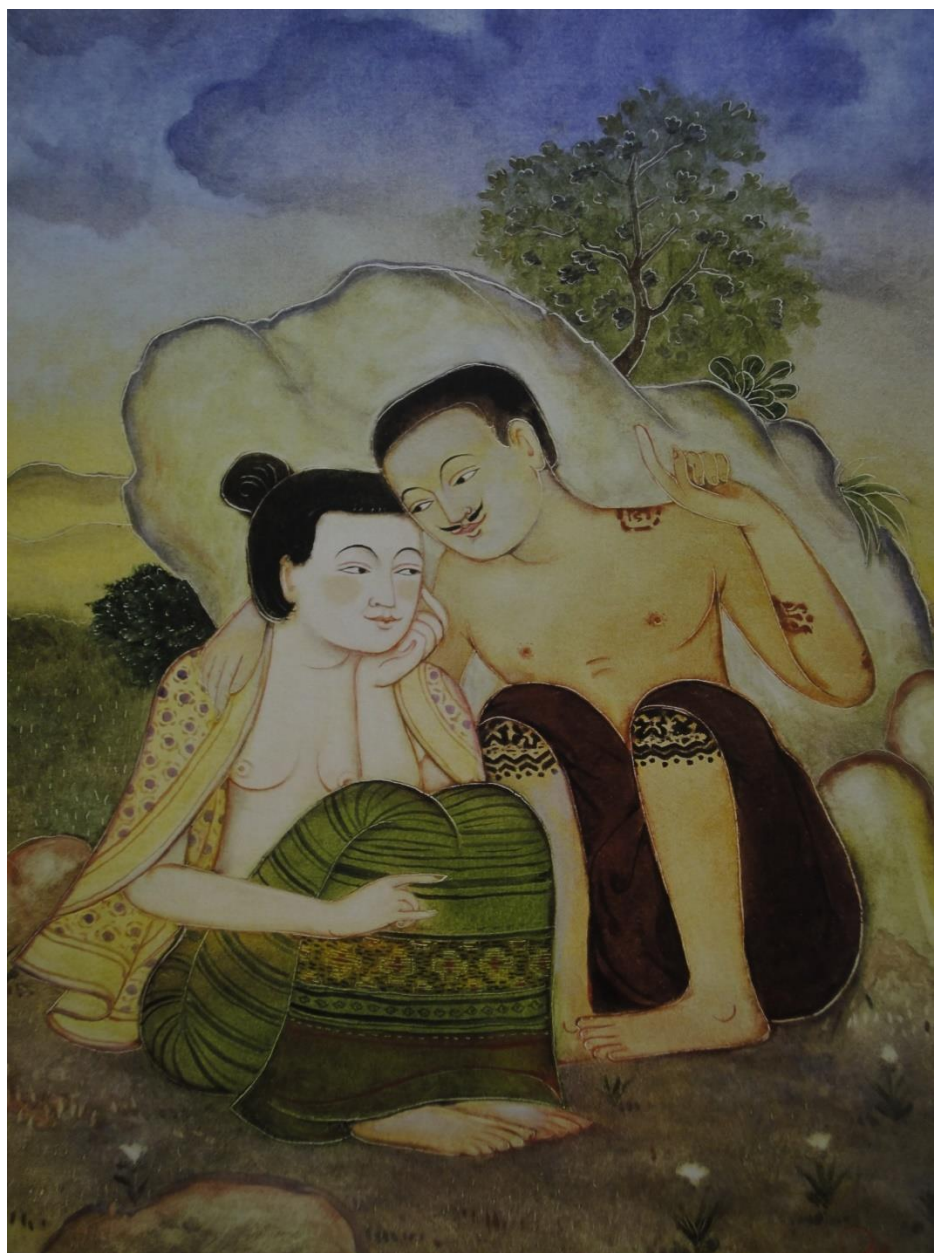
ภาพที่ 147 สบาย สบาย พ.ศ. 2531 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทวารัักษ์ (บรรณาธิการ), อวบ สามะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550), 125.

ภาพที่ 148 เสือแดง พ.ศ. 2531 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทวารัักษ์ (บรรณาธิการ), อวบ สามะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550), 128.

ภาพที่ 149 คำหวาน พ.ศ. 2531 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัฏทวารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สามะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550),

120.

ภาพที่ 150 อดสาว พ.ศ. 2531 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัฏทาร์กซ์ (บรรณาธิการ), อวบ สามะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550),

124.

ภาพที่ 151 ร้านถ่ายรูป พ.ศ. 2531 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภิมหารักษ์ (บรรณาธิการ), อวบ สานะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สานะศิลป์ จำกัด, 2550),

132.

ผลงานจิตรกรรมที่สร้างสรรค์ในระหว่างปี พ.ศ. 2531 - 2550

ระหว่างปี พ.ศ. 2531 - 2550 คือช่วงเวลาที่อวบและวิสุตา สาณะเสน ได้ทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลและบริหารศูนย์ศิลปนวลนาง ซึ่งถือได้ว่าเป็นช่วงชีวิตที่ดีที่สุดของอวบ เขาได้อุทิศช่วงเวลาเกือบ 10 ปีนี้ให้กับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะและกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะอย่างเต็มที่ การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะด้วยความรักและความมุ่งมั่นทำให้ผลงานของอวบมีพัฒนาการที่ก้าวไกลไปจากเดิม และซับซ้อนทั้งด้านรูปแบบและความคิดมากยิ่งขึ้น อาจกล่าวได้ว่าช่วงเวลานี้เป็นจุดสูงสุดในชีวิตศิลปินของอวบเลยทีเดียว หากแต่ช่วงเวลาแห่งความสุขนี้ก็กลับผ่านพ้นไปอย่างรวดเร็ว เมื่อ ม.ร.ว. พันธุ์ทิพย์ บริพัตร ผู้มอบโอกาสอันล้ำค่านี้แก่อวบและวิสุตา จากไปอย่างไม่มีวันหวนกลับ ซึ่งก็เป็นเวลาเดียวกันกับที่สัญญาเช่าพื้นที่ของศูนย์ศิลปนวลนางใกล้สิ้นสุดลง ประกอบกับผู้เป็นทายาทไม่มีความประสงค์จะต่อสัญญาเช่าพื้นที่ศูนย์ศิลปะให้กับอวบและวิสุตา จึงส่งผลให้กิจการของศูนย์ศิลปนวลนางที่ดำเนินกิจกรรมทางศิลปะเพื่อสาธารณชนผู้สนใจตามเจตนารมณ์ของเจ้าของที่ดินคนเก่า ต้องปิดตัวลงอย่างน่าเสียดายในปี พ.ศ. 2531 ซึ่งนับเป็นการปิดฉากบทบาทของศูนย์ศิลปนวลนางอันเลื่องชื่อไปโดยปริยาย

หลังจากนั้นประมาณปี พ.ศ. 2530 - 2531 อวบและวิสุตา สาณะเสน ได้ย้ายไปใช้ชีวิตอยู่ที่อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี พวกเขาได้ปลูกเรือนหลังงามบนที่ดินซึ่งได้ซื้อไว้นานแล้ว เค้าหาสถานที่อันเหมาะสมท่ามกลางธรรมชาติอันร่มรื่นและสงบร่มเย็น ไม่ไกลจากแม่น้ำสะแกกรังช่วงเป็นสถานที่อันเหมาะสมแก่การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะสำหรับอวบยิ่งนัก

อวบและวิสุตาใช้ชีวิตอยู่ที่จังหวัดอุทัยธานีอย่างมีความสุข ณ ที่แห่งนั้นนอกจากอวบจะทำกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปะอย่างต่อเนื่องแล้ว ยังมีกิจกรรมอื่นๆ ที่อวบเข้าร่วมกับชุมชน เช่น การร่วมกับคนในชุมชนจัดงานบุญต่างๆ ทางศาสนาเป็นต้น ด้วยความที่อวบเป็นผู้มีจิตใจดีงาม ชอบสร้างบุญสร้างกุศลเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว เขาจึงเข้าร่วมงานกับชุมชนอยู่เป็นนิจ นอกจากนี้พิธีวิวาห์ของอ้อมขวัญ สาสะเสน บุตรสาวคนที่สองของอวบและวิสุตา ก็ยังจัดขึ้นที่จังหวัดอุทัยธานีตามประเพณีแบบย้อนยุค โดยขอให้แขกผู้มาร่วมงานสวมเครื่องแต่งกายแบบไทย ซึ่งช่วยสร้างสีสันและบรรยากาศให้เข้ากับสภาพแวดล้อมพื้นถิ่นเป็นอย่างมาก แต่ในปี พ.ศ. 2538 ได้เกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ขึ้นที่จังหวัดอุทัยธานี ส่งผลให้เค้าหาสถานที่ของอวบได้รับความเสียหายอย่างหนักเกินกำลังที่อวบและวิสุตาจะบูรณะซ่อมแซมให้กลับคืนดังเดิมได้ สุดท้ายในปี พ.ศ. 2539 อวบและวิสุตาจึงจำใจย้ายถิ่นฐานจากจังหวัดอุทัยธานีไปที่อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ และได้ปลูกสร้างเค้าหาสถานที่แห่งใหม่ชื่อว่า “ซาโตอำอูน” เพื่อเป็นที่พักอาศัยและสถานที่จัดเก็บรวบรวมของสะสมต่างๆ อันทรงคุณค่าของอวบและวิสุตาเพื่อเปิดให้ผู้สนใจได้เข้ามาเยี่ยมชมด้วยความอบอุ่นจนถึงทุกวันนี้

ชาโตคำอูน เป็นสถานที่ที่อวบได้ใช้ชีวิตในบั้นปลายอย่างสงบสุขไปกับการสร้างสรรค์งานศิลปะตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2539 กระทั่งถึงปี พ.ศ. 2553

ช่วงเวลาที่ยอวบใช้ชีวิตอยู่ที่จังหวัดอุทัยธานีจบจนกระทั่งย้ายไปพำนักที่จังหวัดเชียงใหม่ (ระหว่าง พ.ศ. 2531-2552) อวบได้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะอย่างต่อเนื่อง⁶ ช่วงเวลานี้อวบได้สร้างสรรค์ศิลปะอย่างอิสระ โดยปราศจากพันธนาการใดๆ อวบไม่มีความคิดที่จะสร้างกฎเกณฑ์มาเป็นกรอบจำกัดการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของเขา อวบรักที่จะสร้างผลงานตามความพอใจตนเองเป็นหลัก⁷ อิสระทางความคิดในการสรรค์สร้างผลงานศิลปะทำให้ช่วงเวลานี้ปรากฏผลงานในหลากหลายรูปแบบ เนื้อหา และประเภท อันได้แก่ ภาพจิตรกรรมภาพหุ่นนิ่ง ภาพเหมือนบุคคล ภาพเปลือย ภาพทิวทัศน์ และภาพเขียนหลังกระจกแบบจีน ผลงานแต่ละประเภทจะมีรูปแบบและเนื้อหาหลากหลายแตกต่างกันไปด้วย

ภาพหุ่นนิ่ง

ผลงานจิตรกรรมประเภทภาพหุ่นนิ่งที่อวบได้สร้างสรรค์ขึ้นในช่วงเวลานี้ มีเนื้อหาหลากหลายตามความสนใจของเขา และเมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบภายในภาพประเภทหุ่นนิ่งที่มีจำนวนมากของอวบแล้ว ทำให้สามารถแยกกลุ่มตามองค์ประกอบหลักของภาพได้ดังนี้ คือภาพหุ่นนิ่งดอกไม้ในแจกัน เครื่องใช้ภายในบ้าน เครื่องเบญจรงค์ และไวโอลิน เป็นต้น

ภาพหุ่นนิ่งดอกไม้ในแจกัน

การเขียนภาพดอกไม้ในแจกันจะสร้างความสุขและความพึงพอใจให้กับอวบไม่น้อย เพราะอวบเขียนภาพดอกไม้ในแจกันไว้อย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ต้น อวบมีความเชี่ยวชาญในการเขียนภาพดอกไม้หลากหลายสายพันธุ์และสีสันทันได้อย่างสวยงาม ภาพดอกไม้ของเขามอบวลด้วยกลิ่นหอมจรุงใจ แจกันใส่ดอกไม้ของเขาก็เปลี่ยนแปลงแตกต่างกันไปทั้งรูปทรงและวัสดุที่เป็นแก้วและเครื่องเซรามิก ซึ่งแสดงให้เห็นฝีมือทางเชิงช่างในการเขียนวัสดุต่างๆ ได้อย่างเหมือนจริงของอวบด้วยเหตุนี้ ภาพหุ่นนิ่งดอกไม้ในแจกันของเขาจึงสร้างความประทับใจให้กับผู้ชมเป็นอย่างยิ่ง เช่น ภาพ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 152) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 153) และ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 154) ผลงานทั้งสามภาพนี้เผยให้เห็นการจัดวางภาพหุ่นนิ่งที่ได้รับแรงบันดาลใจจากช่างเขียนสกุลช่างดัตช์ (Dutch School) ยุคบาโรก (Baroque) ของประเทศเนเธอร์แลนด์ แต่อวบได้แสดงออกถึงความเป็นไทยด้วยการเพิ่มเครื่อง

เบญจรงค์เป็นองค์ประกอบหนึ่งในภาพได้อย่างเหมาะสม ผลงานชุดนี้นอกจากจะเผยให้เห็นความชื่นชมในฝีมือและเทคนิคของบรมครูช่างยุโรปแล้ว ยังสะท้อนความภาคภูมิใจของอวบในการศึกษาผลงานช่างโบราณจนถึงแก่นทำให้สามารถสร้างสรรค์ผลงานได้เทียบเคียงผลงานชั้นบรมครูได้อย่างเต็มภาคภูมิ นอกจากนี้ยังมีภาพดอกไม้ในแจกันหรือตระกร้าที่มีสีสันสดใสงดงามตามแบบอิมเพรสชันนิสม์ เช่น ภาพ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 155) *กุหลาบ* (ภาพที่ 156) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 157) และ *ดอกไม้ในตระกร้า* (ภาพที่ 158) เป็นต้น ที่น่าสนใจคือภาพ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 156) และ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 157) ที่ใช้โทนสีอ่อนหวานแบบสีพาสเทลปาดป้ายจนเกิดบรรยากาศฟุ้งฝัน รวมทั้งภาพ *ดอกไม้ในตระกร้า* (ภาพที่ 158) ที่ทึ่งสีแปร่งอย่างอิสระชวนให้เชื่อมโยงไปถึงผลงานของ ปีแยร์ โอกุสต์ เรอโนัวร์ (Pierre-Auguste Renoir, ค.ศ. 1841-1919) ศิลปินอิมเพรสชันนิสม์ชาวฝรั่งเศส จะต่างกันตรงที่อวบใช้เนื้อสีที่บางเบามากกว่า ซึ่งช่วยเพิ่มความนุ่มนวลให้กับภาพของเขาได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม ผลงานภาพหุ่นนิ่งรูปดอกไม้ในแจกันส่วนใหญ่ของอวบค่อนข้างออกแนวประยุกต์ศิลป์เสียมากกว่า เช่น ภาพ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 159) *กุหลาบและพลับพลึง* (ภาพที่ 160) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 161) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 162) และ *กุหลาบในแจกันเหลี่ยม* (ภาพที่ 163) สำหรับ ภาพ *กุหลาบในแจกันเหลี่ยม* (ภาพที่ 163) เผยให้เห็นลูกเล่นในการเขียนภาพของอวบที่ปรับแต่งรายละเอียดกลีบใบและรูปทรงของดอกไม้ให้กลายเป็นเหลี่ยมที่นุ่มนวลลือกับเหลี่ยมแข็งของแจกันได้อย่างน่าทึ่ง ซึ่งเผยให้เห็นรูปแบบการสร้างงานแนวคิวบิสม์ที่เป็นแบบฉบับของอวบอย่างชัดเจน

ภาพที่ 152 ไม่มีชื่อ เดือนมีนาคม พ.ศ. 2535 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 71.12 x 91.44 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑาทาร์กย์ (บรรณาธิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 258.

ภาพที่ 153 **ไม่มีชื่อ** เดือนมีนาคม พ.ศ. 2536 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณาธิการ), **อวบ สาณะเสน 72 ปี** (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 259.

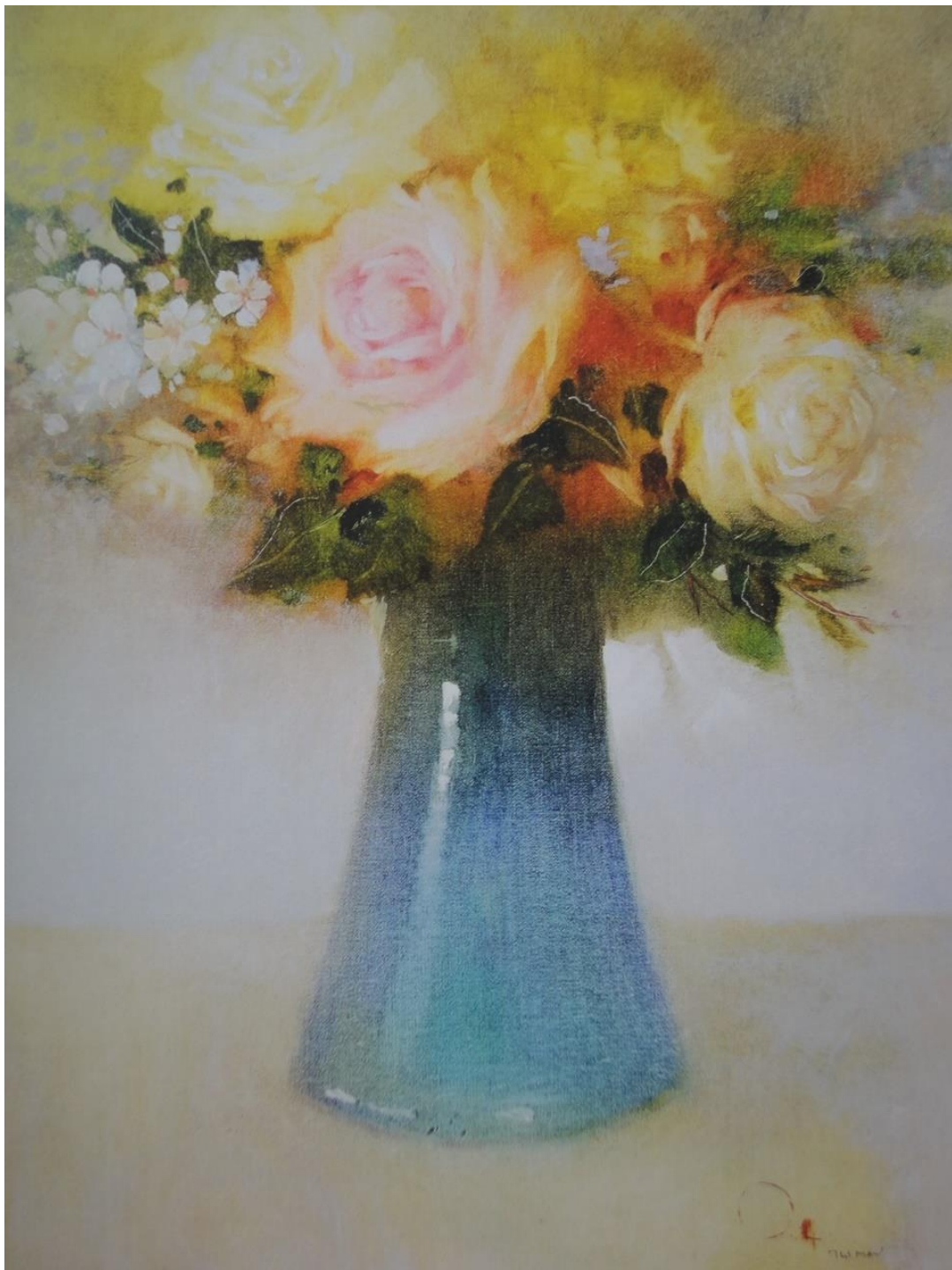
ภาพที่ 154 **ไม่มีชื่อ** เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2536 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 71.12 x 91.44 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณาธิการ), **อวบ สาณะเสน 72 ปี** (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 260.

ภาพที่ 155 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2536 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 234.

ภาพที่ 156 ฤดูหนาว พ.ศ. 2537 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏจารักษ์ (บรรณาธิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 225.

ภาพที่ 157 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2538 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 226.

ภาพที่ 158 ดอกไม้ในตะกร้า พ.ศ. 2543 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทาร์กย์ (บรรณาธิการ), อวบ สามะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550), 265.

ภาพที่ 159 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2535 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทาร์กย์ (บรรณาธิการ), อวบ สามะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550), 231.

ภาพที่ 160 กุหลาบและพลับพลึง พ.ศ. 2535 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏचारักษ์ (บรรณาธิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 235.

ภาพที่ 161 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2541 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 10 x 12 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏचारักษ์ (บรรณาธิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 229.

ภาพที่ 162 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2539 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏวารักษ์ (บรรณารักษกร), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 224.

ภาพที่ 163 กุหลาบในแจกันเคลือบ พ.ศ. 2537 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัฏทาร์กซ์ (บรรณาธิการ), *อวบ สามะเสน 72 ปี* (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550), 237.

ในผลงานบางภาพอวบได้ผสมผสานศิลปะรูปแบบเก่าและใหม่เข้าไว้ด้วยกันอย่างลงตัว เช่น ภาพ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 164) ที่อวบใช้สีสร้างบรรยากาศโดยรวมของภาพให้มีคสั่วตามแบบอย่างภาพเขียนของสกุลช่างดัตช์แห่งเนเธอร์แลนด์ แต่ก็มี การเติมสีอันสดใสและทิ้งร่องรอยการปาดป้ายสีแปร่งอิสระแบบอิมเพรสชันนิสม์เพื่อสร้างความมีชีวิตชีวาให้กับภาพ นับว่าเป็นผลงานที่ได้ผสมผสานรูปแบบทางศิลปะที่แตกต่างกันให้เข้ากันได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 164 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2540 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทาร์กัย (บรรณารักษกร), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 261.

ภาพ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 165) เป็นผลงานภาพหุ่นนิ่งที่อวบใช้วิธีการปรับแต่งรายละเอียดรวมทั้งการให้น้ำหนักแสงเงาขององค์ประกอบภายในภาพเพื่อทดลองเขียนภาพในแนวโมเดิร์นอาร์ต ได้อย่างน่าสนใจ

ภาพที่ 165 *ไม่มีชื่อ* พ.ศ. 2543 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏชารักษ์ (บรรณาธิการ), *อวบ สามะเสน 72 ปี* (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550), 236.

ภาพ *กุหลาบในเหยือกน้ำ* (ภาพที่ 166) เป็นผลงานที่สืบสานรูปแบบการสร้างสรรค์ผลงานของอวบในช่วงก่อนหน้านี้อี้อะหว่าง พ.ศ. 2520 - 2531 ดังจะเห็นได้จากการใช้สีและการให้น้ำหนักแสงเงาที่คล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะวิธีการตัดเส้นด้วยสีขาวที่เกิดจากการขีดสีภาพออก ทำให้ดูคล้ายลายเส้นแบบภาพพิมพ์ไม้ เป็นต้น

ภาพที่ 166 *กุหลาบในเหยือกน้ำ* พ.ศ. 2536 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏชารักษ์ (บรรณาธิการ), *อวบ สามะเสน 72 ปี* (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550), 227.

ภาพหุ่นนิ่งเครื่องใช้ภายในบ้าน

ภาพจิตรกรรมหุ่นนิ่งที่มีองค์ประกอบเป็นเครื่องใช้ภายในบ้านปรากฏบ่อยครั้งในภาพจิตรกรรมของอวบ ความรักและความสนใจในของเก่าของโบราณของอวบและวิศูตาทำให้ทั้งคู่มีงานอดิเรกสะสมเครื่องเรือนและเครื่องใช้ภายในบ้านที่เป็นของโบราณซึ่งนับวันมีแต่จะสูญหายไปตามกาลเวลา ความรักและความชื่นชมในความงดงามและคุณค่าอันประเมินมิได้ของสิ่งของเหล่านี้สะท้อนให้เห็นในภาพหุ่นนิ่ง ซึ่งอวบนำเสนอไว้ในหลากหลายรูปแบบเช่นเดียวกับภาพหุ่นนิ่งดอกไม้ในแจกัน ไม่ว่าจะเป็นภาพหุ่นนิ่งที่เขียนตามแบบสกุลช่างดัตช์ของประเทศเนเธอร์แลนด์ ซึ่งเน้นความสามารถทางเชิงช่างในการเขียนสิ่งของและวัสดุต่างๆ ได้เหมือนจริงตามธรรมชาติ เช่น ภาพ *กาทองเหลือง* (ภาพที่ 167) *กาทองเหลืองกับจานเชิงเบญจรงค์* (ภาพที่ 168) *ไหเขมร* (ภาพที่ 169) *กาเงิน* (ภาพที่ 170) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 171) *กาทองเหลือง* (ภาพที่ 172) และ *ไวโอลินกับไหเขมร* (ภาพที่ 173) เป็นต้น หรือภาพหุ่นนิ่งแนวโพสต์อิมเพรสชันนิสต์ตามแบบฉบับของปอล เซซาน (Paul Cezanne, ค.ศ. 1839-1906) หนึ่งในศิลปินคนสำคัญที่สร้างจิตรกรรมแบบโพสต์อิมเพรสชันนิสต์ (Post-Impressionism) เช่น ภาพ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 174) *คนตรีกับดอกไม้* (ภาพที่ 175) และ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 176) เป็นต้น การจัดวางองค์ประกอบที่เน้นโครงสร้างของภาพและการลดทอนรายละเอียดขององค์ประกอบต่างๆ ให้เหลือเพียงรูปทรงง่ายๆ ของทั้ง 3 ภาพนี้ เผยให้เห็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ภาพจิตรกรรมตามแบบปอล เซซาน อย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังปรากฏผลงานแนวโมเดิร์น อาร์ต ตามแบบปาโบล ปิกัสโซ ศิลปินคนสำคัญที่พัฒนาแนวทางการสร้างงานจิตรกรรมแบบคิวบิสม์ เช่น ภาพ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 177) และ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 178) การเปลี่ยนรูปทรงธรรมชาติให้เป็นเหลี่ยมเป็นสันและการจัดวางองค์ประกอบภาพให้ซ้อนทับกันอย่างเป็นเอกภาพของ 2 ภาพนี้ เผยให้เห็นความสนใจของอวบที่มีต่อแนวทางการสร้างงานศิลปะแบบคิวบิสม์อย่างชัดเจน

ภาพที่ 167 กาทองเหลือง พ.ศ. 2535 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 50.8 x 86.36 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณาธิการ), อวบ สามะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550), 252.

ภาพที่ 168 กาทองเหลืองกับจานเชิงเบญจรงค์ พ.ศ. 2536 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 50.8 x 60.9 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณาธิการ), อวบ สามะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550), 249.

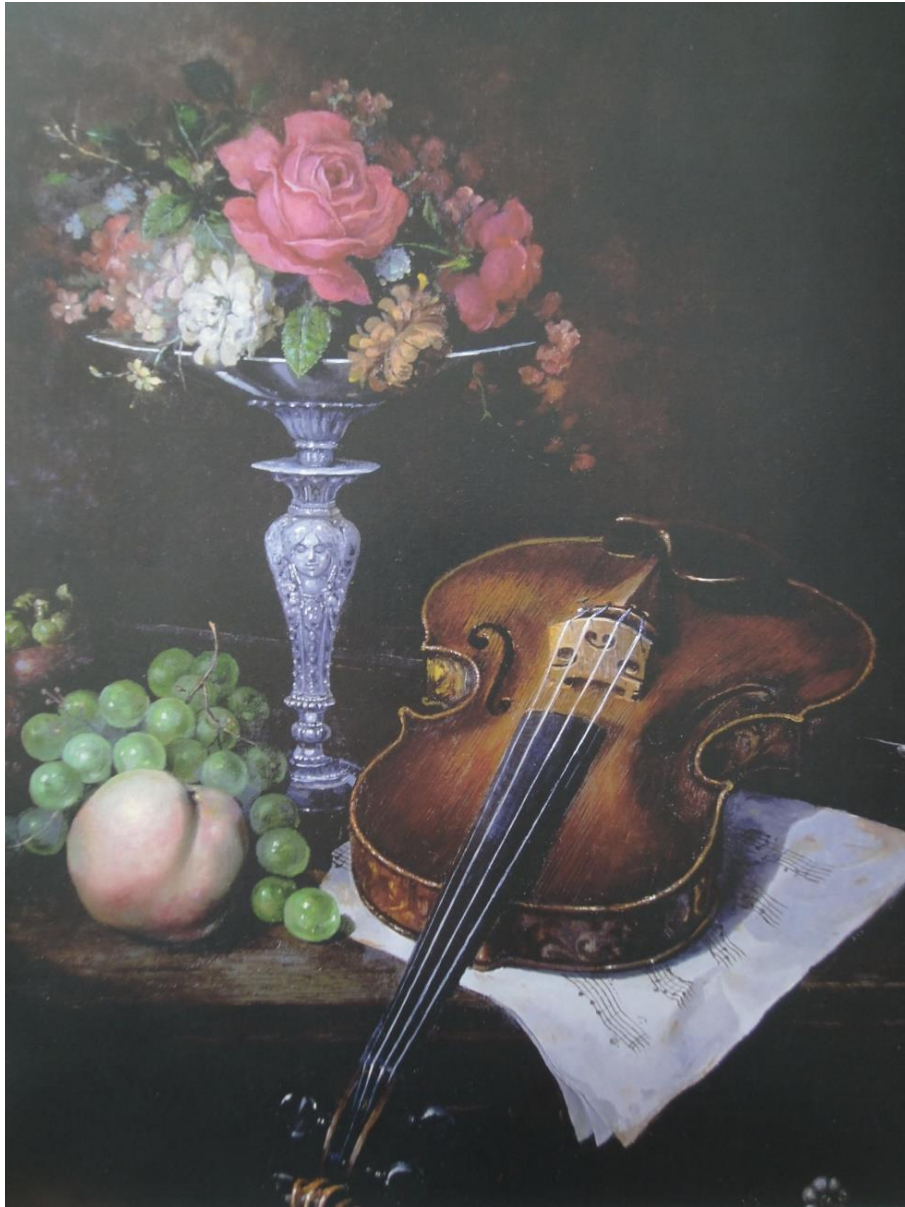
ภาพที่ 169 ไทยเขมร พ.ศ. 2536 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 50.8 x 60.96 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณาธิการ), *อวบ สาณะเสน 72 ปี* (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 248.

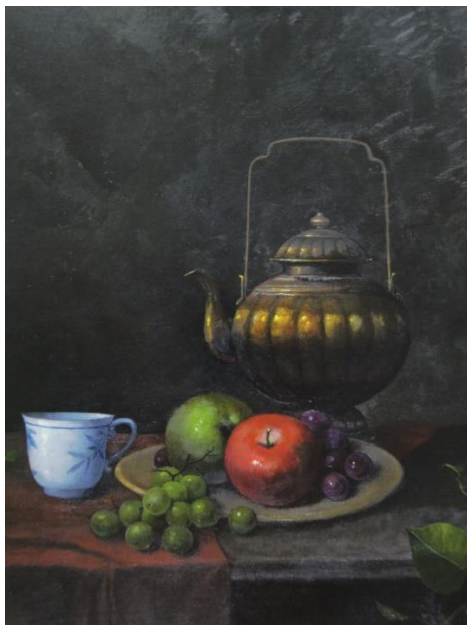
ภาพที่ 170 กาเงิน พ.ศ. 2536 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 50.8 x 60.96 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณาธิการ), *อวบ สาณะเสน 72 ปี* (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 246.

ภาพที่ 171 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2537 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 50.8 x 60.96 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณาธิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 268.

ภาพที่ 172 ภาพทองเหลือง พ.ศ. 2548 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 50.8 x 60.96 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัฏทาร์กษั (บรรณาธิการ), *อวบ สาณะเสน 72 ปี* (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 253.

ภาพที่ 173 ไวโอลินกับไทรเขมร พ.ศ. 2550 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 101.6 x 101.6 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัฏทาร์กษั (บรรณาธิการ), *อวบ สาณะเสน 72 ปี* (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 269.

ภาพที่ 174 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2538 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทาร์กซ์ (บรรณาธิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 257.

ภาพที่ 175 ดนตรีกับดอกไม้ พ.ศ. 2544 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏชวรินทร์ (บรรณารักษ์), อวบ สามะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550),

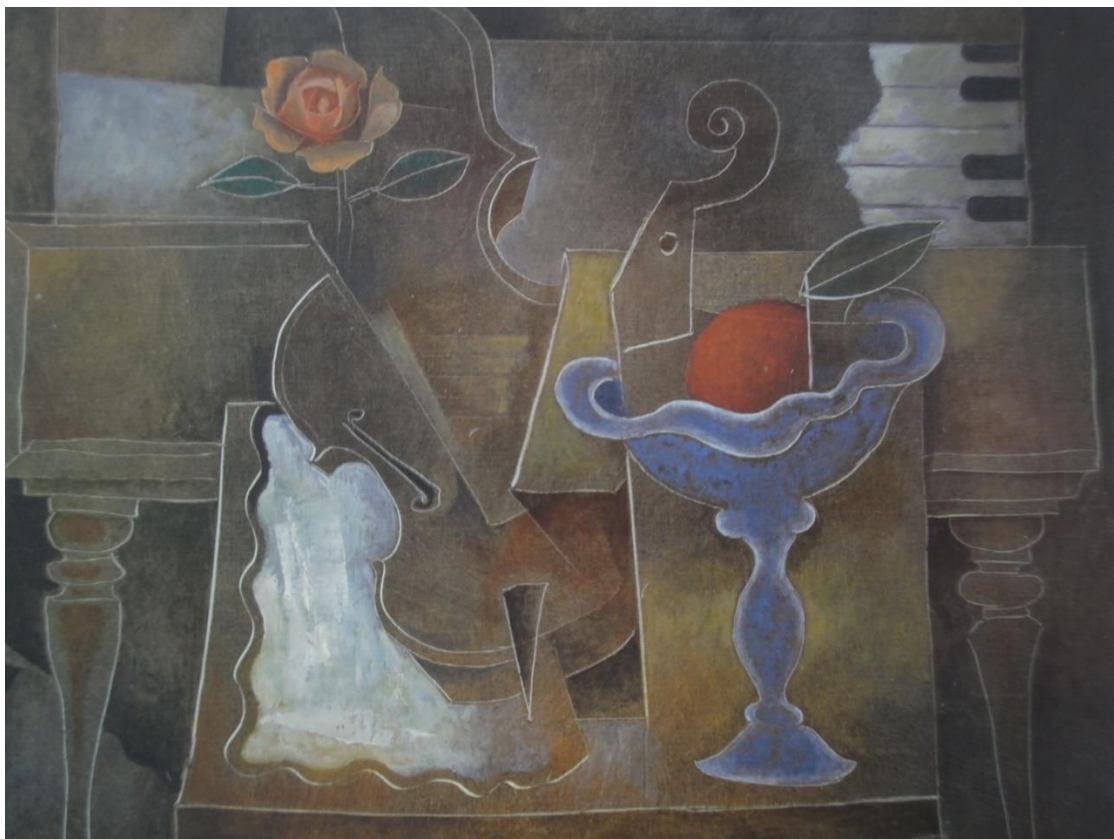
ภาพที่ 176 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2546 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 20.32 x 25.4 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 263.

ภาพที่ 177 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2548 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 20.32 x 25.4 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑาทาร์กย์ (บรรณารักษ์), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550),

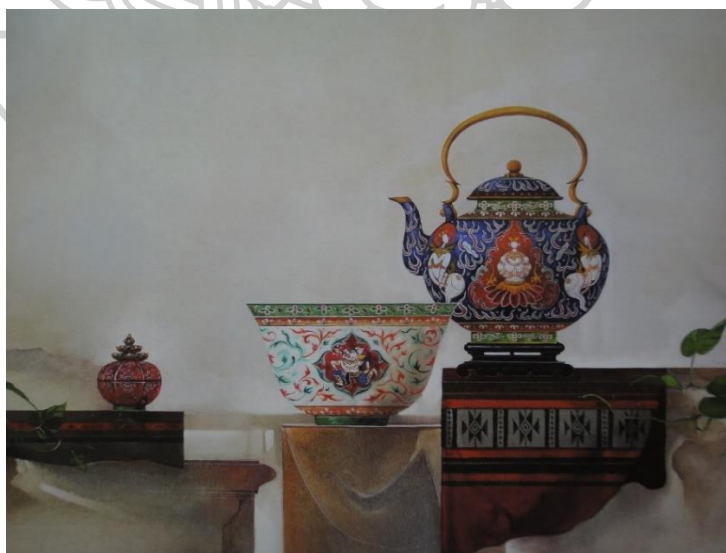
ภาพที่ 178 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2548 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏจารักษ์ (บรรณาธิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550),

56.

ภาพหุ่นนิ่งเครื่องเบญจรงค์

เครื่องเบญจรงค์เป็นงานหัตถศิลป์อีกอย่างหนึ่งที่อวบหลงใหลมาเป็นเวลานาน การออกแบบรูปทรง สี สัน และลวดลายอันวิจิตรของเครื่องเบญจรงค์ สร้างความประทับใจให้กับอวบ ทั้งสิ้น อวบสะสมและศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของเครื่องเบญจรงค์ด้วยความสนใจจน กลายเป็นผู้หนึ่งที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการดูเครื่องเบญจรงค์เป็นอย่างดี ด้วยเหตุนี้ เครื่อง เบญจรงค์จึงกลายเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ปรากฏให้เห็นในงานจิตรกรรมของเขายู่เสมอ เช่น ภาพ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 179) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 180) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 181) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 182) และ *เบญจ รงค์ กุหลาบ และพานทองเหลือง* (ภาพที่ 183) เป็นต้น ภาพหุ่นนิ่งเครื่องเบญจรงค์ของอวบมีความ โดดเด่นทั้งในเรื่องการจัดวางองค์ประกอบแบบง่าย ๆ และชัดเจน ที่น่าสนใจคือ สี สันของฉากหลัง อันว่างเปล่าทำให้บรรยากาศโดยรวมของภาพมีลักษณะคล้ายจิตรกรรมแนวเหนือความเป็นจริง ความรักและความชื่นชมในความงามและคุณค่าของเครื่องเบญจรงค์ไทยสะท้อนผ่านสี สันและ ลวดลายของเครื่องเบญจรงค์ที่ศิลปินบรรจงวาดด้วยฝีมือทางเชิงช่างอันเชี่ยวชาญอด การเขียนภาพ เครื่องเบญจรงค์น่าจะสร้างความสุขและความพึงพอใจแก่ศิลปินไม่น้อย เพราะอวบได้สร้างสรรค์ ภาพวาดเครื่องเบญจรงค์อันวิจิตรออกมาให้คนชมอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้บางช่วงอาจจะเว้นระยะห่าง ในการสร้างสรรค์ไปบ้างก็ตาม

ภาพที่ 179 *ไม่มีชื่อ* พ.ศ. 2535 สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏชวรินทร์ (บรรณาธิการ), *อวบ สามะเสน 72 ปี* (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550),

ภาพที่ 180 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2536 สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 82.28 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550),

89.

ภาพที่ 181 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2537 สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทวารัณย์ (บรรณารักษาร), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550),

ภาพที่ 182 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2539 สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏชวาร์กษั (บรรณารักษิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 88.

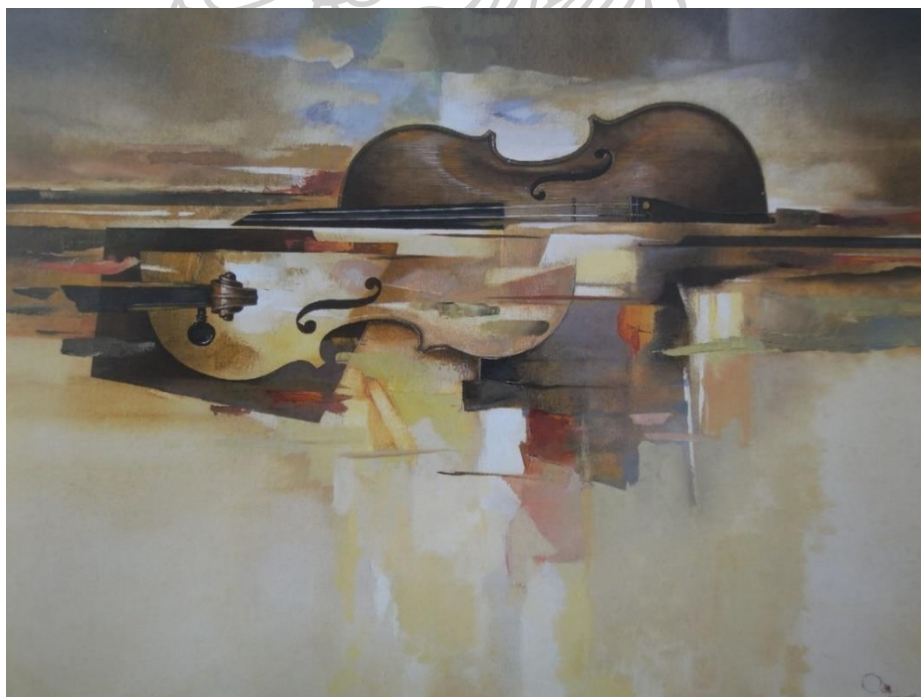
ภาพที่ 183 เบญจรงค์ กุหลาบ และพานทองเหลือง พ.ศ. 2547 สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ
ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏชวาร์กษั (บรรณารักษิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 92.

ภาพหุ่นนิ่งไวโอลิน

สำหรับอวบแล้ว ไวโอลินถือเป็นเครื่องดนตรีที่มีคุณค่าต่อจิตใจของเขายิ่งนัก การที่อวบเป็นนักสีไวโอลินสมัครเล่นฝีมือเยี่ยมผู้หนึ่ง ประกอบกับความรักอย่างหมดหัวใจที่มีต่อเสียงไวโอลิน ทำให้ไวโอลินกลายเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ศิลปะอย่างไม่รู้จบและในหลากหลายรูปแบบให้กับอวบ

เมื่อเปรียบเทียบกับภาพหุ่นนิ่งอื่นๆ ภาพหุ่นนิ่งไวโอลินจะมีความหลากหลายทางรูปแบบการจัดวางองค์ประกอบ การนำเสนอที่ซับซ้อน และแนวคิดที่ล้ำลึกมากกว่า รูปทรงพื้นฐานของไวโอลิน ที่มีทั้งเส้นตรง เส้นโค้ง และเส้นเว้า ทำให้ไวโอลินกลายเป็นองค์ประกอบขอดีนิยมในภาพจิตรกรรมแนวคิวบิสม์ ผลงานของปีคัสโซและบรักได้ให้แรงบันดาลใจในการสร้างงานศิลปะแบบคิวบิสม์ให้กับอวบ โดยเฉพาะแนวคิดในการตัดรูปทรงและทิ้งปริมาตรของวัตถุ รวมทั้งการจัดวางองค์ประกอบให้ซ้อนทับกันอย่างเป็นเอกภาพ ซึ่งอวบได้นำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์จิตรกรรมแนวนี้ของเขาอย่างน่าสนใจ เช่น ภาพ *งังหะเร็ว* (ภาพที่ 184) *Bach Violin* (ภาพที่ 185) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 186) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 187) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 188) และ *ไวโอลินสีขาว* (ภาพที่ 189)

ภาพที่ 184 *งังหะเร็ว* พ.ศ. 2537 สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัฏจารักษ์ (บรรณาธิการ), *อวบ สาณะเสน 72 ปี* (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550),

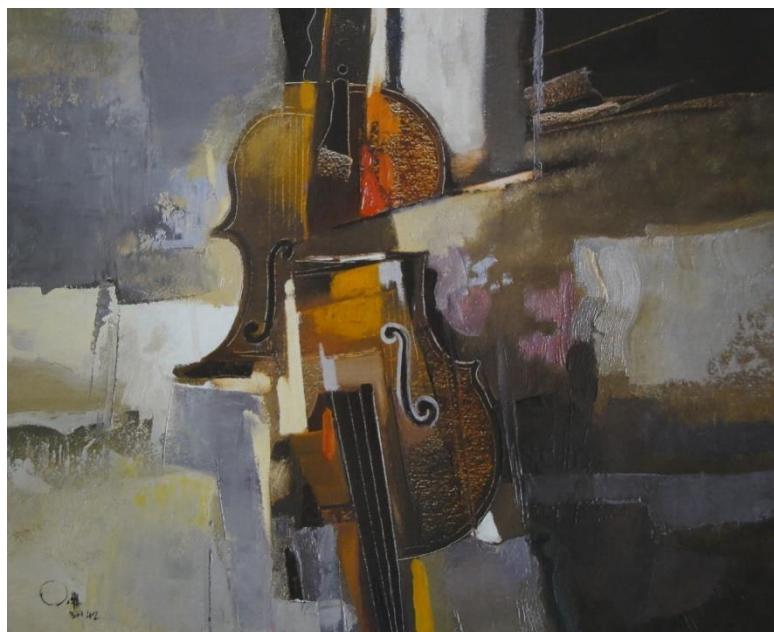
ภาพที่ 185 *Bach Violin Partitas* พ.ศ. 2539 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทวารักษ์ (บรรณารักษ์), *อวบ สาณะเสน 72 ปี* (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 160.

ภาพที่ 186 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2542 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏวารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550),

ภาพที่ 187 **ไม่มีชื่อ** พ.ศ. 2542 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.
 ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏวารักษ์ (บรรณาธิการ), **อวบ สานะเสนา 72 ปี** (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550),
 148.

ภาพที่ 188 **ไม่มีชื่อ** พ.ศ. 2543 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 30.48 ซม.
 ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏวารักษ์ (บรรณาธิการ), **อวบ สานะเสนา 72 ปี** (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550),
 149.

ภาพที่ 189 ไวโอลินสีขาว พ.ศ. 2544 สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณาธิการ), *อวบ สาณะเสน 72 ปี* (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 165.

ผลงานบางชิ้นเผยให้เห็นอิทธิพลของแนวคิดในการสร้างงานศิลปะด้วยกรรมวิธีปะติด (Collage) ของกลุ่มจิตรกรคิวบิสม์ เช่น ภาพ *ไวโอลิน สตอรี* (ภาพที่ 190) ซึ่งบอกเล่าเรื่องราวของไวโอลินผ่านการตัดเอาบางส่วนของภาพจิตรกรรมของศิลปินเรอเนสซองส์มาประกอบเป็นภาพใหม่ นอกจากนี้ยังมีภาพหุ่นนิ่งไวโอลินที่เขียนในแนวเซอร์เรียลลิสม์ เช่น ภาพ *ไวโอลินกับธรรมชาติ* (ภาพที่ 191) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 192) *ไวโอลินและเบญจรงค์* (ภาพที่ 193) *ไวโอลินสีฟ้า* (ภาพที่ 194) *การระแวนไอค์* (ภาพที่ 195) *อกาลิโก* (ภาพที่ 196) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 197) *ความหลัง* (ภาพที่ 198) *ดับเบิลไวโอลินคอนแชร์โต้* (ภาพที่ 199) *ไวโอลิน* (ภาพที่ 200) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 201) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 202) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 203) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 204) และ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 205) เป็นต้น นอกจากนี้ไวโอลินที่เป็นองค์ประกอบหลักของภาพแล้ว ผลงานแนวนี้มักมีฉากหลังเป็นภาพทิวทัศน์ และบางครั้งมักปรากฏวัตถุหรือสิ่งของบางอย่างที่มีความหมายเชิงสัญลักษณ์ เช่น นาฬิกา ในภาพที่ 196 และบางอย่างก็เป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งของภาพเท่านั้น เช่น เครื่องเบญจรงค์ ในภาพที่ 193 เป็นต้น หรือการคัดลอกบางส่วนของภาพจิตรกรรมที่มีชื่อเสียงของครูช่างตะวันตกมาใส่ไว้ในภาพเพื่อเป็นการคารวะหรือเทิดทูนบูชาความสามารถของศิลปินผู้ยิ่งใหญ่ที่ให้แรงบันดาลใจแก่ตน เช่น ภาพที่ 195 ซึ่งคัดลอกเฉพาะส่วนที่เป็นผ้าโพกผมจากภาพเหมือนของ Giovanna Tornabuoni โดย Domenico Ghirlandaio ศิลปินอิตาลีเรอเนสซองส์ เป็นต้น

ภาพที่ 190 *ไวโอลิน สตอรี* พ.ศ. 2540 สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 71.12 x 91.44 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏจารักษ์ (บรรณาธิการ), *อวบ สาณะเสน 72 ปี* (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550),

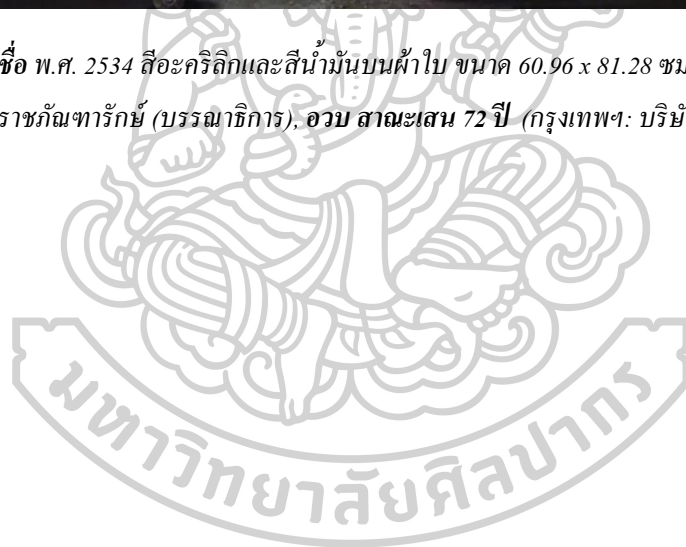
ภาพที่ 191 ไวโอลินกับธรรมชาติ พ.ศ. 2533 สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณาธิการ), *อวบ สานะเสน 72 ปี* (กรุงเทพฯ: บริษัท สานะศิลป์ จำกัด, 2550),

ภาพที่ 192 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2534 สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏचारักษ์ (บรรณาธิการ), **อวบ สานะเสน 72 ปี** (กรุงเทพฯ: บริษัท สานะศิลป์ จำกัด, 2550), 159.

ภาพที่ 193 ไวโอลินและเบญจรงค์ พ.ศ. 2535 สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณาธิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 142.

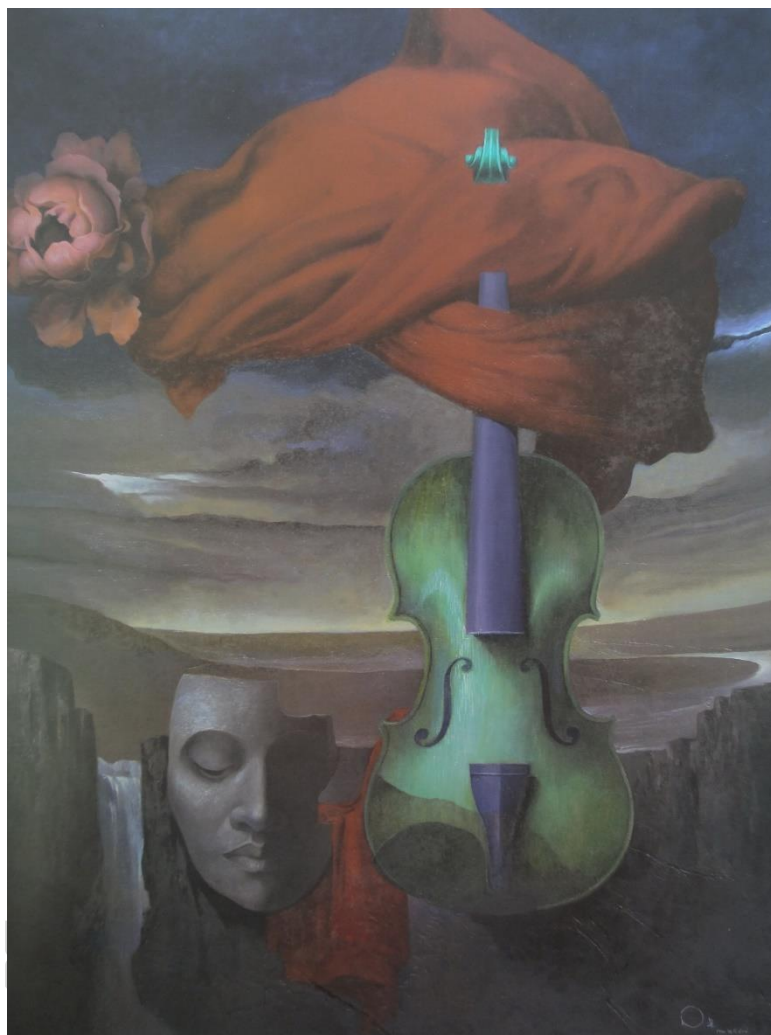

ภาพที่ 194 ไวโอลินสีฟ้า พ.ศ. 2542 สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550),

145.

ภาพที่ 195 ตารางแวน ไฮส์ พ.ศ. 2547 สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทาร์กซ์ (บรรณาธิการ), **อวบ สามะเสน 72 ปี** (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550),

ภาพที่ 196 อกาลิโก พ.ศ. 2547 สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัฏทวารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สามะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550),

140.

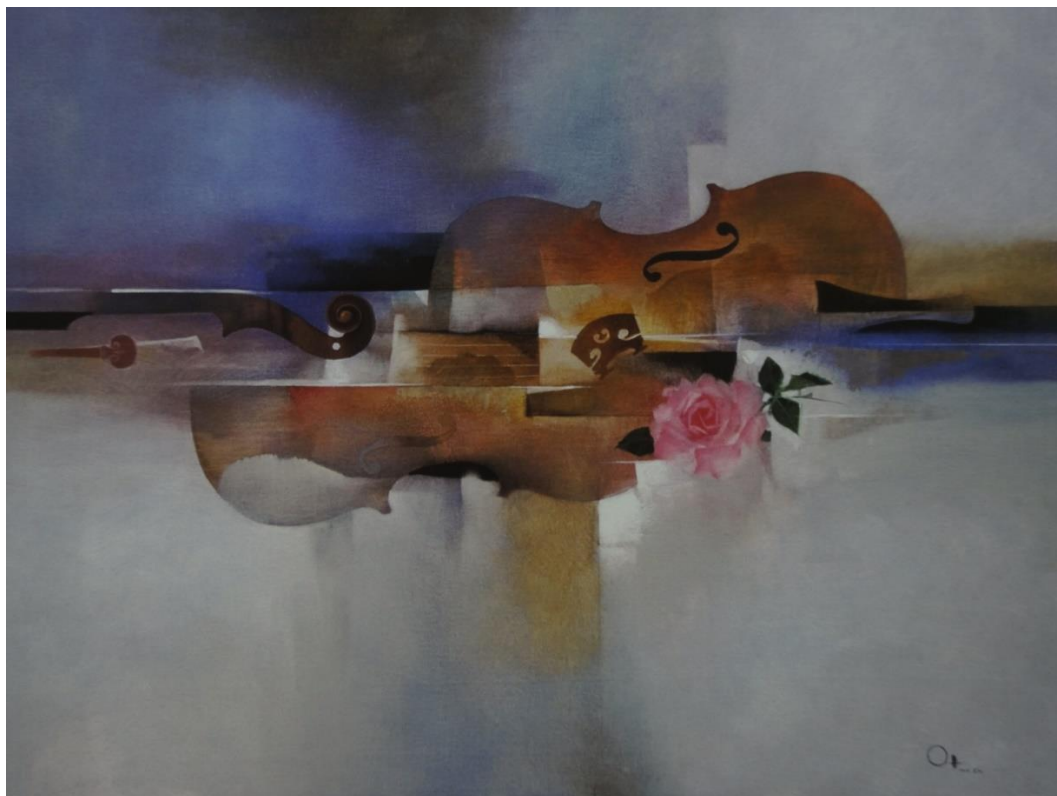
ภาพที่ 197 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2550 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 20.32 x 20.32 ซม.
 ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏวารักษ์ (บรรณาธิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 166.

ภาพที่ 198 ความหลัง สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.
 ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏวารักษ์ (บรรณาธิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 147.

ภาพที่ 199 ดับเบิลไวโอลินคอนแชร์โต้ พ.ศ. 2543 สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.
ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทาร์กย์ (บรรณารักษ์), อวบ สามะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550),
154.

ภาพที่ 200 ไวโอลิน พ.ศ. 2543 ติอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550),

163.

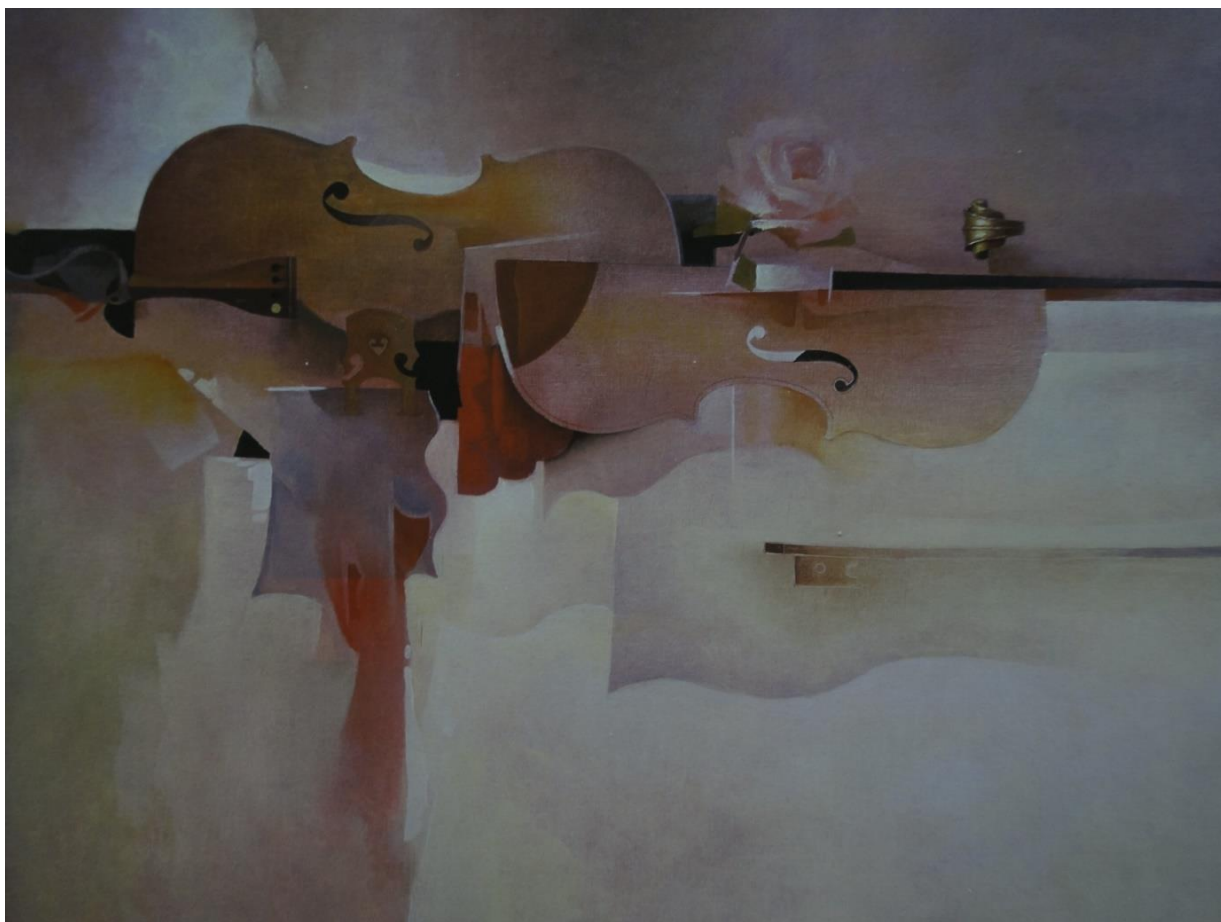
ภาพที่ 201 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2545 สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณาธิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 155.

ภาพที่ 202 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2548 สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณาธิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 152.

ภาพที่ 203 **ไม่มีชื่อ** สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

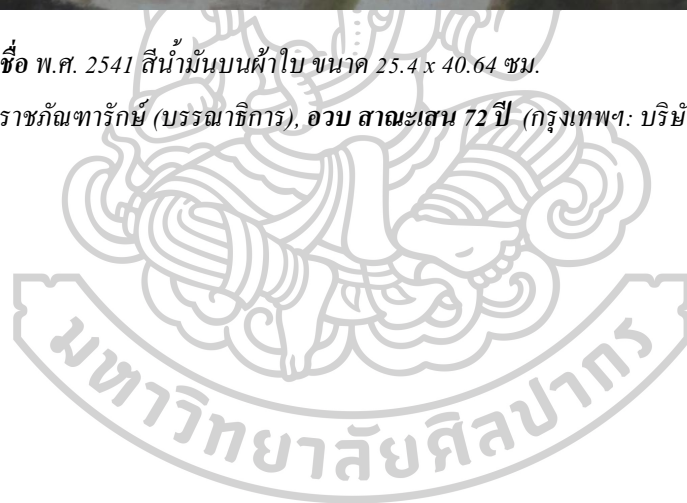
ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทาร์กซ์ (บรรณาธิการ), **อวบ สามะเสน 72 ปี** (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550), 158.

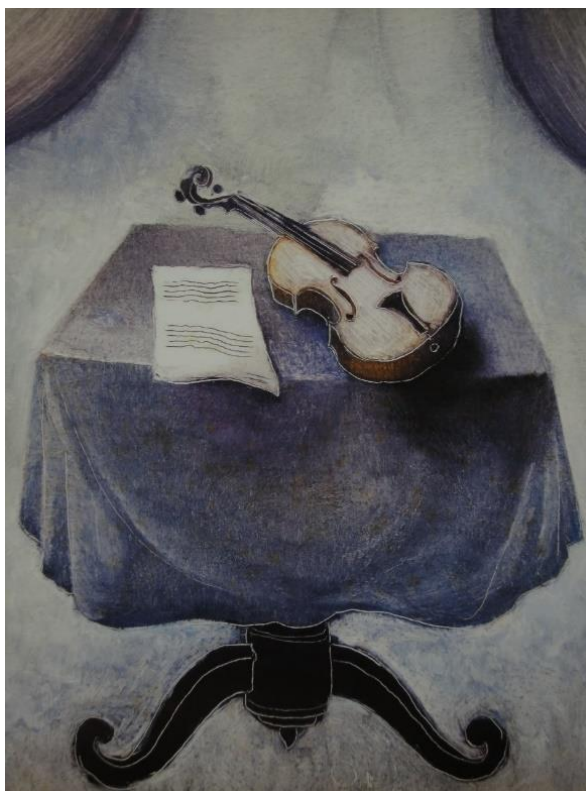

ภาพที่ 204 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2541 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 40.64 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณาธิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550),

83.

ภาพที่ 205 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2544 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.

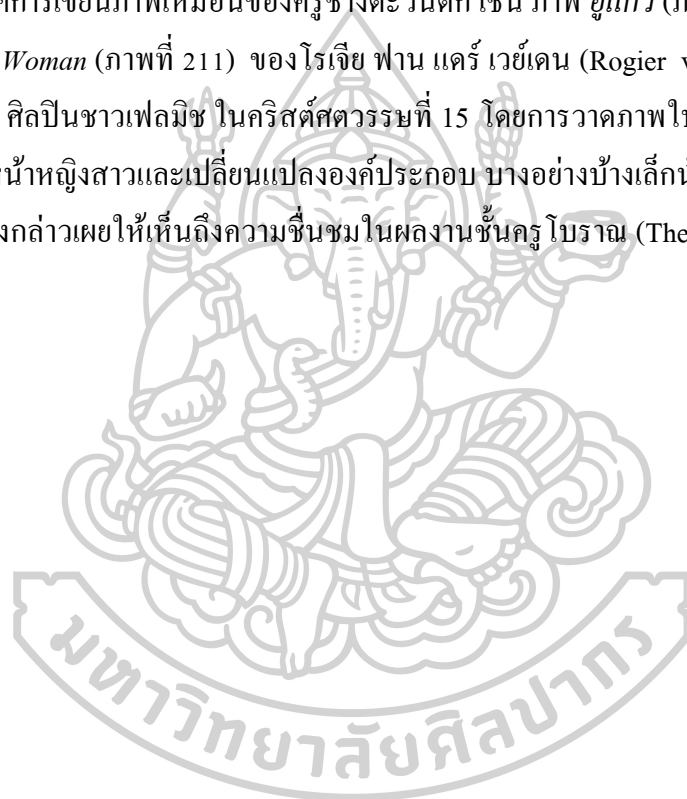
ที่มา : ช้องมาศ ราชภัฏทาร์กย์ (บรรณาธิการ), อวบ สามะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550), 150.

ภาพเหมือนบุคคล

จิตรกรรมประเภทภาพเหมือนบุคคล เป็นผลงานอีกประเภทหนึ่งที่อวบสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง ส่วนใหญ่มักเป็นภาพเหมือนตัวเอง ภรรยาและบุตรอันเป็นที่รัก รวมทั้งมิตรสหายที่ใกล้ชิด นอกจากนี้ยังมีภาพผลงานที่ได้รับกรว่าจ้างให้เขียนด้วย

ภาพเหมือนบุคคลของอวบสร้างสรรค์ในรูปแบบที่หลากหลาย ผลงานภาพเหมือนบุคคลแบบเหมือนจริง แสดงให้เห็นความสามารถทางเชิงช่างในการเขียนภาพเหมือนบุคคลของอวบได้เป็นอย่างดี เพราะนอกจากอวบจะเขียนภาพบุคคลได้อย่างเหมือนจริงแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นบุคลิกภาพของผู้เป็นแบบได้อย่างมีชีวิตชีวาราวกับมนุษย์ที่มีเลือดเนื้อและลมหายใจจริงๆ เช่น ภาพ *สุภาพสตรี* (ภาพที่ 206) และ ภาพ *Self Portrait* (ภาพที่ 207) เมื่อพิจารณาเทคนิคการเขียนภาพและโครงสีของ 2 ภาพนี้ จะเห็นความสามารถของอวบในการศึกษาผลงานภาพเหมือนของศิลปินสกุล

ช่างตัดซ์อย่างละเอียดจนสามารถนำเทคนิคการเขียนภาพของครูช่างตะวันตกมาประยุกต์ใช้ในการเขียนภาพจิตรกรรมของตนได้อย่างดีเยี่ยม เช่นเดียวกับ ภาพ *เก็บดอกไม้* (ภาพที่ 208) และ *น้องจิบน้ำ* (ภาพที่ 209) ที่อวบสามารถจับภาพความน่ารักน่าเอ็นดูของเด็กน้อยมาไว้ในภาพจิตรกรรมได้อย่างเหมือนจริงและเป็นธรรมชาติที่สุด และเมื่อสังเกตทิวทัศน์ในฉากหลังของภาพ *เก็บดอกไม้* (ภาพที่ 208) จะเห็นแรงบันดาลใจจากการเขียนภาพทิวทัศน์ในแนวของ จอห์น คอนสแตเบิล (John Constable, ค.ศ. 1776 - 1834) ศิลปินยุคโรแมนติกของอังกฤษ โดยเฉพาะการกำหนดแสงและโครงสร้างที่สร้างบรรยากาศภายในภาพ นอกจากนี้ยังมีผลงานอีกชิ้นหนึ่งที่แสดงให้เห็นความสนใจของอวบต่อเทคนิคการเขียนภาพเหมือนของครูช่างตะวันตก เช่น ภาพ *อู่แก้ว* (ภาพที่ 210) ซึ่งอวบเขียนเลียนแบบ *A Woman* (ภาพที่ 211) ของ โรเจีย ฟาน แคร์ เวย์เดน (Rogier van der Weyden, ค.ศ. 1400 - 1464) ศิลปินชาวเฟลมิช ในคริสต์ศตวรรษที่ 15 โดยการวาดภาพใบหน้าอู่แก้วบุตรสาวคนโตแทนที่ใบหน้าหญิงสาวและเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบ บางอย่างบ้างเล็กน้อยตามความพอใจของตน⁸ ผลงานดังกล่าวเผยให้เห็นถึงความชื่นชมในผลงานชั้นครูโบราณ (The Old Master) ของอวบอย่างชัดเจน

ภาพที่ 206 สุภาพสตรี พ.ศ. 2538 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 71.12 x 111.76 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สามะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550), 314.

ภาพที่ 207 *Self Portrait* พ.ศ. 2545 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณาธิการ), *อวบ สานะเสน 72 ปี* (กรุงเทพฯ: บริษัท สานะศิลป์ จำกัด, 2550),

293.

ภาพที่ 208 เก็บดอกไม้ พ.ศ. 2547 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 91.44 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สามะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550),

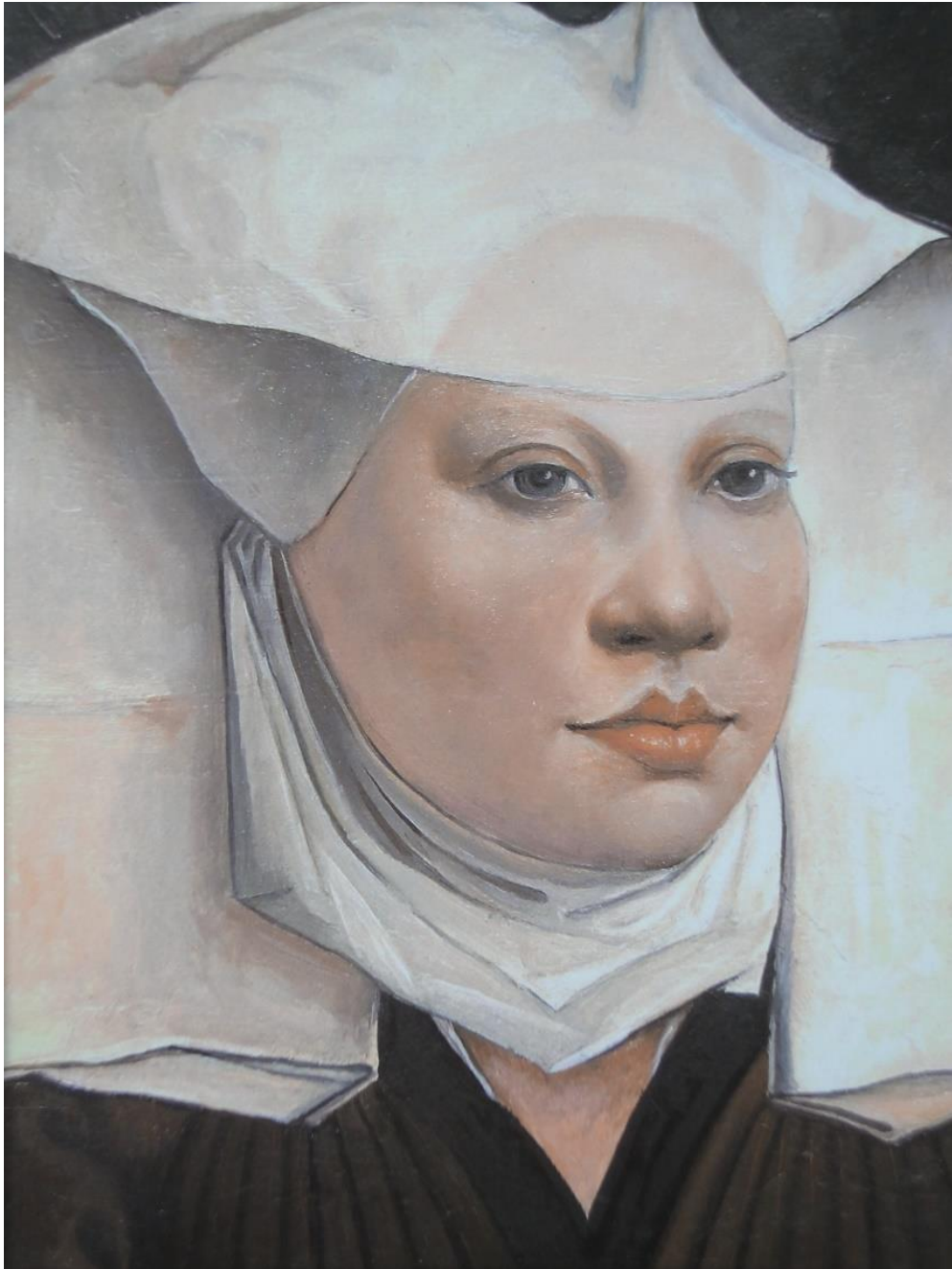
308.

ภาพที่ 209 น้องจิบหนึ่ง พ.ศ. 2549 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัฏทาร์กษ (บรรณาธิการ), *อวบ สามะเสน 72 ปี* (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550),

309.

ภาพที่ 210 *อู่แก้ว* พ.ศ. 2548 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 17.78 x 22.86 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทวารัณย์ (บรรณารักษาร), *อวบ สาณะเสน 72 ปี* (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 291.

ภาพที่ 211 โรเจีย ฟาน แดร์ เวย์เดน *Portrait of a Woman with a Winged Bonnet* ค.ศ.1440 สีนํ้ามันบนไม้โอ๊ค
ขนาด 32 x 47 ซม.

ที่มา : Curator Beta, *Portrait of a Woman with a Winged Bonnet (or Lady Wearing a Gauze Headdress)* by
Rogier Van Der Weyden, เข้าถึงเมื่อ 29 สิงหาคม 2561, เข้าถึงได้จาก <https://curator.com/art/rogier-van-der-weyden/portrait-of-a-woman-with-a-winged-bonnet-or-lady-wearing-a-gauze-headd>

ภาพ *Self Portrait* (ภาพที่ 212) เป็นผลงานภาพเหมือนตัวเองที่แสดงให้เห็นอุปนิสัยใฝ่รู้ตลอดเวลาของอวบ ภาพนี้สร้างขึ้นจากโปรแกรมตกแต่งภาพด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ อวบใช้ความรู้จากการศึกษาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาทดลองปรับแต่งสีสันทันให้กับภาพถ่ายรูปเหมือนของตนเอง แล้วนำมาเป็นต้นแบบในการเขียนภาพสีน้ำมันแบบอิมเพรสชันนิสม์ ผลงานชิ้นนี้จึงนับเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นอุปนิสัยใฝ่รู้ตลอดเวลาของศิลปินผู้นี้ได้เป็นอย่างดี ภาพเหมือนบุคคลที่น่าสนใจในช่วงเวลานี้ ได้แก่ ภาพ *วิศูตา* (ภาพที่ 213) *อู่แก้ว* (ภาพที่ 214) *Self Portrait* (ภาพที่ 215) และ *เด็กชาวเขา* (ภาพที่ 216) เป็นต้น

ภาพที่ 212 *Self Portrait* พ.ศ. 2541 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณาธิการ), *อวบ สาณะเสน 72 ปี* (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550),

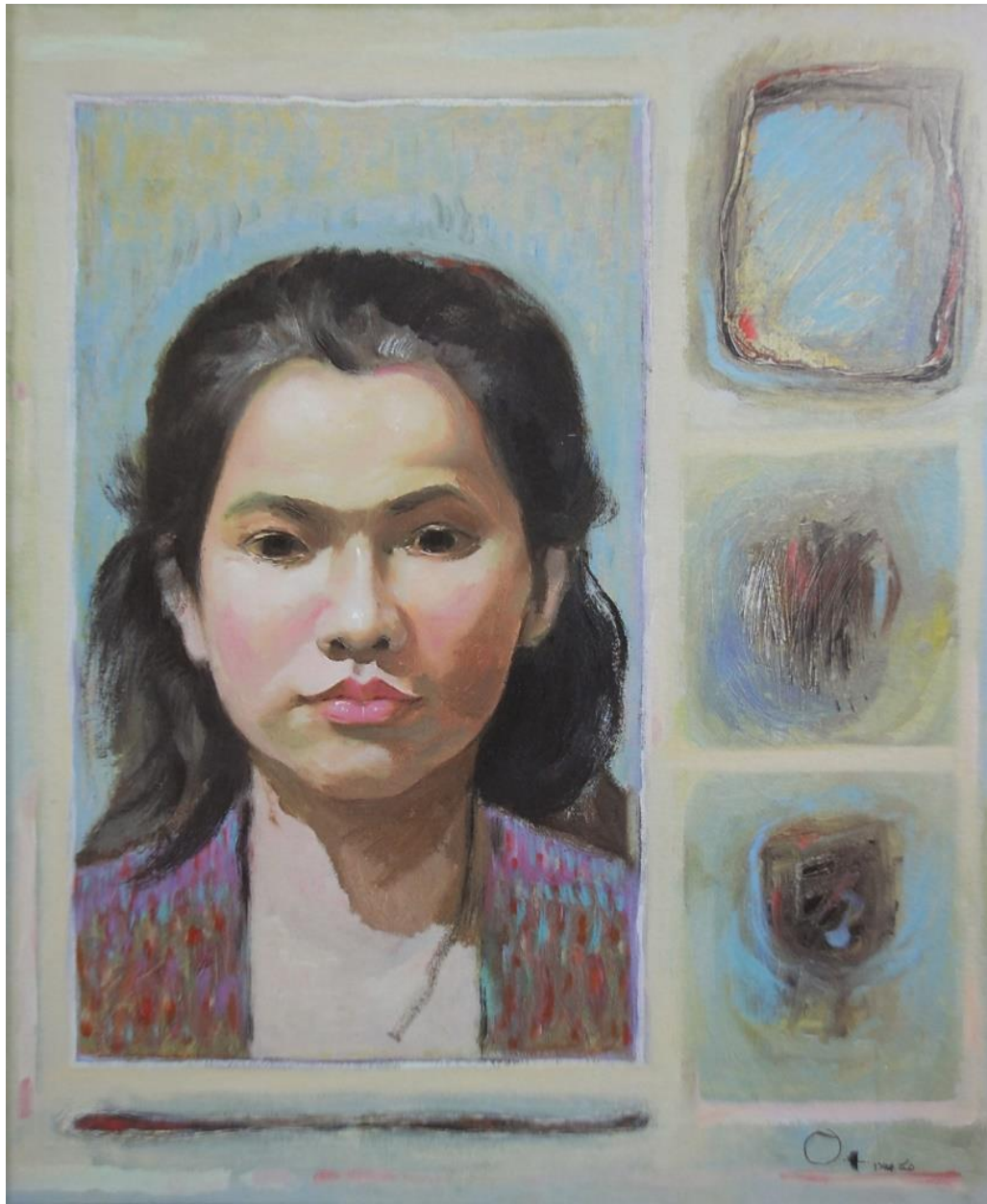
292.

ภาพที่ 213 วิสوتا สาณะเสน พ.ศ. 2533 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณาธิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550),

302.

ภาพที่ 214 *อู่แก้ว* พ.ศ. 2540 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑาทาร์กย์ (บรรณารักษ์), *อวบ สาณะเสน 72 ปี* (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550),

312.

ภาพที่ 215 *Self Portrait* พ.ศ. 2536 สีน้ำมันบนผ้ากระสอบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณาธิการ), *อวบ สาณะเสน 72 ปี* (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 67.

ภาพที่ 216 เด็กชาวเขา พ.ศ. 2549 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 101.6 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณาธิการ), *อวบ สานะเสน 72 ปี* (กรุงเทพฯ: บริษัท สานะศิลป์ จำกัด, 2550), 315.

ความสนใจศิลปะหลากหลายรูปแบบทำให้อวสร้างภาพเหมือนที่ได้รับแรงบันดาลใจจากภาพเขียนหลังกระจกของจีนขึ้นมาชุดหนึ่ง คือ ภาพเหมือนของบุตรสาวทั้ง 2 คน คือ ภาพ *อู่แก้ว* (ภาพที่ 217) และ *อ้อมขวัญ* (ภาพที่ 218)

ภาพที่ 217 *อู่แก้ว* รูปเขียนหลังกระจก ขนาด 17.78 x 63.5 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณารักษ์), *อว สานะเสน 72 ปี* (กรุงเทพฯ: บริษัท สานะศิลป์ จำกัด, 2550),

ภาพที่ 218 อ้อมขวัญ รูปเขียนหลังกระจก ขนาด 20.32 x 25.4 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัฏทวารัณย์ (บรรณาธิการ), อวบ สานะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สานะศิลป์ จำกัด, 2550),

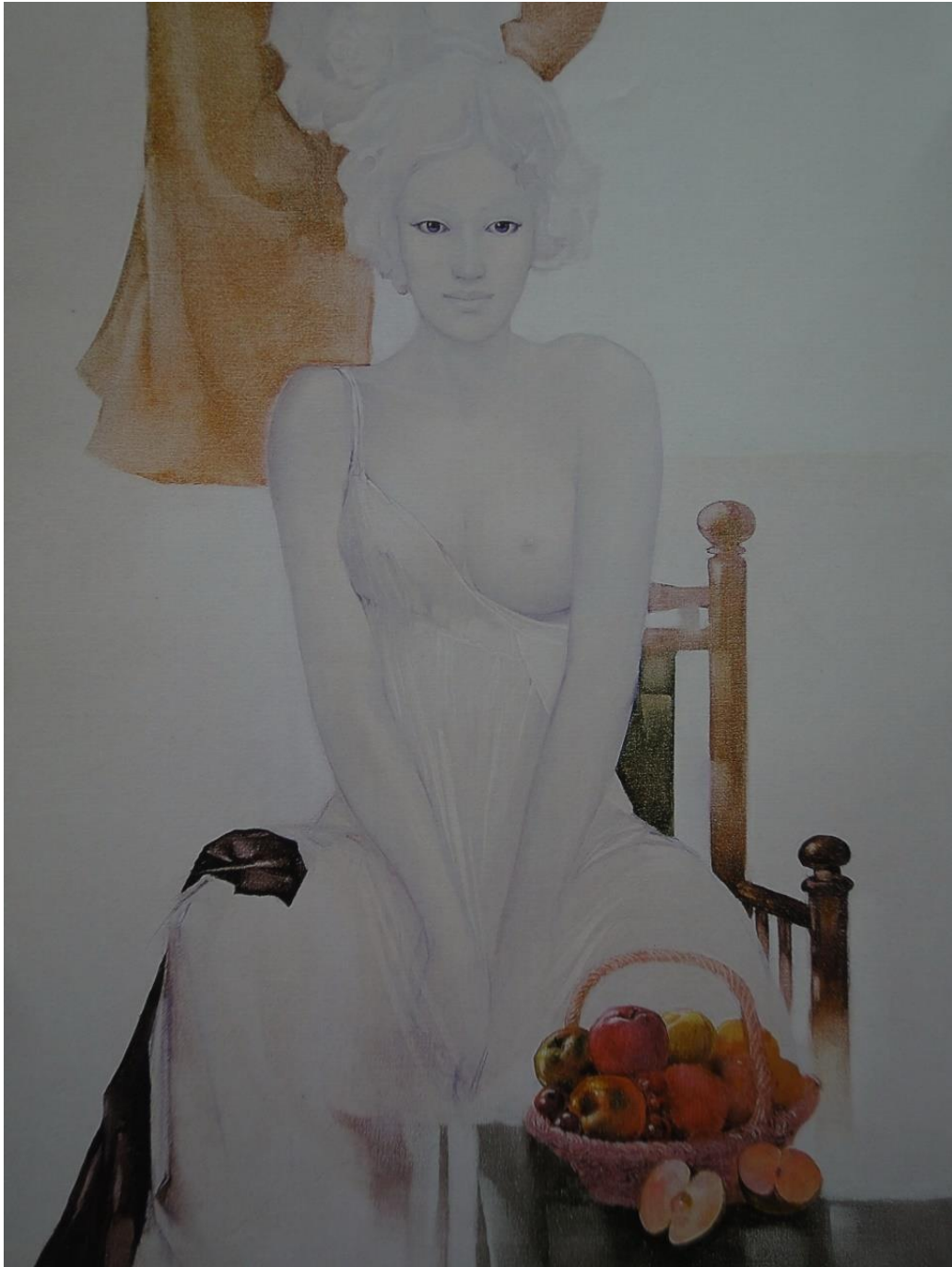
ภาพเปลือย

อวบได้สร้างสรรค์จิตรกรรมภาพเปลือยไว้จำนวนหนึ่งที่เป็นภาพสาวงามในอุดมคติซึ่งสร้างสรรค์มาจากจินตนาการของจิตรกรแทบทั้งสิ้น ภาพเปลือยที่อวบได้สร้างสรรค์ขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2531 – 2550 บางภาพก่อนไปในทางประยุกต์ศิลป์ เช่น ภาพ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 219) และ *สาวงามกับผลไม้* (ภาพที่ 220) ซึ่งมีการจัดวางองค์ประกอบภาพอย่างง่าย ๆ ปล่อยฉากหลังให้ว่างเปล่า มีตระกร้าผลไม้เป็นเครื่องประกอบฉาก และใช้สีสันที่อ่อนหวานสดใสและสีซีดจาง นอกจากนี้ยังมีภาพหญิงสาวเปลือยในบรรยากาศเหนือความเป็นจริงราวกับอยู่ท่ามกลางดินแดนแห่งความฝัน เช่น ภาพ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 221) *เพลินแสงจันทร์* (ภาพที่ 222) และ *สุรียฉาน* (ภาพที่ 223) ผลงานเหล่านี้เผยให้เห็นแรงบันดาลใจจากภาพจิตรกรรมของ ดันเต กาเบรียล โรเซตติ (Dante Gabriel Rossetti , ค.ศ. 1828-882) ศิลปินกลุ่มการศรภาพก่อนราฟาเอล (Pre-Raphaelite)

ภาพที่ 219 *ไม่มีชื่อ* พ.ศ. 2533 สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 71.12 x 91.44 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณาธิการ), *อวบ สามะเสน 72 ปี* (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550),

ภาพที่ 220 สาวงามกับผลไม้ พ.ศ. 2533 สีอะคริลิกและสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 71.12 x 91.44 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัฏจารักษ์ (บรรณาธิการ), **อวบ สาณะเสน 72 ปี** (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550),

ภาพที่ 221 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2543 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทหารักษ์ (บรรณาธิการ), อวบ สานะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สานะศิลป์ จำกัด, 2550), 275.

ภาพที่ 222 เพลินแสงจันทร์ พ.ศ. 2550 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 71.12 x 91.44 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทหารักษ์ (บรรณาธิการ), อวบ สานะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สานะศิลป์ จำกัด, 2550), 272.

ภาพที่ 223 สุริยฉาน พ.ศ. 2550 สีนํ้ามันบนผ้าใบขนาด 71.12 x 91.44 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณาธิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 280.

ภาพทิวทัศน์

การเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆ ถือเป็นเรื่องปกติธรรมดาสำหรับอวบ เนื่องด้วยในชีวิตของอวบมักมีเหตุให้ต้องออกเดินทางอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นการเดินทางไปสืบเสาะแสวงหาผ้าพื้นถิ่นกับวิสุตา หรือการไปช่วยสำรวจโบราณสถานตามจังหวัดต่างๆ กับ ประยูร อุลูชาฎะ ทำให้อวบได้มีโอกาสออกไปเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ที่เขาอาจจะยังไม่เคยรู้จักและประสบพบเจอมาก่อน และในการเดินทางแต่ละครั้ง อวบได้รับผลพลอยได้อันเป็นประโยชน์ยิ่งสำหรับเขา นั่นคือ การได้สัมผัสกับธรรมชาติอันงดงามระหว่างการเดินทาง ซึ่งจะประทับอยู่ในความทรงจำของเขามีรู้ลืม และต่อมาได้ถูกถ่ายทอดลงบนผืนผ้าใบกลายเป็นภาพจิตรกรรมทิวทัศน์ที่ผสมผสานระหว่างความประทับใจในความงดงามของธรรมชาติและจินตนาการ ระหว่างปี พ.ศ. 2531-2550 อวบได้สร้างสรรค์จิตรกรรมภาพทิวทัศน์ไว้หลากหลายรูปแบบ เช่น ภาพ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 224) และ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 225) ซึ่งนำเสนอภาพธรรมชาติอันสงบงดงามที่ชวนให้รู้สึกถึงบรรยากาศยามเช้าอันสดชื่นตามแบบจิตรกรรมทิวทัศน์สกุลช่างดัตช์ ภาพ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 226) ที่แสดงบรรยากาศของธรรมชาติยามเย็นอันมีดสนัว สีและแสงที่อวบใช้ภายในภาพล้วนสร้างความรู้สึกที่เจียบเหงาค ล้ายภาพจิตรกรรมทิวทัศน์ของเรมบรันท์ ศิลปินชาวดัตช์สมัยบาโรกผู้โด่ง

ภาพที่ 224 *ไม่มีชื่อ* พ.ศ. 2535 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัฏจารักษ์ (บรรณาธิการ), *อวบ สามะเสน 72 ปี* (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550), 205.

ภาพที่ 225 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2536 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทวารัักษ์ (บรรณารักษิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 196.

ภาพที่ 226 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2537 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทวารัักษ์ (บรรณารักษิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 204.

นอกจากนี้ยังมีจิตรกรรมทิวทัศน์ที่ใช้แสงและสีสร้างบรรยากาศแบบโรแมนติก เช่น ภาพ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 227) *พายุ* (ภาพที่ 228) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 229) และ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 230) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภาพ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 229) และ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 230) ที่ใช้เทคนิค “Snow dot” ของ จอห์น คอนสแตเบิล แต่งแต้มสีขาวอันสุกสว่างเพื่อสร้างความมั่งเมื่องให้กับภาพ ส่วน ภาพ *พายุ* (ภาพที่ 228) ที่นำเสนอภาพคลื่นลมอันรุนแรงในท้องทะเลก็ชวนให้นึกถึงภาพจิตรกรรมของวิลเลียม เทอร์เนอร์ (Joseph Mollord William Turner, ค.ศ. 1776 - 1851) ศิลปินโรแมนติกผู้ยิ่งใหญ่ของประเทศอังกฤษยิ่งนัก

ภาพที่ 227 *ไม่มีชื่อ* พ.ศ. 2532 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัฏวารักษ์ (บรรณาธิการ), *อวบ สามะเสน 72 ปี* (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550), 171.

ภาพที่ 228 พายุ พ.ศ. 2532 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทวารักษ์ (บรรณาธิการ), **อวบ สามะเสน 72 ปี** (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550), 202.

ภาพที่ 229 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2534 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัฏวารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 206.

ภาพที่ 230 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2536 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัฏวารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 182.

ภาพทิวทัศน์แบบอิมเพรสชันนิสม์สองภาพที่น่าสนใจคือ ภาพ *ทะเลสาบขาว 1* (ภาพที่ 231) และ *ทะเลสาบขาว 2* (ภาพที่ 232) ซึ่งมีการจัดวางองค์ประกอบภาพคล้ายกัน แต่ใช้สีสร้างบรรยากาศให้แตกต่างกัน เพื่อศึกษาแสงเงาในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน ซึ่งอวบน้ำจะได้รับแนวคิดในการสร้างงานมาจากการศึกษาเรื่องแสงเงาในลักษณะนี้มาจาก โกลด์ โมเน (Claude Monet, ค.ศ. 1840 - 1926) ศิลปินอิมเพรสชันนิสม์ผู้ยิ่งใหญ่

ภาพที่ 231 *ทะเลสาบขาว 1* พ.ศ. 2533 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณาธิการ), *อวบน้ำ 72 ปี* (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550), 198.

ภาพที่ 232 ทะเลสาบขาว พ.ศ. 2534 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 91.44 x 114.3 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทาร์กย์ (บรรณาธิการ), *อวบ สาณะเสน 72 ปี* (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 208.

ภาพที่วทัศน์ที่เขียนแบบที่ฝึแปรงอันอิสระและโครงสีแบบอิมเพรสชันนิสม์ เช่น ภาพ *ทะเล* (ภาพที่ 233) ภาพ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 234) และ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 235) หรือแบบโพสต์อิมเพรสชันนิสม์ เช่น ภาพ *อีสานแล้ง* (ภาพที่ 236) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 237) และ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 238)

ภาพที่ 233 ทะเล พ.ศ. 2536 สีน้ำมันบนฝ่าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทวารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 180.

ภาพที่ 234 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2539 สีน้ำมันบนฝ่าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทวารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 185.

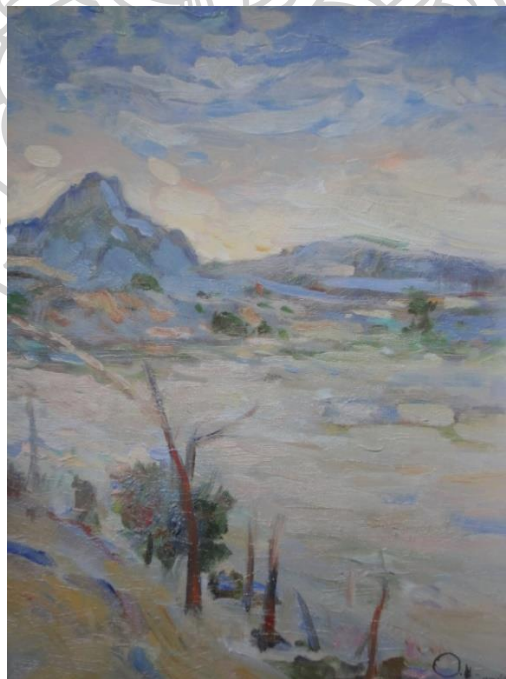
ภาพที่ 235 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2546 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณาธิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 216.

ภาพที่ 236 อีสานแล้ง พ.ศ. 2540 สีนํ้ามันบนผ้าใบ 60.96 x 91.44 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 178.

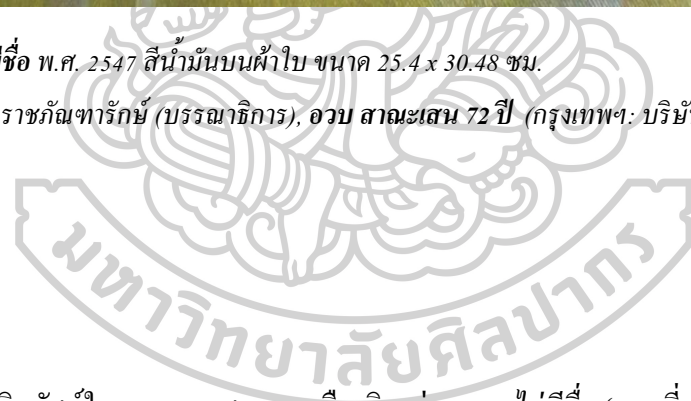
ภาพที่ 237 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2547 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 214.

ภาพที่ 238 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2547 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทาร์กย์ (บรรณาธิการ), อวบ สามะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550), 215.

ภาพทิวทัศน์ในบรรยากาศแบบเหนือจริง เช่น ภาพ ไม่มีชื่อ (ภาพที่ 239) ฟ้าหลังฝน (ภาพที่ 240) และ ไม่มีชื่อ (ภาพที่ 241) ซึ่งมีบรรยากาศห่างไกลจากโลกแห่งความเป็นจริงดูราวกับว่าเป็นภาพทิวทัศน์ของดินแดนแห่งความฝันก็มีปาน

ภาพที่ 239 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2532 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทาร์กษั (บรรณาธิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 173.

ภาพที่ 240 ฟ้าหลังฝน พ.ศ. 2537 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทาร์กษั (บรรณาธิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 203.

ภาพที่ 241 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2538 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สามะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550), 213.

ภาพเขียนหลังกระจกของจีน

อวบ สาณะเสน เป็นศิลปินผู้ที่รักและสนใจการศึกษาทดลองสร้างสรรค์ศิลปะในหลากหลายรูปแบบ และเทคนิค หนึ่งในนั้นคือภาพวาดที่ใช้เทคนิคการเขียนภาพหลังกระจกสมัยโบราณของจีนถึงแม้ว่าเป็นเทคนิคหนึ่งที่ค่อนข้างซับซ้อนและยุ่งยาก แต่ก็น่าสนใจและท้าทายความสามารถของจิตรกร อวบสร้างสรรค์ผลงานในเทคนิคนี้ออกมาได้อย่างสวยงาม เช่น ภาพ *อู่แก้ว* (ภาพที่ 217) *อ้อมขวัญ* (ภาพที่ 218) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 242) และ *สำเภาจิน* (ภาพที่ 243) เป็นต้น นอกจากนี้ยังมี ภาพ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 244) ที่ไม่ได้เขียนภาพลงบนหลังกระจก แต่เป็นการเขียนเลียนแบบภาพเขียนหลังกระจกของจีนด้วยเทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ

ภาพที่ 242 *ไม่มีชื่อ* รูปเขียนหลังกระจก ขนาด 30.48 x 45.72 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏชารักษ์ (บรรณาธิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550),

ภาพที่ 243 สำเนาจีน รูปเขียนหลังกระจก ขนาด 28.86 x 28.86 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทาร์กซ์ (บรรณาธิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550),

79.

ภาพที่ 244 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2533 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑาทาร์กย์ (บรรณารักษ์), อวบ สามะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550),

78.

จิตรกรรมนามธรรม

สำหรับอวบ สาณะเสน การเขียนภาพนามธรรมอาจจะเป็นสิ่งที่มิค่อยได้สร้างสรรค์บ่อยนัก หากก็หาใช่ว่าจะมิได้ปรากฏให้พบเห็นเลย ด้วยความเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถด้านองค์ประกอบศิลป์เป็นอย่างดี การสร้างสรรค์ผลงานในลักษณะนามธรรมให้สมบูรณ์งดงามนั้นคงมิใช่เรื่องที่ยากเท่าใดนักสำหรับเขา ผลงานภาพนามธรรมของอวบ เช่น ภาพ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 245) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 246) และ *เด่นร่า* (ภาพที่ 247) แสดงให้เห็นความรู้ความเข้าใจในพื้นฐานทางด้านองค์ประกอบของศิลปินผู้นี้ได้อย่างหาตัวจับยาก

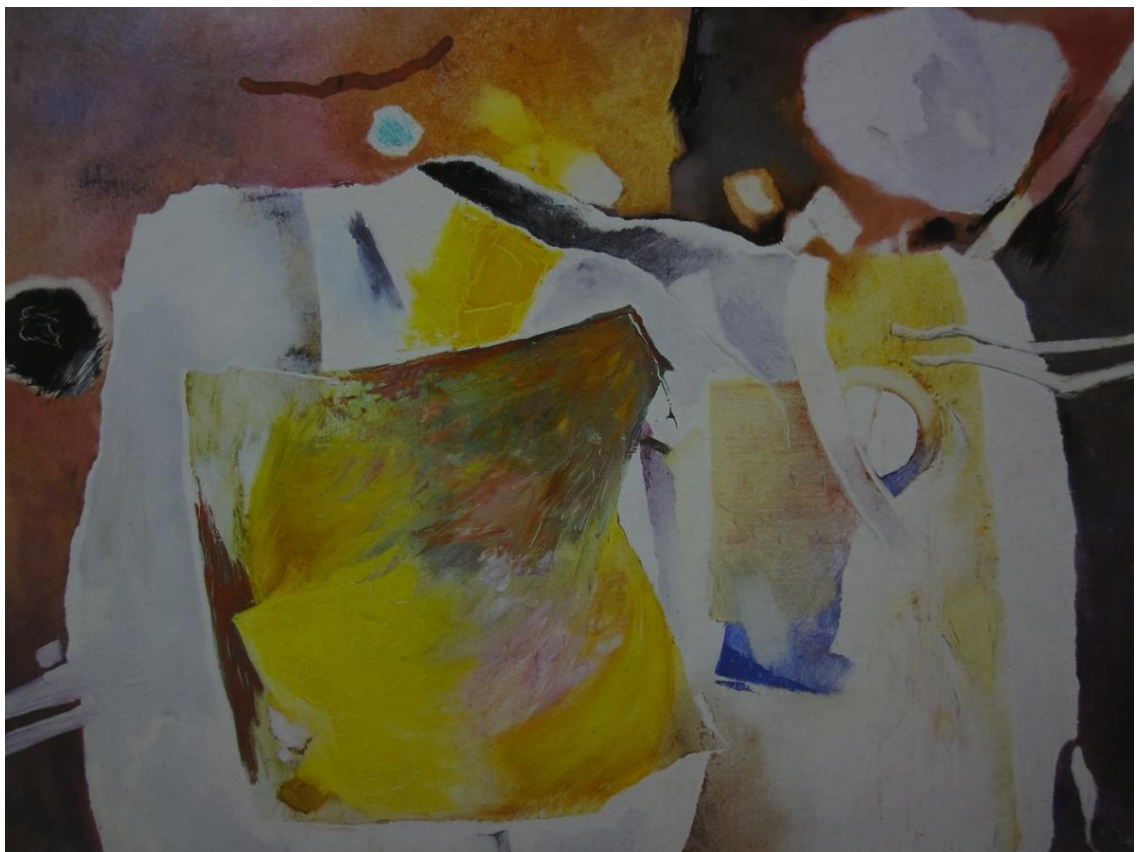
ภาพที่ 245 *ไม่มีชื่อ* พ.ศ. 2542 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 20.32 x 20.32 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณาธิการ), *อวบ สาณะเสน 72 ปี* (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550),

ภาพที่ 246 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2534 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 30.48 x 40.64 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทาร์กย์ (บรรณารักษ์), อวบ สามะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550),

ภาพที่ 247 เต็มร่า พ.ศ. 2534 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณารักษาร), **อวบ สาณะเสน 72 ปี** (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550),

63.

ผลงานจิตรกรรมประเภทเนื้อหาด้านศาสนา

อวบ สาณะเสน ถือว่าเป็นศิลปินผู้หนึ่งที่มีจิตใจงดงาม เป็นผู้เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ภาพ *ธรรมะ* (ภาพที่ 248) เป็นภาพจิตรกรรมที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับศาสนา เพียงไม่กี่ภาพที่อวบได้สร้างสรรค์ไว้

ภาพที่ 248 *ธรรมะ* พ.ศ. 2537 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 27.94 x 35.56 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏวารักษ์ (บรรณาธิการ), *อวบ สาณะเสน 72 ปี* (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550),

ระหว่าง ปี พ.ศ. 2531 - 2550 อวสร้างสรรค้งานจิตรกรรมไว้หลากหลายรูปแบบ ที่น่าสนใจคือรูปแบบซึ่งแสดงให้เห็นถึงความไร้เดียงสาทั้งในเรื่องของกระบวนการสร้างสรรค์และเนื้อหาของภาพที่คล้ายคลึงกับศิลปะรูปแบบนาอีฟอยู่ไม่น้อย แนวคิดในการสร้างงานรูปแบบนี้มาจากบุตรสาวคนที่สองคือ อ้อมขวัญ สามะเสน ภาพวาดแบบเด็กๆ ของบุตรสาว ซึ่งแสดงออกถึงความอ่อนโยนและความไร้เดียงสาสร้างความประทับใจให้กับผู้เป็นบิดาจนเกิดเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างงานศิลปะแนวนาอีฟขึ้น เช่น ภาพ *ในฝัน* (ภาพที่ 249) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 250) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 251) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 252) *อารมณ์ดี* (ภาพที่ 253) *ฝันดี* (ภาพที่ 254) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 255) และ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 256) เป็นต้น สำหรับ ภาพ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 256) เป็นผลงานที่อวนนำภาพเขียนของอ้อมขวัญมาเขียนเป็นภาพจิตรกรรมสีน้ำมันบนผ้าใบ จึงนับเป็นผลงานร่วมกันของบิดาและบุตรสาวซึ่งสร้างความประทับใจและความอึ้งอัมโมใจให้คนทั้งคู่ตลอดมา

ภาพที่ 249 *ในฝัน* พ.ศ. 2532 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 30.48 x 40.64 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทาร์กัษ์ (บรรณาธิการ), *อว สามะเสน 72 ปี* (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550),

ภาพที่ 250 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2544 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 20.32 x 25.4 ซม.
 ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏวารักษ์ (บรรณาธิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 304.

ภาพที่ 251 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2546 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.
 ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏวารักษ์ (บรรณาธิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 306.

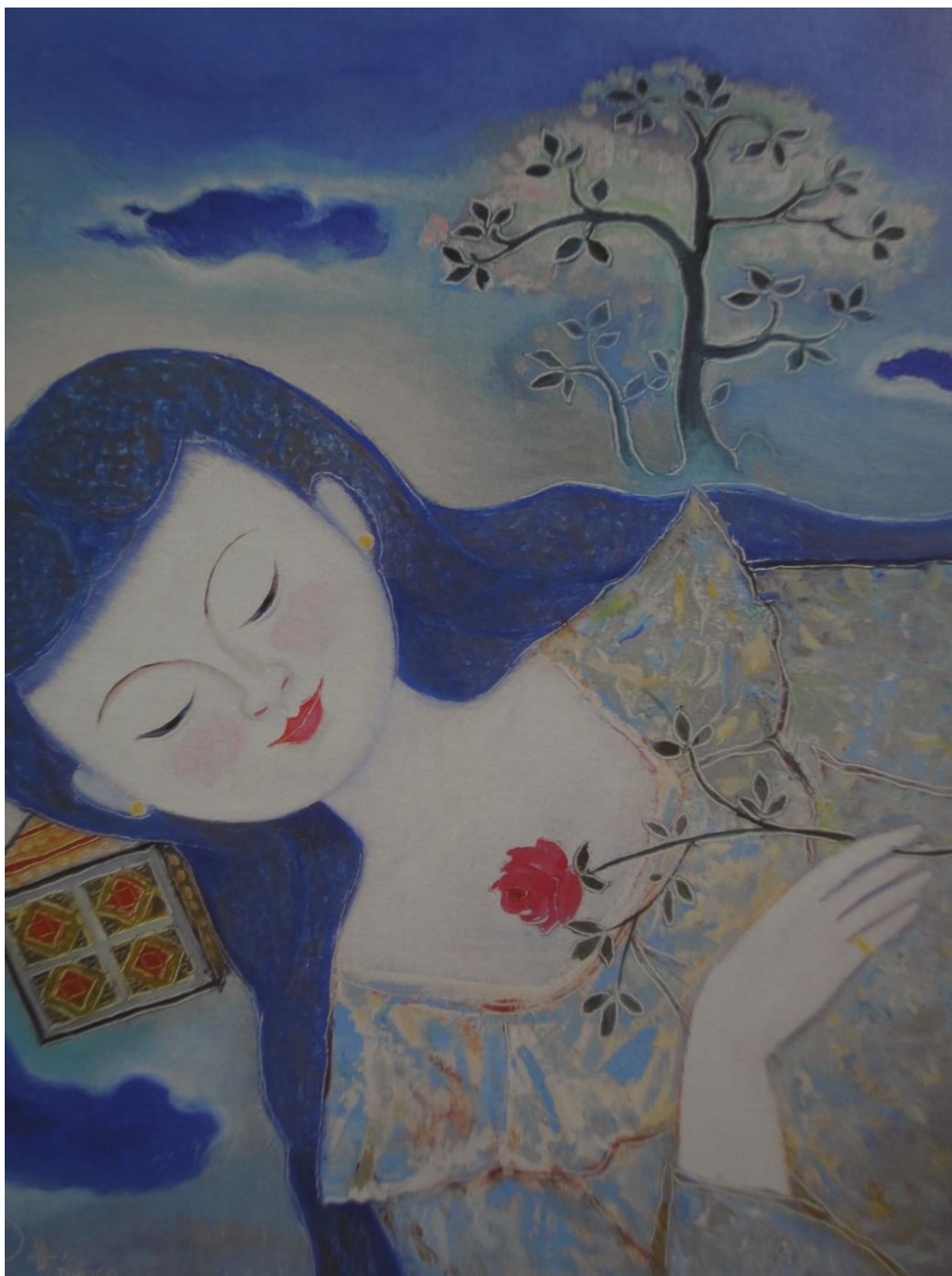
ภาพที่ 252 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2546 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัฏวารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 305.

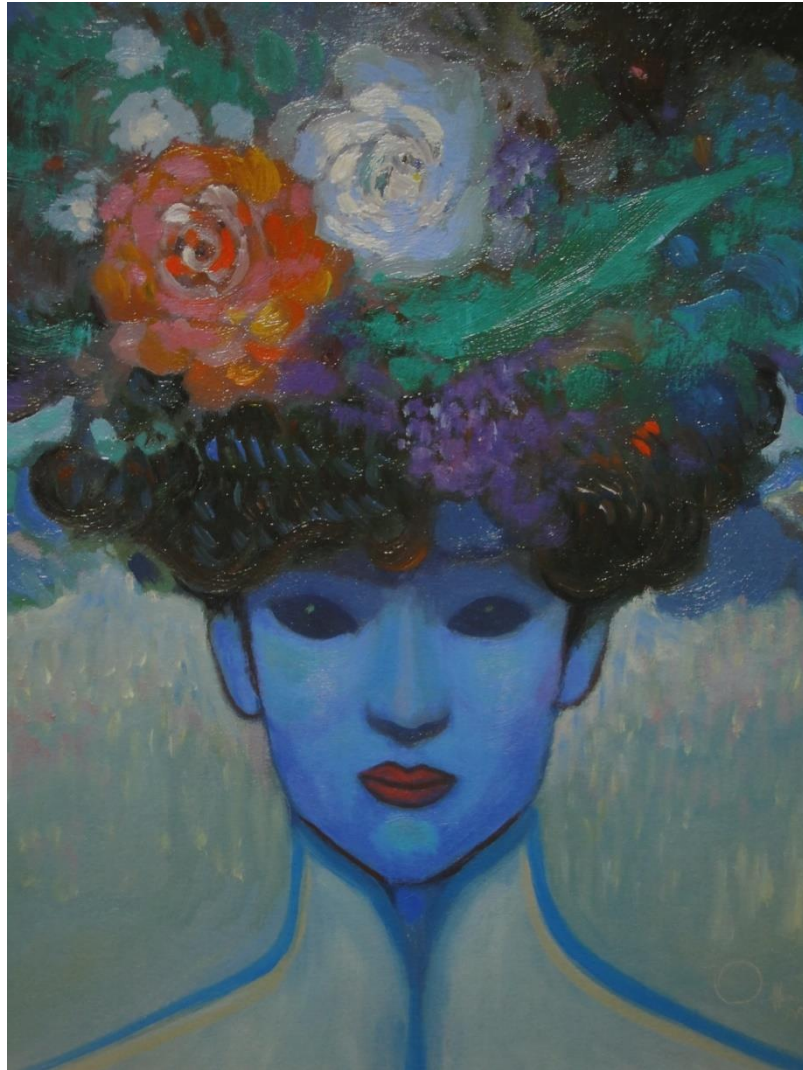
ภาพที่ 253 อารมณดี พ.ศ. 2547 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัฏวารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 303.

ภาพที่ 254 สีนดี พ.ศ. 2540 สีนน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทาร์กย์ (บรรณารักษ์), อวบ สามะเสนา 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550),

ภาพที่ 255 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2544 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทาร์กย์ (บรรณารักษ์), อวบ สามะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550),

52.

ภาพที่ 256 อวบ และอ้อมขวัญ สามะเสน ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2547 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.
ที่มา : บ้านคำอูน อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

ศิลปะเซอร์เรียลลิสม์ เป็นรูปแบบศิลปะที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์จิตรกรรมของอวบไม่น้อย ดังจะเห็นได้จาก ภาพ *ผลบุญ* (ภาพที่ 257) และ *นางลอย* (ภาพที่ 258) ที่คล้ายคลึงกับผลงานของมาร์ค ซากาล (Marc Chagall, ค.ศ. 1889 - 1985) ศิลปินเซอร์เรียลลิสม์ที่สร้างสรรค์งานอันเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง นอกจากนี้ยังมีผลงานอื่นๆ ที่เขียนในแนวเซอร์เรียลลิสม์หรือแนวฝันๆ อีกด้วย เช่น ภาพ *วิสูตรา* (ภาพที่ 213) *Self Portrait* (ภาพที่ 215) *ดนตรีกับความฝัน* (ภาพที่ 259) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 260) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 261) *ดนตรีบนไร่ค #2* (ภาพที่ 262) *ดนตรีบาไรค #1* (ภาพที่ 263) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 264) และ *ดนตรีกับความรัก* (ภาพที่ 265) เป็นต้น

ภาพที่ 257 *ผลบุญ* พ.ศ. 2550 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 81.28 x 101.6 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัฏชารักษ์ (บรรณาธิการ), *อวบ สานะเสน 72 ปี* (กรุงเทพฯ: บริษัท สานะศิลป์ จำกัด, 2550),

ภาพที่ 258 นางลอย พ.ศ. 2532 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60.96 x 81.28 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สามะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550),

127.

ภาพที่ 259 ดนตรีกับความฝัน พ.ศ. 2545 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัณฑารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550), 310.

ภาพที่ 260 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2546 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัฏทาร์กย์ (บรรณารักษ์), อวบ สามะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550), 301.

ภาพที่ 261 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2550 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัฏทาร์กย์ (บรรณารักษ์), อวบ สามะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550), 311.

ภาพที่ 262 ดนตรีไวโอลิน#2 พ.ศ. 2532 สีน้ำมันบนกระดาษ ขนาด 38.1 x 48.26 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทาร์กย์ (บรรณาธิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550),

ภาพที่ 263 คนตรีบาไรค์#1 พ.ศ. 2538 สีน้ำมันบนกระดาษ ขนาด 38.1 x 48.26 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทหารักษ์ (บรรณารักษ์), อวบ สามะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550),

ภาพที่ 264 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2539 สีน้ำมันบนผ้าใบ 40.64 x 50.8 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัฏทวารัณย์ (บรรณาธิการ), อวบ สามะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550), 61.

ภาพที่ 265 คนตรีกับความรัก พ.ศ. 2540 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 50.8 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัฏทวารัณย์ (บรรณาธิการ), อวบ สามะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550), 300.

ความสนใจในภาพจิตรกรรมฝาผนัง โดยเฉพาะการเขียนภาพที่เป็นเอกลักษณ์ของไทย ภาคเหนือ ทำให้อวสร้างผลงานขึ้นมาชุดหนึ่ง ที่เผยให้เห็นแรงบันดาลใจจากภาพจิตรกรรมฝาผนังในวัดภูมินทร์ จังหวัดน่าน เช่น ภาพ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 266) *เจ้าเมืองหนุม* (ภาพที่ 267) *เจ้านางน้อย* (ภาพที่ 268) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 269) *เจ้าหญิงเมืองน่าน* (ภาพที่ 270) *หนุมล้านนา* (ภาพที่ 271) และ *สาวล้านนา* (ภาพที่ 272) เป็นต้น

ภาพที่ 266 *ไม่มีชื่อ* พ.ศ. 2540 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัฏวารักษ์ (บรรณาธิการ), *อว สานะเสน 72 ปี* (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550),

ภาพที่ 267 เจ้าเมืองหนุ้ม พ.ศ. 2542 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 40.64 x 60.29 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัฏทาร์กย์ (บรรณารักษ์), อวบ สามะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550),

ภาพที่ 268 เจ้านางน้อย พ.ศ. 2542 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 50.8 x 60.96 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทวารัณย์ (บรรณาธิการ), อวบ สานะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สานะศิลป์ จำกัด, 2550), 109.

ภาพที่ 269 ไม่มีชื่อ พ.ศ. 2547 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 25.4 x 30.48 ซม.

ที่มา : ชื่องมาศ ราชภัฏทวารัณย์ (บรรณาธิการ), อวบ สานะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สานะศิลป์ จำกัด, 2550), 307.

ภาพที่ 270 เจ้าหญิงเมืองน่าน พ.ศ. 2549 สีนํ้ามันบนผ้าใบ ขนาด 91.44 x 121.92 ซม.

ที่มา : ช้องมาศ ราชภัฏวารักษ์ (บรรณาธิการ), อวบ สามะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สามะศิลป์ จำกัด, 2550),

115.

ภาพที่ 271 หนุ่มล้านนา พ.ศ. 2550 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 50.8 x 60.96 ซม. ผลงานร่วมกับอู่แก้วสาณะเสน
ที่มา : ช้องมาศ ราชภัฏทาร์กย์ (บรรณาธิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550),
112.

ภาพที่ 272 สาวล้านนา พ.ศ. 2550 สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 50.8 x 60.96 ซม. ผลงานร่วมกับอู่แก้วสาณะเสน
ที่มา : ช้องมาศ ราชภัฏทาร์กย์ (บรรณาธิการ), อวบ สาณะเสน 72 ปี (กรุงเทพฯ: บริษัท สาณะศิลป์ จำกัด, 2550),
113.

จากการพิจารณาผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมของ อวบ สาณะเสน ระหว่าง ปี พ.ศ. 2531-2550 เผยให้เห็นแนวคิดสร้างสรรค์และเทคนิคการเขียนภาพจิตรกรรมที่หลากหลาย รวมทั้งรูปแบบการสร้างงานที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รูปแบบและเทคนิคการเขียนภาพทิวทัศน์ ที่อวบศึกษามาจากภาพจิตรกรรมของศิลปินยุโรปชั้นครูหลายคน เช่น การใช้แสงเงา การสร้างบรรยากาศภายในภาพ หรือเทคนิคการเขียนรายละเอียดทั้งท้องฟ้า ผืนดิน และต้นหญ้า ศิลปินผู้ให้แรงบันดาลใจ เช่น จอห์น คอนสแตเบิล วิลเลียม เทอร์เนอร์ และศิลปินสกุลช่างดัตช์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรมбранท์

จิตรกรรมฝาผนังทางภาคเหนือของไทย รูปเขียนหลังกระจกแบบจีน ก็ให้แรงบันดาลใจในการสร้างผลงานศิลปะแก่อวบด้วยเช่นกัน

เชิงอรรถท้ายบทที่ 3

¹สัมภาษณ์ วิสุมิตา สาณะเสน, ผู้เป็นภรรยาของอวบ สาณะเสน, 10 มกราคม 2559.

²เดือนฉายผู้ชนะ ผู้ประเสริฐ, “Master of Thailand,” *Fine Art* 1, 9 (ตุลาคม 2547): 54.

³เรื่องเดียวกัน, 49.

⁴อวบ สาณะเสน, “หลายเรื่องหลายรสจากอาจารย์ศิลป์,” ใน *อาจารย์ศิลป์กับลูกศิษย์*, นิพนธ์ ขำวิไล, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยศิลป์ พีระศรี, 2551), 334.

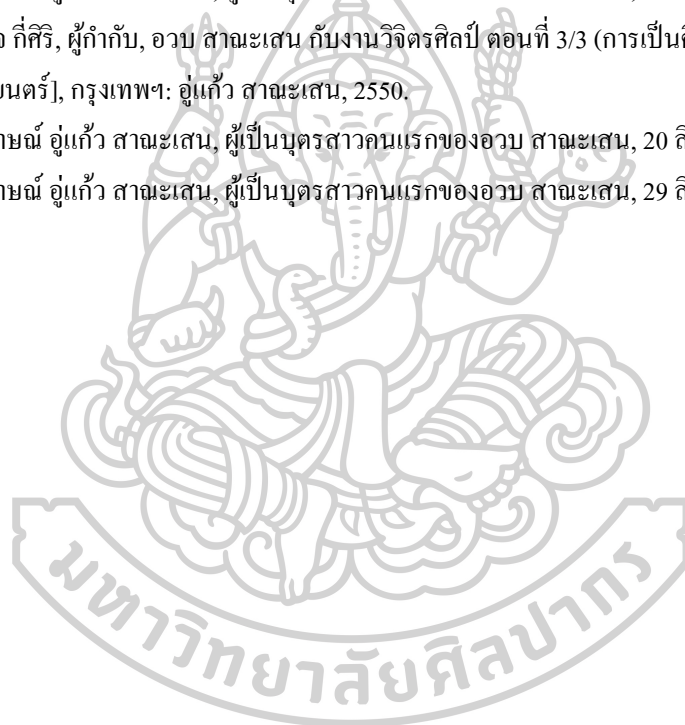
⁵สัมภาษณ์ นิวัติ กองเพียร, ผู้เป็นเพื่อนร่วมงานของอวบ สาณะเสน, 13 กันยายน 2560.

⁶สัมภาษณ์ อุ่แก้ว สาณะเสน, ผู้เป็นบุตรสาวคนแรกของอวบ สาณะเสน, 22 สิงหาคม 2561.

⁷พริกกิ กี่ศิริ, ผู้กำกับ, อวบ สาณะเสน กับงานวิจิตรศิลป์ ตอนที่ 3/3 (การเป็นศิลปิน-ความคิดและปรัชญา) [ภาพยนตร์], กรุงเทพฯ: อุ่แก้ว สาณะเสน, 2550.

⁸สัมภาษณ์ อุ่แก้ว สาณะเสน, ผู้เป็นบุตรสาวคนแรกของอวบ สาณะเสน, 20 สิงหาคม 2561.

⁹สัมภาษณ์ อุ่แก้ว สาณะเสน, ผู้เป็นบุตรสาวคนแรกของอวบ สาณะเสน, 29 สิงหาคม 2561.

บทที่ 4

พัฒนาการของศิลปะสมัยใหม่ในประเทศไทย

กับแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ศิลปะของ อวบ สาณะเสน

จากการศึกษาประวัติชีวิตและผลงานของอวบ สาณะเสน สามารถสังเกตได้ว่าอวบ สร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมไว้หลากหลายประเภท นอกจากนั้นยังได้เห็นแรงบันดาลใจของอวบ อันเกิดจากความประทับใจในผลงานศิลปะของศิลปินหรือช่างตะวันตก ที่ทำให้อวบสร้างผลงานที่แตกต่างไปจากศิลปะแนวประเพณีของไทย ดังกล่าวไว้ในบทที่ 3 เมื่อพิจารณาผลงานโดยรวมของอวบจะสามารถแบ่งแนวทางการสร้างสรรค์ศิลปะของอวบออกได้ 2 รูปแบบ คือ รูปแบบแนวสัจนิยม (Realism) และสมัยใหม่ (Modern Art)

ผลงานในรูปแบบสัจนิยมของอวบ ส่วนใหญ่จะได้รับอิทธิพลมาจากศิลปินเอกสมัยฟื้นฟูศิลปะวิทยา (Renaissance) หรือยุคบาโรก (Baroque) ของยุโรปโดยเฉพาะสกุลช่างดัตช์ (Dutch School) สำหรับผลงานในรูปแบบศิลปะสมัยใหม่ จะสังเกตเห็นแรงบันดาลใจจากศิลปินยุคโมเดิร์นอาร์ตในหลากหลายแนวทาง เช่น อิมเพรสชันนิสม์ (Impressionism) โพสต์อิมเพรสชันนิสม์ (Post-Impressionism) คิวบิสม์ (Cubism) เอ็กเพรสชันนิสม์ (Expressionism) ซิมโบลลิสม์ (Symbolism) เซอร์เรียลลิสม์ (Surrealism) นามธรรม (Abstract) กึ่งนามธรรม (Semi Abstract) เป็นต้น ซึ่งการสร้างสรรค์ผลงานของอวบทั้งรูปแบบสัจนิยมและสมัยใหม่ส่วนใหญ่มักเป็นผลงานประเภท หุ่นนิ่ง (Still Life) ภาพเหมือนบุคคล (Portrait) ทิวทัศน์ (Landscape) เสียเป็นส่วนใหญ่

โดยทั่วไปอวบ มักสร้างสรรค์ผลงานศิลปะในหลากหลายรูปแบบพร้อมๆ กัน ไม่ว่าจะเป็นผลงานประเภทเนื้อหาใด อย่างไรก็ตามการนำผลงานของศิลปินเอกของยุโรปที่ตนชื่นชอบมาเป็นแรงบันดาลใจและมาประยุกต์เข้ากับการสร้างสรรค์ผลงานของตนเอง ได้นำไปสู่การพัฒนาแบบที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนของอวบได้ในที่สุด อย่างไรก็ตามเราคงไม่สามารถทำความเข้าใจกับผลงาน รวมทั้งวิธีการสร้างงานศิลปะในหลากหลายรูปแบบของอวบได้เลย หากเราไม่ย้อนกลับไปพิจารณาผลงานศิลปกรรมที่เกิดขึ้นก่อนหน้าและระหว่างที่อวบได้ศึกษาศิลปะที่คณะจิตรกรรมและประติมากรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร

ทิศทางการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาการทางศิลปะของไทยที่นำไปสู่ศิลปะไทยสมัยใหม่ มิได้มีจุดเริ่มต้นมาจากการกำเนิดของโรงเรียนศิลปากรเมื่อ ปี พ.ศ. 2487 หรือการประกวดศิลปกรรมแห่งชาติเมื่อปี พ.ศ. 2492 หากแต่เริ่มมีพัฒนาการมาตั้งแต่เมื่อประมาณสมัยรัชกาลที่ 5 โดยการที่สยามประเทศได้มีปฏิสัมพันธ์กับนานาชาติทางตะวันตกทำให้ศิลปวัฒนธรรมจากชาติตะวันตกค่อยๆ หลั่งไหลเข้ามา ซึ่งหนึ่งในสาเหตุที่สำคัญที่มีการรับศิลปวัฒนธรรมจากชาติตะวันตกนั้น คือ การที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสนพระทัยในศิลปะตะวันตก

โดยเฉพาะรูปแบบการสร้างงานแบบเหมือนจริงตามธรรมชาติตั้งแต่ทรงเป็นยุคสมัยตรีศ ต่อมาเมื่อได้เสด็จประพาสยุโรปเพื่อเจริญสัมพันธไมตรีกับนานาอารยประเทศทั้งหลาย และได้ทอดพระเนตรเห็นความงดงามของศิลปะตะวันตก ด้วยพระเนตรของพระองค์เองจึงทรงมีพระราชประสงค์ที่จะนำความวิไลเหล่านี้เข้าสู่สยามประเทศ เพื่อให้ประเทศสยามสามารถพัฒนาเข้าสู่การเป็นอารยประเทศ และได้รับการยอมรับจากประเทศที่เจริญแล้ว นับแต่บัดนั้นประเทศสยามก็เปิดประตูรับศิลปวัฒนธรรมในหลายด้านจากชาติตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านงานศิลปะ ทั้งประติมากรรมและจิตรกรรม เป็นต้น

ความสนพระราชหฤทัยในศิลปะแนวเหมือนจริง ของรัชกาลที่ 5 จะเริ่มต้นที่ประติมากรรมและจิตรกรรมภาพเหมือนดังจะสังเกตเห็นได้จากเมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าประดิษฐวรการ ปั้นพระบรมรูปรัชกาลที่ 1 - 4 ขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2412 - 2414 (ภาพที่ 273) เพื่อสักการบูชาในฐานะพระเทพบิดรแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งปัจจุบันประดิษฐานอยู่ที่ปราสาทพระเทพบิดร หรือเมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้จอร์จ เออร์เนสต์ ซอลโล (Georger Ernest Saulo) ประติมากรชาวฝรั่งเศสปั้นและหล่อพระบรมรูปทรงม้า ซึ่งเป็นพระบรมรูปเหมือนของพระองค์ กำลังทรงม้าอย่างสง่างามเพื่อประดิษฐาน ณ ลานหน้าพระที่นั่งอนันตสมาคม'

ภาพที่ 273 พระบรมรูปสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชที่ปราสาทพระเทพบิดร วัดพระศรีรัตนศาสดาราม
ที่มา : oknation, เข้าถึงเมื่อ 10 สิงหาคม 2561, เข้าถึงได้จาก

http://oknation.nationtv.tv/blog/home/blog_data/834/46834/images/been/DSCF5618.JPG

ด้านจิตรกรรมนั้น เริ่มเห็นการเปลี่ยนแปลงได้จากการเริ่มนำเข้าจิตรกรชาวอิตาลีอย่าง แกลลีโอ คินี (Galileo Chini) และคาร์โล ริโกลี (Carlo Rigoli) เพื่อเขียนจิตรกรรมปูนเปียกบนเพดานโดมพระที่นั่งอนันตสมาคม ระหว่างปี พ.ศ. 2455 - 2456 ทั้งหมด 6 ภาพ โดยแต่ละภาพเป็นรูปแบบที่ผสมกันของศิลปะแบบนีโอ-คลาสสิก โรแมนติก และอิมเพรสชันนิสม์ ภาพผลงานดังกล่าวอยู่ภายใต้การควบคุมของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานิศราวุธดิวงษ์ (ภาพที่ 274 - 279)

ภาพที่ 274 ภาพพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกครั้งดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกเสด็จกลับจากราชการทัพที่เขมร เพดานโดมด้านทิศเหนือ พระที่นั่งอนันตสมาคม

ที่มา : tnews, เข้าถึงเมื่อ 10 สิงหาคม 2561, เข้าถึงได้จาก <https://www.tnews.co.th/contents/350757>

ภาพที่ 275 ภาพเหตุการณ์พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประทับเบื้องหน้าพระพุทธชินสีห์ แวดล้อมด้วย พระภิกษุและนักบวชต่างชาติศาสนิกายต่างๆ แสดงนัยแห่งพระราชจรรยา ที่ทรงเป็นองค์ศาสนูปถัมภกของทุกศาสนา โดยไม่รังเกียจกีดกัน เพชาน โคมค้ำยันทิศตะวันตกพระที่นั่งอนันตสมาคม
ที่มา : tnews, เข้าถึงเมื่อ 10 สิงหาคม 2561, เข้าถึงได้จาก <https://www.tnews.co.th/contents/350757>

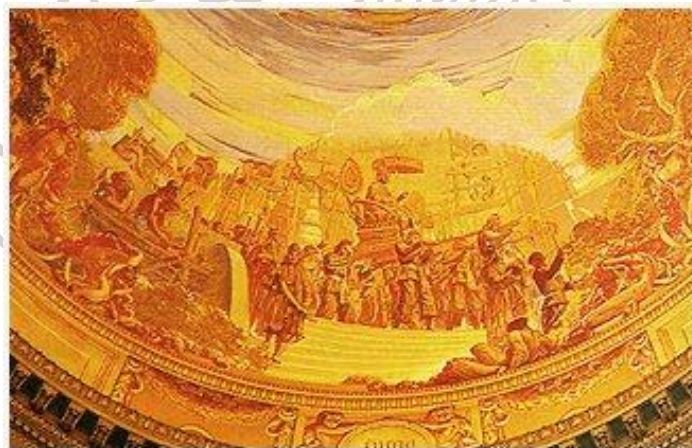
ภาพที่ 276 ภาพพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานอภัยทาน และทรงเลิกประเพณีทาสเพศาน
โคมด้านทิศใต้ของท้องพระโรงกลาง พระที่นั่งอนันตสมาคม
ที่มา : tnews, เข้าถึงเมื่อ 10 สิงหาคม 2561, เข้าถึงได้จาก <https://www.tnews.co.th/contents/350757>

ภาพที่ 277 ภาพเหตุการณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จออกประทับ ณ พระที่นั่งบุษบกมาลาที่
มุขเด็จ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท เนื่องในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภช เมื่อ พ.ศ. 2454 เพดาน โคมด้าน
ทิศตะวันออกของท้องพระโรงกลางพระที่นั่งอนันตสมาคม
ที่มา : tnews, เข้าถึงเมื่อ 10 สิงหาคม 2561, เข้าถึงได้จาก <https://www.tnews.co.th/contents/350757>

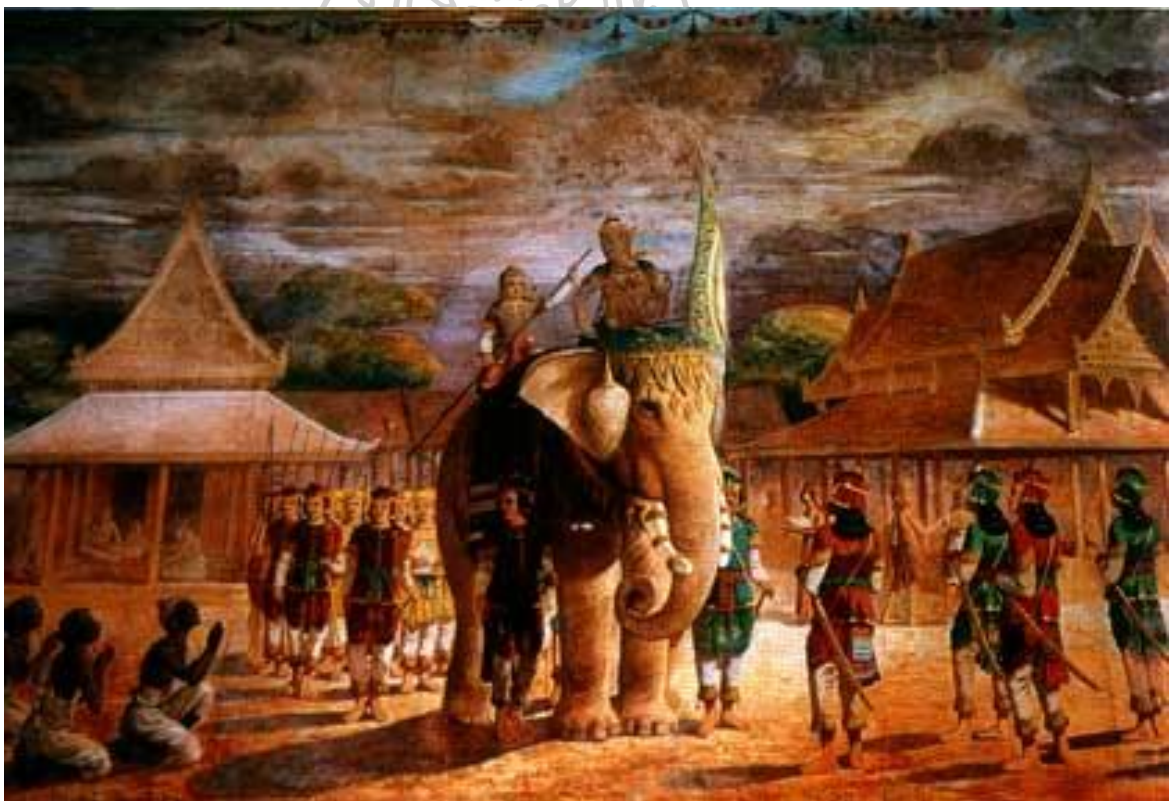

ภาพที่ 278 ภาพพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 เสด็จเลียบพระนคร โดยกระบวนพยุหยาตรา
สถลมารค ด้านหลังเป็นการก่อสร้างพระปรางค์วัดอรุณราชวราราม ที่ทรงมีพระราชดำริสร้างเพิ่มเติมให้สูงใหญ่
ขึ้น เพื่อเป็นศรีสง่าแก่พระนครหลวง เพศานด้านใต้ของ โคมทิศตะวันออกพระที่นั่งอนันตสมาคม
ที่มา : dooasia, เข้าถึงเมื่อ 10 สิงหาคม 2561, เข้าถึงได้จาก
http://www.dooasia.com/trips/detail_recommend_admin.php?id=366

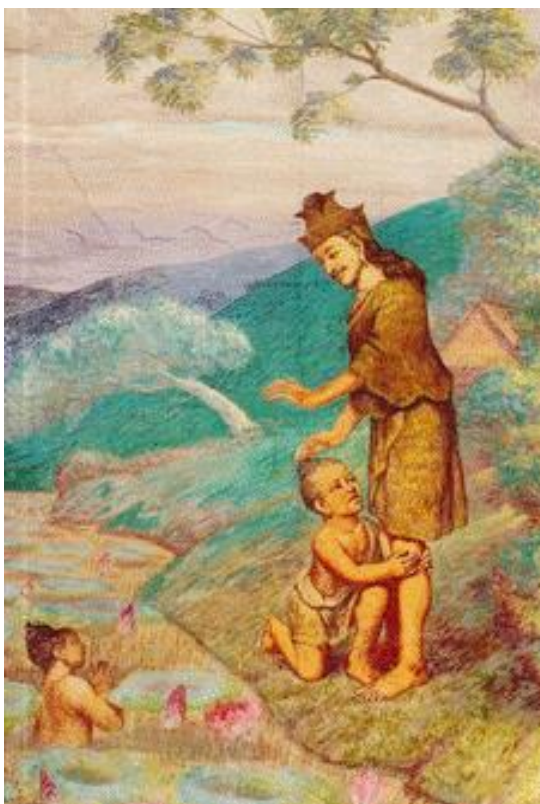
ภาพที่ 279 ภาพพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 เสด็จเลียบพระนคร โดยกระบวนพยุหยาตราสถล
มารค จากหลังเป็นภาพป้อมเผด็จดัสกร พระมหาเจดีย์ในวัดพระเชตุพนฯ และพระมหาปราสาทราชมณเฑียรใน
พระบรมหาราชวัง ซึ่งได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ก่อสร้าง และบูรณะให้สวยงาม เพศานด้านเหนือของ โคมทิศ
ตะวันออกพระที่นั่งอนันตสมาคม
ที่มา : dooasia, เข้าถึงเมื่อ 10 สิงหาคม 2561, เข้าถึงได้จาก http://www.dooasia.com/trips/detail_recommend_admin.php?id=366

นอกจากที่พระที่นั่งอนันตสมาคมแล้ว ที่วัดราชาธิวาสยังมีงานจิตรกรรมฝาผนังที่มีความสำคัญอีกเช่นกัน กล่าวคือ ในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการบูรณะพระอุโบสถวัดราชาธิวาส รวมทั้งการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถใหม่หมดด้วย ซึ่ง คาร์โล ริ โกลี เป็นผู้เขียนภาพและสมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ เป็นผู้ออกแบบภาพจิตรกรรมฝาผนังดังกล่าว แสดงเนื้อหาเรื่องพระเวสสันดรชาดก ถิ่นที่ต่างๆ สิ่งที่น่าสนใจในภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดราชาธิวาสคือ การการเขียนภาพโดยใช้หลักทัศนียวิทยาและกายวิภาคของตะวันตกมาใช้ในการออกแบบและสร้างสรรค์งานจิตรกรรมทำให้ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่พระอุโบสถวัดราชาธิวาสแตกต่างไปจากภาพจิตรกรรมฝาผนังแห่งอื่น ที่อยู่ในช่วงเวลาเดียวกัน (ภาพที่ 280 - 281) ดังนั้นจึงถือได้ว่าจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดราชาธิวาสแสดงให้เห็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการสร้างงานจิตรกรรมของไทยอย่างชัดเจน รวมทั้งยังเป็นแรงบันดาลใจต่อการสร้างสรรค์งานจิตรกรรมไทยสมัยใหม่ต่อไป²

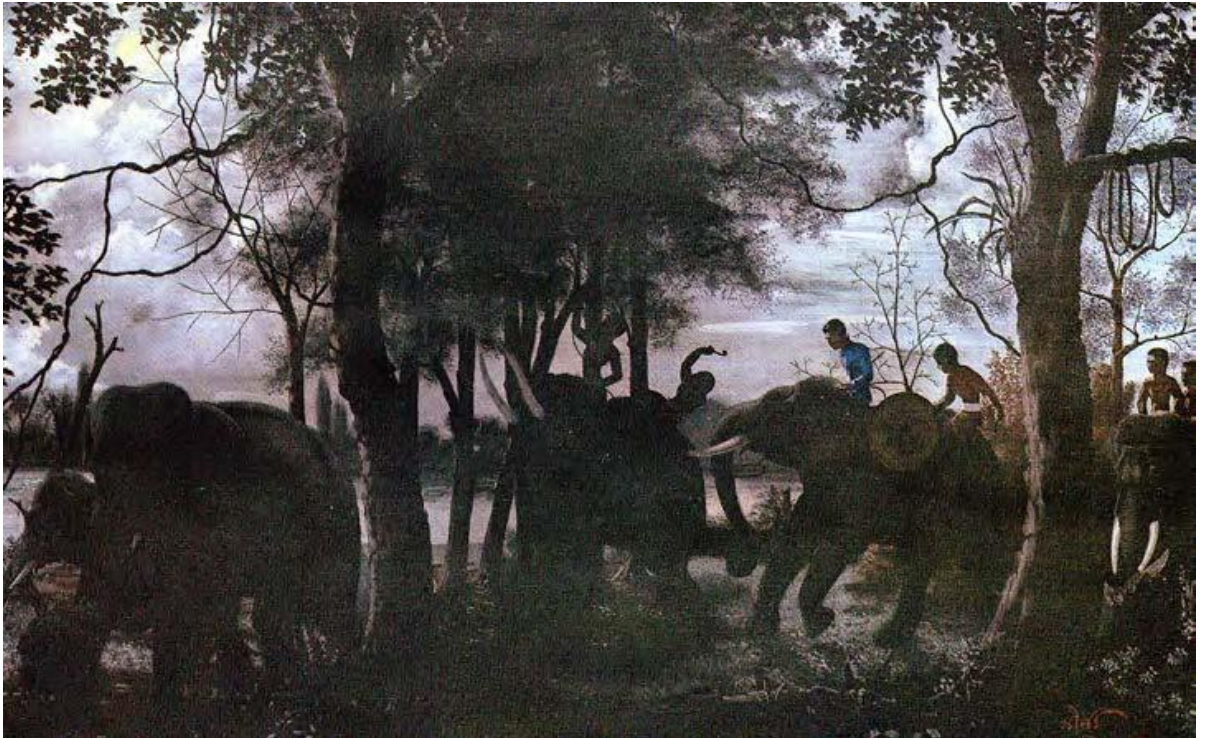
ภาพที่ 280 ภาพงานจิตรกรรมฝาผนัง เรื่อง พระเวสสันดรชาดก ตอน คณะทูตมาจากเมืองกลิงครามาขอช้างเผือกนามว่า บึงจัญนาเคนทร์ ช้างเผือกคู่บ้านคู่เมืองของเมืองลิทิไปยังเมืองของตน เพราะเชื่อว่าจะช่วยให้เมืองของตนที่กำลังแห้งแล้ง มีความอุดมสมบูรณ์ขึ้นมา พระเวสสันดรก็ทรงยกช้างบึงจัญนาเคนทร์ให้แก่เมืองกลิงคราษพระอุโบสถ วัดราชาธิวาส

ที่มา : pantip, เข้าถึงเมื่อ 14 สิงหาคม 2561, เข้าถึงได้จาก, <https://pantip.com/topic/36890558>

ภาพที่ 281 กัมกัม จิตรกรรมฝาผนังเรื่องเวสสันดรชาดก ในพระอุโบสถวัดราชาธิวาส สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ออกแบบ คาร์โลรี โกลิเขียนภาพ
ที่มา : sookjai, เข้าถึงเมื่อ 17 กันยายน 2561, เข้าถึงได้จาก <http://www.sookjai.com/index.php?topic=64803.0>

เมื่อปี พ.ศ. 2430 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดฯ ให้จัดการประกวดภาพเขียนประกอบโคลงพระราชพงสาวดารจำนวน 92 ภาพ เพื่อนำไปจัดแสดงในงานออกพระเมรุพระราชทานเพลิงพระศพพระราชโอรส พระราชธิดา และพระอัครชายาในรัชการที่ 5 ณ ท้องสนามหลวง ผลงานจิตรกรรมสีฝุ่นบนกระดาษเหล่านี้ถูกนำไปใส่กรอบเพื่อจัดแสดงซึ่งแตกต่างไปจากจิตรกรรมแบบเก่าที่มักจะเขียนบนผนัง ไม้สัก และมีรูปแบบสมัยใหม่ต่างไปจากภาพจิตรกรรมไทยในอดีต เช่น ภาพ “พระราชพงสาวดารแผ่นดินพระเจ้าท้ายสระ ตอนช้างทรงพระมหาอุปราชแห่งช้างพระที่นั่ง (ภาพที่ 282) วาดโดยสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ผลงานดังกล่าวแสดงให้เห็นการใช้หลักการทางทัศนียวิทยาและน้ำหนักแสงเงาที่สมจริงตามแบบอย่างศิลปะตะวันตก ซึ่งเผยให้เห็นอิทธิพลของศิลปะตะวันตกในการสร้างงานจิตรกรรมของไทยขณะนั้น อย่างไรก็ตามแนวโน้มในการสร้างสรรค์จิตรกรรมที่ได้รับอิทธิพลตะวันตกได้เกิดขึ้นมาก่อนหน้านี้แล้วในสมัยรัชกาลที่ 4 โดยมีขรัวอินโข่ง เป็นผู้บุกเบิก ตามแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ภาพที่ 283)

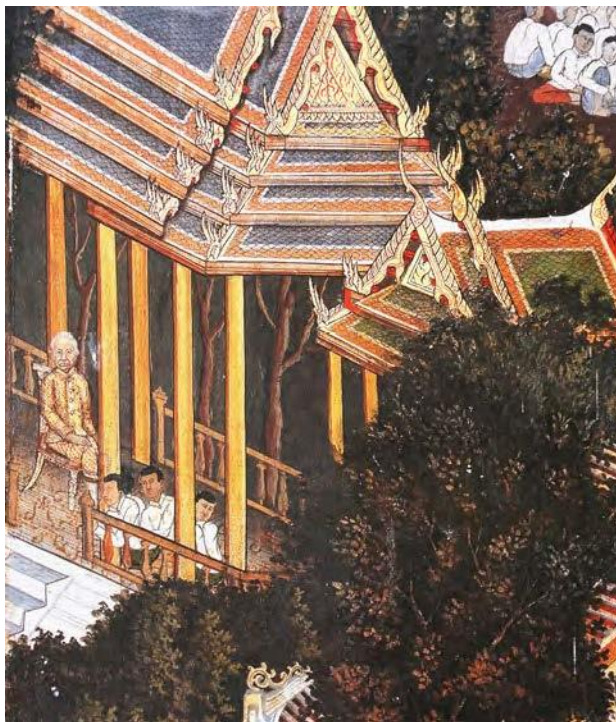
ภาพที่ 282 ภาพพระราชพงสาวดารแผ่นดินพระเจ้าท้ายสระ ตอน ช้างทรงพระมหาอุปราชแห่งช้างพระที่นั่ง วัด
 โดย สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์
 ที่มา : กฤษณา หงษ์อุเทน, “ศิลปะสมัยใหม่ในประเทศไทย: วิจัยเชิงบูรณาการเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงแห่งฐาน
 รากทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ” (ภาควิชาทฤษฎีศิลป์ คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัย
 ศิลปากร, 2561), 293.

ภาพที่ 283 ภาพผลงานจิตรกรรม วาดโดย ขรัวอินโข่ง

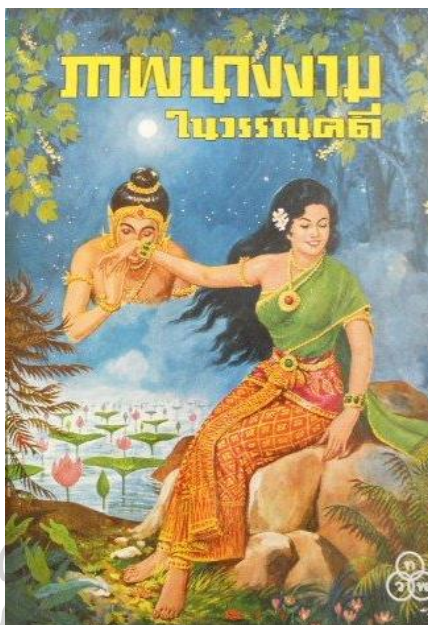
ที่มา : reurnthai, เข้าถึงเมื่อ 10 สิงหาคม 2561, เข้าถึงได้จาก <http://www.reurnthai.com/index.php?topic=1871.0>

นอกเหนือจากภาพจิตรกรรมฝาผนังดังกล่าวมาแล้ว ยังมี ภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระที่นั่งทรงผนวช วัดเบญจมบพิตร ซึ่งสร้างสรรค์โดยศิลปินนิรนาม ผลงานมีความน่าสนใจเป็นอย่างมาก ทั้งการเขียนภาพให้มีระยะแบบสามมิติ การเขียนภาพคนแบบเหมือนจริงทั้งหน้าตา สรีระ และเสื้อผ้า รวมทั้งการเขียนภาพที่มีเนื้อหาทางประวัติศาสตร์และเหตุการณ์สำคัญของบ้านเมืองและชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในสมัยนั้น เช่น ภาพบันทึกเหตุการณ์เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จไปทอดพระเนตรสุริยุปราคาที่ตำบลหว้ากอ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นต้น (ภาพที่ 284)

ภาพที่ 284 ภาพจิตรกรรมฝาผนังแสดงเหตุการณ์พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ทอดพระเนตร
 สุริยุปราคาที่ตำบลหัวก้อ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พระที่นั่งทรงผนวช วัดเบญจมบพิตร
 ที่มา : กฤษณา หงษ์อุเทน, “ศิลปะสมัยใหม่ในประเทศไทย: วิจัยเชิงบูรณาการเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงแห่งฐาน
 รากทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ” (ภาควิชาทฤษฎีศิลป์ คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัย
 ศิลปากร, 2561), 242.

อาจกล่าวได้ว่าในช่วงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จิตรกรไทยที่
 ทรงอิทธิพลมากที่สุดคือ สมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ รูปแบบการสร้างสรรค์
 จิตรกรรมของพระองค์เป็นแรงบันดาลใจส่งทอดมาสู่ศิลปินและช่างศิลปกรรมในรุ่นต่อมา อาทิเช่น
 พระเทวาภินิมิต และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เหม เวชกร ผู้เคยเรียนรู้การเขียนรูปจากกรีกอิตาลี รูปแบบที่
 โดดเด่นในภาพเขียนของเหม เวชกร คือ ภาพคนที่มีใบหน้าและเครื่องแต่งกายเป็นชาวสยาม แต่มี
 กลิ้มเนื้อและการระบายแสงเงาอย่างเหมือนจริง ซึ่งแสดงให้เห็นอิทธิพลเทคนิคการเขียน
 ภาพเหมือนจริงแบบตะวันตกทั้งการเขียนภาพให้มีระยะแบบสามมิติเทคนิคการเขียนภาพเหมือน
 จริงแบบตะวันตกทั้งการเขียนภาพให้มีระยะแบบสามมิติ การเขียนรูปทรงมนุษย์ให้งดงามได้
 สดส่วน ลักษณะทางกายวิภาคถูกต้อง การวางองค์ประกอบภาพ การใช้สี เป็นต้น (ภาพที่ 285)

ภาพที่ 285 ภาพปกหนังสือ “ภาพนางงามในวรรณคดี” สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชวาดโดย เหม เวชกร
ที่มา : bangkokoldbook, เข้าถึงเมื่อ 17 สิงหาคม 2561, เข้าถึงได้จาก
<http://www.bangkokoldbook.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=539505038&Ntype=17>

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ได้ปรากฏภาพจิตรกรรมฝาผนัง ที่พระวิหารหลวงวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร วัด โดยพระยาอนุศาสน์จิตรกรศิลปินคู่พระทัยของในหลวงรัชกาลที่ 6 ความน่าสนใจของภาพจิตรกรรมฝาผนังนี้คือ ภาพเทพชุมนุม (ภาพที่ 286) ซึ่งแสดงให้เห็นลักษณะเหมือนจริงทั้งสัดส่วนและความถูกต้องทางกายวิภาค รวมทั้งการให้น้ำหนักแสงเงาซึ่งแสดงให้เห็นความรู้ความสามารถของจิตรกรและอิทธิพลจากศิลปะตะวันตกได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 286 จิตรกรรมฝาผนังภาพเทพชุมนุม พระวิหารหลวงพระปทุมเจดีย์ราชวรมหาวิหารวัด โดย พระยา
อนุศาสน์จิตรกร

ที่มา : *archprofessionalpractice*, เข้าถึงเมื่อ 10 สิงหาคม 2561, เข้าถึงได้จาก http://archprofessionalpractice.blogspot.com/2013/02/blog-post_2.html

เมื่ออย่างเข้ารัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระยาอนุศาสน์จิตรกรก็ได้รับมอบหมายให้เขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังในวิหารวัดสุวรรณดารารามราชวรวิหาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นภาพเล่าเรื่องพระราชพงศาวดารสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ภาพจิตรกรรมฝาผนังในวิหารแห่งนี้เผยให้เห็นอิทธิพลรูปแบบการเขียนภาพแบบตะวันตกของจิตรกรที่เขียนภาพมนุษย์ให้มีลักษณะทางกายวิภาคแบบเหมือนจริงตามธรรมชาติ การผลัดกระษะภายในภาพและหากพิจารณาอย่างละเอียดจะพบการเขียนภาพแบบที่เปลี่ยนแปลงตามแนวทางของศิลปะอิมเพรสชันนิสม์ (ภาพที่ 287) สิ่งนี้เคยปรากฏอยู่ในภาพจิตรกรรมฝาผนังของคาร์โล ริโกลี ที่ได้สร้างสรรค์ไว้ในพระอุโบสถวัดราชาธิวาสด้วยเช่นกัน

ภาพที่ 287 ภาพพระราชพงศาวดารสมเด็จพระนเรศวรสุบินนิมิตว่า จระเข้ใหญ่ว่ายน้ำเข้ามาจะทำร้ายพระองค์ ภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระวิหารวัดสุวรรณดาราราม พระนครศรีอยุธยา วาดโดย พระยาอนุศาสน์จิตรกร (จันทร์ จิตรกร) ราวปี พ.ศ. 2474

ที่มา : กฤษณา หงษ์อุเทน, “ศิลปะสมัยใหม่ในประเทศไทย: วิจัยเชิงบูรณาการเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงแห่งฐานรากทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ” (ภาควิชาทฤษฎีศิลป์ คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2561), 287.

ในปี พ.ศ. 2475 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดฯ ให้จัดงานฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ครบ 150 ปี หนึ่งในกรเตรียมงานฉลองคือการบูรณปฏิสังขรณ์ปูชนียสถานและศิลปวัตถุที่สำคัญเช่น การซ่อมภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระระเบียงคด วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ที่เขียนขึ้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 โดยการซ่อมแซมครั้งนี้มีพระเทวาทินิมิตเป็นแม่กอง มีช่างและศิลปินกว่า 70 คน เข้ามาร่วมในโครงการการบูรณะในครั้งนี้ด้วย ซึ่งหนึ่งในนั้นก็คือ เหม เวชกร (ภาพที่ 288)

ภาพที่ 288 ภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่อง รามเกียรติ์ ระเบียบกต วัดพระศรีรัตนศาสดาราม วาดโดย เหม เวชกร พ.ศ. 2473

ที่มา: becommon, เข้าถึงเมื่อ 10 มิถุนายน 2561, เข้าถึงได้จาก <https://becommon.co/culture/who-is-hem/>

หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา จนถึงปี พ.ศ. 2500 ได้มีการจัดงานฉลองรัฐธรรมนูญในเดือนธันวาคมเป็นประจำทุกปี ต่อมาในปี พ.ศ. 2480 กรมศิลปากรได้มีการจัดการประกวดประณีตศิลปกรรมขึ้นเป็นครั้งแรก ด้วยเหตุผลที่ว่าต้องการแสดงถึงความงามของประเทศ เพื่อให้คนในชาติเกิดความภาคภูมิใจ รวมทั้งเปิดโอกาสให้คนสร้างงานศิลปะ ได้มีพื้นที่ในการแสดงออก จากหลักฐานภาพถ่ายผลงานศิลปกรรมที่เข้าร่วมประกวดซึ่งปรากฏเพียงภาพถ่าย ปี พ.ศ. 2480 และ 2481 และมีแต่ภาพผลงานประติมากรรม ที่มีรูปแบบเหมือนจริงเป็นส่วนใหญ่

ในขณะที่งานจิตรกรรมจะปรากฏหลักฐานให้เห็นก็ต่อเมื่อมีการจัดเวทีศิลปกรรมแห่งชาติตั้งแต่ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2492 เป็นต้นมา

การจัดการศิลปกรรมแห่งชาติครั้งแรกเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2492 โดยรูปแบบผลงานที่อยู่ในกระแสความนิยมขณะนั้นคือ ผลงานรูปแบบเหมือนจริง และรูปแบบอิมเพรสชันนิสม์ เช่น ภาพ *ภาพเปลือย* (ภาพที่ 289) ผลงานที่มีรูปแบบเรียลลิสติกของ จำรัส เกียรติก้อง และภาพ *วิถีแห่งความฝัน* (ภาพที่ 290) ผลงานรูปแบบอิมเพรสชันนิสม์ของ มีเชียม ยิบอินซอย หลังจากได้ศึกษาเรียนรู้ศิลปะ “โมเดิร์น อาร์ต” ศิลปินหนุ่มๆ ของไทยในขณะนั้นก็เริ่มสร้างงานศิลปะแนว “โมเดิร์น อาร์ต” ตามหลังศิลปินตะวันตก เพื่อไม่ให้ศิลปินไทยล้าหลังของตนเอง ศาสตราจารย์ ศิลป์ พีระศรี จึงแนะนำให้นักศึกษาศิลปะย้อนกลับไปศึกษาศิลปกรรมเก่าแก่อันทรงคุณค่าของชาติ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ศิลปะสมัยใหม่ที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองด้วย เหตุนี้เองจึงเกิดรูปแบบศิลปะที่แสดงให้เห็นการผสมผสานกันระหว่างบริบทเนื้อหาความเป็นไทยกับรูปแบบศิลปะโมเดิร์น อาร์ตในแนวทางต่างๆ ในช่วงเวลาดังกล่าวยังแสดงให้เห็นถึงความตื่นตัวของศิลปินไทยในการศึกษา ค้นคว้า ทดลอง และประยุกต์ผลงานเพื่อแสวงหารูปแบบอันเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

ภาพที่ 289 จำรัส เกียรติก้อง *ภาพเปลือย* พ.ศ. 2592 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 90 x 132 ซม.

ที่มา: suchartsawadsri, เข้าถึงเมื่อ 2 สิงหาคม 2561, เข้าถึงได้จาก <https://suchartsawadsri.wordpress.com/2011/02/11/>

E0%B8%AA%E0%B8%B8%E0%B8%94%E0%B8%97%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%82%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%8A%E0%B8%B5%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%95%E0%B8%84%E0%B8%99%E0%B8%97%E0%B8%B3%E0%B8%87%E0%B8%B2%E0%B8%99/

ภาพที่ 290 มีเซียม อิบอินซอย *วิถีแห่งความฝัน* พ.ศ. 2492 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 90 x 112 ซม.

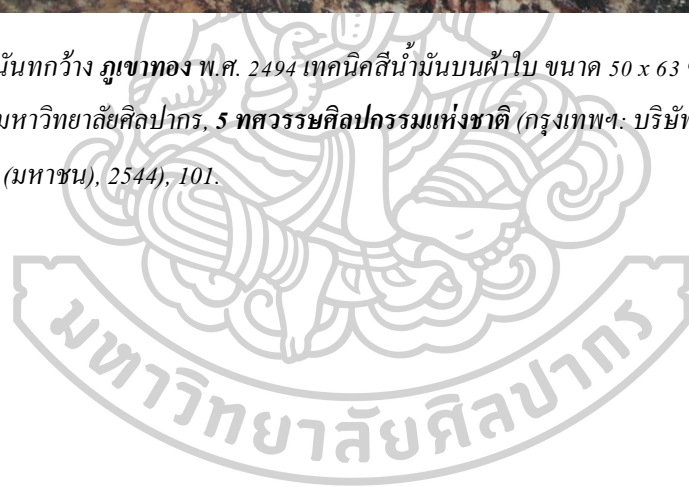
ที่มา : หอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 5 *ทศวรรษศิลปกรรมแห่งชาติ* (กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2544), 88.

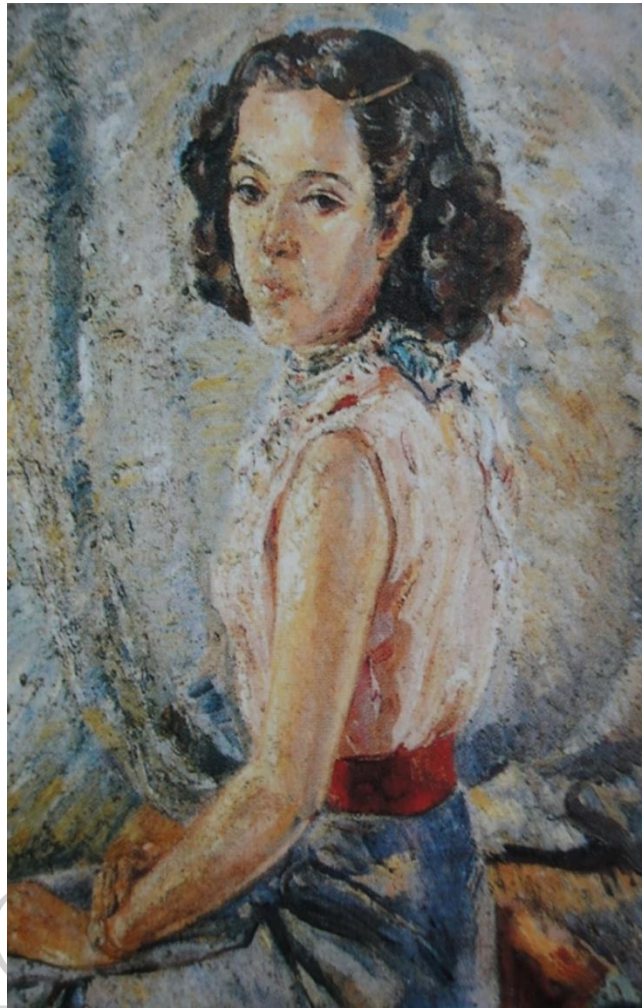
ศิลปะสมัยใหม่ในประเทศไทยมีรูปแบบที่หลากหลายไปตามความสนใจของศิลปินหนุ่มๆ แต่ละคนได้แก่ผลงานแนวทงอิมเพรสชันนิสม์ เช่น *ภูเขาทอง* (ภาพที่ 291) ของ ทวี นันทขว้าง และ *หญิงสาว* (ภาพที่ 292) ของ บัณจบ พลาวงศ์ เป็นต้น ผลงานแนวทงลิวิสม์ เช่น *วัดกัณฑ์เจดีย์* (ภาพที่ 293) ของ ประสงค์ ปัทมานุช และ *แม่บ้านในชนบท* (ภาพที่ 294) ของ สมโภชน์ อุปอินทร์ เป็นต้น ผลงานแนวเซอร์เรียลลิสม์ เช่น *ดอกบัว* (ภาพที่ 295) ของ ทวี นันทขว้าง และ *จุดจบ* (ภาพที่ 296) ของพิชัย นิรันต์ เป็นต้น และผลงานแนวกึ่งนามธรรมเช่น *ป่าสนที่คอยขุนตาล* (ภาพที่ 297) ของ สวัสดิ์ ดันติสุข เป็นต้น ผลงานเหล่านี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นบรรยากาศในแวดวงศิลปะของไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในรั้วมหาวิทยาลัยศิลปากร ที่บรรดาศิลปินเลือดใหม่หลายต่อหลายคน พยายามแสวงหารูปแบบศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนอย่างขยันขันแข็ง เพื่อสร้างชื่อเสียงบนเวทีศิลปกรรมแห่งชาติ อันเป็นเวทีการแสดงผลงานที่ยิ่งใหญ่ที่สุดหนึ่งเดียวในขณะนั้น

ภาพที่ 291 ทิวทัศน์กว้าง ภูเขาทอง พ.ศ. 2494 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 50 x 63 ซม.

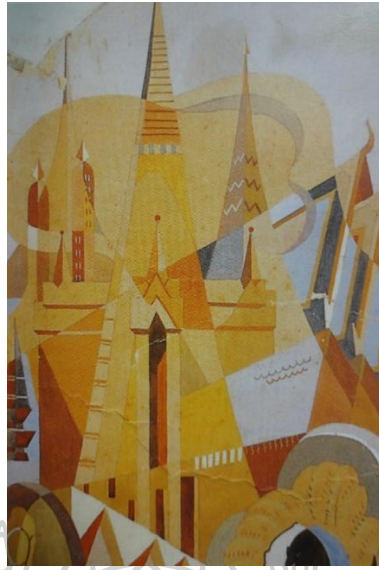
ที่มา : หอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 5 ทศวรรษศิลปกรรมแห่งชาติ (กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2544), 101.

ภาพที่ 292 บัณจบ พลาวงศ์ หญิงสาว พ.ศ. 2497 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบขนาด 120 x 85.3 ซม.

ที่มา :หอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 5 ทศวรรษศิลปกรรมแห่งชาติ (กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์
พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2544), 115.

ภาพที่ 293 ประสงค์ ปัทมานุช วัดกับเจดีย์ พ.ศ. 2492 เทคนิคสีฝุ่นบนกระดาษ ขนาด 38 x 27 ซม.

ที่มา : รองศาสตราจารย์วิโชค มุกดามณี, 6 ทศวรรษ ศิลปกรรมร่วมสมัยในประเทศไทย 2486 - 2546 (กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2548), 33.

ภาพที่ 294 สม โภชน์ อุปอินทร์ แม่บ้านในชนบท พ.ศ. 2503 เทคนิคสีน้ำมัน

ที่มา : หอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 5 ทศวรรษศิลปกรรมแห่งชาติ (กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2544), 161.

ภาพที่ 295 ทิวีนันทขว้าง ดอกบัว พ.ศ. 2499 เทคนิคสีน้ำมันบนแผ่น ไม้อัด ขนาด 120 x 182 ซม.

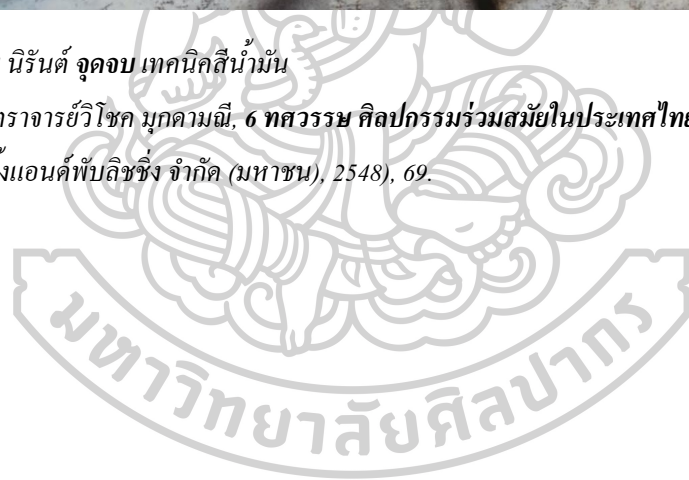
ที่มา : รองศาสตราจารย์วิโชค มุกดามณี, 6 ทศวรรษ ศิลปกรรมร่วมสมัยในประเทศไทย 2486 - 2546 (กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2548), 56.

ภาพที่ 296 พิชัย นิรันต์ จุดจบ เทคนิคสีน้ำมัน

ที่มา : รองศาสตราจารย์วิโชค มุกดามณี, 6 ทศวรรษ ศิลปกรรมร่วมสมัยในประเทศไทย 2486 - 2546 (กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2548), 69.

อวบ สาณะเสน เป็นศิลปินที่สร้างสรรค์งานจิตรกรรมไว้มากมาย หลายรูปแบบและประเภท ผลงานสร้างสรรค์ของเขาสะท้อนให้เห็นความประทับใจในผลงานของครูช่าง โบราณ (The Old master) ของยุโรป ดังนั้น การจะเข้าใจแนวคิดและรูปแบบการสร้างสรรค์ที่เป็นเอกลักษณ์ของจิตรกรผู้นี้จึงจำเป็นต้องศึกษาพิจารณาและวิเคราะห์ผลงานของเขาตามรูปแบบการสร้างงานอย่างเป็นระบบโดยเปรียบเทียบกับผลงานของครูช่างที่ให้แรงบันดาลใจกับเขา โดยจะแบ่งเป็นรูปแบบการสร้างสรรค์แนวเหมือนจริง (Realistic) และสมัยใหม่ (Modern Art) ซึ่งพิจารณาตามประเภทของผลงานเป็นหลัก

รูปแบบเหมือนจริงหรือสัจนิยม (Realism)

ศิลปะรูปแบบเหมือนจริงเป็นรูปแบบแรกที่อวบได้ศึกษาเรียนรู้มาตั้งแต่ครั้งเริ่มเรียนศิลปะที่โรงเรียนศิลปศึกษา (วิทยาลัยช่างศิลป์) และมหาวิทยาลัยศิลปากร สำหรับนักเรียนศิลปะนั้นจะต้องฝึกการเขียนภาพในแนวนี่ก่อนแล้วจึงสามารถไปทดลองสร้างงานในรูปแบบอื่น ตลอดระยะเวลาที่อวบเจริญเติบโตกระทั่งเข้าศึกษาศิลปะที่คณะจิตรกรรมและประติมากรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร ศิลปะรูปแบบเหมือนจริงเป็นที่นิยมมากในประเทศไทย การศึกษาศิลปะแนวเหมือนจริงผ่านการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะโดยศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี เป็นผู้สอน และการได้เห็นภาพผลงานเหล่านี้จากหนังสือน่าจะสร้างความประทับใจให้นักศึกษาศิลปะเช่นอวบเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเทคนิคในการเขียนภาพเหมือนจริงของศิลปินสกุลช่างคัตซ์ที่สามารถเขียนภาพเหมือนบุคคล สิ่งของเครื่องใช้ ที่ทำจากวัสดุต่างๆ เช่น โลหะ แก้ว ดินเผา ผักผลไม้ ฯลฯ ได้อย่างเหมือนจริงตามธรรมชาติอย่างน่าประทับใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเขียนภาพเหมือนบุคคลได้อย่างเข้าถึงจิตวิญญาณราวกับมีชีวิตและลมหายใจจริง แน่นอานว่าผลงานเหล่านี้ย่อมสร้างแรงบันดาลใจให้การสร้างผลงานในลักษณะนี้แก่อวบเป็นอย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้จากผลงานภาพเหมือนที่อวบสร้างขึ้น เช่น ภาพ *อวบ สาณะเสน* (ภาพที่ 81) *วิสุตา สาณะเสน* (ภาพที่ 82) *อู๋* (ภาพที่ 83) *อ้อม* (ภาพที่ 84) *โอ* (ภาพที่ 85) *สุภาพสตรี* (ภาพที่ 206) *เก็บดอกไม้* (ภาพที่ 208) และ *น้องจิบน้ำ* (ภาพที่ 209) เป็นต้น

ภาพเหมือนของอวบส่วนใหญ่มักจะเป็นภาพเหมือนบุคคลในครอบครัวทั้งตัวของเขาเอง ภรรยาหรือลูกๆ เป็นภาพที่อวบเขียนขึ้นเพราะอยากจะเขียน ราวกับเป็นการจดบันทึกความรักที่เขา มีต่อครอบครัวอย่างแน่นแฟ้น อวบเป็นจิตรกรเพียงไม่กี่คนที่สามารถเขียนภาพเหมือนบุคคลได้อย่างเหมือนจริงตามธรรมชาติและยังสามารถสะท้อนจิตวิญญาณความรู้สึกของผู้เป็นแบบออกมาให้เห็นอย่างชัดเจนได้ด้วย ผลงานภาพเหมือนของอวบจะปรากฏให้เห็นอยู่เรื่อยๆ ตลอด

ระยะเวลาในการสร้างสรรค์งานศิลปะของเขาที่น่าสนใจคือช่วงเวลาที่อวบและวิสุตาได้รับมอบหมายให้บริหาร “ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม” นอกจากอวบจะรับงานถ่ายภาพเหมือนเชิงศิลปะแล้ว ยังรับเขียนภาพเหมือนบุคคลด้วยสีน้ำมันด้วย ซึ่งเขาได้ใช้เทคนิคและฝีมือทางเชิงช่างที่ได้ฝึกฝนเล่าเรียนจากมหาวิทยาลัยศิลปากรมาพัฒนางานภาพเหมือนของเขา บางครั้งก็นำภาพเขียนของช่างโบราณมาทดลองเขียน เหมือนกับเป็นการศึกษาเทคนิคและวิธีการเขียนภาพของศิลปินผู้นั้นหรืออยู่ในลักษณะของการบูชาครูเช่น ภาพ *อู่แก้ว* (ภาพที่ 210) ซึ่งอวบได้นำเอาภาพเขียนหญิงสาวคนหนึ่ง ภาพ *A Woman* (ภาพที่ 211) ของโรเจีย ฟาน แดร์ เวย์เดน (Rogier van der Weyden, ค.ศ. 1399 – 1400) ศิลปินชาวเฟลมิช สมัยเรอเนซองส์ มาเป็นแม่แบบในการเขียน อย่างไรก็ตาม อวบได้ปรับเปลี่ยนรายละเอียดบางอย่างของภาพต้นฉบับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสายตาของแบบ ซึ่งในผลงานของโรเจีย ฟาน แดร์ เวย์เดน หญิงสาวจะมองเหลือบตามองออกมานอกภาพมาสู่ผู้ชม ส่วนในภาพ *อู่แก้ว* (ภาพที่ 210) สายตาของหญิงสาวไม่ได้จับจ้องไปที่หนึ่งที่ใดเพียงแต่มองออกมานอกภาพเฉยๆ ไม่ได้มองมายังผู้ชม จากภาพนี้ทำให้เราเห็นว่าการทำงานที่อวบใช้ภาพของโรเจีย ฟาน แดร์ เวย์เดน มาเป็นแบบเขียนภาพเหมือนบุตรสาวของตน น่าจะเป็นเพราะความโดดเด่นของการเขียนภาพผ้าคลุมศีรษะสีขาวของหญิงสาวที่ช่างโบราณสามารถเขียนรอยพับต่างๆ หรือแม้กระทั่งเสื้อผ้าที่มีรอยยับย่นบริเวณหน้าอก หรือขนสัตว์ที่ประดับขอบเสื้อก็สามารถเขียนได้อย่างเหมือนจริง ความสามารถในการเขียนวัสดุต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นแพรผ้า ไม้ โลหะ หรือแก้ว ของสกุลช่างดัตช์น่าจะสร้างความประทับใจให้กับอวบเป็นอย่างมาก ถึงกับทดลองศึกษาเทคนิคการเขียนภาพเหมือนจริงโดยใช้ผลงานภาพเหมือนชั้นเยี่ยมของโรเจีย ฟาน แดร์ เวย์เดน มาเป็นต้นแบบ ภาพ *ไวโอลิน สตอรี* (ภาพที่ 190) ก็เป็นอีกผลงานหนึ่งที่อวบสร้างขึ้นในลักษณะบูชาครูเช่นเดียวกันกับภาพ *อู่แก้ว* (ภาพที่ 210) โดยภาพของหญิงสาวที่เป็นแรงบันดาลใจใน ภาพ *ไวโอลิน สตอรี* (ภาพที่ 190) ของอวบ นั้น มาจากภาพ *Portrait of a Young Woman* (ภาพที่ 298) ของ ซานโดร บอตติเชลลี (Sandro Botticelli, ค.ศ. 1449 - 1510) ศิลปินอันเลื่องชื่อในสมัยเรอเนซองส์อีกผู้หนึ่ง

ภาพที่ 298 ซานโดร บอตติเชลลี *Portrait of a Young Woman* ค.ศ.1485 - 1490 เทคนิคสีฝุ่นบนแผ่นไม้ ขนาด 24.8 x 38.7 ซม.

ที่มา : topofar, *Botticelli*, เข้าถึงเมื่อ 3 กันยายน 2561, เข้าถึงได้จาก

<https://www.topofart.com/artists/Botticelli/art-reproduction/6242/Bust-of-a-Young-Woman>.

ในบางครั้งถึงแม้ว่าจะเขียนภาพเหมือนในสตูดิโอ แต่ก็อาจจะสร้างฉากหลังที่เป็นภาพธรรมชาติเพื่อเน้นความสดใสมีชีวิตชีวาให้กับตัวแบบ เช่น ภาพ *เก็บดอกไม้* (ภาพที่ 208) และ ภาพ *น้องจิบน้ำ* (ภาพที่ 209) ซึ่งเป็นภาพเด็กน้อยที่อาศัยอยู่ใกล้บ้านอวบที่เชียงใหม่ความสดใสน่ารักของเด็กน้อยถูกเน้นให้เห็นอย่างเด่นชัดด้วยฉากธรรมชาติที่เป็นทุ่งหญ้าป่าเขาที่เขียวชอุ่มงดงาม และมีธารน้ำไหลเย็นท่า ภาพเด็กน้อยถือตะกร้าใส่ดอกไม้สีสวยสด สวมผ้าถุงทอลวดลายเรียบๆ แต่งงดงาม สร้างความสดชื่นรื่นรมย์ให้กับภาพเหมือนเด็กน้อยเป็นอย่างมากยิ่ง ภาพทิวทัศน์ในฉากหลัง รวมทั้งภาพดอกไม้ใบหญ้าที่ขึ้นงอกงามอยู่บนพื้นดินเขียนแบบเหมือนจริงตามธรรมชาติ เช่นเดียวกับภาพเด็กน้อย ต่างจากภาพ *สุภาพสตรี* (ภาพที่ 206) ซึ่งเป็นภาพเหมือนของสุภาพสตรีวัยกลางคน ที่เขียนในสตูดิโอ ถึงแม้สุภาพสตรีผู้นี้จะมีได้มีใบหน้างดงามหรืออยู่ในวัยสาว แต่การจัดวางท่าทางให้ดูสงบนิ่ง โดยการให้แบบยืนตรง มือทั้งสองข้างประสานกันด้านหน้าอย่างหลวมๆ ศีรษะตั้งตรง สายตามองไปทางด้านข้างออกไปนอกภาพ สีหน้าถึงแม้จะเรียบเฉยแต่ก็เต็มไปด้วยความรู้สึก เครื่องแต่งกายเรียบง่าย เสื้อคอจีนสีส้มแบบเรียบๆ ดูหรูหราขึ้นด้วยสร้อยคอไข่มุกขนาดใหญ่รูปดอกไม้และผ้าคลุมพื้นเขียวลายดอกไม้สีส้มและฟ้า ใบหน้าเรียบเฉย ทรงผมที่ตัดแต่งอย่างประณีต เสื้อผ้าที่เรียบหรู รวมทั้งเครื่องประดับอันประกอบไปด้วย คัมพู สร้อยคอ และแหวนทับทิม ล้อมเพชรขนาดใหญ่ในนิ้วนางข้างซ้าย รวมทั้งการจัดวางท่าทางที่อยู่ในอาการสงบนิ่งไม่แข็งเกร็ง

แต่เป็นธรรมชาติ ช่วยเน้นความสง่างามและบุคลิกลักษณะที่สะท้อนความเป็นผู้ที่มีรสนิยมของ
 สุภาพสตรีท่านนี้ให้เห็นอย่างชัดเจน รายละเอียดบนใบหน้าของสุภาพสตรีท่านนี้ไม่ว่าจะเป็นปาก
 แก้ม คาง คิ้ว หน้าผาก เผยให้เห็นความสามารถทางเชิงช่างในการเขียนรายละเอียดใบหน้าคน
 โดยเฉพาะริมฝีปากที่เคลือบด้วยลิปสติกสีแดงเข้ม อวบสามารถใช้เทคนิคและฝีมือทางเชิงช่างของ
 ตนเขียนภาพเหมือนนี้ได้อย่างยอดเยี่ยม ฉากหลังที่ว่างเปล่าก็ยังทำให้เห็นความสามารถในการใช้สี
 สร้างรายละเอียดที่น่าสนใจของโครงสร้างผนังได้อย่างดีเยี่ยม ภาพเหมือนบุคคลภาพนี้ถือได้ว่าเป็น
 ผลงานภาพเหมือนบุคคลชั้นเยี่ยมชิ้นหนึ่งที่แสดงให้เห็นความสามารถในการเขียนภาพเหมือน
 บุคคลด้วยเทคนิคของช่างเขียนมืออาชีพที่เชี่ยวชาญทั้งลักษณะกายวิภาค การเขียนวัสดุที่เป็นผ้าซึ่งมี
 คุณลักษณะต่างกันทั้งผ้าทอและผ้าไหม วัสดุที่เป็นพลอย เป็น ไข่มุก รวมไปถึงความสามารถในการ
 ถ่ายทอดบุคลิกภาพของผู้เป็นแบบผ่านสีหน้าและท่าทางเพื่อสะท้อนความเป็นตัวตนหรือบุคลิกภาพ
 ส่วนบุคคลของผู้นั้นออกมาได้อย่างชาญฉลาด ภาพเหมือนบุคคลอื่นๆ ที่เขียนแบบเหมือนจริงตาม
 ธรรมชาติในลักษณะนี้เช่น ภาพ *อ้อม* (ภาพที่ 118) *อ้อมขวัญ* (ภาพที่ 119) และ *อู่แก้ว* (ภาพที่ 120)
 ภาพเหมือนตนเองที่เขียนแนวเหมือนจริงแบบทึ่งผีแปร่ง ที่แสดงให้เห็นความสามารถในการเขียน
 ภาพในอีกเทคนิคหนึ่งของอวบก็คือ ภาพ *Self Portrait* (ภาพที่ 123)

ภาพหุ่นนิ่งของอวบเผยให้เห็นแรงบันดาลใจจากการเขียนภาพหุ่นนิ่งของสกุลช่างคัตซ์สมัยบาโรก
 ไม่ว่าจะเป็นการจัดแบบรูปดอกไม้ในแจกัน การเลือกสรรเครื่องประกอบฉากที่มีรูปทรงและวัสดุ
 หลากหลายแตกต่างกัน เช่น เครื่องแก้ว เครื่องเคลือบ โลหะ ตำริด กระจาดหวาย ผ้า โตะไม้ เครื่อง
 เบญจรงค์ เครื่องเคลือบดินเผา รวมไปถึงดอกไม้บานาพรรณ ไวโอลิน และผลไม้ต่างๆ เช่น ภาพ
ไม่มีชื่อ (ภาพที่ 152) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 153) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 154) *กาทองเหลือง* (ภาพที่ 167) *กา
 ทองเหลืองกับจานเชิงเบญจรงค์* (ภาพที่ 168) *ไทมเมอร์* (ภาพที่ 169) *กาเงิน* (ภาพที่ 170) *ไม่มีชื่อ*
 (ภาพที่ 171) *กาทองเหลือง* (ภาพที่ 172) และ *ไวโอลินกับไทมเมอร์* (ภาพที่ 173) ผลงานเหล่านี้เผยให้
 เห็นความสามารถในการเขียนภาพดอกไม้ที่มีสีสันสดใส หลากหลายสายพันธุ์ ทั้งกลีบใบได้อย่าง
 สดใสเหมือนจริงตามธรรมชาติ เช่นเดียวกับเปลือกอันแน่นกรอบของแอปเปิ้ลและลูกสาเลี้ยวของ
 ลูกองุ่นที่เคลือบด้วยแป้งบางๆ ตามธรรมชาติ ความใสโปร่งแสงของแจกันและกระปุกแก้ว กาน้ำ
 ทองเหลืองที่มันวาวผิวสีขาวนวลและบางเฉียบของถ้วยกระเบื้องเคลือบ ลวดลายและสีที่สดใส
 ของเครื่องเบญจรงค์เช่น ภาพ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 100) *เบญจรงค์กับผ้าหาคเลี้ยว* (ภาพที่ 101)
เบญจรงค์ (ภาพที่ 102) *เบญจรงค์กับผ้าหาคเลี้ยว* (ภาพที่ 103) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 179) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่
 180) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 181) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 182) และ *เบญจรงค์ กุหลาบ และพานทองเหลือง*
 (ภาพที่ 183) พื้นผิวที่มันวาวของไหเคลือบดินเผา ทั้งหมดนี้อวบได้ใช้ความสามารถทางเชิงช่างทาง

จิตรกรรมถ่ายทอดคุณสมบัติของผิววัสดุต่างๆ ออกมาได้เหมือนจริงตามธรรมชาติ และเผยให้เห็นความประทับใจและแรงบันดาลใจที่ได้รับจากภาพจิตรกรรมหุ่นนิ่ง ของสกุลช่างดัตช์อย่างชัดเจน ภาพ *A tulip, roses, iris and other flowers in a glass vase on a ledge* (ภาพที่ 299) *Still Life with a Herring, Rummer, Wanli Dish, and Bread* (ภาพที่ 300) *Studio of Jan van Kessel I* (ภาพที่ 301) และ *Still life with a watch* (ภาพที่ 302)

ภาพที่ 299 Nicolaes van Verendael *A tulip, roses, iris and other flowers in a glass vase on a ledge*
ค.ศ.1657 - 1670 เทคนิคสีน้ำมันบนแผ่นไม้ ขนาด 28x 38 ซม.

ที่มา : Wikimedia, **Nicolaes van Veerendael**, เข้าถึงเมื่อ 4 กันยายน 2561, เข้าถึงได้จาก
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Nicolaes_van_Veerendael_-_A_tulip,_roses,_iris_and_other_flowers_in_a_glass_vase_on_a_ledge.jpg

ภาพที่ 300 Gerret Willemsz *Still Life with a Herring, Rummer, Wanli Dish, and Bread* ค.ศ.1646 เทคนิคสีน้ำมันบนแผ่นไม้ ขนาด 58 x 68 ซม.
ที่มา : Lempertz, *Gerret Willemsz*, เข้าถึงเมื่อ 10 กันยายน 2561, เข้าถึงได้จาก <https://www.lempertz.com/en/catalogues/lot/1108-1/1051-gerret-willemsz-heda.html>

ภาพที่ 301 Jan van Kessel *Studio of Jan van Kessel I* ค.ศ. 1657 - 1670 เทคนิคสีน้ำมันบนแผ่นทองแดงขนาด 16.4 x 21.9 ซม.
ที่มา : Christies, *studio of jan van kessel I Antwerp*, เข้าถึงเมื่อ 10 กันยายน 2561, เข้าถึงได้จาก <https://www.christies.com/lotfinder/Lot/studio-of-jan-van-kessel-i-antwerp-5367947-details.aspx>

ภาพที่ 302 Claesz *Still life with a watch* ค.ศ. 1631 สีนํ้ามันบนแผ่นไม้ ขนาด 43.5 x 52 ซม.

ที่มา : Wikimedia, Claesz, เข้าถึงเมื่อ 14 กันยายน 2561, เข้าถึงได้จาก [https://commons.wikimedia.org/wiki](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Claesz._Heda_Still_life_with_a_watch.jpg)

[/File:Claesz._Heda_Still_life_with_a_watch.jpg](#)

ภาพทิวทัศน์ของอวบลึงแม้อจะเขียนแบบเหมือนจริงแต่ก็เป็นภาพทิวทัศน์ที่สร้างจากจินตนาการมิใช่เป็นภาพทิวทัศน์ที่มีอยู่จริงบนโลกนี้และไม่ใช่ทิวทัศน์ในประเทศไทย ภาพ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 131) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 132) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 133) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 134) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 224) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 225) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 226) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 227) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 229) และ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 230) ลักษณะภูมิประเทศทุ่งนาป่าเขาทางน้ำไหลและแม่น้ำ ดูราวกับเป็นทิวทัศน์ของทวีปยุโรป มากกว่าดังเช่นภาพทิวทัศน์ของศิลปินสกุลช่างคัตซ์ ภาพ *Edge of a Forest with a Grainfield* (ภาพที่ 303) *Landscape with a Cottage* (ภาพที่ 304) *Landscape with a House in the Grove* (ภาพที่ 305) *An Extensive Wooded Landscape* (ภาพที่ 306) และภาพทิวทัศน์ของ จอห์น คอนสเตเบิล จิตรกรชาวอังกฤษ *The Cornfield* (ภาพที่ 307) *The Hay Wain* (ภาพที่ 308) และ *The Leaping Horse* (ภาพที่ 309) เป็นต้น

ภาพที่ 303 จาคอบ ฟัน รอยส์ดาล *Edge of a Forest with a Grainfield* ค.ศ. 1656 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ
ขนาด 103.8 x 146.2 ซม.

ที่มา : Nordonart Wordpress, *Kimbell Art Museum purchases major 17th century Dutch Landscape Painting by Jacob van Ruisdael*, เข้าถึงเมื่อ 14 กันยายน 2561, เข้าถึงได้จาก <https://nordonart.wordpress.com/2014/03/09/kimbell-art-museum-purchases-major-17th-century-dutch-landscape-painting-by-jacob-van-ruisdael/>

ภาพที่ 304 Pieter de Molijn (1595–1661) *Landscape with a Cottage* ค.ศ. 1629 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ
ขนาด 37.5 x 55.2 ซม.

ที่มา : Metmuseum, *works of art*, เข้าถึงเมื่อ 14 กันยายน 2561, เข้าถึงได้จาก <https://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/95.7/>

ภาพที่ 305 จาคอบ ฟัน รอยส์ดาล *Landscape with a House in the Grove* ค.ศ. 1646 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ
ขนาด 105 x 162 ซม.

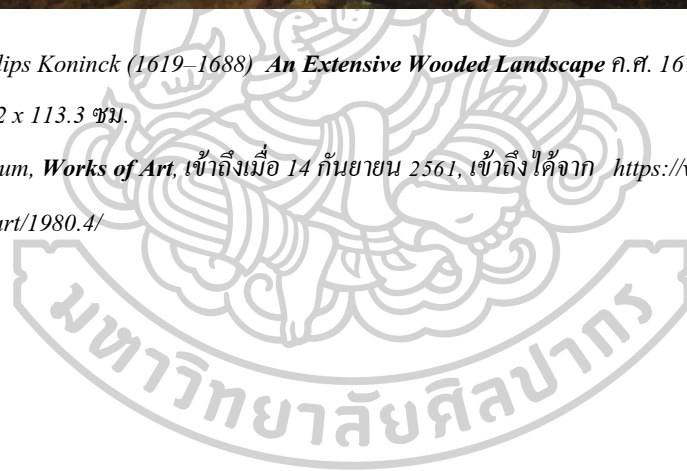
ที่มา : Wikimedia, **Jacob Isaacksz van Ruisdael**, เข้าถึงเมื่อ 14 กันยายน 2561, เข้าถึงได้จาก https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jacob_Isaacksz_van_Ruisdael_-_Landscape_with_a_House_in_the_Grove_-_WGA20472.jpg

ภาพที่ 306 Philips Koninck (1619–1688) *An Extensive Wooded Landscape* ค.ศ. 1670 เทคนิคสีน้ำมันบนกระดาษ
ผ้าใบขนาด 83.2 x 113.3 ซม.

ที่มา : Metmuseum, *Works of Art*, เข้าถึงเมื่อ 14 กันยายน 2561, เข้าถึงได้จาก <https://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/1980.4/>

ภาพที่ 307 จอห์น คอนสแตเบิล *The Cornfield* ค.ศ. 1826 เทคนิคสีน้ำมันบนกระดาษใบขนาด 122 x 143 ซม.
 ที่มา : Wikipedia, *The Cornfield*, เข้าถึงเมื่อ 16 กันยายน 2561, เข้าถึงได้จาก https://en.wikipedia.org/wiki/The_Cornfield

ภาพที่ 308 จอห์น คอนสแตเบิล *The Hay Wain* ค.ศ. 1821 เทคนิคสีน้ำมันบนกระดาษใบขนาด 130 x 185 ซม.
 ที่มา : Wikipedia, *The Hay Wain*, เข้าถึงเมื่อ 16 กันยายน 2561, เข้าถึงได้จาก https://en.wikipedia.org/wiki/The_Hay_Wain

ภาพที่ 309 จอห์น คอนสเทเบิล *The Leaping Horse* ค.ศ. 1852 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบขนาด 142 x 187.3 ซม.

ที่มา : Royalacademy, **Constable**, เข้าถึงเมื่อ 14 กันยายน 2561, เข้าถึงได้จาก <https://www.royalacademy.org.uk/article/constable-gainsborough-turner-landscape>

รูปแบบแนวศิลปะสมัยใหม่ (Modern Art)

ผลงานสร้างสรรค์แนวสมัยใหม่ของอวามีจำนวนมากไม่น้อยและหลากหลายประเภทเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นภาพทิวทัศน์ภาพเหมือนบุคคล ภาพหุ่นนิ่ง และภาพนามธรรม ซึ่งเผยให้เห็นความสนใจของอวามีในการสร้างผลงานแนวร่วมสมัย ซึ่งกำลังเป็นที่นิยมในแวดวงศิลปะร่วมสมัยของประเทศไทยขณะนั้น

รูปแบบศิลปะสมัยใหม่ที่ปรากฏในงานสร้างสรรค์ของอวามีทั้งจิตรกรรมแนวอิมเพรสชันนิสม์ (Impressionism) โปสต์อิมเพรสชันนิสม์ (Post - Impressionism) แนวเหนือความเป็นจริง (Surrealism) แนวกึ่งนามธรรม (Semi abstract) และแนวนามธรรม (Abstract) ฯลฯ เทคนิคการเขียนภาพแบบทึ่งผีแปร่งแนวอิมเพรสชันนิสม์และโปสต์อิมเพรสชันนิสม์ปรากฏขึ้นในประเทศไทยมาตั้งแต่ครั้งปลายสมัยรัชกาลที่ 5 ในฉากหลังของภาพจิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถ วัดราชาธิวาสฝีมือของ คาร์โล ริโกลี (ภาพที่ 281) และในภาพจิตรกรรมฝาผนังเกี่ยวกับพระประวัติสมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระวิหาร วัดสุวรรณดาราราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ภาพที่ 287) และต่อมาได้แพร่หลายในวงการศิลปะไทยช่วงหลังการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 ภาพเขียนแนวอิมเพรสชันนิสม์และโปสต์อิมเพรสชันนิสม์ได้รับความนิยมเป็นอย่างสูงในกลุ่มศิลปินจากโรงเรียนเพาะช่างและโรงเรียนศิลปากร (มหาวิทยาลัยศิลปากร) ดังจะสังเกตได้จากผลงานจิตรกรรมที่ได้รับรางวัลศิลปกรรมแห่งชาติในช่วงปีแรกๆ โดยเฉพาะเหรียญทองและเหรียญเงินจะเป็นผลงานแนวอิมเพรสชันนิสม์และโปสต์อิมเพรสชันนิสม์แทบทั้งสิ้น เช่น ผลงาน *วิถีแห่งความฝัน* (ภาพที่ 290) ของ มิเชียม ยิปอินซอย และ *เพชรบุรี* (ภาพที่ 310) ของ เพ็ญ ทรัพย์ทิพย์ ที่ได้รับรางวัลเกียรติยศอันดับหนึ่งเหรียญทอง ในงานศิลปกรรม ครั้งแรกปี พ.ศ. 2492

ภาพที่ 310 เพื่อ ทองอยู่ (หริพิทักษ์) เพชรบุรี พ.ศ. 2492 เทคนิคสีฝุ่นบนกระดาษรูป เกียรตินิยมอันดับ 1
เหรียญทอง การแสดงศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ 1 พ.ศ. 2492

ที่มา : art2.culture, *artistDetail & art*, เข้าถึงเมื่อ 17 กันยายน 2561, เข้าถึงได้จาก http://art2.culture.go.th/index.php?case=artistDetail&art_id=64&page=&side=ach_pri&detail=reward

ความสำเร็จของภาพจิตรกรรมแนวอิมเพรสชันนิสม์และโพสต์อิมเพรสชันนิสม์จากการประกวดศิลปกรรมแห่งชาติติดต่อกันนานหลายปี ทำให้การเขียนภาพจิตรกรรมแนวนี้ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น และมีอายุยาวนานมากขึ้นกว่าทศวรรษ อาจกล่าวได้ว่าไม่มีจิตรกรไทยคนใดในยุคนั้นที่ไม่เคยเขียนภาพในแนวนี้ เช่น ภาพ *ภูเขาทอง* (ภาพที่ 291) ของ ทวี นันทกว้าง ที่ได้รับรางวัลเกียรตินิยมอันดับหนึ่งเหรียญทอง จากการประกวดศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 3 พ.ศ. 2494 *วัดพระแก้ว* (ภาพที่ 311) ของ สวัสดิ์ ต้นดีสุข ซึ่งได้รับรางวัลเกียรตินิยมอันดับ 1 เหรียญทอง จากการประกวดศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ 5 พ.ศ. 2497 และ *จันทร์บุรี* (ภาพที่ 312) ของ ประยูร อุลุชาฎะ ซึ่งได้รับรางวัลเกียรตินิยมอันดับหนึ่งเหรียญทอง จากการประกวดศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 6 พ.ศ. 2498 เป็นต้น กระแสความนิยมในศิลปะอิมเพรสชันนิสม์และโพสต์อิมเพรสชันนิสม์ในขณะนั้นจึงนับเป็นแรงบันดาลใจให้ศิลปินสร้างสรรค์ผลงานในแนวนี้ด้วยเช่นกัน ผลงานจิตรกรรมแนวอิมเพรสชันนิสม์ของอวบแสดงให้เห็นการใช้เทคนิคการทึบแปร่งเพื่อสร้างความมีชีวิตชีวาให้กับพื้นผิวของงานจิตรกรรม และการปาดป้ายสีสันอันสดใสท่ามกลางบรรยากาศอันกระจ่างชัดจากแสงสว่างของวันตามที่ตาของศิลปินสังเกตเห็น เช่น ภาพ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 135) *ทะเล* (ภาพที่ 233) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 234) และ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 235) ผลงานเหล่านี้เผยให้เห็นแรงบันดาลใจจากความงดงามของสีสันอันสดใสในธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นภาพทิวทัศน์ของทุ่งนาป่าเขาหรือภาพชายทะเลที่อวบรังสรรค์ผ่านรูปแบบและเทคนิคของศิลปินใหญ่ในยุคอิมเพรสชันนิสม์ เช่นเดียวกับผลงานภาพทิวทัศน์แนวโพสต์อิมเพรสชันนิสม์ เช่น ภาพ *อีสานแล้ว* (ภาพที่ 236)

ไม่มีชื่อ (ภาพที่ 237) และ ไม่มีชื่อ (ภาพที่ 238) ที่ใช้สีเน้นโครงสร้างของภาพจิตรกรรมตามรูปแบบ และเทคนิคการเขียนภาพแนวโพสต์อิมเพรสชันนิสม์ของเซซาน (ภาพที่ 313 และ 314) เป็นต้น ความชำนาญในการสร้างสรรค์งานหลากหลายรูปแบบที่ได้รับแรงบันดาลใจจากผลงานของศิลปินยุโรปหลายยุคหลายสมัย ทำให้อวสามารถพัฒนารูปแบบการสร้างสรรค์จิตรกรรมทิวทัศน์ในหลากหลายเทคนิคจนกลายมาเป็นภาพทิวทัศน์ที่แสดงเอกลักษณ์ของศิลปินเองได้อย่างน่าชื่นชม ดังนั้น ผลงานจิตรกรรมทิวทัศน์ของอวจึงเป็นการผสมผสานประสบการณ์ในการใช้สี แสง และบรรยากาศ ผ่านเทคนิคอันเป็นเอกลักษณ์ของศิลปินหลายคนและหลายยุคสมัย (ภาพที่ 87 88 124 – 127 และ 241) รวมทั้งสะท้อนให้เห็นร่องรอยแห่งแรงบันดาลใจที่อวได้รับมาจากศิลปินสกุลช่างดัตช์ เช่น ภาพทิวทัศน์ในจินตนาการของ เรมบรันท์ ฮาร์เมนส์โซน ฟัน ไรน์ (Rembrandt, Harmensz van Rijn ค.ศ. 1606 – 1669) (ภาพที่ 315 และ ภาพที่ 316) จาคอบ ฟัน รอยส์ดาล ศิลปินทิวทัศน์ผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดคนหนึ่งของเนเธอร์แลนด์ เช่น (ภาพที่ 317 และ 318) หรือภาพทิวทัศน์ที่ให้บรรยากาศและสีสันแนวโรแมนติกของแอลเบิร์ต เบียร์สตัดท์ (Albert Bierstadt, ค.ศ. 1830 – 1902) จิตรกรอเมริกันเชื้อสายเยอรมันคนสำคัญ ช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 (ภาพที่ 319 และ 320) นอกจากนั้น ภาพ ไม่มีชื่อ (ภาพที่ 89) ไม่มีชื่อ (ภาพที่ 239) และ ฟ้าหลังฝน (ภาพที่ 240) ของอวก็สะท้อนให้เห็นแรงบันดาลใจจากศิลปินกลุ่มเซอร์เรียลลิสม์ เช่น ซัลวาดอร์ ดาลี (Salvador Dalí, ค.ศ. 1904 - 1989) (ภาพที่ 321 และ 322) และ เรเน่ มากิริท (Rene Magritte , ค.ศ. 1898 – 1967) (ภาพที่ 323 และ 324) เป็นต้น

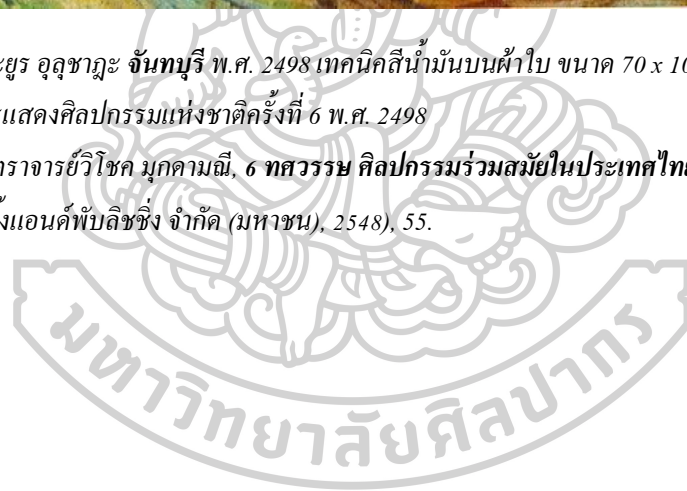

ภาพที่ 311 สวัสดิ์ ตันติสุข วัดพระแก้ว พ.ศ. 2497 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 60 x 90 ซม. เกียรตินิยมอันดับ 1 เหรียญทอง การแสดงศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ 5 พ.ศ. 2497
ที่มา : Mayjer2407, เข้าถึงเมื่อ 17 กันยายน 2561, เข้าถึงได้จาก <http://mayjer2407.blogspot.com/>

ภาพที่ 312 ประยูร อุดุชาภูะ จันทบุรี พ.ศ. 2498 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 70 x 101 ซม. เกียรตินิยมอันดับ 1
 เหรียญทอง การแสดงศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ 6 พ.ศ. 2498
 ที่มา : รองศาสตราจารย์วิโชค มุกดามณี, 6 ทศวรรษ ศิลปกรรมร่วมสมัยในประเทศไทย 2486 - 2546 (กรุงเทพฯ :
 อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2548), 55.

ภาพที่ 313 ปอล เซซาน *Mount Sainte Victoire* ค.ศ. 1904 - 1906 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 70 x 92 ซม.

ที่มา : Csfvisualcommunication, **Paul Cezanne**, เข้าถึงเมื่อ 20 กันยายน 2561, เข้าถึงได้จาก

<https://csfvisualcommunication.wordpress.com/category/paul-cezanne/>

ภาพที่ 314 ปอล เซซาน *The Chateau de Medan* ค.ศ. 1880 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบขนาด 59.1 x 72.4 ซม.

ที่มา : Csfvisualcommunication, **Paul Cezanne**, เข้าถึงเมื่อ 20 กันยายน 2561, เข้าถึงได้จาก

<https://csfvisualcommunication.wordpress.com/category/paul-cezanne/>

ภาพที่ 315 เรมบรันด์ ฮาร์เมนส์โซห์น ฟัน ไรน์ *Mountain Landscape with Thunderstorm* ค.ศ. 1638 เทคนิคสีน้ำมันบนกระดาษไม้ขนาด 52 x 72 ซม.

ที่มา : akg images, archive, เข้าถึงเมื่อ 20 กันยายน 2561, เข้าถึงได้จาก <https://www.akg-images.com/archive/Mountain-Landscape-with-Thunderstorm-2UMDHUdTGP7C.html>

ภาพที่ 316 เรมбранด์ ฮาร์เมนส์ โชน ฟัน ไรน์ *Landscape with a Stone Bridge* ค.ศ. 1638 เทคนิคสีน้ำมันบนบน
แผ่นไม้ขนาด 29.5 x 42.5 ซม.

ที่มา : Wikimedia, **Rembrandt**, เข้าถึงเมื่อ 22 กันยายน 2561, เข้าถึงได้จาก [https://commons.wikimedia.org/wiki/
File:Rembrandt_-_Landscape_with_a_Stone_Bridge_-_WGA19244.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Rembrandt_-_Landscape_with_a_Stone_Bridge_-_WGA19244.jpg)

ภาพที่ 317 จากอบ ฟิน รอยส์ดาด *Windmill of Wijk bij Duurstede* ค.ศ. 1670 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ
ขนาด 83 x 101 ซม.

ที่มา : Wikipedia, Windmil, เข้าถึงเมื่อ 22 กันยายน 2561, เข้าถึงได้จาก https://en.wikipedia.org/wiki/Windmill_at_Wijk_bij_Duurstede

ภาพที่ 318 จากอบ ฟิน รอยส์ดาด *View of Naarden* ค.ศ. 1647 เทคนิคสีน้ำมันบนบนแผ่นไม้ ขนาด 34.8 x 67 ซม.

ที่มา : Wikimedia, *Jacob Isaacksz. van Ruisdael*, เข้าถึงเมื่อ 22 กันยายน 2561, เข้าถึงได้จาก https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jacob_Isaacksz._van_Ruisdael_-_View_of_Naarden_-_Google_Art_Project.jpg

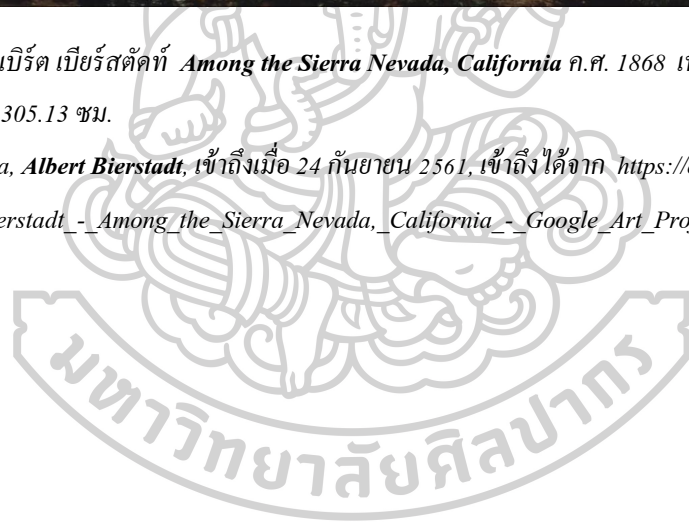
ภาพที่ 319 แอลเบิร์ต เบียร์สตัดท์ *Indian Canoe* ค.ศ. 1886 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 69.2 x 90.8 ซม.
ที่มา : Wikimedia, *Albert Bierstadt*, เข้าถึงเมื่อ 24 กันยายน 2561, เข้าถึงได้จาก https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Albert_Bierstadt_-_Indian_Canoe.jpg

ภาพที่ 320 แอลเบิร์ต เบียร์สตัดท์ *Among the Sierra Nevada, California* ค.ศ. 1868 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ
ขนาด 182.88 x 305.13 ซม.

ที่มา : Wikipedia, **Albert Bierstadt**, เข้าถึงเมื่อ 24 กันยายน 2561, เข้าถึงได้จาก [https://en.wikipedia.org/wiki/
File:Albert_Bierstadt_-_Among_the_Sierra_Nevada,_California_-_Google_Art_Project.jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/File:Albert_Bierstadt_-_Among_the_Sierra_Nevada,_California_-_Google_Art_Project.jpg)

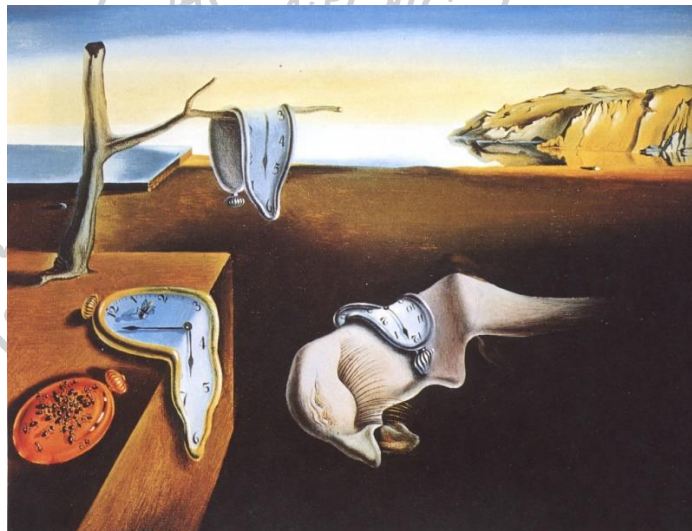

ภาพที่ 321 ซัลวาดอร์ ดาลี *Moment de transition* ค.ศ. 1934 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 54 x 65 ซม.

ที่มา : Christies, *Salvador dali 1904 - 1989*, เข้าถึงเมื่อ 30 กันยายน 2561, เข้าถึงได้จาก

<https://www.christies.com/lotfinder/Lot/salvador-dali-1904-1989-moment-de-transition-5790389-details.aspx>

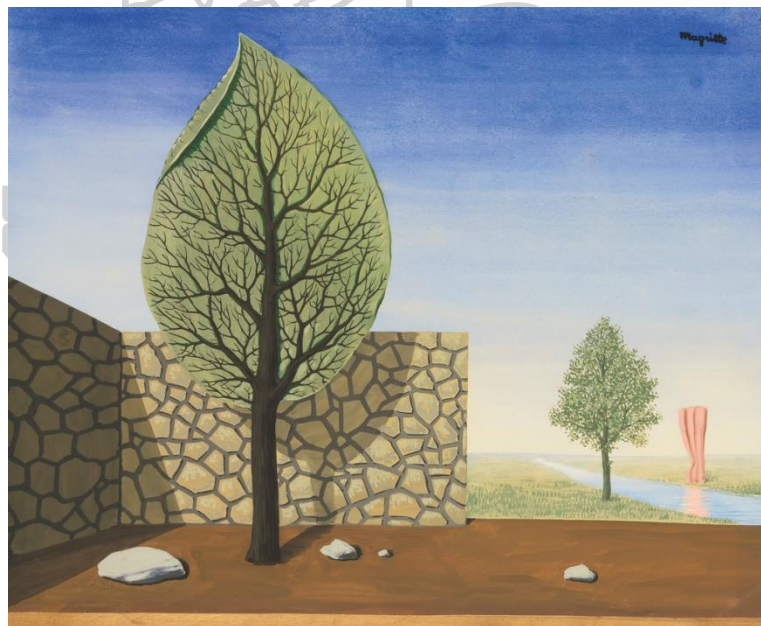

ภาพที่ 322 ซัลวาดอร์ ดาลี (1904 – 1989) *The Persistence of Memory* ค.ศ. 1931 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ
ขนาด 24.1 x 33 ซม.

ที่มา : moma, เข้าถึงเมื่อ 24 กันยายน 2561, เข้าถึงได้จาก, <https://www.moma.org/collection/works/79018>

ภาพที่ 323 เรเน่ มากิริท *L'empire des lumières* ค.ศ. 1958 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบขนาด 40 x 50 ซม.
ที่มา : *artnet*, **Magritte**, เข้าถึงเมื่อ 24 กันยายน 2561, เข้าถึงได้จาก <http://www.artnet.com/artists/ren%C3%A9-magritte/lempire-des-lumi%C3%A8res-U6nKFKYinU0l-1vP9akq3w2>

ภาพที่ 324 เรเน่ มากิริท *The Giant* ค.ศ. 1936 เทคนิคสีกัวอชบนกระดาษขนาด 30 x 38.5 ซม.
ที่มา : *flickr*, **Gandalfsgallery**, เข้าถึงเมื่อ 24 กันยายน 2561, เข้าถึงได้จาก <https://www.flickr.com/photos/gandalfsgallery/17319599195>

จากประสบการณ์ในการเขียนภาพทิวทัศน์ที่สั่งสมมานานของอวบทำให้เขาสามารถพัฒนาการเขียนภาพทิวทัศน์ให้สูงขึ้นไปอีกขั้นหนึ่ง นั่นคือ การใช้ความสามารถทั้งทางเทคนิค ทั้งความรู้ทางเชิงช่างเกี่ยวกับแสง สี เส้น การทึบโปร่ง สร้างสรรค์ภาพทิวทัศน์ที่ลวดรูปออกมาในแนว กิ่งนามธรรมได้อย่างงดงามและมีชั้นเชิง จนกล่าวได้ว่าเป็นการพัฒนาการเขียนภาพทิวทัศน์จนสามารถสร้างเอกลักษณ์อันเป็นของตนเองได้สำเร็จ เช่น ภาพ *บ้านประมง* (ภาพที่ 128) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 129) และ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 130) เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีผลงานแนวอิมเพรสชันนิสม์และโพสต์อิมเพรสชันนิสม์ ในอีกหลากหลายประเภทไม่ว่าจะเป็นภาพเหมือนบุคคล เช่น ภาพ *อ้อมขวัญ* (ภาพที่ 121) *อ้อมขวัญกับตุ๊กตา* (ภาพที่ 122) *Self Portrait* (ภาพที่ 212) *อู่แก้ว* (ภาพที่ 214) และ *เด็กชวนา* (ภาพที่ 216) เป็นต้น หรือภาพหุ่นนิ่งดอกไม้ในแจกันแนวอิมเพรสชันนิสม์ เช่น ภาพ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 155) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 157) และ *ดอกไม้ในตระกร้า* (ภาพที่ 158) และแนวโพสต์อิมเพรสชันนิสม์ตามแบบฉบับของเซซาน เช่น ภาพ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 164) และ (ภาพที่ 325)

ภาพที่ 325 ปอล เซซาน *Still Life with Flowers and Fruit* ค.ศ. 1988 - 1990 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 65.5 x 82 ซม.

ที่มา : Wikipedia, *Paul Zanne*, เข้าถึงเมื่อ 24 กันยายน 2561, เข้าถึงได้จาก <https://de.wikipedia.org/>

wiki/Datei:Paul_C%C3%A9zanne_Fleurs_dans_un_pot_de_gingembre_et_fruits_-_Google_Art_Project.jpg

ผลงานภาพหุ่นนิ่งดอกไม้ในแจกัน รวมทั้งภาพหุ่นนิ่งที่มีเครื่องดนตรีหรือไวโอลิน ประกอบฉาก บางภาพสะท้อนให้เห็นความสนใจทดลองการเขียนภาพแนวคิวบิสม์ด้วยเช่นกัน เช่น ภาพ *กุหลาบในแจกันเหลี่ยม* (ภาพที่ 163) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 165) *จังหวะเร็ว* (ภาพที่ 184) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 187) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 188) และ *ไวโอลินสีขาว* (ภาพที่ 189) เป็นต้น

การตัดทอนรูปทรงของไวโอลินออกเป็นส่วนๆ แล้วนำมาประกอบเข้าด้วยกันอีกครั้งหนึ่ง เผยให้เห็นความเข้าใจในความคิดสร้างสรรค์แบบคิวบิสม์ของอวอย่างเด่นชัด ไวโอลินเป็นเครื่องดนตรีที่ศิลปิน “โมเดิร์น อาร์ต” หลายคนนำมาใช้เป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างงานศิลปะ ไม่ว่าจะเป็นปิกัสโซ่ (ภาพที่ 326) หรือ ชอร์ช บารัค (Georges Braque, ค.ศ. 1882 – 1963) (ภาพที่ 327) และด้วยเหตุที่ไวโอลินเป็นเครื่องดนตรีที่อวรู้จักและเชี่ยวชาญในการเล่นเป็นอย่างดี จึงทำให้อวได้รับแนวคิดของศิลปินสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์งานของตนเอง ซึ่งก็นับว่าเขาประสบความสำเร็จไม่น้อยในการนำไวโอลินมาเป็นองค์ประกอบในการสร้างงานแนวคิวบิสม์ของเขา

ภาพที่ 326 ปาโบล ปิกัสโซ่ *Violin and Grapes* ค.ศ. 1912 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 50.8 x 61 ซม.

ที่มา : tallengestore, *Products*, เข้าถึงเมื่อ 24 กันยายน 2561, เข้าถึงได้จาก <https://www.tallengestore.com/products/violin-and-grapes-violon-et-raisins-art-by-pablo-picasso-framed-prints>

ภาพที่ 327 ซอร์ช บาร์ค *Violin and Candlestick* ค.ศ. 1910 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 50.17 x 60.96 ซม.
ที่มา : Wikipedia, *Georges Braque*, เข้าถึงเมื่อ 30 กันยายน 2561, เข้าถึงได้จาก https://en.wikipedia.org/wiki/Georges_Braque#/media/File:Violin_and_Candlestick.jpg

ผลงานแนว “โมเดิร์น อาร์ต” ของอวบบางภาพ สร้างสรรค์ขึ้นมาจากความสนใจที่จะทดลองสร้างงานในหลากหลายรูปแบบตามความพอใจของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นรูปเหมือนบุคคล แนวเซอร์เรียลลิสม์ ที่ส่วนใหญ่จะเป็นภาพเหมือนของวิศุตาและอวบเอง เช่น ภาพ *ความทรงจำ* (ภาพที่ 112) *ดนตรี #1* (ภาพที่ 113) *ดนตรี #2* (ภาพที่ 114) *ดนตรี #3* (ภาพที่ 115) *วิศุตา* (ภาพที่ 116) *Humoresque* (ภาพที่ 117) *วิศุตา สามะเสน* (ภาพที่ 213) และ *Self Portrait* (ภาพที่ 215) ผลงานเหล่านี้จะเขียนในบรรยากาศแบบเหนือความจริง มักจะปรากฏภาพเชิงสัญลักษณ์ เช่น ตุ๊กตา เครื่องดนตรี เช่น เปียโน ไวโอลิน เชลโล ซึ่งอาจจะสะท้อนให้เห็นถึงภาพที่ฝังอยู่ในจิตใต้สำนึกของศิลปิน และจะเห็นได้อย่างชัดเจนถึงความผูกพันของอวบที่มีต่อเครื่องดนตรีที่เขารัก เช่น ภาพ *ความทรงจำ* (ภาพที่ 112) *ดนตรี #1* (ภาพที่ 113) *ดนตรี #2* (ภาพที่ 114) โดยเฉพาะ ภาพ *ดนตรี #3* (ภาพที่ 115) *Humoresque* (ภาพที่ 117) *Self Portrait* (ภาพที่ 215) ที่แสดงให้เห็นอิทธิพลของ ปิกัสโซอย่างชัดเจน (ภาพที่ 328)

ภาพที่ 328 ปาโบล ปิกัสโซ่ *Head of a Woman* ค.ศ. 1960 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 54 x 65.1 ซม.
ที่มา : Metmuseum, *Works of art*, เข้าถึงเมื่อ 12 ตุลาคม 2561, เข้าถึงได้จาก <https://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/1990.192/>

นอกจากผลงานที่สร้างสรรค์ในรูปแบบเซอร์เรียลลิสม์ของอวบดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังปรากฏให้เห็นแนวทางการสร้างงานของศิลปินในกลุ่มคิวบิสม์ ซึ่งเป็นการลดรูปและการผสม รูปทรงขององค์ประกอบภายในภาพที่แตกต่างกันเข้าด้วยกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเป็น อันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างมนุษย์และเครื่องดนตรีหรืออาจสื่อถึงการผสมกันของอวบกับเครื่อง ดนตรีอย่างไวโอลินที่เขารักอย่างเป็นทางการ โดยเฉพาะ ภาพ *Self Portrait* (ภาพที่ 215) เป็น การนำรูปทรงของมนุษย์ เครื่องดนตรีและเสียงดนตรีที่เป็นนามธรรมมา ผสมกันผ่านเส้นและสีที่ หลอมรวมกันจนเป็นเอกภาพ ผลงานนี้นับเป็นภาพเหมือนที่สะท้อนความเป็นตัวตนของศิลปิน ออกมาให้เห็นอย่างชัดเจน

นอกจากภาพเขียนแนวคิวบิสม์ตามแบบฉบับของปิกัสโซ่แล้ว อวบยังเคยได้ทดลองเขียน ภาพตามแบบภาพเขียนยุคบลูของปิกัสโซ่ด้วย เช่น ภาพ *วิศุตา หัสบำเรอ* (ภาพที่ 86) เมื่อนำภาพ ผลงานดังกล่าวมาพิจารณาเปรียบเทียบกับผลงานยุคบลูของปิกัสโซ่ เช่น ภาพ *Woman with Folded Arms* (ภาพที่ 329) จะเห็นแรงบันดาลใจจากผลงานยุคบลู ที่อวบให้ความสนใจไม่น้อย ในขณะที่ ผลงานบางชิ้น เช่น ภาพ *ดนตรี #3* (ภาพที่ 115) ไม่มีชื่อ และ *Self Portrait* (ภาพที่ 215) แสดงให้

เห็นอิทธิพลของศิลปะแนวเอ็กเพรสชันนิสม์จากรูปร่างและรูปทรงขององค์ประกอบที่บิดเบี้ยว แสดงอารมณ์อย่างรุนแรง

ภาพที่ 329 ปาโบล ปิกัสโซ่ *Woman with Folded Arms* ค.ศ. 1901 – 1902 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 58 x 81 ซม.

ที่มา : Wikipedia, *Femme aux Bras Crois*, เข้าถึงเมื่อ 12 ตุลาคม 2561, เข้าถึงได้จาก https://en.wikipedia.org/wiki/Femme_aux_Bras_Crois%C3%A9s

ในส่วนของภาพเขียนแนวนาอีฟ (Naive) ของอวบ เช่น ภาพ *ในฝัน* (ภาพที่ 249) *ฝันดี* (ภาพที่ 254) และ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 256) ได้แนวคิดมาจากความประทับใจของอวบที่มีต่อภาพผลงานของบุตรสาวหรืออ้อมขวัญ สาณะเสน ที่ได้สร้างสรรค์ขึ้น

นอกจากนั้นอวบยังทดลองสร้างงานในหลากหลายรูปแบบตามความสนใจของเขา เช่น ภาพ *ฝัน* (ภาพที่ 140) ที่แสดงให้เห็นแรงบันดาลใจจากผลงานแนวซิมโบลลิสม์ (Symbolism) (ภาพที่ 330) ภาพ *เพลินแสงจันทร์* (ภาพที่ 222) ที่ทำให้ระลึกถึงจิตรกรรมแนวภราดรภาพก่อนราฟาเอล (Pre-Raphaelite) ในแบบฉบับของ ดันเต เกเบรียล โรเซตติ (Dante Gabriel Rossette, 1828-1882) (ภาพที่ 331) รวมทั้ง ภาพ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 255) ที่เผยให้เห็นอิทธิพลของศิลปะแนวโฟวิสม์ (Fauvism) (ภาพที่ 332) เป็นต้น

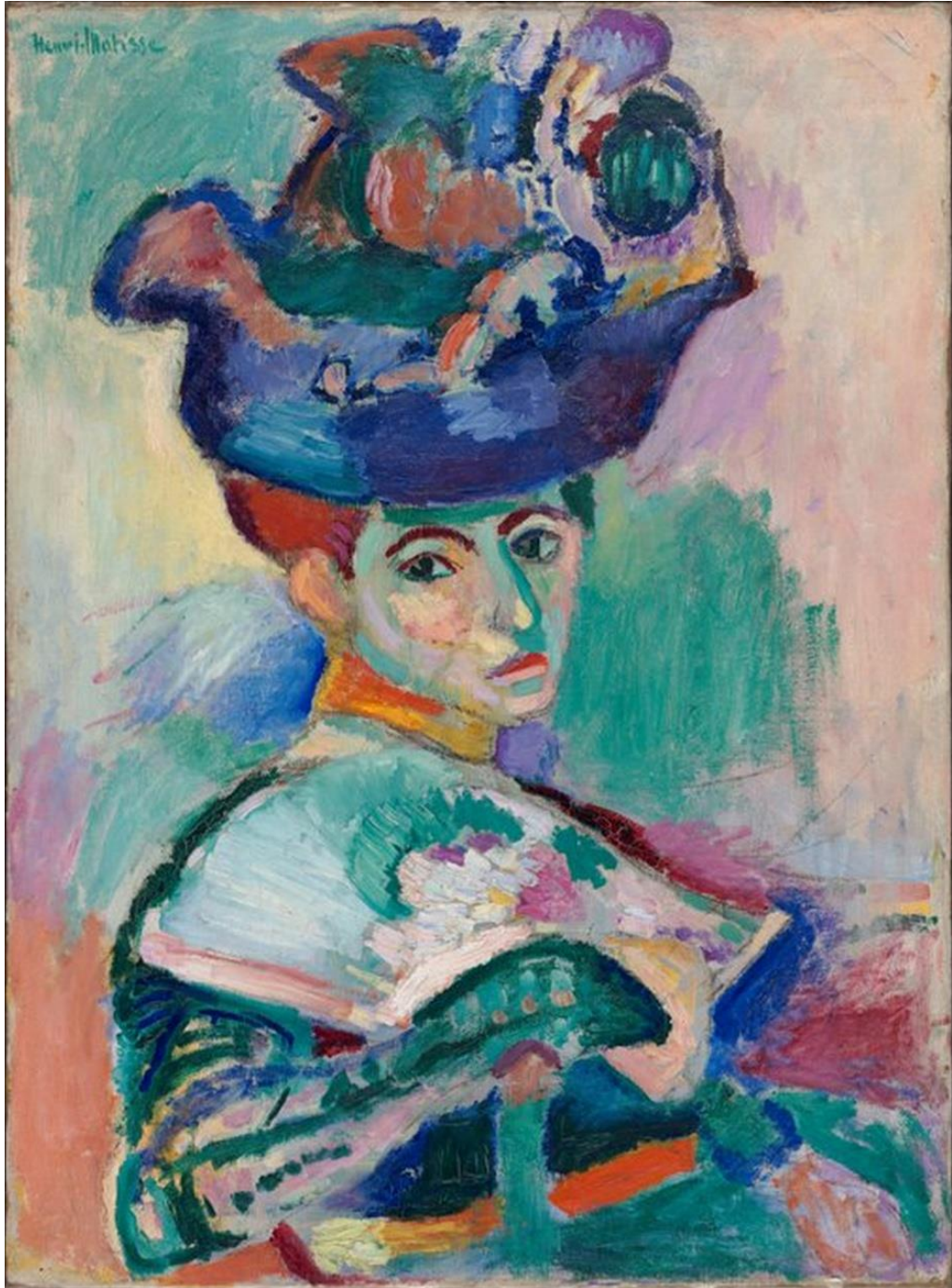
ภาพที่ 330 Henry Fuseli (1741 – 1825) *The Nightmare* ค.ศ. 1827 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 101.7 x 127.1 ซม.

ที่มา : dia, *nightmar*, เข้าถึงเมื่อ 12 ตุลาคม 2561, เข้าถึงได้จาก <https://www.dia.org/art/collection/object/nightmare-45573>

ภาพที่ 331 ดันเต เกเบรียล โรเซตติ *A Vision of Fiammetta* ค.ศ. 1878 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบขนาด 90 x 140 ซม.

ที่มา : wikipedia, *A Vision of Fiammetta*, เข้าถึงเมื่อ 19 ตุลาคม 2561, เข้าถึงได้จาก https://en.wikipedia.org/wiki/A_Vision_of_Fiammetta

ภาพที่ 331 อองรี มาติส *Woman with a Hat* ค.ศ. 1905 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 59.69 x 80.65 ซม.
ที่มา : Wikipedia, *Woman with a Hat*, เข้าถึงเมื่อ 19 ตุลาคม 2561, เข้าถึงได้จาก https://en.wikipedia.org/wiki/Woman_with_a_Hat

อวบสร้างสรรค์ภาพจิตรกรรมสมัยใหม่ในหลากหลายแนวทางและหลากหลายประเภท จนกระทั่งกล้าแกร่งที่จะก้าวเข้าสู่การสร้างงานแนวนามธรรมบริสุทธิ์ ซึ่งมีได้เล่าเรื่องราวได้นอกจากการสื่อสะท้อนอารมณ์ความรู้สึกผ่านเส้น สี และฝีแปรงที่ดงามลงตัวและสมบูรณ์แบบขององค์ประกอบภายในภาพเป็นสำคัญ เช่น ภาพ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 245) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 246) และ *เต็นร์* (ภาพที่ 247) เป็นต้น

ถึงแม้ว่าผลงานแนวนามธรรมบริสุทธิ์ของอวบจะมีเพียงไม่มาก แต่ก็เผยให้เห็นความสำเร็จในการสร้างสรรค์งานในแนวนี้อวบอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม อวบก็คงไม่ชอบแนวทางการสร้างงานในแนวนี้เท่าใดนัก เนื่องจากผลงานแนวนี้อวบมีเพียงไม่มาก จึงทำให้สามารถสรุปได้ว่าการสร้างงานในแนวนามธรรมคงเป็นเพียงความสนใจของศิลปินที่ต้องการทดลองสร้างสรรค์งานในลักษณะอื่นที่ต่างจากรูปแบบที่เขาเคยสร้างสรรค์มาก่อนก็เป็นได้

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น อวบเป็นจิตรกรที่สร้างสรรค์ศิลปะในหลากหลายรูปแบบและประเภท เขาไม่เพียงสนใจศึกษาทดลองวิธีการสร้างสรรค์ศิลปะในหลากหลายแนวทางของศิลปะตะวันตกเท่านั้น แต่ยังสนใจวิธีการเขียนภาพจิตรกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของทางตะวันออกอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากความสนใจในเทคนิคการเขียนภาพจิตรกรรมหลังกระจกของจีนที่ซับซ้อน แต่สำหรับอวบนับเป็นงานที่ทำหายความสามารถของเขา อวบได้ทดลองเขียนภาพหลังกระจกไว้หลายภาพด้วยกัน เช่น ภาพ (ภาพที่ 217 218 242 และ 243) และมีผลงานชิ้นหนึ่ง ซึ่งถูกเขียนในแบบภาพเขียนหลังกระจกของจีน แต่อวบเขียนเป็นภาพจิตรกรรมสีน้ำมันบนผ้าใบ (ภาพที่ 244) ซึ่งแสดงให้เห็นนิสัยชอบศึกษาเรียนรู้สิ่งใหม่แล้วนำมาประยุกต์กับความรู้และทักษะเดิมของตนเองของอวบอย่างชัดเจน

แรงบันดาลใจจากภาพจิตรกรรมฝาผนังทางภาคเหนือของไทยทำให้อวบได้สร้างผลงานขึ้นมาชุดหนึ่ง ผลงานชุดนี้นำเอารูปแบบการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังในวัดภูมินทร์ จังหวัดน่านมาประยุกต์ใหม่โดยใส่เนื้อหาที่แฝงการล้อเลียนแบบซ้ำๆ เช่น ภาพ *อวดสาว* (ภาพที่ 150) เป็นภาพฝรั่งเดินทำท่าหลอ โข้วสาวที่มองออกมาจากหน้าต่างบ้าน เป็นภาพการพบกันโดยบังเอิญระหว่างหนุ่มฝรั่งต่างชาติและสาวไทย โดยมีหมาเฝ้าอยู่บนถนน ผลงานชิ้นอื่นๆ ในชุดนี้ เช่น ภาพ *ฝรั่งส่องกล้อง* (ภาพที่ 141) และ *ไซมอน วอลเลซ* (ภาพที่ 142) เป็นต้น อวบนำเอาเนื้อหาบางเนื้อหาที่เขาสอนใจและประทับใจมาสร้างในลักษณะคล้ายกับภาพจิตรกรรมฝาผนัง แต่นำมาเขียนเล่าเรื่องใหม่ได้อย่างน่าสนใจ เช่น ภาพหญิงสาวเปลือยอกที่ปรากฏอยู่ระหว่างช่องประตู (ภาพที่ 146) ภาพหญิง

สาวชายหนุ่มซึ่งแอบพลอดรักกันหลังโศกหินท่ามกลางภาพธรรมชาติอันงดงามในฉากหลัง (ภาพที่ 149) และภาพฤๅษีซึ่งกำลังชมนกที่โผล่ตัวออกมาจากโทรทัศน์ด้วยกริยาอ่อนคลาย (ภาพที่ 147) อวบน้ำรูปแบบการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังที่เขาเรียนรู้มาประยุกต์ใช้ในการเขียนภาพประเภทอื่นๆ ด้วยเช่นกัน เช่น ภาพหุ่นนิ่งที่มีกาน้ำลายครามตั้งอยู่ใกล้แจกันดอกไม้และมีผลทับทิมเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบในภาพด้วย (ภาพที่ 143) ภาพสัตว์ประหลาดที่มีหัวเป็นแมวและมีหางเป็นปลา (ภาพที่ 144) ภาพเหมือนของวิสุตาที่เขียนออกแนวหญิงสาวโบราณในภาพจิตรกรรมฝาผนัง (ภาพที่ 145) หรือภาพบ้านเมืองที่มีลักษณะคล้ายย่านเมืองเก่าในกรุงเทพฯ มีรถตุ๊กๆ วิ่งผ่าน มีบ้านไม้สองชั้นตั้งเด่นเป็นสง่าชื่อ “ฉายานวลนาง” (ภาพที่ 151) ซึ่งเขียนแนวลัทธิกิจการถ่ายภาพที่ “ศูนย์ศิลปนวนาง” ความโดดเด่นของผลงานชุดนี้อยู่ที่การนำเอารูปแบบการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังทางภาคเหนือและการใช้โทนสีที่ใกล้เคียงกันมาผสมผสานเข้ากับการตัดเส้นขอบนอกด้วยเส้นสีขาวที่ดูคล้ายการเซาะร่องเส้นขอบนอกในงานภาพพิมพ์และไม้ เส้นนี้ของผลงานชุดนี้อยู่ที่ความสามารถของอวบในการนำรูปแบบการเขียนภาพจิตรกรรมไทยภาคเหนือมาประยุกต์ให้เข้ากับเนื้อหาจากจินตนาการเชิงล้อเลียนแบบขำๆ ของศิลปินเอง ผลงานชุดนี้จัดแสดงขึ้นที่เพนนินซูล่า พลาซ่า นับเป็นผลงานอีกชุดหนึ่งของอวบที่ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก

รูปแบบการสร้างงานที่ได้รับแรงบันดาลใจจากภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดภูมินทร์ นำไปสู่การสร้างสรรค์ภาพ “นางลอย” ในปี พ.ศ. 2532 (ภาพที่ 258) และภาพ “ผลบุญ” ในปี พ.ศ. 2550 (ภาพที่ 257) ซึ่งเผยให้เห็นรูปแบบการสร้างงานจิตรกรรมแนวเหนือความเป็นจริงตามแบบฉบับของ มาร์ค ชากาล (Marc Chagall, ค.ศ. 1889 - 1985) (ภาพที่ 333)

ภาพที่ 332 มาร์ค ซากาล *Over the Town* ค.ศ. 1918 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 45 x 56 ซม.

ที่มา : Wikiart, *Marc Chagall*, เข้าถึงเมื่อ 14 พฤศจิกายน 2561, เข้าถึงได้จาก <https://www.wikiart.org/en/marc-chagall/over-the-town-1918>

แนวทางการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมของอวบตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 – 2550 ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เผยให้เห็นแนวทางการสร้างงานจิตรกรรมในหลากหลายรูปแบบ ประเภท และเนื้อหา รวมทั้งความสนใจในการสร้างงานศิลปะทั้งรูปแบบสมัยนิยมและศิลปะสมัยใหม่ของยุโรป ช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 รวมไปถึงการทดลองสร้างงานที่เป็นเทคนิคเฉพาะของทางตะวันออก เช่น ภาพเขียนหลังกระจกของจีนและรูปแบบการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังของทางภาคเหนือมาใช้ในการสร้างสรรค์งานศิลปะของอวบอีกด้วย

ผลงานจิตรกรรมของอวบแม้จะได้รับแรงบันดาลใจมาจากงานศิลปะหลายแหล่ง แต่ผลงานของเขาก็มีเสน่ห์ในแบบฉบับของอวบเอง และถึงแม้ภาพจิตรกรรมของอวบจะมีรูปแบบที่หลากหลาย แต่ก็เผยให้เห็นลักษณะเด่นในการสร้างงานที่เป็นเอกลักษณ์ของเขาอย่างชัดเจน อาจกล่าวได้ว่าอวบเป็นศิลปินไทยร่วมสมัยท่านหนึ่ง ที่สร้างผลงานอันยอดเยี่ยมและทรงคุณค่าเป็นมรดกให้กับวงการศิลปะไทย

สีและแสงในงานจิตรกรรมของอวบ สาณะเสน

จากการศึกษาผลงานโดยรวมของ อวบ สาณะเสน แม้อวบจะสร้างผลงานในหลายรูปแบบ และหลายประเภทจากความประทับใจในศิลปะของศิลปินตะวันตกไม่ว่าจะเป็นแบบสำนึกนิยมหรือสมัยใหม่ แต่ความโดดเด่นในผลงานจิตรกรรมของอวบก็คือ สีและแสงอันสว่างใสที่ปรากฏในงานจิตรกรรมแทบทุกประเภทของเขา

สีและแสงเป็นทัศนธาตุที่สำคัญต่อการสร้างงานศิลปะ โดยเฉพาะในงานจิตรกรรม ศิลปินตะวันตกในอดีตได้พัฒนาการใช้สีในงานจิตรกรรมอย่างต่อเนื่อง ทำให้สีและแสงในภาพจิตรกรรมที่ศิลปินสร้างสรรค์ในแต่ละยุคสมัยมีความแตกต่างกัน เนื่องจากอวบศึกษาผลงานของศิลปินตะวันตกอย่างจริงจังและต่อเนื่องมาโดยตลอด ความเข้าใจในแนวคิดและเทคนิคการใช้สีและแสงในงานจิตรกรรมตะวันตกทำให้อวบนำทัศนธาตุทั้งสองนี้มาพัฒนาต่อจนสามารถสร้างเอกลักษณ์ให้กับผลงานของตนเองได้สำเร็จ ดังจะเห็นได้จากการใช้สีและแสงในผลงานสร้างสรรค์แทบทุกประเภทของอวบ โดยเฉพาะภาพจิตรกรรมทิวทัศน์ ประสบการณ์และความเข้าใจในการสร้างสรรค์จิตรกรรมทิวทัศน์ในหลากหลายรูปแบบที่ได้รับแรงบันดาลใจจากผลงานของศิลปินยุโรปหลายสมัย ทำให้อวบสามารถสร้างภาพจิตรกรรมทิวทัศน์ที่งดงามสว่างใสด้วยแสงและสีอันเป็นเอกลักษณ์ของศิลปินเองได้อย่างน่าชื่นชม แรงบันดาลใจจากภาพจิตรกรรมของศิลปินกลุ่มสกุลช่างดัตช์สมัยบาโรกที่ใช้ความแตกต่างของสีส้มและแสงเงาเป็นตัวช่วยเน้นอารมณ์ความรู้สึกภายในภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรมบรันท์ (ภาพที่ 315 และ 316) และ จาคอป ฟัน รอยส์ดาล (ภาพที่ 303 และ 305) รวมทั้งภาพจิตรกรรมที่ใช้สีส้มอันสดใสและแสงสว่างอันเจิดจ้าสร้างบรรยากาศแนวโรแมนติก ตามแบบฉบับของ วิลเลียม เทอร์เนอร์ จิตรกรอังกฤษ (ภาพที่ 334 และ 335) และ แอลเบิร์ต เบียร์สตัดท์ (ภาพที่ 319 และ 320) จิตรกรชาวอเมริกาเชื้อสายเยอรมัน ได้หลอมรวมกลายเป็นสีและแสงอันกระจ่างใสที่เป็นเอกลักษณ์ในงานจิตรกรรมของ อวบ สาณะเสน เช่น ภาพ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 88) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 124) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 126) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 132) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 133) *พายุ* (ภาพที่ 228) และ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 241) ผลงานเหล่านี้ของอวบเผยให้เห็นเทคนิคการใช้สีและแสงที่เน้นค่าความแตกต่างระหว่างแสงและเงาอย่างเด่นชัด โดยเฉพาะ ภาพ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 88) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 124) *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 126) และ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 241) เราจะเห็นพัฒนาการในการใช้สีที่สดใสและการวางตำแหน่งแสงไว้ในฉากหลังของภาพ ทำให้ดูราวกับว่าแสงสว่างค่อยๆ ส่องลอดผ่านจากจุดกำเนิดแสงในฉากหลังและค่อยๆ กระจายส่องสว่างผ่านองค์ประกอบของภาพที่เป็นต้นไม้อาคารมาสู่ฉากหน้าของภาพ ทำให้องค์ประกอบของภาพอยู่ในลักษณะพุ่งกระจาย แต่ก็

หลอมรวมกันได้ด้วยโครงสร้างที่เป็นตัวสร้างรูปทรงให้กับต้นไม้และทุ่งนาป่าเขา ภาพทิวทัศน์ของอวบจึงนับเป็นการหลอมรวมประสบการณ์ในการใช้สีและแสงของศิลปินตะวันตกที่อวบได้ศึกษาเรียนรู้เข้าใจและฝึกฝนจนชำนาญแล้วจึงนำมาพัฒนาต่อให้กลายเป็นสีและแสงในภาพจิตรกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง สีสันตค้อมในภาพทิวทัศน์ของอวบที่ถูกเน้นย้ำด้วยประกายแสงอันสว่างไสวจากจินตนาการของศิลปินถูกนำมาประยุกต์ใช้กับภาพเขียนหุ่นนิ่ง โดยเฉพาะภาพชุดหุ่นนิ่งเครื่องเบญจรงค์ของอวบ เอกลักษณ์อันโดดเด่นของภาพหุ่นนิ่งชุดเบญจรงค์อยู่ที่แสงและสีภายในภาพที่ไม่เป็นไปตามธรรมชาติ จากหลังของภาพงดงามด้วยประกายแสงอันมั่งคั่งและเงาบางๆ ที่ทาบทับลงบนผนังห้องที่ว่างเปล่า หากสังเกตให้ดีจะพบว่าแสงและเงาแทบจะไม่ทาบทับลงบนองค์ประกอบที่เป็นเครื่องเบญจรงค์เลย แต่จะปรากฏอยู่ในฉากหลังที่ว่างเปล่า ส่งผลให้ภาพหุ่นนิ่งชุดเบญจรงค์ของอวบเอิบอ้อมไปด้วยพลังของแสงและเงาที่เคลื่อนไหวไปมาอย่างอิสระบนฉากหลัง และยังสร้างความมีชีวิตชีวาและความโดดเด่นให้กับองค์ประกอบที่เป็นเครื่องเบญจรงค์ราวกับว่าเครื่องเบญจรงค์เหล่านี้อยู่ท่ามกลางบรรยากาศในอีกมิติหนึ่งที่เหนือความเป็นจริง (ภาพที่ 101 102 179 180 182 และ 183)

ภาพที่ 333 วิลเลียม เทอร์เนอร์ *The Slave Ship* ค.ศ. 1840 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด 90.8 x 122.6 ซม.

ที่มา : Wikipedia, *The Slave Ship*, เข้าถึงเมื่อ 20 กันยายน 2561, เข้าถึงได้จาก https://en.wikipedia.org/wiki/The_Slave_Ship#/media/File:Slave-ship.jpg

The_Slave_Ship#/media/File:Slave-ship.jpg

ภาพที่ 334 วิลเลียม เทอร์เนอร์ *The Burning of the Houses of Parliament* ค.ศ. 1835 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ
ขนาด 92.7 x 123 ซม.

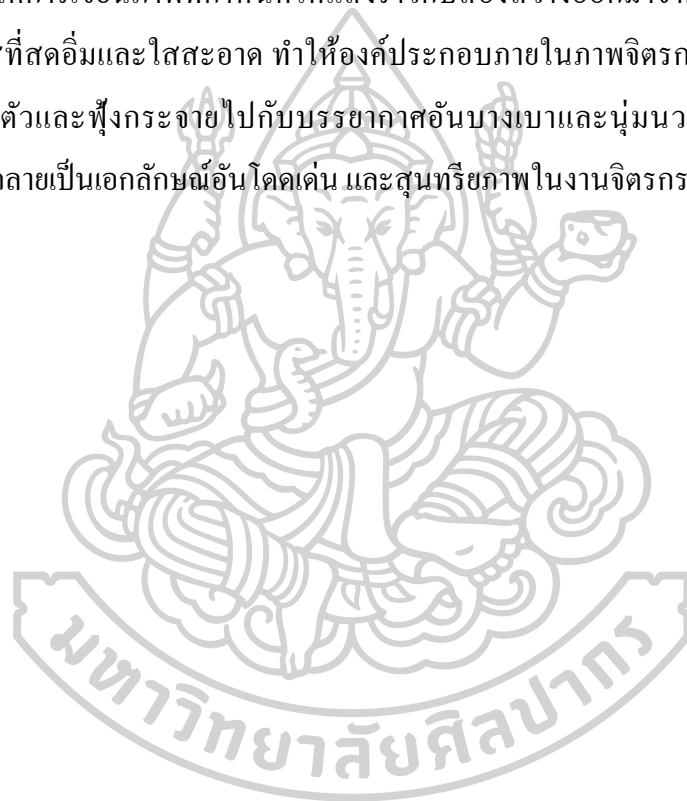
ที่มา : Wikiart, *William Turner*, เข้าถึงเมื่อ 20 กันยายน 2561, เข้าถึงได้จาก <https://www.wikiart.org/en/william-turner/the-burning-of-the-houses-of-parliament-3>

เช่นเดียวกันภาพหุ่นนิ่งดอกไม้ในแจกันของอวบซึ่งนำเทคนิคการเขียนภาพที่ใช้สีสดอึมและแสงสว่างกระจ่างใสมาสร้างบรรยากาศที่พุ่งกระจายดังปรากฏในภาพทิวทัศน์ ภาพหุ่นนิ่งดอกไม้ในแจกันของอวบ (ภาพที่ 90 92 93 95 และ 157) งดงามด้วยสีและแสงอันนุ่มนวล อบอุ่น สดใส แสงที่ปรากฏภายในภาพดูราวกับส่องมาจากฉากหลังของภาพคล้ายกับภาพทิวทัศน์ของอวบ ขณะเดียวกันความเจิดจ้าของพลังแห่งแสงอันนุ่มนวลนี้ก็ดูราวกับจะหลอมรวมเข้าไปในทุกอณูขององค์ประกอบที่เป็นดอกไม้ ใบไม้ และแจกัน เช่นเดียวกับภาพหุ่นนิ่งเครื่องเบญจรงค์ที่ฉากหลังของภาพแม้จะว่างเปล่า แต่ก็มีโครงสร้างอันเกิดจากประกายแสงและการเคลื่อนไหวอันไม่หยุดนิ่งของเงาบางๆ ที่เคลื่อนไหวไปมาอยู่ในบรรยากาศอันว่างเปล่าของห้อง

หลักการใช้สีในลักษณะนี้นับเป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นที่ปรากฏอยู่ในผลงานทุกรูปแบบของอวบ เช่น ผลงานแนวเซอร์เรียลลิสม์ เช่น ภาพ *ไวโอลินและเบญจรงค์* (ภาพที่ 193) และ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 239) ผลงานแนวกึ่งนามธรรม เช่น ภาพ *บ้านประมง* (ภาพที่ 128) ผลงานแนวโพสต์อิมเพรสชันนิสม์ เช่น ภาพ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 238)

ภาพเปลือยของอวบซึ่งเขียนขึ้นจากจินตนาการมากกว่าจะเขียนจากแบบที่เป็นคนจริงก็เป็นผลงานอีกประเภทหนึ่งที่มีการใช้สีและแสงในทำนองเดียวกันกับภาพอื่นๆ ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ภาพสาวเปลือยของอวบนั้นอ่อนหวาน งดงาม ราวภาพในความฝันที่พร้อมจะมลายหายไปกับการกระจายตัวของสีและแสงที่ฟุ้งอยู่ในบรรยากาศที่เอบอึมไปด้วยแสงสว่างอันนุ่มนวลที่ส่องมาจากพื้นหลังของภาพ เช่น ภาพ *ลา กรีมา* (ภาพที่ 136) *สาวเปลือย* (ภาพที่ 138) และ *ไม่มีชื่อ* (ภาพที่ 139)

เทคนิคการเขียนภาพที่กำหนดให้แสงราวกับส่องสว่างออกมาจากฉากหลังของภาพและการใช้โครงสีที่สดอึมและใสสะอาด ทำให้องค์ประกอบภายในภาพจิตรกรรมของอวบราวกับจะสามารถแตกตัวและฟุ้งกระจายไปกับบรรยากาศอันบางเบาและนุ่มนวล การใช้สีและแสงในลักษณะนี้ได้กลายเป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่น และสุนทรีย์ภาพในงานจิตรกรรมของ อวบ สาณะเสน อย่างแท้จริง

เชิงอรรถท้ายบทที่ 4

¹สุธี คุณาวิชยานนท์. จากสยามเก่า สู่ไทยใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ :บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2549, 19.

²กฤษณา หงษ์อุเทน, “ศิลปะสมัยใหม่ในประเทศไทย: วิจัยเชิงบูรณาการเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงแห่งฐานรากทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ” (ภาควิชาทฤษฎีศิลป์ คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2561), 295 - 296.

³สุธี คุณาวิชยานนท์. จากสยามเก่า สู่ไทยใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ :บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2549, 49.

บทที่ 5

บทสรุป

อวบ สาณะเสน เป็นจิตรกรร่วมสมัยไทยที่สร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมไว้หลากหลายรูปแบบและหลายประเภท ถึงแม้ว่าช่วงเวลาหลังจบการศึกษาจากคณะจิตรกรรมและประติมากรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร อวบจะไม่ได้เริ่มต้นด้วยการประกอบอาชีพเป็นศิลปินโดยตรง เนื่องจากต้องไปประกอบอาชีพในสาขาอื่นก็ตาม แต่ในช่วงเวลา 17 ปี ที่ประกอบอาชีพในองค์กร บริษัท ห้างร้าน และหน่วยงานต่างๆ อวบก็ยังคงใช้เวลาว่างในการสร้างงานศิลปะตามความพึงพอใจของเขาอย่างสม่ำเสมอ อวบมีโอกาสดำเนินการสร้างงานศิลปะอย่างจริงจัง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 เป็นต้นไป โดยเฉพาะระหว่างปี พ.ศ. 2521 – 2531 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่อวบและวิศุตาได้รับความไว้วางใจจาก ม.ร.ว.พันธุ์ทิพย์ บริพัตร ให้ทำหน้าที่เป็นผู้บริหาร “ศูนย์ศิลปนิพนธ์” ซึ่งแต่เดิมคือ “ศูนย์ศิลปเมฆพยับ” ช่วงเวลานี้น่าจะเป็นช่วงเวลาที่อวบมีความสุขมากที่สุดเพราะเขาได้มีโอกาสสร้างงานศิลปะที่เขารักได้อย่างจริงจัง จนสามารถพัฒนารูปแบบและแนวคิดในการสร้างงานจิตรกรรมที่กลายเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นผลงานประเภทภาพทิวทัศน์ หุ่นนิ่ง ภาพเหมือนบุคคล หรือผลงานที่มีเนื้อหาอื่นๆ ถึงแม้ว่าหลังจากปี พ.ศ. 2531 เป็นต้นมา “ศูนย์ศิลปนิพนธ์” จะต้องปิดตัวลง แต่ช่วงเวลาหลังจากนั้นจนถึงปี พ.ศ. 2553 ซึ่งเป็นปีที่อวบเสียชีวิต เขาก็ยังสร้างสรรค์ผลงานศิลปะอย่างต่อเนื่องด้วยความรักและความมุ่งมั่น ผลงานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 เป็นต้นมา เผยให้เห็นพัฒนาการทางศิลปะที่ก้าวไกลไปจากเดิม การสร้างงานที่ซับซ้อนทางรูปแบบและความคิดมากยิ่งขึ้น ซึ่งก็เป็นพัฒนาการที่ต่อเนื่องมาจากการสร้างงานในช่วงปี พ.ศ. 2521 - 2531 นั่นเอง นับว่าเป็นช่วงเวลาที่อวบได้สร้างงานอย่างต่อเนื่องตามความพึงพอใจ

การได้เรียนศิลปะโดยตรงกับศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี และลูกศิษย์สายตรงของศาสตราจารย์ศิลป์ที่โรงเรียนศิลปศึกษาและมหาวิทยาลัยศิลปากร ทำให้อวบมีโอกาสดำเนินการสร้างงานศิลปะชั้นครูที่สร้างสรรค์โดยลูกศิษย์สายตรงของศาสตราจารย์ศิลป์ การมีโอกาสดำเนินวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์และเห็นแบบอย่างการสร้างงานศิลปะในแต่ละยุคแต่ละสมัยของยุโรป ผ่านการอธิบาย วิเคราะห์และวิจารณ์งานศิลปะจากศาสตราจารย์ศิลป์ และประยูร อุลุชาฎะ รวมทั้งได้เห็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบศิลปะสมัยใหม่ไทยในยุคต้นๆ และได้เห็นการสร้างงานที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตนของศิลปินไทยที่เป็นครูบาอาจารย์และรุ่นพี่ด้วยตาตนเองขณะนั้น ทำให้อวบได้เก็บเกี่ยว

ประสบการณ์มาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะในหลากหลายรูปแบบและประเภทในเวลาต่อมา ผลงานสร้างสรรค์โดยรวมของอวบแตกต่างจากศิลปินคนอื่นที่มักจะสร้างงานรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งแล้วจึงค่อยๆ พัฒนาจนค้นพบรูปแบบอันเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง แต่อวบสร้างผลงานในหลากหลายรูปแบบ เนื้อหา และประเภทไปพร้อมๆ กัน ตามความพอใจของตนเอง อย่างไรก็ตาม เราสามารถแบ่งผลงานโดยรวมของอวบออกเป็นสองรูปแบบใหญ่ๆ คือ รูปแบบสมัยใหม่และสมัยใหม่ รูปแบบสมัยใหม่ หมายถึงถึงศิลปะแนวอิมเพรสชันนิสม์ โปสต์อิมเพรสชันนิสม์ เอ็กเพรสชันนิสม์ คิวบิสม์ เซอร์เรียลลิสม์ เป็นต้น อวบพัฒนาความสามารถทางเชิงช่างและความคิดสร้างสรรค์ของเขาจากการศึกษาผลงานศิลปะชั้นเอกของบรมครูช่างยุโรป เขาเรียนรู้เทคนิคด้านการเขียนภาพหุ่นนิ่ง ภาพทิวทัศน์ และภาพเหมือนบุคคล มาจากการศึกษาผลงานของศิลปินสกุลช่างดัตช์ ที่สามารถเขียนภาพเหมือนบุคคล รวมทั้งสิ่งของเครื่องใช้ที่ทำมาจากวัสดุต่างๆ เช่น แก้ว โลหะ ดินเผา ฯลฯ ได้อย่างละเอียด เหมือนจริงตามธรรมชาติอย่างน่าประทับใจ ความประทับใจนี้ทำให้อวบเพียรพยายามฝึกฝนทักษะฝีมือให้สามารถสร้างงานแนวสมัยใหม่ได้อย่างเยี่ยมยอด ด้วยเหตุนี้ภาพบุคคลที่อวบเขียนขึ้นจึงไม่เพียงจะเหมือนกับตัวบุคคลต้นแบบตามธรรมชาติจริงๆ แต่ยังสะท้อนความมีชีวิตและจิตวิญญาณของบุคคลนั้นออกมาได้อย่างน่าประทับใจ ผลงานแนวศิลปะสมัยใหม่ของอวบ ที่สร้างในหลากหลายแนวทางไม่ว่าจะเป็นอิมเพรสชันนิสม์ โปสต์อิมเพรสชันนิสม์ เอ็กเพรสชันนิสม์ คิวบิสม์ หรือเซอร์เรียลลิสม์ ฯลฯ ไม่เพียงเผยให้เห็นแรงบันดาลใจจากผลงานของศิลปินยุคโมเดิร์นอาร์ตที่มีชื่อเสียงไม่ว่าจะเป็น โกลด์ โมเน ปอล เซซาน ปาโบล ปิกัสโซ และมาร์ค ชากาล เท่านั้น แต่ยังสะท้อนให้เห็นความสนใจในเทคนิค วิธีการ และพัฒนาการทางความคิดของการสร้างงานในแต่ละแนวทางของอวบอย่างเห็นได้ชัด อย่างไรก็ตาม ผลงานเหล่านี้ก็เป็นเพียงแรงบันดาลใจในการทดลองการสร้างงานศิลปะในแนวทางใดแนวทางหนึ่งเท่านั้น

นอกจากนั้นอวบไม่เพียงแต่สนใจศึกษาทดลองวิธีการสร้างสรรค์ศิลปะในหลากหลายแนวทางและเทคนิคของทางตะวันตกเท่านั้น แต่ยังสนใจศึกษาทดลองรูปแบบและเทคนิคการเขียนภาพของทางตะวันออกด้วยเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากการที่อวบสร้างผลงานด้วยเทคนิคการเขียนภาพหลังกระจกของจีนซึ่งเป็นเทคนิคที่ค่อนข้างยากและซับซ้อนอยู่ไม่น้อยขึ้นมาชุดหนึ่ง ผลงานชุดที่จัดแสดงขึ้นที่เพนนินซูล่า พลาซ่า ก็สะท้อนให้เห็นแรงบันดาลใจจากรูปแบบจิตรกรรมฝาผนังทางภาคเหนือของไทยที่อวบได้ไปสัมผัส ความประทับใจที่อวบได้รับทำให้เขากลับมารังสรรค์ผลงานที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นการนำเอารูปแบบการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังมาประยุกต์เข้ากับ

จินตนาการและเนื้อหาที่แฝงการล้อเลียนแบบซ้ำๆ ที่สร้างความเพลิดเพลินและจินตภาพให้กับผู้ชมได้อย่างน่าประทับใจ ด้วยเหตุนี้จึงไม่น่าแปลกใจที่ผลงานชุดนี้ได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่นจากผู้ชมเป็นอย่างมาก

ถึงแม้ผลงานทั้งหมดของอวบ หากมองอย่างผิวเผิน จะคล้ายกับการสร้างงานที่ปราศจากทิศทาง เนื่องด้วยเป็นการสร้างงานจากการนำเอารูปแบบทางศิลปะจากหลายแหล่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จากผลงานชั้นครูของศิลปินตะวันตก รวมทั้งการสร้างงานในหลากหลายประเภท เช่น ภาพเหมือนบุคคล ภาพทิวทัศน์ และภาพหุ่นนิ่งก็ตาม แต่เมื่อเราได้ศึกษาผลงานการสร้างสรรค์ของอวบอย่างจริงจัง เราก็จะสามารถเห็นถึงแรงบันดาลใจอันยิ่งใหญ่ของศิลปินผู้ที่มีต่อศิลปินชั้นครู ซึ่งได้กลายมาเป็นแรงกระตุ้นสำคัญในการสร้างสรรค์ศิลปะ และที่สะท้อนให้เห็นความเชี่ยวชาญของฝีมือทางเชิงช่าง เทคนิคการสร้างงานที่ยอดเยี่ยม และพัฒนาการทางรูปแบบศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

โดยเฉพาะอย่างยิ่งเอกลักษณ์ของสีและแสงอันสว่างใสที่ปรากฏอยู่ในผลงานทุกประเภทของอวบ ที่พัฒนาขึ้นมาจากการศึกษาและทดลองเขียนภาพตามแบบฉบับของจิตรกรเอกของยุโรป ในสมัยบาโรกและศิลปินสมัยใหม่ เอกลักษณ์ของสีและแสงดังกล่าวคือการกำหนดแสงอันนุ่มนวลและสว่างใสไว้ในฉากหลังของภาพ ทำให้ดูราวกับว่าแสงสว่างค่อยๆ ส่องลอดผ่านจากจุดกำเนิดแสงในฉากหลังและค่อยๆ กระจายส่องสว่างผ่านองค์ประกอบต่างๆ ภายในภาพมาสู่ฉากหน้าของภาพ ลักษณะเช่นนี้ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนในงานภาพทิวทัศน์ของอวบ ที่แสงสว่างอันเจิดจ้าจากฉากหลังทำให้องค์ประกอบของภาพอยู่ในลักษณะพุ่งกระจาย แต่ก็หลอมรวมกันได้ด้วย โครงสร้างที่เป็นตัวสร้างรูปทรงขององค์ประกอบต่างๆ ภายในภาพอย่างต้นไม้ ทุ่งนา และป่าเขา เช่นเดียวกับแสงและสีในภาพหุ่นนิ่งดอกไม้ในแจกันของอวบที่งดงามด้วยสีและแสงอันนุ่มนวล อบอุ่น สดใส แสงที่ปรากฏภายในงานดูราวกับส่องมาจากฉากหลังของภาพคล้ายกับภาพทิวทัศน์ของอวบ ขณะเดียวกันความเจิดจ้าของพลังแห่งแสงอันนุ่มนวลนี้ที่ดูราวกับจะหลอมรวมเข้าไปในทุกอณูขององค์ประกอบที่เป็นดอกไม้ ใบไม้ และแจกัน เช่นเดียวกับภาพหุ่นนิ่งเครื่องเบญจรงค์ที่ฉากหลังของภาพแม้จะว่างเปล่า แต่ก็มีโครงสร้างอันเกิดจากประกายแสงและการเคลื่อนไหวอันไม่หยุดนิ่งของเงาบางๆ ที่เคลื่อนไหวไปมาอยู่ในบรรยากาศอันว่างเปล่าของห้อง เทคนิคการเขียนภาพที่กำหนดให้แสงดูราวกับส่องสว่างออกมาจากฉากหลังของภาพและการใช้โครงสร้างที่สดอิมและใสสะอาด ทำให้องค์ประกอบภายในภาพจิตรกรรมของอวบราวกับจะสามารถแตกตัวและพุ่งกระจายไปกับ

บรรยากาศอันบางเบาและนุ่มนวล การใช้สีและแสงในลักษณะนี้ได้กลายเป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่น และสุนทรีย์ภาพในงานจิตรกรรมของ อวบ สาณะเสนอย่างแท้จริง

ผลงานของอวบเป็นงานศิลปะบริสุทธิ์ ที่มอบความสุขใจและความประทับใจให้กับผู้ชมในยุคสมัยของเขาอย่างสม่ำเสมอ อาจเป็นเพราะผลงานเหล่านี้สร้างขึ้นมาจากความรัก ความสุข และความมุ่งมั่นที่จะรังสรรค์ผลงานศิลปะด้วยจิตวิญญาณที่แท้ของศิลปินชื่อ อวบ สาณะเสน

รายการอ้างอิง

John Hoskin. (1984a). *TEN CONTEMPORARY THAI ARTISTS*. Bangkok: Graphis.

John Hoskin. (1984b). *Ten Contemporary Thai Artists* Bangkok Graphis Co.,Ltd, .

Uab Sanasen - อวบ สาณะเสน. (2555). สำหรับคนที่ชอบพระเครื่อง-พระพิมพ์ [Facebook].

Retrieved 24 กรกฎาคม 2555 <https://www.facebook.com/Uab-Sanasen->

[%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-](https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447/)

[%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%](https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447/)

[E0%B8%99-32637967447/](https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447/)

Uab Sanasen - อวบ สาณะเสน. (2560a). The 1963 "Exhibition of Five Siamese Artists" at KL & Singapore. Program & invitation cards [Facebook]. Retrieved 13 ธันวาคม 2560

[https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-](https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447/)

[%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%](https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447/)

[E0%B8%99-32637967447/](https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447/)

Uab Sanasen - อวบ สาณะเสน. (2560b). Pamphlet of the family exhibition at the Lobby Lounge,

Dusit Thani Hotel, mid 1988 (BE.2531). [Facebook]. Retrieved 13 ธันวาคม 2560

[https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-](https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447/)

[%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%](https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447/)

[E0%B8%99-32637967447/](https://www.facebook.com/Uab-Sanasen-%E0%B8%AD%E0%B8%A7%E0%B8%9A-%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%99-32637967447/)

กฤษณา หงษ์อุเทน. (2561). ศิลปะสมัยใหม่ในประเทศไทย: วิจัยเชิงบูรณาการเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงแห่งฐานรากทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ.

เกล้า สาณะเสน และสุชาดา ภิรมย์ภักดี. (2550a). นิทรรศการผลงานศิลปกรรม – อวบ สาณะเสน 72 ปี. นิทรรศการผลงานศิลปกรรม – อวบ สาณะเสน 72 ปี, 6.

เกล้า สาณะเสน และสุชาดา ภิรมย์ภักดี. (2550b). นิทรรศการผลงานศิลปกรรม – อวบ สาณะเสน 72 ปี. นิทรรศการผลงานศิลปกรรม – อวบ สาณะเสน 72 ปี, 3.

เกล้า สาณะเสน และสุชาดา ภิรมย์ภักดี. (2550c). นิทรรศการผลงานศิลปกรรม – อวบ สาณะเสน 72 ปี. นิทรรศการผลงานศิลปกรรม – อวบ สาณะเสน 72 ปี, 3-4.

เกล้า สาณะเสน และสุชาดา ภิรมย์ภักดี. (2550d). นิทรรศการผลงานศิลปกรรม – อวบ สาณะเสน 72 ปี. นิทรรศการผลงานศิลปกรรม – อวบ สาณะเสน 72 ปี, 7.

- คุยกับ อจ.อวบ สาณะเสน ว่าด้วยศิลปะกับการถ่ายภาพ. (2527). เปิดกล้องส่องโลก(12), 32.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2534). มหาธาตุ. กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์ พริ้นติ้งกรุ๊พจำกัด.
- เดือนฉายผู้ชนะ ผู้ประเสริฐ. (2547a). Master of Thailand. *Fine Art*, 1(9), 42.
- เดือนฉายผู้ชนะ ผู้ประเสริฐ. (2547b). Master of Thailand
Fine Art, 1(9), 43.
- เดือนฉายผู้ชนะ ผู้ประเสริฐ. (2547c). Master of Thailand. *Fine Art*, 1(9), 44-47.
- เดือนฉายผู้ชนะ ผู้ประเสริฐ. (2547d). Master of Thailand. *Fine Art*, 1(9), 52.
- เดือนฉายผู้ชนะ ผู้ประเสริฐ. (2547e). Master of Thailand. *Fine Art*, 1(9), 54.
- น.ณ.ปากน้ำ [นามแฝง]. (2558). ห้าเดือนกลางซากอิฐปูนที่อยู่ชยา (พิมพ์ครั้งที่ 4 ed.). กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- นิทรรศการภาพเขียน ของ อวบ สาณะเสน. (ม.ป.ท., ม.ป.ป.).
- นิติ กองเพชร. (13 กันยายน 2560, 13 กันยายน 2560) ผู้เป็นเพื่อนร่วมงานของอวบ สาณะเสน/
Interviewer: ป. เกี่ยมทองคำ.
- บ้านศิลปะของ อวบ สาณะเสน. (ม.ป.ป.). ตกแต่ง, 71-77.
- บ้านศิลปะของ อวบ สาณะเสน. (ม.ป.ป.). ตกแต่ง, 71.
- ประเทือง ครองอภิศิ. (2536). เพชรกลางดง. สภา *in-house mag*, 60-65.
- ประยูร อุลุชาฎะ. (2544). ประยูร อุลุชาฎะ
- ปทุม 25 ปี หอภาพยนตร์แห่งชาติ (๒๕๒๗-๒๕๕๒). (2553). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ลิ้นคอรัน
โปรโมชัน.
- พิชญ์ สุข. [นามแฝง]. (2550a). อวบ สาณะเสน 72 ปี. อวบ สาณะเสน 72 ปี, 27-29.
- พิชญ์ สุข. [นามแฝง]. (2550b). อวบ สาณะเสน 72 ปี. อวบ สาณะเสน 72 ปี, 23-24.
- พิชญ์ สุข. [นามแฝง]. (2550c). อวบ สาณะเสน 72 ปี. อวบ สาณะเสน 72 ปี.
- พิธีกร กี่ศิริ (Writer). (2550a). อวบ สาณะเสน-สาริตเขียนรูปสีน้ำมัน & ตอบคำถาม (ตอนที่ 1/2). In
ค. อ. สาณะเสน (Producer).
- พิธีกร กี่ศิริ (Writer). (2550b). อวบ สาณะเสน กับงานภาพถ่าย (ตอนที่ 1/3). In ค. สาณะเสน
(Producer). กรุงเทพฯ.
- พิธีกร กี่ศิริ (Writer). (2550c). อวบ สาณะเสน กับงานภาพถ่าย (ตอนที่ 3/3) In ค. สาณะเสน
(Producer). กรุงเทพฯ.
- พิธีกร กี่ศิริ (Writer). (2550d). อวบ สาณะเสน กับงานจิตรศิลป์ ตอนที่ 1/3 (ชีวิตวัยเยาว์และ
การศึกษา). In อ. สาณะเสน (Producer).

พิธีกร กิติ์ (Writer). (2550e). อวบ สาณะเสน กับงานวิจิตรศิลป์ ตอนที่ 2/3 (ในริ้วศิลป์การ-การเป็น
ครูบาอาจารย์-การเป็นศิลปิน). In อ. สาณะเสน (Producer).

พิธีกร กิติ์, ผ. (Writer). (2550). อวบ สาณะเสน กับงานวิจิตรศิลป์ ตอนที่ 3/3 (การเป็นศิลปิน-
ความคิดและปรัชญา). In อ. สาณะเสน (Producer).

มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2506). การแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 14. พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด
คิวพร.

มาตาฮารี [นามแฝง]. (ม.ป.ป.). อ.อวบ สาณะเสน กับศูนย์ศิลปปนวถนง. สไตล์(5), 18.

ละเอียด ศรีประดิษฐ์. (27 กันยายน 2560) ผู้เป็นพี่สาวของอวบ สาณะเสน/*Interviewer*: ป. เกี่ยม
ทองคำ.

วัลลีย์ ปราสาททองโอสถ. (ม.ป.ท.,ม.ป.ป.). หมอนิดกับหอยวัญ. ผสมลาย ผสานสี, ไม่ปรากฏเลข
หน้า.

วัลลีย์ ปราสาททองโอสถ. (ม.ป.ท.,ม.ป.ป.

-a). หมอนิดกับหอยวัญ. ผสมลาย ผสานสี, ไม่ปรากฏเลขหน้า.

วัลลีย์ ปราสาททองโอสถ. (ม.ป.ท.,ม.ป.ป.

-b). หมอนิดกับหอยวัญ. ผสมลาย ผสานสี, ไม่ปรากฏเลขหน้า.

วิชุดา สาณะเสน. (2545). วัฒนธรรมการใช้ผ้าในวิถีชีวิตแบบไทย. กรุงเทพฯ: บริษัท วิสคอมเซ็นเตอร์
จำกัด.

สถาบันไทยคดีศึกษา. (2561). สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. Retrieved 17 มกราคม
2561

https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%AA%E0%B8%96%E0%B8%B2%E0%B8%9A%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B9%84%E0%B8%97%E0%B8%A2%E0%B8%84%E0%B8%94%E0%B8%B5%E0%B8%A8%E0%B8%B6%E0%B8%81%E0%B8%A9%E0%B8%B2_%E0%B8%A1%E0%B8%AB%E0%B8%B2%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%97%E0%B8%A2%E0%B8%B2%E0%B8%A5%E0%B8%B1%E0%B8%A2%E0%B8%98%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%A1%E0%B8%A8%E0%B8%B2%E0%B8%AA%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B9%8C

สัมภาษณ์ ปิยะพร กัญชนะ. (2561, 13 กุมภาพันธ์ 2561) ผู้ร่วมงานของอวบ สาณะเสน ณ วารสารเมือง
โบราณ/*Interviewer*: ป. เกี่ยมทองคำ.

สัมภาษณ์ วิชุดา สาณะเสน. (10 มกราคม 2559, 10 มกราคม 2559) ผู้เป็นภรรยาของอวบ สาณะเสน/
Interviewer: ป. เกี่ยมทองคำ.

สัมภาษณ์ อู่แก้ว สาณะเสน. (1 มิถุนายน 2560, 1 มิถุนายน 2560) ผู้เป็นบุตรสาวคนแรกของอวบ
สาณะเสน/Interviewer: ป. เคี่ยมทองคำ.

สัมภาษณ์ อู่แก้ว สาณะเสน. (3 พฤษภาคม 2560, 3 พฤษภาคม 2560) ผู้เป็นบุตรสาวคนแรกของอวบ
สาณะเสน/Interviewer: ป. เคี่ยมทองคำ.

สัมภาษณ์ อู่แก้ว สาณะเสน. (20 สิงหาคม 2561, 20 สิงหาคม 2561) ผู้เป็นบุตรสาวคนแรกของอวบ
สาณะเสน/Interviewer: ป. เคี่ยมทองคำ.

สัมภาษณ์ อู่แก้ว สาณะเสน. (22 สิงหาคม 2561, 22 สิงหาคม 2561) ผู้เป็นบุตรสาวคนแรกของอวบ
สาณะเสน/Interviewer: ป. เคี่ยมทองคำ.

สัมภาษณ์ อู่แก้ว สาณะเสน. (29 สิงหาคม 2561, 29 สิงหาคม 2561) ผู้เป็นบุตรสาวคนแรกของอวบ
สาณะเสน.

สาณะเสน, อ. (3 พฤษภาคม 2560, 3 พฤษภาคม 2560) ผู้เป็นบุตรสาวคนแรกของอวบ สาณะเสน/
Interviewer: ป. เคี่ยมทองคำ.

สุธี คุณาวิชยานนท์. (2549). จากสยามเก่า สู่ไทยใหม่ (พิมพ์ครั้งที่ 1 ed.). กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พ
ริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

สุธี คุณาวิชยานนท์. จากสยามเก่า สู่ไทยใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ :บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง
แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 49. . (2549). จากสยามเก่า สู่ไทยใหม่ (พิมพ์ครั้งที่ 1 ed.).
กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

สุลักษณ์ ศิวรักษ์. (2540a). ช่วงหลังแห่งชีวิต ส.ศิวรักษ์. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.

สุลักษณ์ ศิวรักษ์. (2540b). ช่วงหลังแห่งชีวิต ส.ศิวรักษ์. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.

สุลักษณ์ ศิวรักษ์. (2561). Retrieved 16 มกราคม 2561

https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=10153198012157448&id=32637967447&substory_index=0

คู่มือการศึกษานิทรรศการ งานอนุรักษ์อยุธยา 200 ปี. (2510). พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิวพร.
อดีต อนุรักษ์ อนาคต นิทรรศการภาพถ่ายสถาปัตยกรรมและศิลปวัตถุตามวัดและโบราณสถาน ถ้าย
ระหว่าง พ.ศ. 2514-2519 โดย วิชัย โปษยะจินดา. (ม.ป.ท.,ม.ป.ป.).

อวบ สาณะเสน. (2551a). หลายเรื่องหลายรสจากอาจารย์ศิลป์. อาจารย์ศิลป์กับลูกศิษย์, 336.

อวบ สาณะเสน. (2551b). หลายเรื่องหลายรสจากอาจารย์ศิลป์. อาจารย์ศิลป์กับลูกศิษย์, 340.

อวบ สาณะเสน. (ม.ป.ท.,ม.ป.ป.). บันทึกเหตุการณ์ต่างๆ.

อวบ สาณะเสน. (ม.ป.ท.,ม.ป.ป.).

-a). หลักสูตรการเรียน ศิลปะของอ.ศิลป์ พีระศรี.

อวบ สาระเสน. (ม.ป.ท.,ม.ป.ป.

-b). หลักสูตรการเรียนรู้ ศิลปะของอ.ศิลป์ พีระศรี. 5.

อวบ สาระเสน. (2551a). หลายเรื่องหลายรสจากอาจารย์ศิลป์. อาจารย์ศิลป์กับลูกศิษย์, 340.

อวบ สาระเสน. (2551b). หลายเรื่องหลายรสจากอาจารย์ศิลป์. อาจารย์ศิลป์กับลูกศิษย์, 339.

อวบ สาระเสน. (2551c). หลายเรื่องหลายรสจากอาจารย์ศิลป์. อาจารย์ศิลป์กับลูกศิษย์, 341.

อวบ สาระเสน. (2551d). หลายเรื่องหลายรสจากอาจารย์ศิลป์. อาจารย์ศิลป์กับลูกศิษย์, 334.

อำนาจ เข็นสบาย. (2531). สีสันและความงาม. กรุงเทพฯ: ดันอ้อ.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	ปฏิภาณ เคี่ยมทองคำ
วัน เดือน ปี เกิด	15 มีนาคม 2532
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา	ปี พ.ศ. 2555 ศิลปศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ที่อยู่ปัจจุบัน	281 ก.ม. 25 (ซอยพหลโยธิน 54/4) เขตสายไหม แขวงสายไหม ถนนพหลโยธิน กรุงเทพฯ 10220

